

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1955

ANDRA KAMMAREN

Nr 2

18—20 januari

Debatter m. m.

Tisdagen den 18 januari

	Sid.
Svar på fråga av herr Nihlfors ang. kostnaderna för s. k. bilpollettering på statens järnvägar	3
Interpellation av herr Nelander ang. vissa spörsmål i samband med tillsättande av lasarettsläkaretjänster	5

Onsdagen den 19 januari fm.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.	7
--	---

Onsdagen den 19 januari em.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	81
Interpellation av herr Löfroth ang. anläggande med förtursrätt av rikskabeln Boden—Kiruna	124

Torsdagen den 20 januari fm.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	125
Interpellation av fru Ewerlöf ang. ordnandet av sjukpenningförsäkringen för änkor, hem- och fränskilda kvinnor med minderåriga barn genom en samordning med blivande änkepensionering	200

Torsdagen den 20 januari em.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	202
--	-----

Tisdagen den 18 januari

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 10, den 11 och den 12 innevarande januari.

§ 2

Svar på fråga ang. kostnaderna för s. k. bilpollettering på statens järnvägar

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som anförde:

Herr talman! Herr Nihlfors har frågat mig, om jag är villig att medverka till att åtgärder snarast vidtages för att s. k. bilpollettering på statens järnvägar ordnas till rimliga kostnader för längre sträckor, såsom t. ex. till och från övre Norrland.

Med anledning härav vill jag lämna följande upplysningar, som jag inhämtat från järnvägsstyrelsen.

Bilpollettering förekommer sedan några år tillbaka mellan Kiruna och Narvik. Bilen befordras därvid på en vanlig öppen godsvagn och i regel med samma tåg som den resande. Frakten beräknas som för vagnslastgoods och utgör 95 kronor för en bil. Någon svårighet för järnvägen att ombesörja transporter har icke förelegat på denna förhållandevis korta transportsträcka, då tågen på denna är relativt små och uppehållen i Kiruna är tillräckligt långa för att vagnar skall kunna tillsättas eller avkopplas.

För något år sedan framkom ett förslag, att bilar även skulle kunna polletteras från vissa större platser i övre Norrland till framför allt gränsorterna mot Danmark och Tyskland, d. v. s. Häl-

singborg, Malmö och Trelleborg. Av de yttranden härom som järnvägsstyrelsen inhämtat från motororganisationerna har det framgått, att intresse för ett sådant arrangemang finnes. Styrelsen undersöker därför för närvarande hur förslaget skall kunna realiserats. Det har därvid visat sig, att en del problem uppstår. Bilpolletteringen förutsätter en snabb och punktlig befordran. De genomgående persontågen mellan Norrland och Skåne är emellertid så hårt belastade och framföres med så hög hastighet på vissa linjedelar i södra Sverige, att tvåaxliga godsvagnar icke kan medföras i dem. Det är därför icke möjligt att transportera bilen med samma tåg som den resande. De direktgående godstågen å andra sidan, som skulle kunna utnyttjas för biltransporten, är f. n. synnerligen hårt belastade. Dessa problem utreds dock inom styrelsen, och i samband därmed kommer även avgiftsfrågan att prövas. Visar det sig möjligt, kommer styrelsen att på försök i begränsad omfattning ordna pollettering av bilar på längre sträckor under den kommande turistsäsongen.

Med hänsyn till vad styrelsen sålunda meddelat anser jag icke några åtgärder i denna fråga från min sida påkallade.

Härpå yttrade

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag får tacka kommunikationsministern för det svar han har lämnat. Frågan om bilpollettering gäller inte bara transport av svenska bilar till och från Norrland eller på andra sträckor utan även transport av utländska turisters bilar. Kan denna pollettering ordnas, måste det innebära en ökad service åt turismen. Jag tror att det

Svar på fråga ang. kostnaderna för s. k. bilpollettering på statens järnvägar

skulle vara särskilt gynnsamt för norrlandsturismen. Eftersom man kan räkna med att var femte norrbottensfamilj har personbil, skulle också en sådan service från SJ vara till stor fördel för dessa familjer när de tänker företa turistresor söderut. Det är ju ganska tröttande körningar som annars måste ske genom Norrland och nedåt landet.

Problemet är, såvitt jag förstår, hur biltransporten skall kunna ske samtidigt med bilägnarens resa. Kommunikationsministern framhöll att SJ:s två-axliga godsvagnar inte kan medföras i de genomgående persontågen, som är alltför snabba och hårt belastade. Om en bilpollettering skall komma till stånd, blir det alltså i direktgående godståg. Men då förlorar, såvitt jag förstår, arrangemanget i värde, särskilt för utländska turister. De kanske avstår från att besöka övre Norrland, då de finner att de måste köra 300 mil fram och tillbaka genom vårt avlånga land för att t. ex. ta sig en titt på midnattssolen — de vill inte gärna avstå från att använda sin bil.

Man får hoppas att undersökningen inom SJ skall ge till resultat, att det i sommar åtminstone göres försök med en sådan service som jag här talat om. Kanske skulle det hela kunna utveckla sig så, att det skulle löna sig att bygga om vissa vagnstyper, varigenom biltransportvagnar skulle kunna kopplas till persontågen.

SJ borde passa på tillfället att visa sin konkurrensförmåga och fördelarna med järnvägstransporter på långa sträckor. Genom att ställa sig avvisande till bilismen kan man nog inte förmå bilisterna att bli tågresenärer — åtminstone inte glada sådana.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen nr 25, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 27, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207);

till statsutskottet propositionerna nr 28, angående dispositionen av kolclearingkassans överskottsmedel; och nr 33, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

till jordbruksutskottet propositionen nr 34, angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan;

till statsutskottet propositionen nr 35, angående ersättning till H. K. Almkvist m. fl.;

till behandling av lagutskott propositionerna

nr 37, med förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340), m. m.; och

nr 38, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus; samt

till statsutskottet propositionen nr 40, angående livränta till A. Magnusson.

§ 4

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 11 av herr *Munktell m. fl.*;

nr 12 av herr *Lundberg m. fl.*; och

nr 13 av herr *Lindberg*;

till bevillningsutskottet motionen nr 14 av herr *Adolfsson*; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 15 av herr *Königson*, och

nr 16 av fröken *Elmén* och herr *Gustafson* i Göteborg.

§ 5

Interpellation ang. vissa spörsmål i samband med tillsättande av lasarettsläkartjänster

Ordet lämnades på begäran till

Herr NELANDER (fp), som anförde:

Herr talman! Tillsättandet av lasarettens överläkartjänster synes i åtskilliga fall ske efter alltför lång vakanstid.

I Trelleborg t. ex. avled den förre överläkaren den 30 maj i fjol. Men eftersom han skulle ha lämnat tjänsten med pension i höstas, var medicinalstyrelsen redan dessförinnan underrättad om vakansblivandet. Tjänsten ledigförklarades och ansökningstiden utgick den 29 juni, då 13 sökande hade anmält sig. Strax före jul kom medicinalstyrelsens förslag, och i dagarna avger lasarettsdirektionen och landstingets sjukvårdsstyrelse yttrande över förslaget. Det borde alltså dröja ännu en tid innan utnämningen kommer. Under vakanstiden har inte mindre än sex läkare varit förordnade på tjänsten. Ingenting är att anmärka mot deras utövande av tjänsten. Men det kan inte vara lyckligt att ett stort sjukhus byter chef var eller varannan månad.

Vid Hörby länslasarett har det varit vakans i ett och ett halvt år. Erkännas må, att särskilda orsaker varit bidragande härtill. Den förre lasarettsläkaren avled den 14 augusti 1953. Tjänsten utannonserades och ansökningstiden utgick den 7 oktober 1953. Endast två sökande anmälde sig, av vilka den ene senare återtog sin ansökan.

Medicinalstyrelsen uppförde den kvarvarande sökanden på förslag. Lasarettsdirektionen ansåg i sitt yttrande det mindre tillfredsställande, att möjligheter saknades till val mellan två eller tre på förslag uppförda sökande, och förslög att tjänsten ånyo måtte kungöras till ansökan ledig. Malmöhus läns landstings hälso- och sjukvårdsberedning anmälde för sin del, den 8 februari 1954, att beredningen — under hänvisning till att frågan om meritvärdering av

tjänstgöring vid odelat lasarett vore under omprövning — icke funnit sig kunna avge förord utan anhöll att tjänsten finge på nytt utannonseras.

Den 18 februari 1954 översände medicinalstyrelsen handlingarna till Kungl. Maj:t med förslag att den ende sökanden utnämndes till tjänsten i fråga.

I begärt utlåtande från justitiekanslern meddelar denne den 22 september 1954, att något rättsligt hinder icke lär föreligga för Kungl. Maj:t att på nytt ledigförklara — även om den ende kvarstående sökanden är fullt kompetent. JK förmenar dock, att frågan om meritvärderingsregler i fråga om läkartjänster vid odelade lasarett inte blir avgjord så snart, och förordar tjänstens tillsättande omedelbart.

Jag tillåter mig citera en passus i justitiekanslerns yttrande, där det heter: »Här som eljest vid tjänstetillsättningar är det av synnerlig vikt, att tjänsten varder besatt på sådant sätt, att bästa möjliga fullgörande av densamma är att förvänta. Kan detta syfte främjas genom ett nytt kungörande av tjänsten, synes en sådan åtgärd böra övervägas».

Jag får med stöd av det anförda till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställa följande frågor:

Vill herr statsrådet medverka till att tjänsten vid Hörby lasarett ånyo ledigförklaras?

Anser herr statsrådet möjlighet finnas att förkorta vakanstiden vid tillsättande av lasarettsläkartjänster?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Till bordläggning anmälades:

bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

§ 7

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 36, med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1955, m. m.;

nr 39, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

nr 41, angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.; och

nr 44, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4

Anmälades följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade
motioner, nämligen

nr 17, av herr *Johansson* i Stock-
holm m. fl., om utarbetande av förslag
till en tidsenlig och demokratisk för-
fattning m. m.;

nr 18, av herr *Lundberg*, om ersätt-
ning till parketläggaren S. E. V. Jans-
son för skada, uppkommen under mili-
tärtjänstgöring;

nr 19, av herrar *Holmberg* och *Jo-
hansson* i Stockholm, om förhöjda in-
vesteringsanslag under televerkets fond;

nr 20, av herrar *Johansson* i Stock-
holm och *Hagberg* i Stockholm, angå-
ende uppförande av en ny centralsta-
tion omedelbart söder om Årstaviken;

nr 21, av herr *Larsson* i Luttra m. fl.,
om viss ändring av nöjesskatten för
biografföreställningar m. m.;

nr 22, av herr *Johansson* i Stock-
holm, om genomförande av den s. k.
likalönsprincipen;

nr 23, av herr *Ericsson* i Näs, om
viss ändring av villkoren för statsbi-
drag till musikcirkel, som arbetar som
ungdomscirkel;

nr 24, av herr *Svensson* i Vä, om
höjning av minimiåldern för erhållande
av körkort för lätt motorcykel; och

nr 25, av herr *Rimmerfors*, om behö-
righet för kvinna att inneha prästerlig
och annan kyrklig tjänst.

Dessa motioner bordlades.

§ 5

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare.

Jag får härmed vördsamt anhålla om
ledighet från riksdagsgöromålen för ti-
den från och med den 19 januari 1955
till och med den 28 februari 1955 för ut-
rikesresa. Resan avser fullgörande av
uppdrag från Svenska missionsförbun-
det att verkställa ekonomisk inspektion
av förbundets missionsstationer i Fran-
ska och Belgiska Kongo.

Stockholm den 11 januari 1955

Johan Ahlsten

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 11.10.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 19 januari

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 13 innevarande januari.

§ 2

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Föredrogos för remiss till utskott i ett sammanhang Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1955/56, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr OHLIN (fp), som anförde:

Herr talman! Det talas mycket om faran för inflation i dessa dagar. För en tid sedan föreföll det nästan som om man på sina håll höll på att gripas av panikstämning. Även regeringen tycks ha gripits av mycket allvarliga farhågor. Därom vittnar ju bland annat finansministerns överraskande manövrer med de nya skatteförslagen. Jag har redan förut gett uttryck för den uppfattningen att man skall akta sig för att här överdriva. Jag tror för min del inte på någon allvarlig fara för inflation här i landet, om prisstabilitet i stort sett råder i utlandet, vilket tycks vara en förutsättning, varom alla här i landet är ense. Jag grundar denna min uppfattning främst på förtroendet till att parterna på arbetsmarknaden skall inta en realistisk hållning. Det är klart att väldiga lönestegringar över hela linjen skulle sätta penningvärdet i fara. Men en så verklighetsfrämmande lönepolitik tror jag inte att vi behöver befara, och de hittillsvarande uppgörelserna

bekräftas ju riktigheten av den uppfattningen.

Det enda som väl skulle kunna leda till en löneutveckling av det häftiga slaget vore att det bleve en allmänt spridd uppfattning att inflationen kommer och att löntagarna därför på förhand måste gardera sig. Därför anser jag, herr talman, mycket angeläget att man bekämpar denna tro på inflationens oundviklighet. Naturligtvis kan man tala om en inflationsrisk, såsom man har gjort på alla håll, även, ser jag i dag, på bankhåll, om inte erforderliga åtgärder vidtas, om statsmakten förblir helt passiv. Ja, naturligtvis finns risken då. Men jag tror inte ens att den nuvarande regeringen, som så allvarligt har misskött den svenska kronan under två inflationsperioder, 1946—48 och 1950—52, kan försumma försvaret av penningvärdet så katastrofalt, att man släpper fram en svensk specialinflation under en tid av i stort sett stabila levnadskostnader i utlandet. Det är illa nog att regeringen försvarar en ordning, som för några få år sedan innebar att en inflation i utlandet fördubblades i styrka i Sverige. Det problemet kan ju bli aktuellt längre fram och bör studeras utan dröjsmål, men det är ett annat än det i dag aktuella. Jag hoppas på regeringens tacksamhet både för det något kvalificerade förtroende, som jag har uttalat, och för att jag gör det lilla jag kan för att bekämpa varje tendens till inflationspsykos — fastän jag inte precis väntar att regeringen skall ge uttryck åt sådana känslor, ty det är vi inom oppositionen inte bortskämda med.

Naturligtvis är penningvärdet inte tryggt endast genom en viss återhållsamhet på arbetsmarknaden. Det gäller ju också att bevaka den samhällseko-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nomiska balansen, d. v. s. att se till att investeringarna håller sig inom ramen för sparandet. Här möter vi två sätt att se.

Det första är regeringens. Den utgår från att sparandets volym i stort sett är given, oberoende av den ekonomiska politiken, under förutsättning att penningvärdet någorlunda skyddas. I finansministerns 30 sidor långa, allmänna budgetkommentar har jag förgäves letat efter något uttryck för intresse för möjligheterna att öka det enskilda frivilliga sparandet. I det program som finansministern framlägger förordar han i stället offentligt tvångssparande genom budgetöverskott. Finansministern förordar skärpt reglering på byggnadsmarknaden, han förordar nya skatter. Om finansministern ursäktar mig för en något respektlös bild, som inte ger rättvisa åt den vördnad som jag känner för honom, skulle jag vilja säga att hans metod att leda den ekonomiska politiken har ett tycke av att utdela smockor åt olika håll. Där fick den förste sig på tafsens i form av ökad investeringsavgift, och där fick en annan en värre smocka i form av bilaccis och om löntagarna inte aktar sig skall de minsann också få känna på. Jag tror en sådan politik som den som representeras av de nya skatteförslagen kommer att skapa ovisshet inom näringslivet om förutsättningarna för dettas verksamhet. Finansministern gör ju ingen hemlighet av att denna osäkerhet är en väsentlig sida av hans politik, men han tycks inte så mycket bry sig om att denna otrygghet försvårar de ekonomiska dispositionerna. Denna investeringsavgift drabbar dessutom svaga företag, som inte har några vinster att reducera i skattehänseende, hårdare än den drabbar mycket räntabla företag, som i själva verket kan undgå hälften av avgiften genom att denna är avdragsgill. Jag tror att regeringen begår ett allvarligt misstag när den i detta läge använder så godtyckligt verkande och

tillfälliga punktskatter, vilka ogynnsamt måste påverka hela det psykologiska läget inom vårt land.

Den uppfattning som vi inom folkpartiet företräder är en helt annan. Vi tror att det är viktigt att det skapas en atmosfär av förtroende och tillit här i landet. Hur många gånger har det inte betygats vad det betyder att parterna på arbetsmarknaden, fastän de står mot varandra under förhandlingarna, känner förtroende för varandra! Varför skulle inte detsamma gälla förhållandet mellan regering och näringsliv? Erfarenheter från många länder och många tider visar dessutom att kreditpolitiken är det viktigaste medlet att hålla investering och sparande i jämvikt och skydda valutan. Men en smidig kreditpolitik förutsätter en rörlig ränta. Jag tror att det i dag ännu mer än för några år sedan är en dominerande uppfattning i sakkunniga kretsar i Nordamerika och Västeuropa, att kreditpolitiken inom ramen för en rörlig räntepolitik är det smidigaste och effektivaste medlet att anpassa investering och sparande efter varandra. Nu vet jag att man på regeringshåll svänger mellan att säga att räntepolitiken — förr sade man kreditpolitiken — inte är tillräckligt effektiv, och att säga att om den skall ha något värde, måste man tillgripa så våldsamma åtgärder, att det bl. a. uppstår stor arbetslöshet. Det har inte anförts några argument för ståndpunkten att den måste vara antingen ineffektiv eller alltför effektiv. Varför skulle man inte kunna använda kreditpolitiken lagom för att nå ungefär den effekt man önskar? Det måste vara lättare att anpassa kreditpolitiken efter lagets skiftningar olika månader än att införa punktskatter som gäller för tolv månader och inte kan läggas på och tas av utan vidare, även om finansministern visat ganska små hämningar i det fallet. Men kreditpolitiken kan stramas åt eller lättas från månad till månad, ja vecka till vecka. Jag kon-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

staterar alltså att hela detta tal om kreditpolitikens bristfällighet är ett löst utkastat påstående.

Det är klart att det här inte bara gäller räntan som kostnadsfaktor utan dess samband med kreditvolymen. Det gäller att få hela den ekonomiska miljön att bli en annan och försiktigare genom att ingripa i tid. Även bilköpen kan naturligtvis påverkas ganska mycket på kreditpolitiska vägar.

I höstas släppte regeringen fram en viss räntehöjning. Sedan återgick man till en nivå som var endast obetydligt över den gamla, och man tycks såvitt vi nu kan se ha för avsikt att låsa räntan där, vilket tills vidare har haft ett mycket besvärande inflytande på den långa kapitalmarknaden. Detta tillfälle att få större rörlighet på kapitalmarknaden i stort sett inom ramen för den ränteförändring som då genomfördes, det tillfället sumpades bort. Hade man låtit denna ränterörlighet bli signal till en stramare kreditpolitik med rörlighet såsom program, skulle vi nog i dag ha haft ett mera balanserat ekonomiskt läge inom både produktionen, handeln och t. ex. fondbörsen. Jag tror att man i så fall inte skulle ha behövt ens överväga de nya skatter som finansministern nu föreslår.

Visst kan det tänkas situationer, där man måste tillgripa extraordinära åtgärder. Reservanterna i företagsbeskattningskommittén, herrar Wehtje och Sven Gustafson, har för sin del hänvisat till att man i *en extrem överkonjunktur* — observera detta uttryck — såsom alternativ till den hårdare företagsbeskattningen kan tänka sig att det kan vara lämpligt att använda en investeringsavgift. Nu har jag märkt att denna avgörande förutsättning tappas bort i de socialdemokratiska kommentarerna, och därigenom ges åt detta yttre ett helt annat innehåll än det i verkligheten har. Men, herr finansminister, kan ett läge sådant som det vi

har i dag rimligen betecknas som extrem överkonjunktur?

Vi i folkpartiet anser vidare, att en allmän skattesänkning, i första rummet beträffande den statliga inkomstskatten, bör påbörjas. Vi tror att den indirekt skulle få gynnsamma verkningar på sparvilja och initiativ och anser därför att den inte bör uppskjutas. Ingen vet ju, hurudana konjunkturerna blir 1956, då finansministern ställer en skattesänkning i utsikt — jag återkommer till den frågan.

För det tredje: Medan regeringen är tvungen att tillgripa detaljregleringar och tycks inbilla sig att det är hela folket som bestämmer när den gör det — statsministern återkommer ju ständigt till att det är folket som bestämmer när regeringen vidtar någon åtgärd — så är vi övertygade om att sådana regleringar bör användas mycket sparsamt, emedan de leder till krångel, godtycke och nationalekonomiska förluster och emedan det svenska folket faktiskt i ökad utsträckning utsätts för ett inflytande från överheten och alltså inte självt bestämmer mer än förut, utan mindre än förut.

En fjärde punkt, där vi i folkpartiet har en annan inställning än regeringen, gäller sparandet. Vi accepterar inte den defaitistiska slutsatsen, att det enskilda sparandet är en given kvantitet, oberoende av den ekonomiska politiken, bara penningvärdet är någorlunda stabilt. Vi anser tvärtom att det är en av den ekonomiska politikens viktigaste uppgifter att uppmuntra och öka det privata sparandet. Vi behöver mer bostäder, mer telefoner, mer skolor och sjukhus, mer investeringar i näringslivet, men det finns för närvarande inte utrymme för allt. Ingenting kan då vara viktigare än att ramen vidgas, och sparandet är en elastisk ram. Hur många gånger har vi inte i debatterna i denna kammare hört, att regeringen låtsas som om sparandet är en given, fix ram och att man måste minska på

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

en punkt om man vill öka på någon annan. Det där tror jag är ett alltför statistiskt sätt att se. Man kan invända att åtgärder till ökning av sparandet inte åstadkommer underverk genast. Det är riktigt. Så mycket större anledning är det att börja utan dröjsmål!

Ibland hänvisar regeringen till jämförelser med utvecklingen av bruttosparandet, inklusive alla avskrivningsmedel, sedan förkrigstiden och hämtar tillfredsställelse ur det faktum, att dessa mycket opålitliga siffror tycks visa någon ökning av bruttosparandet. Att siffrorna är opålitliga vet vi alla. Kan någon säga hur det var med varulagerökningen under det här basåret 1938/39? Där skedde kanske en ganska väsentlig investering.

Vidare är det naturligt att räkna med en högre sparkvot vid stigande standard, eftersom det är lättare att spara när man har högre inkomster. I Sverige, som har undgått två världskrig och haft goda konjunkturer, har vi en högre standard än i de flesta andra länder i Europa. Det är i och för sig inte tillräckligt att konstatera, att vi inte kommer sist när det gäller bruttosparandekvoten; det finns flera länder som ligger före oss därvidlag. Man bör observera — vilket såvitt jag förstår i allmänhet inte betonas i kommentarerna — att ju mer realkapital som finns i ett samhälle, desto mer årliga avskrivningar måste man göra och desto större del av bruttosparandet är alltså icke nettosparande utan innebär endast att produktionsapparaten hålls vid liv. Om kvoten för detta bruttosparande vore oförändrad, skulle det betyda ett successivt sjunkande nettosparande här i landet. Genom att utelämna sådana ting lyckas man ge vad jag anser vara ett tämligen vilseledande intryck.

Kvar står det faktum, att vi ju mer vårt välstånd stiger får göra den erfarenheten, att landets styrande anser sparandet otillräckligt för att vi skall ha råd till fler och fler ting, som en-

skilda människor har lust att betala för och kan betala för. Långt viktigare än flertalet pågående utredningar vore därför enligt min mening en systematisk översikt över alla vägar till ökat sparande. Får jag bara nämna några, som borde granskas vid en sådan utredning.

Först har vi de speciella skattelättnaderna, inklusive förmögenhetsskattens utformning. Jag hoppas att förslaget till ändringar i taxeringsförfarande skall göra *något* i den vägen; det finns också andra metoder som använts t. ex. i Finland. För det andra borde man ordentligt pröva sådana former för bostadsbyggandets finansiering, som leder till ett ökat enskilt sparande. Jag tänker inte på de där speciella premierna för bostadsbyggande och dylikt — det är en vida mindre fråga — utan jag tänker på olika metoder för finansiering av bostadsbyggande.

För det tredje innebär pensionsförsäkringen i ett land som Förenta staterna en oerhört stor källa till sparande. Här i landet hoppas vi väl att inom en inte alltför avlägsen framtid kunna lösa problemet om en allmän pensionsförsäkring. Enligt min mening borde regeringen se till att man därvid beaktar de möjligheter som finns att få ett väsentligt bidrag till det enskilda sparandet.

Vi har så en fråga som jag vidrört tidigare, nämligen om de värdefasta obligationerna. Jag förstår mycket väl att meningarna därom kan vara delade, men jag tror att man vid en ordentlig prövning av denna fråga kommer att finna att många människor genom en sådan anordning skulle känna sig stimulerade att spara, ty de finge därigenom en känsla av trygghet för att pengarna behölle sitt värde. Detta gäller många småsparare, människor som inte är benägna förvärva aktier och inte har lust eller möjlighet att köpa fastigheter. Jag tror dessutom att man i en del fall skulle få en minskning av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

investeringarna. Nu sker en hel del investeringar i reelltillgångar på grund av att man inte vet om pengarna behåller sitt värde. Sådana realinvesteringar bleve onödiga om trygghet kunde skapas för att sparpengarna behölle sitt värde i alla fall. Jag hoppas därför att finansministern, när de teoretiska utredningarna såsom utlovats kommer i höst, skall vara villig att ta upp hit hörande frågor trots den ointresserade hållning han tidigare intagit.

Om dessa och andra åtgärder sätts in i en politik som skapar en känsla av förtroende och tillförsikt bland spararna, tror jag detta kan åstadkomma mycket på vägen mot ett ökat bostadsbyggande, flera skolor och sjukhus och större produktivitetshöjande investeringar. Vägen går över en ökning av det frivilliga sparandet, om man inte vill gå in för ett permanent offentligt tvångssparande. Tyvärr har vi ännu inte ens den klarläggande utredning om sparandets struktur som vi från vårt håll begärt. Jag hoppas finansministern ser till att den kommer.

Tillåt mig emellertid att beträffande sparandet föra fram ytterligare en synpunkt, som jag tror ganska ofta förbises. För närvarande pågår från priskontrollnämndens sida en aktion för att reducera, som man säger, otillbörligt stora marginaler. Ingen kan annat än gilla att otillbörligt stora marginaler reduceras. Sedan kan vi diskutera vilka organisatoriska metoder som skall användas, men det skall jag inte göra här. Själva tanken att otillbörligt stora marginaler reduceras föranleder inga meningsskiljaktigheter. Men låt mig fråga finansministern: Sådana prissäskänkningar minskar ju företagens vinster och minskar företagets sparande. Skall man då undgå att inskränka investeringarna måste förutsättningar skapas för ett ökat sparande hos de breda lagren. Jag utgår från att finansministern inte räknar med budgetöverskott som permanenta ting. Hur tänker regeringen

åstadkomma förutsättningar för ett ökat sparande bland de breda lagren? Det räcker inte att hänvisa till att den enskilde sparar hela skillnaden när varorna blir billigare, ty vi vet att folk inte gör så. Jag tror att finansministern skulle kunna belysa hela problemet om marginalerna och sparandet på ett ytterst värdefullt sätt.

Om man läser statsverkspropositionen finner man emellertid som sagt, att finansministern är mest intresserad av att begränsa investeringarna och dessutom att få till stånd ett statligt tvångssparande. Jag har redan påpekat att jag anser investeringsavgiften vara ett klumpigt medel. Jag tror också att avgiften på gamla bilar kommer att verka som sand i maskineriet för bilhandeln och kommer att hindra en naturlig överflyttning av bilar mellan olika typer av ägare. Enligt min mening kan dessa så kallade punktskatter vålla en hel del nationalekonomiska förluster både på bilhandelns område och i övrigt.

När det gäller bilaccisen har dock finansministern på en punkt tagit lärdom, det vill jag med tillfredsställelse konstatera. När bilaccisen för några år sedan infördes förklarade finansministern att pengarna skulle gå in i statskassan och inte alls gå till bilskattemedlen att användas för vägarna. Jag skall be att få läsa upp vad finansministern sade den 24 oktober 1951: »Det har ju blivit liksom en religion på sina håll att alla inkomster, som staten eventuellt kan få på bilismen, skola gå till detta. Det förvånar mig, att herr Kristensson inte krävde, att även tullen på importerade bilar skulle plockas ifrån andra tullmedel och användas till vägväsendet. Han har inte gjort det ännu men kommer kanske att göra det, och jag kommer då också att bekämpa det. Jag anser, att lika väl som tullmedlen ograverade böra gå till statskassan, skola varuskatter — och detta är ju en typisk sådan — gå dit. Den or-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dinarie bilskatten bör gå till vägväsendet, den satsen vidhåller jag, men en bilaccis, som är en varuskatt, bör inte gå dit.»

Det var polemik mot herr Kristenssons s. k. religion, för att använda hr Skölds eget uttryck. Nu finner jag till min glädje att finansministern blivit omvänd till religionen från Osby, och jag vill endast uttala en önskan att så kommer att ske oftare i framtiden. Jag tror det skulle vara mycket hälsosamt.

Men finansministerns nya giv — jag gör utan att vilja konkurrera med några göteborgare reflexionen att ordet »giv» inte är det man kommer att tänka på när man talar om finansministern, det är snarare hans nya »tag» — måste ses ur en annan synvinkel, som är lika viktig som den ekonomiska.

Hur rimmar regeringens nuvarande politik med de förklaringar som gjordes under valkampanjen? Någon väsentlig förändring har ju vårt ekonomiska läge inte undergått sedan i höstas. Redan då såg man att konjunkturerna var i uppåtgående.

Låt mig för en gångs skull först ställa frågan till herr Hedlund, som i förrgår, tror jag det var, uttalade, att jordbrukarna inte är överraskade av de nya avgifterna, eftersom de anser att något måste göras för att rädda kronan. I september läste jag på en affisch: Kronan är räddad, skatten skall sänkas! Meningen var tydligen att kronan var i fara och att skatterna på jordbrukets investeringar och transportmedel måste höjas! På affischen stod det motsatta. Detta kan man verkligen kalla för ett tryckfel. Men om det inte var ett misstag av sätteriet, måste jag säga att herr Hedlund inte har särskilt lätt för att uttrycka sig.

Jag vill emellertid också vända mig både till statsministern, som nu är i första kammaren, och finansministern och säga, att ni ju vädjade till folket och begärde dess förtroende för en politik, byggd på skattesänkning. Om Ni

hade några brasklappar om skattehöjningar så var de så väl undanstopade att ingen märkte dem. Ni gav hela det svenska folket det intrycket, att det var slut med skattehöjningar. När frågan om eventuella indirekta skattehöjningar fördes på tal svarade herr Sköld att inga sådana hade planerats. Möjligen skulle en omfördelning bli aktuell enligt vad han sade i riksdagen. När skattebeloppet höjdes på sprit och tobak i våras gjorde finansministern klart, att ytterligare skattehöjningar skulle undvikas under de närmaste åren.

Jag kan också hänvisa till vad Morgontidningen skrev vid ett referat av herr Skölds anförande. Detta var i början av 1954. Finansministern hade tidigare i skattefrågan — det var efter spritskattehöjningen och sedan bilskatten justerats — sagt, att det inte skall komma några fler skattehöjningar »om jag fortfarande kommer att ha detta jobb». I stället borde arbetet inriktas på att lätta skattebördan. Herr Sköld sköter fortfarande jobbet i allra högsta grad skulle jag vilja säga, men vi har inte märkt någonting av att han nu håller på att lätta skattebördan. När man under hela valkampanjen gav folket ett sådant intryck är det egendomligt att man efter valet kommer och lägger på Sveriges folk nya skatter. Ett sådant tillvägagångssätt måste brännmärkas. De brutna löftena till bilismen för några år sedan är ofta påtalade. Nu kommer ännu fler brutna skattelöften. Kungsord är tydligen någonting annat än herr Skölds ord.

Finansministern skrämmer nu också med att om lönerna höjs för mycket skall ännu fler pålagor komma. Herr finansministern! Låt oss få veta vad slags åtgärder Ni har i bakfickan! Gäller det punktskatter begär jag inte att Ni skall tala om vilka varor som skall beskattas, ty det kan ha sina sidor. Men låt oss få veta vilka typer av skattehöjningar Ni har i bakfickan och tänker

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

drämman till med under vissa förutsättningar. Vi har i denna kammare att diskutera landets finanspolitik. Vi kan näppeligen diskutera den i dag om vi om fjorton dagar har nya förutsättningar. Då har finansministern kanske kommit med nya pålagor, om vars art vi ingenting anar. Det är rimligt att riksdagen och Sveriges folk i dag får besked om arten av den finanspolitik som regeringen avser att föra. Det går mycket bra för finansministern att ge besked på den punkten utan att lämna sådana detaljupplysningar som möjligen skulle kunna framkalla spekulation.

Budgeten är enligt statsverkspropositionen överbalanserad. Finansministern säger att det är ett överskott på 50 miljoner kronor, men han får fram denna siffra genom att avsätta 350 miljoner kronor till kommunalskattemedlens fond. Detta är pengar som egentligen tillhör kommunerna och som senare skall utbetalas till dem. Nu kan man emellertid av finansministerns egna siffror utläsa — om man studerar och lägger ihop och inte bara litar på finansministerns egna reflexioner — att den summa som staten får in av kommunalskattemedel under budgetåret 1955/56 endast är 100 miljoner kronor större än den summa staten betalar ut till kommunerna. Av tidigare influtna medel skall staten nu detta år ge kommunerna tillbaka ungefär 250 miljoner kronor. Samtidigt får man in 350 miljoner kronor under det nya året, vilka betalas till kommunerna först längre fram. På detta sätt får finansministern under innevarande år in 100 miljoner kronor mer än som egentligen tillkommer honom. Detta är ju kommunernas pengar! Nu kan man alltså säga att från ett budgetöverskott på 400 miljoner kronor — om man nu vill se det reella läget — borde finansministern dra 100 miljoner kronor. Resultatet blir ett budgetöverskott på 300 miljoner kronor och inte 50 miljoner kronor.

Nu hänvisar säkerligen finansminis-

tern till att de 250 miljoner kronor som staten skall betala till kommunerna under budgetåret 1955/56 ju skulle kunnat tas från de kommunala skattemedlens fond om man hade gjort avsättningar. När man nu inte gjort några sådana avsättningar under de två senaste budgetåren så finns det ingenting kvar, och då måste man i stället ta av de löpande inkomsterna.

Till detta kan man svara att det här rör sig om en bokföringsfråga. Vad skulle hindra finansministern att t. ex. under det löpande året 1954/55 göra en avsättning? Budgetåret 1953/54 visade ju ett överskott på i runt tal 400 miljoner kronor. Där fanns mer än väl utrymme för avsättningar. Om man säger att räkenskaperna är avslutade för det året och att man inte vill belasta det året mer, så vill jag medge att det är alldeles riktigt. Men kvar står det faktum, att realiter är budgeten överbalanserad med 300 miljoner kronor. Att staten bara får in 100 miljoner kronor mer av kommunpengar än man enligt beräkningarna ger ut, och om man fört eller inte fört vissa belopp på en viss fond, det är en bokföringsfråga, som vad det löpande året beträffar mycket lätt skulle kunna rättas till, om finansministern ville.

Nu måste man för att komma underfund med dessa saker — jag höll på att säga som vanligt — bedriva en smula detektivarbete. Jag vill inte alls kritisera t. ex. de tidningar, som första dagen presenterade budgeten och naturligtvis fick ett helt annat intryck. Jag anser, att så som finansministern lagt upp budgeten var det ofrånkomligt att man skulle få intrycket att det var ett budgetöverskott bara på 50 miljoner. Den här siffran på 250 miljoner har han ju inte dragit fram i rampljuset.

Nu kan man ha vilken åsikt man vill om den här saken, men att det bör vara ordentligt redovisat så att envar som läser budgeten kommer underfund med dessa transaktioner och kan diskutera

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skälen för att anse budgetöverskottet vara 300 miljoner som jag påstår, i stället för finansministerns siffra, det är väl uppenbart. Herr finansminister! Tänk om Ni någon gång skulle göra budgeten så enkel och översiktlig att riksdagens ledamöter och Sveriges folk omedelbart vid genomläsningen fick ett någorlunda riktigt intryck av vad den innebär!

En annan sak är att finansministern vill avskrika ungefär 350 miljoner kronor till vissa bostadslån. Jag tänker inte ta upp den saken närmare i dag; den har diskuterats tidigare och vi återkommer säkert till den. Det gäller framtida subventioner för att hålla hyran i under detta år byggda hus nere 30, 40 eller 50 år fram i tiden. Om man använder metoden med årliga anslag, som rekommenderats av en enig utredning, vågar jag påstå att den årliga statsfinansiella belastningen skulle bli ett par tiotal miljoner kronor eller ett något höjt belopp, men ingalunda skulle någon då föreslå 350 miljoner. Även om man vill göra en extra snabb avskrivning av egnahemslånen blir den överavskrivning, som här äger rum, bortåt 300 miljoner.

Med mitt sätt att se kan alltså budgeten anses vara överbalanserad med inte 300 utan bortåt 600 miljoner. Så kommer nu finansministern med sin bilaccis och investeringsavgift. Hur mycket detta kommer att ge är ovisst, men det tycks bli ett par hundra miljoner kronor på en tolv månadersperiod. Om det går så illa att det nya skatteförslaget blir antaget och denna skatt kommer att bestå hela nästa budgetår — om vilket man ingenting vet — den blir då avskaffad tre månader före nästa val — så kommer budgetöverskottet tydligen att med nuvarande kalkyler bli mellan 700 och 800 miljoner kronor.

Är en överbalansering av budgeten i nuvarande läge berättigad? På vårt håll har man många gånger sagt att över-

balansering kan vara berättigad i speciella konjunkturlägen av extrem art. Då blir det för övrigt ofta överbalansering utan att den eftersträvas. Men det gäller naturligtvis att väga fördelen av ett visst statligt tvångssparande mot nackdelen av kostnadshöjning, ökat krångel och uppskov med en välbehövlig skattesänkning. Vi förbehåller oss på mitt håll rätten att återkomma med ändringsförslag.

Vi tillmäter variationerna i budgetöverskottet mindre vikt för konjunkturernas stabilisering än regeringen tydligen gör. Regeringen handlar ju för övrigt inte själv utifrån sina konjunkturprinciper. Herr finansminister! Vi har i Sverige i dag en mer utpräglad högkonjunktur än vi hade förra finansåret 1953/54. Likväl lånar ju finansministern detta finansår 1954/55 redan för tillägglånen 82 miljoner mer än föregående år. När det är högre konjunkturer lånar man alltså mer! Även beträffande tertiärlånefonden ser det ut som om det skulle bli ökning av upplåningen med ett 40-tal miljoner kronor. Samtidigt som finansministern såvitt jag förstår predikar motsatta slutsatser av konjunkturförändringen har finansministern själv förfarit på detta sätt. — Jag menar, att om budgeten skall överbalanseras av hänsyn till konjunkturerna, så skall det ske genom en öppen redovisning och inte genom att man manövrerar med växlande avskrivningsprinciper eller andra transaktioner som får bort överskottet.

Men detta regeringens konjunkturresonemang har stort intresse för skattebetalarna även ur en annan synpunkt. Finansministern lovar skattesänkning 1956, såframt de ekonomiska förhållandena inte lägger hinder i vägen, men hur blir det, om det blir högkonjunktur nästa år liksom nu? Skall skattesänkningarna då uppskjutas, herr finansminister? Ja det verkar ju så av resonemanget att döma. Om det blir medelgoda konjunkturer 1956, så kanske

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det inte blir något budgetöverskott. Om det blir dåliga konjunkturer, kanske det blir så stor brist i alla fall, att skattesänkning uteblir av det skälet.

Finansministern erinrar om en ung man vid namn Karl Fredrik, som jag läste om under min skoltid. Jag tänker inte på den bekanta filmen »Karl Fredrik regerar», churu man väl skulle kunna göra en film över ämnet »Per Edvin regerar». Jag tänker på en annan Karl Fredrik, som behandlas i en bok, som heter »Kamratliv och skolpojks historier». Karl Fredrik var en gymnasist, som var mycket korpulent, i detta hänseende avvikande från finansministern. Denne Karl Fredrik hade fått en cykel, på den tiden ett relativt nytt instrument, och gav sig ut på cykeltur. Cykelturen beskrevs på följande sätt. Uppför backarna *orkade* Karl Fredrik inte cykla, och nedför backarna *vågade* Karl Fredrik inte cykla, och på jämn mark gick Karl Fredrik för att ta igen sig efter ansträngningarna i backarna. **Det** är ungefär likadant, tycker jag, med finansministern som skattesänkare under skiftande konjunkturer. Under dåliga konjunkturer orkar han inte med någon skattesänkning, under goda konjunkturer vågar han inte och under medelgoda vill han förmodligen undvika äventyrligheter med tanke på kommande oroliga tider.

Om svenska folket skall hoppas få skattesänkning nästa år, vilket konjunkturläge skall folket då hoppas på? Blir det skattesänkning vid en bevarad högkonjunktur eller blir det inte det? Vad menar ni med »om de samhällsekonomiska förhållandena tillåter?» Är det en sådan brasklapp av det mest omfattande slag, som gör, att vi inte alls kan fästa någon vikt vid löftet om skattesänkning, eller vad ligger bakom detta uttryckssätt?

I fråga om utgiftsökningarna i detta budgetförslag har finansministern iakttagit en betydande återhållsamhet, och det tror jag är väl motiverat. Vad ut-

giftsökningarna beträffar finner jag med tillfredsställelse, att en hel del av folkpartiets initiativ från i fjol, som då behandlades mer eller mindre snävt av majoriteten och regeringen, nu har blivit tillgodosedda. Jag nämner som exempel skolbiblioteken, sinnessjukvården, den medicinska forskningen och fångvården. Det verkar som om det skulle gå till på det sättet, när regeringen skall bestämma sig, att finansministern samlar fackministrarna omkring sig i en krets för att diskutera vad de kan få, varvid finansministern har beväpnat sig med en lista över folkpartiets förslag. När sedan försvarsministern säger, att han skulle vilja ha så och så mycket, och finansministern finner, att det inte står upptaget i listan över folkpartiets förslag, så svarar han att försvarsministern inte får det begärda. Sedan kommer inrikesministern och säger, att han vill ha pengar till sinnessjukvården. Efter att ha sett efter i listan svarar finansministern, att det skall inrikesministern få. Sedan kommer ecklesiastikministern och säger, att han fick inte mycket i fjol. Herr Sköld tittar då efter i listan och säger, att nu skall ecklesiastikministern få mer pengar. Detta är mycket tillfredsställande. Jag hoppas att finansministern ännu mer konsekvent kommer att tillämpa den metoden framdeles, ty då har vi i folkpartiet sedan endast att beklaga oss över tolv månaders onödig försening.

Jag vill beträffande utgifterna tillfoga ett litet bekymmer över att regeringens intresse för televisionen är ganska svalt. Jag vill inte ta ställning till denna fråga i något avseende, men man läser mellan raderna, att regeringen inte är vidare intresserad. Kommunikationsministern tycks inte ens ha varit så intresserad, att han diskuterat med finansministern om saken, fick vi höra häromdagen. Det tycks vara så, att regleringsmentaliteten har vissa statiska drag. Det finns inte plats för något nytt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nu, utan vi lägger det på hög tills vidare, menar man. Det finns så många skäl för uppskov även med en försöksverksamhet av nämnvärd omfattning.

Ja, herr talman, jag skall nu bara i förbigående be att få omnämna några frågor, som jag anser vara utomordentligt viktiga men som jag hoppas få tillfälle att återkomma till vid andra debatter i denna kammare. Den första gäller de äldre människornas arbets- och fritidsproblem. Aldringsvårdskommittén har fått direktiv, som visar att man där tänker mest på själva vården av åldringarna. Jag ber att få påpeka att frågan om de äldre människornas möjlighet till produktivt arbete är ett mycket stort problem ur alla synpunkter. Det gäller att ge dem, som har hälsa och krafter, möjlighet till insatser, och jag tror, att det kräver en del särskilda arrangemang. Man kommer in på sådana problem som möjligheter till deltidarbete och naturligtvis även på pensionsåldersfrågor och många andra. Jag hoppas att regeringen skall vara villig att betrakta detta som en av våra stora sociala frågor icke utan betydelse även ur rent nationalekonomisk synpunkt. Det sista är dock en annan sak. Beträffande hobbyverksamhet och annan s. k. fritidssysselsättning vill jag framhålla, att jag inte vet om åldringsvårdskommittén tar upp den saken. Om den inte gör det, hoppas jag, att någon annan gör det utan dröjsmål.

Beträffande skogs- och jordbrukspolitik lade vi i folkpartiet i våras fram några riktlinjer. Vi är glada över att kunna konstatera att skogsanslagen har blivit ökade på väsentliga punkter. Vi är också glada över att jordbruksprisutredningens betänkande tycks eftersträva en liberalisering av jordbrukspolitik. Det blir tillfälle att återkomma till denna sak. När den diskuterades i våras, fann ju statsminister Erlander och högerledaren Hjalmarson varandra i ett underkännande av folkpartiets program. Herr Hjalmarson talade då

om att det var en Drottning för en natt, vars bedövande välukt ju snabbt försvinner, hur mycket man än vattnar den. Det tycks vara en ovanlig sådan blomma, får jag säga till herr Hjalmarson, ty den förefaller faktiskt ännu friskare och livskraftigare nu än i fjol våras. Jag hoppas få uppleva att herr Hjalmarson med välbehag inandas dess doft kanske till och med i sällskap med herr Norup, vars smak på detta område herr Hjalmarson hittills har accepterat med undergivenhet.

På tal om dessa regleringsfrågor skulle jag emellertid gärna se en komplettering av gjorda utredningar, som för det första visade vilka principer det allmänna använder vid sin prisreglerande verksamhet inom olika näringsgrenar och för det andra mera utförligt belyser den aktuella inkomst- och förmögenhetsutvecklingen i olika näringsgrenar. Staten ingriper ju på detta område och man måste veta, om de grupper som drabbas av inkomst-sänkande effekter har en gynnsammare ekonomisk ställning än de som gynnas av inkomsthöjande ingripanden. När man jämför företagares, tjänstemäns och arbetares inkomster vore det värdefullt att veta, hur deras förmögenhet har utvecklats sig, naturligtvis inte i individuella fall utan i genomsnitt. Genomsnittssiffror om förmögenhetsutvecklingen säger en hel del om hur förhållandena varit för dessa olika grupper. Jag tror att problemet om inkomstklifftorna kräver en kompletterande utredning i detta avseende.

Statsminister Erlander har nyligen gjort en del reflexioner om ekonomisk makt och ekonomisk demokrati. I dag skall jag be att bara få göra en enda reflexion till det problemet.

Vår svenska demokrati har stora förtjänster, men den har också brister. Flertalet svenska medborgare känner sig inte som bestämmande i samhällsfrågorna. Det är för mycket bestämmande i centrum, tror jag många an-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ser, och det är ett skäl varför vi i folkpartiet vill ha en decentralisering av makten. Därför vill vi förordna folkomröstning, både rådgivande och i vissa fall beslutande sådan. Det är därför vi med skepsis ser att staten, d. v. s. en liten maktäggande grupp, skall bestämma mer och mer. Vi tror det är bättre med enskild äganderätt och ett fritt näringsliv under socialt ansvar än ett statsdirigerat näringsliv sådant det i Nord- och Västeuropa i mer än 50 år funnit uttryck i de socialdemokratiska programmen. Vår tids största politiska bluff är påståendet, att bara staten får mer att bestämma, så är det folket självt som bestämmer.

Socialdemokraterna gör ibland gällande, att ett hinder för vår demokrati är den mäktiga storfinansen. När man frågar, vad det är för något, får man inget svar. Är det torsdagsklubben som före valkampanjen döps om till storfinansen och sedan återgår till att bli torsdagsklubb eller vad är det? Storfinansen tycks spela samma roll i socialdemokratisk politik som sotarn i gamla tiders barnuppfostran, fast jag tror att den gör mindre intryck.

Vi har företagsledare även i statliga företag. De har fullmakt att leda företagen, det ligger i sakens natur. Respekterar ledarna av olika enskilda och andra företag lag och förordning, eller gör de det inte? Kan de sitt jobb eller kan de inte lösa sina uppgifter? Det är där faran ligger.

En fackföreningsman som Yngve Persson har nyligen gjort ett uttalande, som andas förtroende för en del företagsledares sätt att sköta sina uppgifter. Det gäller närmast skogen. Jag skall inte här diskutera skogsproblemen, men jag menar liksom han att vi i stort sett har skickliga och ansvarsmedvetna företagsledare och jag hoppas att även en folkpartist får säga detta utan att det skall leda till några demagogiska klyschor mot oss. Ty det kan ju inte vara en rätt, förbehållen socialdemo-

kratiska fackföreningsmän och statsråd vid jubileer, att uttala denna uppfattning.

Folkpartiet är ett reformvänligt parti som vill främja en utveckling till en bättre demokrati. När statsministern i sina skrifter och tal söker identifiera de borgerliga med det beståendes försvare, så vet han att detta är oriktigt och ogrundat tal. Man kan för övrigt fråga, var bondeförbundet befinner sig i detta sammanhang.

Ett av de viktigaste problemen är, hur vi skall få mera av medarbetarställning och medansvar i näringslivet. Där tror jag att företagsdemokratien anvisar möjligheter till en lösning. En utveckling är i gång som bör fortgå utan politiska diktat. Jag tror vi har anledning vara tacksamma mot de människor inom arbetsmarknadens organisationer som där utfört ett konstruktivt arbete, som kanske går långsamt men som i alla fall i längden ger resultat.

Detta hindrar inte att det allmänna kan belysa sådana problem, t. ex. frågan om andel i vinst eller dylikt utan att tillgripa några tvångsåtgärder. Jag tror att den anda som utvecklats på den svenska arbetsmarknaden är en oerhörd tillgång, som kan lära oss åtskilligt om hur andra problem bör angripas.

Herr talman! Jag har talat här i dag mest om ekonomiska och sociala ting. Jag anser det naturligt att just remissdebatten ägnas främst åt sådana spörsmål. Vi får många debatter om andra ting, exempelvis om försvarsfrågan, om de flaskhalsar i vårt skolväsende och vår hälsovård, som den otillräckliga högre utbildningen utgör, en fråga vi på vårt håll framförde under debatter i höstas.

Det har sagts, herr talman, att vi i den svenska riksdagen och politiken genom att tala om ekonomi i själva verket glömmer bort människan. Gör vi det? Är det så i denna kammare, att vi tänker mest på den materiella standar-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

den? Ser vi människorna främst som medel att uppnå höjd produktivitet i stället för som mål för verksamheten? Jag tror knappast att det finns någon enda i denna kammare som vill svara ja på den frågan. Tag åttonde huvudtiteln, gå igenom den punkt för punkt och se om icke dessa åtgärder just tar syfte på människan. Även yrkesutbildningen tar sikte på människan — och alls inte främst som medel att höja produktiviteten — även det sista är en legitim synpunkt. Och gå igenom alla de andra huvudtitlarna, socialhuvudtiteln och många andra. Nej, den svenska riksdagen har utan tvivel många brister, men det är inte riktigt att säga, att den glömmer bort människan. Även i den mån vi strävar efter att få till stånd en höjning av den materiella standarden, ser vi däri en väg till framtida kultur och fördjupad frihet. Jag menar naturligtvis ingalunda, att vi inte har grund till självrannsakan, tvärtom. Men vår gemensamma strävan är, det vågar jag uttala, herr talman, att på det arbetsfält som är vårt göra visserligen begränsade insatser för att hela svenska folket skall få leva under goda villkor, andligt och kulturellt lika väl som materiellt. Jag tror inte på fatigdomens välsignelse lika litet som jag tror, att rikedom är någon garanti för lycka. Men jag är övertygad om att ifall Sveriges folk löser sina ekonomiska och sociala problem och befriar sig från de värsta bekymren för livsuppehållet, blir det lättare att öka fritiden och utbildningsmöjligheterna och bringa kulturens frukter inom räckhåll för alla.

Vidare yttrade:

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Tydligt har regeringen nu bestämt sig för att inte bara svenska folket utan även riksdagsmännen hädanefter skall få leva ett liv i fruktan

och osäkerhet, åtminstone att döma av propositionsförteckningen. Jag förmodar nämligen att många av kammarens ledamöter i likhet med mig undrat om det i år skulle bli en remissdebatt kring statsverkspropositionen. Denna återfinns ju numera bland de propositioner som i redovisningen åsatts beteckningen »sannolika».

I år får väl avtalet mellan jordbrukare och konsumenter om livsmedelspriserna träffas efter hittills gällande metod, och vi hoppas på vårt håll på en för båda parter godtagbar uppgörelse på det fackliga planet. Vad så det nya tillvägagångssättet angår vågar jag också där tro på en uppgörelse i enighetens tecken. Metoden måste utgå ifrån att jordbrukets folk skall ha en med andra folkgruppers likvärdig ersättning för sina hårda och krävande arbetsinsatser, och den säkerhet i utkomsten som vi alla strävar efter. Samtidigt bör den ge oss konsumenter trygghet till vår livsmedelsförsörjning även vid avspärrning och priser som med hänsyn till kostnaderna är godtagbara. Jag understryker att även det nya systemet måste utformas så, att det uppmuntrar jordbrukarna att fortsätta sina rationaliseringssträvanden.

Min ärade vän herr Ohlin framhöll att han trodde, att det nya jordbruksprogrammet skulle vara inspirerat från folkpartihåll, jag förmodar närmast av herr Waldemar Svensson, om han nu kan uppfattas som inspirationskälla. Jag skulle, herr talman, bara vilja säga till herr Ohlin, att folkpartiet alltid har så många blommor i sina små rara buketter. Om nu någon blomma skulle återfinnas i jordbruksprisutredningens förslag, som också finns i folkpartiets bukett, då menar förstås herr Ohlin att folkpartiet fått med hela buketten. När jag emellertid hörde herr Ohlins uppfattning om livslängden hos Natens drottning, förstod jag, att det inte är i botanik som herr Ohlin är professor.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr talman! Ett effektivt svenskt försvar ger oss anseende och goodwill ute i den fria världen. Våra försvarskostnader är därför inte bara en försäkringspremie utan också en investering som på många sätt ger utdelning. Det finns anledning att lyckönska överbefälhavaren och hans medhjälpare till en snabbt genomförd, intressant och stimulerande utredning om riktlinjerna för vårt framtida försvar. Dess stora perspektiv har inte vunnits på bekostnad av grundlighet eller konkretion. Vi i högerpartiet delar försvarsministerns uppfattning, att ett definitivt ståndpunktstagande till de principiellt avgörande frågor utredningen aktualiserar måste föregås av en ytterligare prövning. Härvid måste vi självfallet få tillfälle att — med fasthållande av den alliansfria utrikespolitiken men i övrigt förutsättningslöst — resonera igenom vad det betyder för uppläggningsen och lösningen av hela vårt försvarsproblem, att vi är beroende av bistånd utifrån för att kunna bjuda uthålligt motstånd mot stormaktsangrepp. Vi måste vidare söka få klarhet i hur vi skall kunna tillföra vårt försvar de nödvändiga moderna vapnen, utan så långt uppskov att viktiga delar av vår försvarsorganisation kanske riskerar att bli föråldrade under mellantiden.

Då målet måste vara att nå demokratisk enighet i försvarsfrågan, bör de fortsatta övervägandena ske i samverkan mellan regeringen och de demokratiska partierna. Försvarsministern har uttalat sig för en sådan samverkan, »i den mån så visar sig lämpligt». För min del vidhåller jag att största möjliga fasthet och kontinuitet bör eftersträvas i de gemensamma överläggningarna. Detta kan i nuvarande läge hävdas med mycket större skäl än någonsin förr. Ett positivt besked i denna punkt från försvarsministerns sida skulle inte bara vara ett värdefullt bidrag till remissdebatten utan framför allt utåt markera, att vi alltjämt här i

landet önskar lösa våra försvarsfrågor under allmän anslutning.

»Läget kräver fortlöpande överväganden rörande den ekonomiska politikens utformning. Det finns ingen anledning att på detta stadium närmare diskutera de ytterligare ingripanden, som kan komma att bli erforderliga.» Detta är regeringens enkla besked till dem, som fortfarande tror att diskussionen även om den ekonomiska politiken skulle vara icke endast demokratiens utan även socialdemokratiens livsluft. Det beskedet gavs riksdagens ledamöter och övrigt gement folk tisdagen den 11 januari. Kl. 7 på kvällen söndagen den 16 januari — den dag i vårt kyrkoår, som speciellt är ägnad hem och familj — gavs till känna att vår nådiga överhet bestämt sig för investeringsavgift och bilaccis. Mussolini inledde också som bekant alltid sina blixttackor på helgdagarna. De blev mer välsignelserika så — trodde han.

Man skall vara fast övertygad om chockmetodens välsignelser, om överrumplingsteknikens nödvändighet, för att avfärda frågor om framtiden på detta sätt. Man måste ha glidit bra nära den samhällssyn, som den engelske socialisten Crossman kallar förvaltar-samhället och betecknar som »den mänskliga frihetens fiende», för att inte just nu tycka sig ha alla anledningar att resonera med människor av alla de slag. Företagsnämnden i det stora företaget Medborgar-Sverige borde sannernligen kallas till täta sammanträden under de närmaste dagarna, veckorna och månaderna och inte avspisas med att om den väntar, får den kanske höra — på söndag.

Nyckeln till modern socialdemokratisk politik ligger i ordet ingripanden. Det förekommer också flitigare än på flera år i regeringens budgetkommentarer. »Ingripanden» är någonting som företas utifrån och ovanifrån. Ett ingripande riktar sig alltid mot någon eller några. Det har tvångskaraktär och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

maktbakgrund. Ett ingripande är en plötslig och isolerad åtgärd, en order utan resonemang. Investeringsavgiften, bilaccisen — ja, det är, herr talman, just ingripanden. En politik som bygger på och i huvudsak består av en plötslig och i själva verket närgången inblandning i människornas egna angelägenheter, kan inte godtagas av högerpartiet. Vi opponerar oss emot dess enskildheter och mot dess allmänna uppläggning och detta är två huvudskäl. Vi kan inte ta ansvaret för en politik, som enligt vår uppfattning aldrig kan ge en naturlig jämvikt i ett framåtskridande samhälle. Vi delar inte föreställningen att det är överheten som med grimma skall föra människorna framåt.

Modern politik måste utgå från att försynen fördelat förmågan att reflektera något så när jämnt mellan dem som regerar och dem som är regerade, och att befordran till statssekreterare eller utnämning till statsråd icke automatiskt ger delaktighet av något slags högre förnuft, som finns magasinerat på kanslihusets vind. Politiken måste därför medvetet sträva efter att sprida bestämmanderätten ut från ämbetslokaler, ut till människorna i vardagslivet. Det är meningslöst att tala om organisationers och enskilda personers ansvar, om de i realiteten inte har något att säga till om och därför ingenting att ha ansvar för.

En liten grupp högst aktningsvärda herrar sitter och förhandlar bakom noggrant låsta dörrar om spararnas och försäkringstagarnas villkor, om vem som skall få låna deras pengar. Men, herr talman, var är spararna? Var är försäkringstagarna? Var är de som har förklarat sig beredda att göra pengarna produktiva? Möjligen sitter de hemma och läser nationalbudgeten. I varje fall sitter de inte runt det bord, där man bestämmer. De skulle inte få plats där. Nej, men just därför måste man lägga upp sin ekonomiska politik så, att de

slutna förhandlingarna kan utbytas mot människornas egen aktiva medverkan, mot praktiska möjligheter för dem att själva vara med och lösa sina egna frågor. Man måste ersätta socialdemokrati med marknadsdemokrati.

Att den socialdemokratiska politiken leder till ett högskattesamhälle med permanenta regleringar blir för varje år allt säkrare. Det står med speciell tydlighet att läsa mellan raderna i årets statsverksproposition med dess sträva maktspår. Men så vitt man vet har den socialdemokratiska partistyrelsen ännu inte haft att behandla ansökan om kollektivanslutning från herr Hedlund och hans tre musketörer. Det måste ju under sådana förhållanden vara ett allmänt intresse att få veta var de står i den stora skiljande principfrågan: på den borgerliga sidan eller på den socialdemokratiska. Vi kan väl ändå utgå ifrån att herr Hedlund inte är så angelägen att sitta, att han fördenskull inte står på någondera sidan.

Vad vi i dag, herr talman, i vårt land upplever är icke en kris för svensk ekonomi, det är en kris för socialdemokratisk ekonomisk politik. De ansvarigas iver att just nu finna medansvariga visar detta. Deras försök att stämpla landets företagare som bockar i örtagården talar sitt tydliga språk. Det talar om omöjligheten att driva effektiv stabiliseringspolitik, om man är fånge i nationalbudgettänkandets skenvärld. Där finns inte människor, bara tabeller.

Manande, förmanande men med tonfall, där understucket hot gnisslar som sand i stuvad spenat, vänder sig finansministern till arbetsmarknadens organisationer och föreläser om deras ansvar för penningvärde och sysselsättning. Jag tror mycket litet på behovet av sådana föreläsningar. Vad löneförhandlingarnas folk liksom alla andra medborgare behöver för att kunna fylla sin uppgift är — om jag nu får kasta om ett uttryck från statsverkspro-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

positionen — att det allmänna helhjärtat och i tid ställer in sig på en penningvårdande stabiliseringspolitik och lojalt följer de riktlinjer, som kan ges säkra pengar och lönande sysselsättning.

Regeringen tror att specialskatter till staten kan ersätta penningpolitik och rörlig ränta. Utgångspunkten är då att räntan endast påverkar produktionskostnaderna och i övrigt ingenting betyder. Teorien är inhemsk — den godtas inte av socialdemokraterna ute i världen, inte ens i Danmark.

Detta är emellertid en villfarelse, säger finansministern i statsverkspropositionen, när han i ett sammanhang tillrättavisar oppositionen. Jag lånar hans formulering och säger: Det är en villfarelse att förlita sig på återuppväckt investeringsavgift och uppiffad bilaccis i nuvarande läge. Man hindrar inte människorna att köpa någonting för sina pengar genom att hindra dem att köpa bilar, och de prisstegringsrisker som nu är aktuella klarar man inte av genom att skattevägen göra framställningen av varor dyrare. Återinförd investeringsavgift betyder ett försök att få hela det svenska näringslivet att dansa en ny sorts trestegspolka: två långsamma steg och ett hopp — två år med straffavgift på investeringar och ett utan. Är det verkligen någon som på allvar menar att ett näringsliv kan fungera rationellt på det sättet?

Investeringsavgifter betyder vidare en premiering av offentliga investeringar, inte minst de kommunala, på de enskildas bekostnad. Det betyder en uppdämning av investeringsbehov, som bildar ett tilltagande hot mot en lugn utveckling. Just för att befordra stabilitet och säkra framsteg avvisar vi bestämt både investeringsavgiften och bilaccisen.

Det är inte svårt, herr talman, att förutse, vilken reaktion från regeringsbänken som detta besked kommer att framkalla. Eftersom endast regeringen kan

känna ansvar, måste den som inte tycker som regeringen vara ansvarslös. Ur socialistisk synpunkt måste vi också sakna alternativ, det är självklart. Vi varken kan eller vill tävla med regeringen i befallningar om hur olika människor skall bete sig eller i finurliga åtgärder för att lägga deras inkomster och resurser under överhetens domvärjo. Icke desto mindre anser vi oss ha ett alternativ, ett frihetens och det personliga ansvarets alternativ.

Det innefattar en aktiv och förebyggande penningpolitik med över hela fältet rörlig ränta i stället för kvantitativa kreditrestriktioner. Jag har inte någon doktrinär uppfattning om en sådan penningpolitiks effektivitet i tillspetsade ytterlighetslägen, men i dagens läge skulle det kunna få en avgörande betydelse. Den borde kompletteras med åtgärder för att hålla sedelutgivningen stram.

Huvudsaken är att en känsla av knapphet på pengar snabbt sprider sig till alla skrymslen och vrår av samhällsekonomin. Visst kan en del övergångssvårigheter tänkas, men inte värre än att de med ett smidigt handlag kan lösas i den atmosfär av befrielse och förtroende, som en klar signal om en realistisk och politiskt obunden penningpolitik skulle skapa. Just känslan av att pengar är en svåråtkomlig vara, som inte låter sig rekvirera till fast pris, tvingar fram den vägning av varje utgift på finvåg, som är vägen till sänkta kostnader och skärpt konkurrens.

Samma känsla skulle hos konsumenterna väcka ett prisedvetande som har sin grund i en liknande vägning av de personliga utgifterna, där också tanken att spara är med bland vikterna. Detta skulle ge ett tryck nedåt på prisnivån som måste bli effektivare än all priskontroll i världen.

En penningpolitik av det slag vi förordar skapar även den rätta bakgrunden till omedelbara och radikala åtgär-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

der för främjande av enskilt sparande. De många enskilda spararnas samfälliga insatser väger bra mycket tyngre i vågskålen än summan av alla statliga tvångsingripanden. En ökning av det personliga sparandet med i genomsnitt endast någon tia pr månad och skattebetalare ger ungefär lika mycket som hela den automatiska utgiftsökningen enligt regeringens budgetplan.

I ett samhälle med full sysselsättning är stora produktivitetshöjande investeringar nödvändiga för att motverka trycket uppåt på prisnivån. Med vår penningpolitik leds investeringarna dit, där de bäst behövs: till de områden, där avkastningen av våra arbetsinsatser snabbast kan höjas.

Hela politiken måste ges en sparvänlig inställning. Vi borde systematiskt gå igenom och undanröja de många sparfientliga elementen i våra dagars lagstiftning och regleringsväsende. De praktiska förslag till omedelbart sparfrämjande reformer, som vi under åren lagt fram, får skärpt aktualitet. Även tanken på att finna nya vägar för att hos allmänheten stimulera ett bredare sparande, som går direkt till företagen, bör tas upp. I samarbete med sparinstitutet kunde vidare en omfattande spar kampanj organiseras. Vi kunde samtidigt pröva några av de sparformer, som praktiserats på andra håll, t. ex. kombinationen sparkonto—livförsäkring.

Det är inte de politiska instansernas utan spararnas egen sak att gradera olika tänkbara sparmål. Alla tecken tyder emellertid på att för de allra flesta står ett eget hem högt uppe på listan.

Regeringen svarar nej på sin egen fråga, om vi har råd att låta så många människor som vill bygga egnahem. Vi vänder på frågan och ställer den så: Har vi råd att hindra människor, som är inställda på att arbeta och spara samman ett eget hem åt familj och efterkommande, från att göra verklighet av sina strävanden?

Den frågan besvarar vi med ett klart

nej. Landet har inte råd att avstå från de många tusen extra arbetstimmar, som de nya egnahemsfamiljerna kommer att prestera. De allra flesta egnahemsägare är människor, som i verklig bemärkelse överbalanserar sin budget. Om vi kan få nya tusenden utöver de flera hundratusenden, som vi redan har, att göra detta, har vi nått en stabilitet, som en överbalanserad statsbudget aldrig kan ge. Därför krävs reformerade och rättvisa grunder för egnahemsbeskattningen, snabba beslut om skattefritt egnahemssparande och en kostnadsnedpressande politik — också en kostnadsnedpressande bostadspolitik. Det måste bli möjligt att bygga billigare för att alla skall kunna bo billigare men också för att fler skall kunna bo och bygga.

De som inte alls har någon bostad utan bara logerar någonstans — våra dagars proletärer — fångar statistiken in. Deras antal är i det närmaste konstant och för hela vår officiella bostadspolitik förödmjukande stort. Men de är säkerligen än fler, som vill ge sin stigande levnadsstandard uttryck i ett rymligare och bättre eget hem. Om dem vet tabellerna ingenting säkert.

Hela bostadspolitiken har gått i baklås. Den leder inte till frihet att söka den bostad människorna vill ha utan till en permanent ransonering med allt vad det innebär av intrång i folks mest personliga förhållanden. Man måste ha myndigheternas tillstånd för att få bo.

Mer kapital och mer enskild företagssamhet ger större allmännytta. Ju snabbare de allmänna subventionerna kan avvecklas, desto förr blir konkurrensen på byggnadsområdet effektiv och desto förr kan folk räkna med att vi kommer ifrån de oeffterrättliga förhållandena på byggnadsarbetsmarknaden och när förutsättningarna för en rationell och efter byggena avpassad arbetsorganisation. Att vi liksom andra länder skall kunna få fram en arbetsteknik och en arbetsplatsorganisation, som passar det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lilla huset och också för dess del hindrar slöseri med materiel och tid, förefaller mig självklart, liksom att vi särskilt då det gäller inredningarna skall i högre grad än hittills kunna utnyttja produktionen i stora serier.

De utredningar, som i årtal pågått om olika slag av byggnadsbestämmelser, måste väl ändå någon gång bli färdiga och äntligen börja ge utdelning i enklare och mera praktiska bestämmelser och anvisningar för byggandet, som underlättar och befordrar experimentlusta, påhittighet och teknisk uppslagsrikedom. Det finns mycket duktigt folk också inom byggnadsbyråkratien. Vi måste ge dem vidgade möjligheter att handla efter sitt praktiska förnuft, att så tillämpa det besgränsade antal regler, som måste finnas, att de avsedda syftena nås utan att framsteg och nyheter mals sönder mellan paragrafernas kvarnstenar.

Tyvärr är orden byggnadskostnad och årskostnad någonting som kan betyda nästan vad som helst i vår offentliga debatt. Det är angeläget att vi i fortsättningen renodlar begreppen, så att de innefattar de verkliga och sammanlagda kostnaderna. Med subventioner t. ex. minskar man ju inte de verkliga kostnaderna.

De experiment med egnahem, som vi gjorde förra året, har klart kostnadsredovisats. De arkitekter, som hjälpte oss, har fortsatt sina experiment och är inom någon månad beredda till nya demonstrationer och nya kostnadsredovisningar. Åtskilliga andra har också gjort praktiska försök med olika slag av småhus. Det erfarenhetsmaterial, som nu föreligger, ger grund för påståendet, att det går att bygga en bra familjebostad i ett eget hem minst 20 procent billigare än man hittills nödgats räkna med. Detta betyder att årskostnaden, den beräknade hyran för en sådan bostad, ligger inom 20 procent av den inkomst, vilken man nu kan betrakta som normal, utan några subven-

tioner. Sparmålet ett eget hem är alltså redan möjligt att nå för stora grupper.

Förra året, herr talman, hemförlovades riksdagen den 15 december. Den 17 december utfärdade regeringen en order i fyra punkter. Den förbjuder — observera ordet — förbjuder myndigheterna att utan licens från sina departement använda betydande delar av sina anslag. I stället för en återhållsamhet som positivt engagerar riksdag och förvaltningsmyndigheter får vi alltså nu en rad departementschefer såsom utgiftspoliser med uppdrag att visa rött stoppljus, så länge tummarna håller och intresset finns kvar. Detta sätt att spara måste vara ineffektivt och oförnuftigt. Regeringens rätt att praktiskt taget oberoende av riksdagen bestämma, vilka statsutgifter som skall göras, hävdades med särskilt eftertryck, då Karl XIV Johan var kung — jag bara nämner det utan att göra några kommentarer. Men vart tar riksdagen vägen, herr finansminister?

Vi tror att bestående begränsningar av statsutgifterna bäst förberedes genom att myndigheterna får tillfälle att utarbeta alternativa budgetplaner på alla de avsnitt av statsförvaltningen som ligger utanför folkpensioner, barnbidrag och försvar. Syftet härmed skulle vara att vid sidan av de ordinarie äskandena få fram ordentligt genomarbetade besparingsalternativ inom ramen för generella besparingsformer. Medborgarna skulle då själva få se vad de har att vinna eller förlora på begränsningar av statsverksamheten. Så går man oavbrutet till väga ute i det enskilda livet.

I jämförelse med nu löpande budget är den i dag framlagda rent statsfinansiellt sett stark. Att regeringen och finansministern bestämt sig för att använda en viss del av de rikligt flödande inkomsterna för att stoppa igen håll som vanpryder detta budgetårs kalkyler, är enligt vår mening tacknämligt. Det betyder en konsolidering, men en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

konsolidering som enligt vår uppfattning lider av två brister. Den har företagits vid ett för högt utgiftsläge och vid ett orimligt för högt skatteuttag.

Kapitalbudgetens utgifter för nästa budgetår beräknas bli något mer än 200 miljoner mindre än enligt riksstaten. Därvid måste man emellertid, åtminstone så vitt jag förstår, ta hänsyn till det anslag på 200 miljoner kronor som förra året skänktes till Norrbottens Jernverk. Ingen räknar väl på möjligheten till så förnämliga placeringar av skattebetalarnas medel varje år. Med mycken vältalighet och med siffror visar finansministern upp, hur svårt det är att minska den offentliga anläggningsverksamheten. Detta är faktiskt kärt besvär förgäves. Vi vet alla att det är svårt att åstadkomma en sådan minskning och att den medför konsekvenser som ingen är glad åt. Det är därför, herr talman, som vi inom högern visat på utvägen att företaga en bindande genomgång av hela det offentliga investeringsproblemet, varvid alla meningsriktningar skulle få ta sin del av ansvaret.

Staten behöver låna mycket mindre pengar nästa budgetår, konstaterar regeringen belåtet. Det är påtagligt att staten enligt kalkylerna kommer att behöva betydligt mindre pengar från kapitalmarknaden eller i värsta fall från lånemarknaden. Detta innebär emellertid inte ett i motsvarande grad minskat behov av lånade pengar. Andra långivare får träda till utan att vara tillfrågade — för att nämna de största: motortrafiken med cirka 75 miljoner kronor och kommunerna med 350 miljoner kronor. Statens lånebehov minskar alltså inte med dessa belopp. Det uppskjutes bara.

Att motortrafiken inte har till uppgift att låna staten pengar, bör med skärpa understrykas. Det är också i hög grad önskvärt att vi så snart som möjligt kommer fram till ett system, där utbetalningarna till kommunerna bättre än

nu ansluter sig till skatteinbetalningarna för kommunerna. Den förhållandevis öppna metod för redovisningen, som hädanefter skall tillämpas, utgör ett framsteg, men är knappast tillräcklig. De sammanlagda preliminära skatteinbetalningarna börjar numera närma sig de definitiva, och på samma sätt är det både ur statens och kommunernas synpunkter ett intresse att de s. k. förskotten till kommunerna kommer att bättre svara mot vad kommunerna verkligen skall ha av staten. Kommunalskatten skall inte vara finansministerns buffert.

Herr talman! Det nuvarande orimliga skattetrycket är enligt vår mening en av de främsta inflationsdrivande faktorerna. Det suger statens utgifter i höjden, minskar sparvilja och sparförmåga och skapar hos människorna ett ständigt behov av att skaffa sig kompensation, något som inte minst inverkar ogynnsamt på löneförhandlingarna. Väl underbyggda skattelättnader är därför ofrånkomliga också som ett av medlen i en inflationsbekämpande politik.

För vår del drar vi de slutsatser härav som är erforderliga. Vi inriktar vårt politiska arbete på att genom förslag till utgiftsbegränsningar skapa utrymme för en skattesänkning, vars viktigaste del är en sänkning av inkomstskatten från den 1 januari 1956 med 10 procent. Detta första led i vårt skattesänkingsprogram innebär att nu gällande skatteskalor för första gången skulle komma att tillämpas utan något extra skatteuttag. Denna skattereform bör enligt vårt förmenande genomföras samtidigt med de förändrade och förenklade deklarationsreglerna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! När jag gick hit till detta sammanträde, trodde jag att det egentligen rådde bara en mening om att vi under de sista månaderna fått en sådan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tendens till ökning av efterfrågan, att det finns risk för att vi kan komma att överskrida våra resurser och att detta i sin tur får valutautflöde och på längre sikt prisstegring till följd.

När jag nu har hört på oppositionens båda ledare finner jag emellertid, att det kanske inte råder någon sådan allmän mening på denna punkt. Det verkar då för mig ganska underligt att i morgontidningarna få läsa om ett uttalande, som affärsbankerna har gjort, i vilket de som sin åsikt framhåller, att det måste komma till stånd en begränsning av både investeringar och andra utgifter för att vi skall kunna upprätthålla den samhällsekonomiska balansen. Nu förhåller det sig förstås på det sättet, att herr Ohlin för sin del tror, att det hela kan ordna sig, på grund av hans förtroende till två grupper, å ena sidan till arbetsmarknadens parter och å andra sidan till regeringen. Det är klart, att jag har en djup känsla av tacksamhet mot herr Ohlin för att han verkligen har förtroende för regeringen, men jag vill returnera med att säga, att detta förtroende inte skulle ha någon grund, om regeringen inte vidtog åtgärder för att förhindra en expansion, förhindra att efterfrågan stiger över gränserna för våra resurser.

Herr Ohlin frågade: »Vad sade regeringen om denna fråga i valrörelsen?» Ja, vad sade herr Ohlin? Herr Ohlin hade sannerligen under valrörelsen icke upptäckt, att det fanns några samhällsekonomiska svårigheter. Han har ju knappast upptäckt dem i dag. I själva verket ligger det ju så till, att det, när vi gick in i år 1954, inom näringslivet rådde en sådan pessimism — om jag så får uttrycka mig — att man till och med räknade med en sänkning av investeringsvolymen och inte en ökning. Det kom ett mycket kraftigt omslag under sommaren, vilket vi naturligtvis först några månader senare riktigt blev varse. Det var när exportörerna fann, att det gick att sälja svenska

produkter mycket lättare och till mycket bättre priser än vad de tidigare hade räknat med. Då växte denna förväntan om en överkonjunktur upp, som nu rätt hastigt har försatt oss i det läget, att vi måste inrikta oss på att hålla expansionen tillbaka.

Jag menar därför, att det kanske inte är rimligt att anklaga regeringen för att inte den varnade mer för denna utveckling under valrörelsen än vad som skedde. Det förhöll sig i alla fall så, att det bara var från regeringshåll som man då hade några varningar att framföra. Jag hörde ju nyss herr Hjalmarson yttra, att allting skulle ha varit så bra, om vi bara helhjärtat och i tid tillgripit en riktig penningpolitik. I detta sammanhang understryker jag särskilt ordet »i tid», ty även en penningpolitik måste ju anpassa sig efter läget. Herr Hjalmarson åtminstone hade inte upptäckt, att det var tid för några åtgärder i höstas, och jag tyckte, att hans intresse även i dag verkade ganska nymornat.

Men jag kommer tillbaka till denna penningpolitik. För herr Hjalmarson finns det i den ekonomiska politiken ingenting annat än penningpolitik. Den som har följt med den ekonomiska diskussionen, vad den gäller både mera teoretiska spörsmål och uttalanden från det praktiska livets män, blir det ju alltmer och mer tydligt, att det inte längre finns någon tro på att den ekonomiska politiken kan bestå enbart av penningpolitik. Den måste vara ett system av åtgärder. Här är herr Hjalmarson den siste — skulle jag nästan vilja säga — på skansen. Vad det beror på, vet jag inte. Det kan ju bero på att han finner det vara partipolitiskt lättast att se bort ifrån den allmänna erfarenheten på detta område.

Regeringen kom därför till den uppfattningen, att om man skulle kunna stävja dessa förväntningar som hade uppkommit om en högkonjunktur och förhindra förväntningarna att leda till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för penningvärdet farliga konsekvenser, så gällde det att tillgripa åtgärder, ty, herr Hjalmarson, om en regering skall föra en ekonomisk politik, kan detta väl inte ske på annat sätt än genom att regeringen tillgriper åtgärder. Att den inte gör det är ju detsamma som att den inte gör någonting åt problemet. Man får väl tala så enkelt, för att det skall bli klart för herr Hjalmarson, att hans resonemang är orimligt.

Redan för flera månader sedan började regeringen successivt strama åt den ekonomiska politiken, allteftersom åtgärder blev färdiga att föras ut i praktiskt handlande. Det första jag för min del gjorde var, att jag försökte dämpa företagarnas alldeles för stora förväntningar, i det jag påpekade för dem att de inte kunde räkna med höjda tullar eller bevarad företagsbeskattning. Genom att besluta frilistning av en stor del av dollarimporten skapade regeringen vidare en pristryckande konkurrens som motverkan till tendenser till prisstegring. Men det är uppenbart att man också måste försöka göra något för att minska efterfrågan både på investeringar och inom konsumtionen. Det är till den ändan som den i dag på riksdagens bord liggande statsverkspropositionen fått den utformning den har. Det är en sparsam budget som håller igen både på driftsidan och på kapitalsidan för att därigenom minska statens anspråk på investeringar och på konsumtion.

Vi har också beslutat ett beställningsstopp, något som jag med anledning av vad herr Hjalmarson här yttrade strax skall återkomma till. Skulle den statsfinansiella politiken åtstramas redan nu, så kunde det icke ske på annat sätt än genom att något gjordes beträffande den redan tillämpade budgeten. Den budget som nu ligger på riksdagens bord får ju ingen verkan förrän den 1 juli. Sålunda tillkom detta beställningsstopp i avvaktan på att en hårdare statsfinansiell politik via den nu framlagda

budgeten skulle förverkligas. Vi har åtstramat byggnadsregleringen inom de områden där den fortfarande verkar. Vi har inriktat oss på att skapa en kreditåtstramning. Två vägar har därvid anlitats. Dels emitterade riksgäldskontoret ett stort statslån till förhöjd ränta som uppsög och band en stor del av de i affärsbankerna befintliga likvida medlen, och dels slutfördes ju i går en överenskommelse mellan riksbanken och affärsbankerna om en åtstramad kreditgivning. Men vi har inom regeringen ansett att dessa åtgärder borde förstärkas med en investeringsavgift både på vanliga investeringar och på köp av personbilar, och vi har slutligen på grundval av det utredningsarbete, som har gjorts i konjunkturinstitutet och i utredningsrådet och som till slut har resulterat i nationalbudgeten, ansett att det var vår skyldighet att upplysa arbetsmarknadens parter om hur vi betraktar det ekonomiska läget. Detta är i mycket kort sammanfattning det system till åtgärder som regeringen har ansett erforderligt för att vi inte skall komma ut i en inflationsartad utveckling.

Det har i de tal som nyss hållits av herr Ohlin och herr Hjalmarson gjorts en mängd invändningar. Jag vill först och främst säga att de mer filosofiska än ekonomiska betraktelser, som herr Hjalmarson sin vana likmätigt ägnat dessa frågor, skall jag inte ta upp till diskussion här, ty de kan inte vara underlag för en riksdagsdebatt. Det kan de inte bli förrän herr Hjalmarson har konkretiserat de olika element, som ingår i hans resonemang, med förslag till åtgärder. Då går det lättare att bedöma vad som är ord och vad som är verklighet i det som herr Hjalmarson framförde. Det är inte heller min uppgift att här närmare gå in på mera allmänt politiska uttalanden utan jag skall också i fortsättningen hålla mig till den ekonomiska politiken och budgeten.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag vill börja med att ta upp några invändningar. Herr Hjalmarson sade att beställningsstoppet var ineffektivt och kanske kostsam samt en felaktig metod att tillämpa. Det hade varit bättre om vi hade kunnat göra alternativa budgetförslag, avsedda att tillämpas för olika konjunkturlägen.

Jag vill rikta herr Hjalmarsons uppmärksamhet på att, såvitt jag minns, finns det i den budget som för närvarande tillämpas olika ramar för t. ex. af-färsverkens investeringar, men det går inte att när som helst och mitt under ett budgetår kasta om från den ena ramen till den andra. Skall man kunna tillämpa den metoden, är man nödsakad att göra ett val när budgetåret börjar. Vi hade inte några tecken på en tillspetsad konjunktur när det nuvarande budgetåret gick in, och vi kunde således inte välja den snävaste ramen.

Hur skall man då göra om man under ett löpande budgetår vill få till stånd en åtstramning? Vi har valt formen med beställningsstopp. Ingen skall neka till att detta är förenat med svårigheter. Denna utväg för nackdelar med sig, det är jag alldeles på det klara med. Svårigheten är att väga fördelarna och nackdelarna mot varandra. Beställningsstoppet innebär ju ingenting annat än det vi sagt, nämligen att vi ännu en gång skall titta på de investeringar, för vilka medel finns anvisade i den nu tillämpade budgeten men som ännu inte blivit verkställda. För en kortare tid får verken inte göra sådana beställningar annat än efter rådplägning med sitt departement. Det är emellertid klart att det aldrig har varit vår mening, att detta skall bli en bestående ordning till budgetårets slut. Vi skall i stället be verken att gå igenom och se efter om det i det föreliggande läget finns saker och ting som man skulle kunna uppskjuta. Om uppskjutandet kommer att sträcka sig över det nu löpande budgetårets ram, är det

ganska naturligt att regeringen kommer till riksdagen med de budgetfrågor som därav föranleds. Men skall man använda budgeten såsom ett led i den ekonomiska politiken — hur skall man kunna undgå det i ett läge, där statsbudgeten omfattar inemot 20 procent av hela nationalbruttoprodukten — då får man söka sig fram efter smidigare vägar än att vid riksdagens början fastställa en budget, som börjar den 1 juli och sedan löper ett år framåt. Det kan under den tiden inträffa mångahanda ting. Jag tror därför att man inte skall betrakta denna åtgärd som så orimlig som herr Hjalmarson ville göra gällande.

Jag kommer sedan över till investeringsavgiften. Det är ju ett klubbslag. Denna avgift innebär en chock, en smocka. Jag kan förstå att det ter sig så för dem som drabbas av denna avgift. Det är framför allt svårt för dem som hade tänkt att köpa bil under det framförliggande året. Jag kan förstå att dessa personer betraktar detta som en chock. Jag har dock förfärligt svårt att förstå, att detta skulle kunna betraktas som någonting onaturligt, om man ser det ur politisk synpunkt och tänker på riksdagens ställning till detta problem. Det ligger ju i sakens natur, att dessa avgifter redan varit övervägda och att regeringen tagit ställning till dem långt innan statsverkspropositionen blev färdig. Finansplanen är skriven utifrån vetenskapen om att dessa avgifter skulle föreslås. Det fanns emellertid ingen möjlighet för oss att diskutera dessa avgifter i statsverkspropositionen, detta mycket omfattande aktstycke, som innan det kommer fram till offentligheten måste läsas av hundratal personer. Spridandet av det som i statsverkspropositionen skulle vara på tal skulle genast utlösa en våldsam spekulation, till nytta för somliga och till skada för andra. Det förhåller sig på samma sätt med bilavgiften som med en ränteförändring. Om ryktet i förtid

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

slipper ut, blir det spekulationer, som naturligtvis leder till att somliga förtjänar pengar och andra förlorar pengar. Det är väl ändå ingen som önskar ett sådant tillstånd.

Propositionen har här kommit i laga ordning på riksdagens bord. Den kan behandlas av riksdagen i laga ordning. Riksdagen har sin frihet att säga ja eller nej. I detta förslag finns inte någonting som är avsett såsom en överrumpling eller en chock för någon. Det är endast fråga om ett tillvägagångssätt som är nödvändigt för att man i ett fall som detta inte skall skapa en onödig spekulation.

Det gjordes här en anmärkning om att vi inte räknat in dessa pengar i budgeten. Det är klart att det inte är bra att så inte har kunnat ske, men det är ju så oändligt enkelt för var och en att sätta in detta i sitt sammanhang. De pengar som kommer att inflyta på en eventuell bilavgift skall gå till vägfonden. Det skapar tillfälligtvis ett överskott i automobilskattefonden.

Investeringsavgiften kan naturligtvis komma att medföra någon mindre ökning av statens inkomster. Eftersom det inte går att i dag räkna ut hur mycket av detta som betalas in i preliminärskatt, hur mycket som kommer in i fyllnadsbetalning och hur mycket som kommer i form av restskatt så är det inte så mycket bevänt med en beräkning på den punkten, men hur som helst kan var och en se att det kommer att bli ett så pass ringa belopp att det inte påverkar bedömningen av statsbudgeten.

Sedan vill jag tillägga, att det ju är mycket delade meningar om i vad mån dessa avgifter får någon verkan. Det finns ju de som säger, att det blir en katastrof för bilhandeln och att det blir en katastrof för industrien genom den investeringsbegränsning som uppkommer, men det finns andra som säger att dessa avgifter inte får någon verkan alls. Men jag tror att de får en

verkan, och i den mån minskas ju statens inkomster av dessa avgifter. För min del vill jag säga, att jag eftertraktar icke dessa pengar ur statsfinansiell synpunkt. Jag skulle vara mycket mer tillfreds om människor skulle låta bli att ge ut dessa pengar och i stället spara dem. Både herr Hjalmarson och herr Ohlin tycker ju att det är så bra om folk sparar, och det tycker jag också.

Det har kommit åtskillig kritik emot investeringsavgiften. Man anser att den är en olämplig anordning. Utan att förfalla till att spanna herr Gustafson i Göteborg för min kärra vill jag i alla fall påpeka att herr Gustafson och herr Wehtje har förklarat att investeringsavgiften är ett lämpligt konjunkturpolitiskt medel och att de erfarenheter vi tidigare haft av denna inte är ogynnsamma, eller hur det nu var formulerat.

Skattedelegationen har ju skrivit någonting liknande, och då kan man väl ändå ha lov att säga, att mot åtgärden att införa investeringsavgift kan det ur metodisk och lämplighetssynpunkt inte vara så mycket att invända.

Det är klart att man sedan kan tvista om huruvida läget är sådant i dag att denna åtgärd behöver vidtagas. För min del anser jag att det är en nödvändig åtgärd; annars skulle jag inte ha föreslagit den. Det är klart att andra kan ha en annan mening, och riksdagens ledamöter får ju nu klargöra var och en för sig hur de anser att det ekonomiska läget är och hur mycket som behövs för att man skall komma till rätta med det.

Herr Hjalmarson yttrade nyss att budgeten var statsfinansiellt stark. Det vill jag inte skriva under på. Jag kan däremot mycket väl säga att budgeten är samhällsekonomiskt stark just därför att den är uppgjord så, att den leder till en starkt minskad statlig upplåning, varigenom budgeten kommer att utöva mindre tryck på samhällsekonomin.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Orsakerna till att det blir mindre upplåning är olika ting. Det är de minskade investeringsutgifterna, det är avskrivningar, det är överskottet i automobilskattefonden, och det är naturligtvis också avsättningen till kommunalskattefonden.

Här skulle jag vilja ge några repliker till herr Ohlin. Han försökte först och främst ge kammarens ledamöter det intrycket, att vår redovisning av budgeten är så bristfällig att riksdagsmännen inte kan se vad det gäller, och då blir det väl ännu värre för allmänheten. Jag bestrider herr Ohlins uttalande. Jag bestrider det så mycket mer som herr Ohlin, om han vill slå upp en tabell på sidan 22 i finansplanen, titta på den och jämföra den med början av första stycket på sidan 21 i texen, har fått all förklaring lämnad som behövs på den punkt herr Ohlin var inne på. Vad herr Ohlin sade kan inte vara ett påstående som är gjort i god tro, ty så svårt att läsa i bok har inte herr Ohlin.

Jag vill tillägga att det har varit en ständig strävan från finansdepartementets sida att göra budgetuppställningarna och resonemangen klarare och klarare, så att det icke skall kunna sägas att man där gör saker och ting som inte folk kan läsa ut.

Det som ytterligt förvånar mig var när herr Ohlin via avsättningen till kommunalskattefonden försökte räkna fram att det på den punkten har uppkommit ett budgetöverskott på 250 miljoner kronor. Man fick närmast det intrycket, att herr Ohlin menade att vi här hade gjort någonting som vi inte brukar göra. Vi har gjort ett förslag om avsättning till kommunalskattefonden efter precis samma regler som vi har tillämpat vid föregående tillfällen. Vårt förslag bygger på ett förslag av riksräkenskapsverket. Det är alldeles uppenbart att det här gäller kommunernas pengar. Det kan väl ändå inte vara herr Ohlins mening att vi, sedan en rationalisering nu genomförts, skulle gå tillbaka till ord-

ningen att betala statens löpande utgifter med tillhjälp av kommunernas pengar. Om inte herr Ohlin menar att vi skall göra det har anmärkningen icke någon som helst betydelse. 350 miljoner kronor av den kommande uppbörden är kommunernas pengar. Dem skall vi icke förbruka för statens löpande utgifter. Därför skall de avsättas till fonden enligt de regler vi hittills har tillämpat.

Jag sade nyss att jag inte skriver under herr Hjalmarsons mening att denna budget är statsfinansiellt stark. Det är den inte. Jag skulle vilja säga att det förhåller sig alldeles tvärtom, och det framgår ju lättast därav att om från budgeten tagits bort automobilskattemedlens specialbudget, resultatet av budgeten skulle ha blivit icke ett plus på 49 miljoner kronor utan ett minus på 26 miljoner kronor. Det är väl inte meningen att vi nu skulle gå över till att använda överskott på automobilskattemedlen till att betala statens löpande utgifter. När det vidare inte finns någon reservation i budgeten för löneförhöjningar åt de statsanställda och när vi inte kunnat ta någon hänsyn till eventuella reservationsförbrukningar, är det inte lätt att göra gällande att denna budget ur statsfinansiell synpunkt är stark. Det är den tyvärr inte.

Finns det några dolda reserver? Det enda herr Ohlin här kunde peka på var avskrivningarna på bostadsområdet, men det är ju som han själv anmärkte en gammal historia som vi nu diskuterat i åtskilliga år och där folkpartiet vid höstens kommunalval gick så långt att det med alla ansträngningar förde fram denna fråga till folkets avgörande i valet. Det var ett av huvudargumenten i valet från herr Ohlins sida. Herr Ohlin fick sitt svar från det svenska folket, och det var att det svenska folket inte delade herr Ohlins mening. Det är därför dubbel anledning att inte fördjupa sig för mycket i den-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

na sak nu, och jag skall heller inte göra det. Givetvis finns det detaljer som kan diskuteras, men det kan vi kanske göra bättre i ett annat sammanhang.

Jag behöver väl inte säga något om utgifterna, det har inte riktats några anmärkningar mot dem. Det var bara så, som herr Hjalmarson så riktigt anmärkte, att herr Ohlin här var framme och plockade blommor för att skaffa sig en bukett, en prunkande bukett. Alla önskemål som folkpartiet under de gångna åren har framställt, önskemål som vi från regeringens sida ingalunda har varit principiella motståndare till, alla dessa förslag som vi tidigare har fått säga nej till på grund av att resurserna inte räckt till, allt detta betraktar nu herr Ohlin såsom vinster för folkpartiet. Det är ingen konst, herr Ohlin, att skaffa sig berömmelse på det sättet. Det är bara att framföra naturliga önskemål som alla behjärtar, där frågan om de skall genomföras enbart beror på vad kassan tillåter. När kassan inte tillåter ett genomförande får man nej, och när kassan tillåter det och önskemålet bifalles är det en vinst från folkpartiets sida. Det är verkligen så enkelt, herr Ohlin, att det egentligen är meningslöst att resonera därom. En opposition som skall leva på dessa blommor blir säkert inte fet.

Jag kommer så över till frågan om inkomstskatten. I detta sammanhang kanske jag skulle börja med att ta upp herr Ohlins brännmärkning av mig för att jag brutit ett löfte. Jag har läst om detta i pressen också. Påståendet hänför sig till att jag i förra årets finansplan uttalade den meningen, att det inte skulle behövas några skattehöjningar inom den närmaste tiden. Var och en som läser detta uttalande i sitt sammanhang måste emellertid se att det gäller frågan om en beskattning för statsfinansiella ändamål, för att öka statens inkomster. Det kan väl inte vara möjligt att sådana saker som investeringsavgifter skall gå in under denna

rubrik, eftersom förslag om investeringsavgifter aldrig bör läggas fram i avsikt att skaffa staten inkomster utan i avsikt att påverka den ekonomiska utvecklingen i ett läge där detta är nödvändigt. Att i detta mitt yttrande vilja inlägga att jag därmed för åtskilliga år framåt skulle avstå från sådana konjunkturbekämpningsmedel, om det inte förelåg statsfinansiella behov, får väl ändå anses vara att driva resonemanget in absurdum.

Enligt min mening kan den statliga inkomstskatten icke sänkas i år. Så svag som budgeten är rent statsfinansiellt skulle det leda till underbalansering av en storleksordning, som väl i dagens läge icke skulle kunna anses rimlig.

Herr Ohlin frågar mig då, i vilket konjunkturläge det kan bli en sänkning av den direkta skatten. Man kan inte göra det i en högkonjunktur, ty då påverkas den ekonomiska utvecklingen, och man kan inte göra det i en lågkonjunktur, ty då har man inga pengar till det. Alltså, menar herr Ohlin, kan man aldrig sänka skatten. Det finns emellertid ett konjunkturläge som vi har upplevt de senaste åren och som vi hoppas genom ansträngningar kunna komma tillbaka till, ett konjunkturläge som fortfarande kan betraktas såsom högkonjunktur men med ekonomien i jämvikt. Jag tror vi kommer dit, och det tror herr Ohlin också — så mycket litar han på regeringen.

I ett sådant läge bör ett skattesänkingsförslag enligt mitt sätt att se behandlas så som man behandlar en social fråga. Har vi statsfinansiella resurser till det, då bör vi genomföra skattesänkningen. Jag betraktar den skattesänkning jag har i tankarna mer som en social fråga än som ett konjunkturpolitiskt medel. En skattesänkning bör enligt mitt sätt att se närmast gälla de mindre inkomsttagarna. De får inte så mycket över att det faller sig naturligt för dem att spara varje ny krona

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

de får tillgänglig. De kommer att använda pengarna för konsumtion och till att höja sin standard, och om åtgärden får någon inverkan på samhälls-ekonomien kommer den snarast att öka efterfrågan, men den ökningen kan ju i ett balanserat läge inte bli större än att vi kan bära den. Jag lyser därför inte den minsta tvekan om att detta kan bli en fråga som nästa års riksdag får allvarligt diskutera.

Jag ställer nu den frågan, om ett genomförande av regeringens program kommer att leda till att vi icke kommer ur balans utan kan få jämvikt mellan efterfrågan och resurser. Det är naturligtvis oerhört svårt att spå om detta. När man tänker på hur förväntningarna blommade och farhågorna var stora för tre månader sedan och på hur dessa förväntningar steg för steg har dämpats inom alla områden, enligt min mening på grund av att regeringen på olika sätt visat sig villig att ingripa för att hejda en ödesdiger utveckling, kan åtminstone jag hoppas att det skall gå bra och att vi kan bevara balansen i samhälls-ekonomien. Jag instämmer gärna med herr Ohlin när han säger, att vad som hittills har förekommit på arbetsmarknaden inte ger oss anledning att frukta, att det skall uppstå några särskilda svårigheter på det hållet.

Jag har emellertid ansett det vara min skyldighet att i finansplanen säga ifrån, att vi inte kan sitta med armarna i kors om utvecklingen mot mina förhoppningar ändå skulle gå dithän att efterfrågan inte kunde hålla sig inom ramen för våra resurser. Jag skulle vilja fråga herr Ohlin, om han anser att man skall göra det i ett sådant läge. Jag tror inte han anser det. Jag tycker för min del att det väl icke kan fylla någon uppgift om jag i dag står här och kannstöper om vad som eventuellt kan behöva göras längre fram i ett läge som vi icke nu ser. Det kan inte vara till någon nytta och skulle bara förvilladiskussionerna och leda till föreställ-

ningar som jag inte har någon anledning att släppa loss.

Vi har fått höra här, att det program som regeringen arbetar efter inte passar oppositionen. Det bygger så kolossalt på regleringar, och ingriper i de enskilda människornas göranden på ett rent individuellt sätt. Men om vi tar bort två ting, byggnadsregleringen — som ju numera icke omfattar hela bygghuset — och priskontrollen, vad är det då i regeringens åtgärder som kan betecknas såsom reglering? Är icke alla dessa åtgärder i själva verket generella åtgärder, som inte drabbar individuellt utan som drabbar allmänt eller åtminstone vissa betydande grupper? Det är impopulära ting, det är det visst, och jag förstår väl att en opposition inte vill ta ansvar i onödan för det som är impopulärt. Men jag vill bara understryka, som jag har gjort många gånger förut, att det inte finns någon stram ekonomisk politik som icke leder till impopulära konsekvenser. Man skall inte inbilla sig något annat. Det är på det sättet; och vill man göra någonting så får man inte väja för detta.

Oppositionen vill inte stödja detta program, oppositionen har sitt alternativ. Det är som vanligt magert, och det är mer ord än stekt fläsk. Men vid närmare granskning kommer man fram till två ting, som fortfarande är hörn- pelarna för oppositionens ekonomiska politik. Det ena är räntan och kallas av herr Hjalmarson för penningpolitik. Herr Ohlin sade att det ju fanns ett tillfälle när det stora lånet togs upp att låta räntan bli rörlig inom hela området. Jag skulle gärna önska att herr Ohlin talade om för oss inom vilka områden räntan nu inte är rörlig. Det finns sådana områden där den är mindre rörlig, och det finns områden där den är mera rörlig. Men det kan ju hända att när kammarens ledamöter märker hur det ser ut i verkligheten, blir det inte så mycket kvar av tanken. Är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det inte på det sättet, att räntan grovt sett i teorien har två ändamål i penningpolitiken? Det ena är att man skulle kunna använda räntan som hjälp till marknadsoperationer, att man skulle kunna styra kapitalströmmarna med tillhjälp av räntan. Jag undrar om vi inte gör det nu, jag undrar om det verkligen på allvar kan sägas att inte räntan användes såsom ett stöd för marknadsoperationer. Är det någon som gjort något uttalande om att inte så sker? Jag tror det inte. Det kan visserligen vara sant, som jag nyss nämnde, att räntesatsen inte är lika rörlig på alla områden, men det kan ha sina skäl.

Den andra uppgiften som räntan skulle ha är ju att vara en kostnadsfaktor, att den alltså skulle förhindra investeringar att komma till stånd, åstadkomma en utgallring. Det finns inte många åtminstone yngre nationalekonomer — människor som inte är fastvuxna i sin ungdoms uppfostran — som tror på att man i våra dagar kan använda räntan som en kostnadsfaktor, eftersom de möjligheter till räntehöjningar, som är praktiskt möjliga i dagens samhälle, blir alldeles för små för att i det förhållande konjunkturläget spela någon roll som kostnadsfaktor. Jag kan för min del inte förstå att man då skulle leka med ett vapen, som även det har sina nackdelar liksom alla andra ting, när man ändå vet att det inte har någon verklig betydelse. — Jag ser av mina anteckningar, att det jag sagt också gäller herr Hjalmarson, som ville ha en över hela fältet rörlig ränta.

På tal om kostnadsfaktorer vill jag bara tillägga att investeringsavgiften i det avseendet måste spela en väsentligt mera betydelsefull roll än vad en räntesats kan göra.

Men herr Hjalmarson vill inte ha någon närgången inblandning i människornas göranden och låtanden. Han vill inte att några människor i riksdagen

och regeringen skall sitta och syssla med dessa ting. Han vill i stället, antar jag, att riksbankschefen, riksbanksfullmäktige, riksgäldsfullmäktige, bankdirektörerna och deras underhavande skall syssla med alla dessa ting, som rör människornas väl eller ve. Det är de som skall fördela pengarna och krediterna, det är de som skall föra penningpolitiken. Jag undrar verkligen, herr Hjalmarson, om detta är mera demokratiskt än det vi gör inför öppen ridå, som alla människor kan se, som blir diskuterat och som ibland, såsom t. ex. avskrivningarna, blir underställt folket i val, vilket folkpartiet lät göra. Herr Hjalmarson talar om marknadsdemokrati. Det var ett verkligt intressant uttryck, vad betyder det? Det betyder väl att de som säljer varor skall ensamma sätta priserna. Det skall de göra hemma på sitt kontor, och ingen människa får ha någon aning om efter vilka grunder det sker. Det blir genast odemokratiskt så snart priskontrollnämnden börjar diskutera med distributörerna och producenterna och tvingar fram frågan om marginalerna i öppet ljus. Nej, herr Hjalmarson, det blir nog rätt svårt att få det svenska folket att tro, att detta slags demokrati är något att hurra för.

Den andra hörnstenen i oppositionens ekonomiska politik är sparandet. Jag vill för min del säga, att visst är sparandet nyttigt. Det har jag försökt att understryka så ofta jag haft tillfälle till det. Ju större sparandet blir, desto bättre går det att få till stånd en fördelning av samhällets inkomster, som blir till fördel för investeringsverksamheten och framåtskridandet. En mindre del går ju då till konsumtionen, eftersom en massa människor frivilligt avstår från att konsumera. Allt sparande är bra. Naturligtvis är företagssparandet också bra, herr Ohlin. Men i ett läge som det nuvarande, när vi har risk för att få en överkonjunktur på grund av överdrivna förväntningar från före-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tagarnas sida, så är det nyttigt att hålla nere vinstmarginalerna, icke såsom en allmän regel utan som någonting som man måste göra i en akut situation. Emellertid vill jag säga rent principiellt, att allting som rimligen kan göras för att öka det frivilliga sparandet är jag mycket intresserad av.

Det är klart, att det fanns en del ting i vad herr Ohlin i det sammanhanget anförde, som väl kan prövas, även om man inte har någon stor tro på att det blir något större resultat av det. Men är tvångssparande nyttigt såsom en bestående institution? Det är det väl inte. Ett tvångssparande kan få tillgripas i en tillspetsad konjunktursituation såsom ett medel för att dämpa konjunkturen. Det blir ett tvångssparande, där medborgaren får avstå en del av sitt, vilket går till samhället, som är hans. Men de förslag som oppositionen i allmänhet har framlagt för att främja sparandet, av vilka herr Hjalmarson i sina vaga ordalag pekade på en del, är en annan sak. Det gäller kanske också herr Ohlin. Det är i allmänhet fråga om förslag, som innebär på en gång tvångssparande och frivilligt sparande. Den enskilde skall lockas till ett frivilligt sparande genom premier eller andra förmåner, och i den mån man lyckas härmed, blir det ju ett frivilligt sparande. Men vem skall betala premierna och förmånerna, som han skall få? Dem skall samhället betala. Men vem är samhället i detta fall? Det är skattebetalarna som får utsätta sig för ett tvångssparande för att ge premier åt vissa medborgare för att de ökar sitt sparande.

Jag vill inte säga, att detta är en väg, som man absolut inte i princip skall tillämpa. Jag vill bara säga, att man får väl ändå visa en viss måtta härvidlag. Det får väl ändå vara så, att det frivilliga sparande, som man vinner, är så stort att det kan vara lönt att pressa skattebetalarna att betala kallaset. Men när man vet, hur oerhört

svårt det är att konstatera om ett sparande är ett nysparande eller bara ett överflyttande av pengar, så ställer jag mig skeptisk inför den frågan. Skall vi pålägga medborgarna utgifter för premiering av ett sparande, som icke i värde motsvarar kostnaderna?

Emellertid är det ju inte i dagens läge fråga om detta. Det är ju inte på det sättet, att man i dag kan säga, att vi löser några akuta problem genom att skapa en ny fördelning av tillgångarna mellan investering och konsumtion. Vad vi nu riskerar är, att den totala efterfrågan blir större än våra resurser. Det är alltså fråga om att hålla tillbaka hela den totala efterfrågan, och det syftet vinner man inte genom att man gör en omfördelning av de totala resurserna mellan investeringar och konsumtion.

I alla länder med full sysselsättning är det nödvändigt för vilken regim som än styr att företa en kryssning mellan inflationens Skylla och arbetslöshetens Karybdis. Det är klart att det är bäst, om man kan styra spikrakt mitt emellan, men det kan man aldrig, när man kryssar. Det finns alltid risker, för att man kommer för nära skären än på den ena sidan och än på den andra. Jag medger att det kan ju också vara så, att man på grund av sin inställning kanske är mer rädd för skären på den ena sidan än på den andra. Men ingen skall komma och säga, att de problem, som vi har här, har man inte på många andra ställen. Dem skulle vi ha haft vem som än hade svarat för regeringen.

Regeringens politik har ju varit misslyckad enligt oppositionens mening. Vi har misskött oss, säger herr Ohlin. Jag skulle bara till sist i all stillhet vilja säga, att naturligtvis önskar vi, att vi skulle ha kunnat sköta vår sak bättre än vad vi har gjort. Men det är i alla fall en sak som jag tror, och det är, att vi har lyckats bättre än vad oppositionen skulle ha gjort, om oppositionen hade suttit i vårt ställe. Det är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

visserligen bara en tro. Jag kan inte bevisa det, men oppositionen kan heller inte visa att jag har fel. Jag skulle bara som stöd för mitt påstående vilja säga, att det är i alla fall säkert, att regeringen har misslyckats bra mycket mindre med penningvärdet än vad högern och folkpartiet misslyckades med sysselsättningen på den tiden, när dessa partier regerade.

Herr **HJALMARSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern menade att det var bara från regeringshåll som varningar före valet hade framställts beträffande den ekonomiska utvecklingen. Nej, herr finansminister. För min del blev jag ofta från socialdemokratiskt håll kritiserad för att jag under valrörelsen framhöll att vi icke hade vunnit någon naturlig stabilitet i vår ekonomi, men att som vanligt frågan om vilka åtgärder som skulle vidtagas i anledning därav nog icke komme att tas upp av regeringen förrän valet var över. Så ligger det till, herr finansminister.

Sedan menar finansministern, att jag skulle vara den siste på skansen här i världen, när det gäller frågan om penningpolitikens utformning. Låt oss inte tvista om detta. Finansministern kan ju helt enkelt ge mig ett svar på följande fråga: Vilket socialdemokratiskt parti ute i världen utanför Norge ansluter sig till samma uppfattning som den svenska regeringen har tillkännagivit, när det gäller penningpolitiken? Den enkla sanningen, herr talman, är ju den, att när herr Sköld kommer i internationellt sällskap, så framstår herr Sköld som en, jag medger det, dekorativ portalfigur till en förgången tid. Så är det i verkligheten.

Så kommer jag till frågan om inköpsstoppet i statsförvaltningen.

Varför, herr finansminister, kan vi inte här i riksdagen få ett meddelande

om de principer och metoder, efter vilka man går till väga? Varför, herr finansminister, genomfördes inte detta inköpsstopp i samråd med riksdagen, som ju ändå har beviljat anslagen? För det tredje har finansministern totalt missförstått vår uppfattning, när det gäller uppläggningsen av besparingsarbetet. Finansministern sade, att vi hade ju inte några olika alternativ att välja mellan vid budgetsårets början. Men det var ju detta som var felet, och det är det som vi syftar till att avhjälpa med vår framställning!

Investeringsavgiften har enligt finansministerns uppfattning tillkommit därför att företagen investerat så mycket 1954. Men var inte just detta meningen? Hela regeringens politik från 1951 har ju varit inställd på att investeringarna skulle uppskjutas till 1954. Man avskaffade väl inte investeringsavgiften då bara för att det var valår? Nu skall man på nytt lägga investeringsbehoven på hög till nästa gång, då finansministern hittar sin borttappade samhällsekonomska balans. Denna uppskovspolitik med knallar vart tredje år omöjliggör all förnuftig planläggning av näringslivets arbete och skapar en permanent brist på balans och snedvrider hela samhällsekonomin.

Vet finansministern, vilken verkan som bilaccisen kommer att få på den totala efterfrågan här i landet? Inte alls. Vad vi vet är, att den drabbar utomordentligt orättvist och att den genom att samla ihop hela bilefterfrågan till en kommande tid medför nya risker för stabiliteten. Och hur verkar för övrigt denna politik, när det gäller utvecklingen av bilskattefonden? Man kan uttrycka situationen så, att nästa år kommer med all sannolikhet i bilskattefonden att potentiellt ligga magasinerad hela den blivande riksvägen mellan Stockholm och Malmö. Tror verkligen finansministern att en politik av detta slag befrämjar en förnuftig planering?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Finansministerns intresse för det enskilda sparandet har kommit till uttryck däri, att han här i riksdagen har motsatt sig alla förslag att främja det. Nu går finansministern till och med så långt att han säger, att skattelättnader för att främja enskilt sparande är att betrakta som en form av tvångssparande på skattebetalarnas bekostnad. Ja, herr finansminister, i så fall kan varje skattelättnad bli en form av tvångssparande på olika skattebetalares bekostnad, och då har jag naturligtvis också lättare att förstå det svala intresse som finansministern i praktiken dokumenterat för att medverka till effektiva skattelättnader här i landet.

Jag skulle vilja, om jag hinner, herr talman, sluta med att göra följande sammanfattning.

Finansministern säger, att regeringens reglerings- och skattepolitik avser att leda till en naturlig balans i samhällsekonomin. Då frågar man sig: Hur har denna politik sett ut i det förgångna? Vad har man vidtagit för åtgärder? Låt mig få ge en snabböversikt, herr talman.

1948 avskaffade man omsättningskatten. År 1949 blev herr Sköld finansminister. På våren 1951 fick vi elskatt, dubbel fordonsskatt och investeringskatt för inkomståret 1951. Samma år på hösten fick vi bilaccis, att gälla intill den 30 juni 1953, tvångssterilisering av skogsinkomster, investeringsavgift för inkomståren 1952—1953 och begränsning av den fria varulagervärderingen för inkomståren 1952—1953. På våren 1952 fick vi begränsning av rätten till fri avskrivning för inkomståren 1952—1953, konjunkturskatt för inkomståret 1951, modifikation i tvånget att avsätta till skogskonto, varjämte hushållen undantogs från elskatt. På hösten 1952 upphävdes förordningen om begränsning i den fria varulagervärderingen för in-

komståret 1953. På våren 1953 fick vi fortsatt giltighet av bilaccisen intill den 30 juni 1954. Samma år på hösten upphävdes förordningen om begränsning i den fria varulagervärderingen för inkomståret 1953. Bilaccisen avsomnade natten mellan den 19 och 20 december med handelsministern som ende sörjande. På våren 1954 upphävdes tvångsavsättningen till skogskonto och infördes rätt till frivilliga avsättningar. Vidare fick vi fortsatt begränsning av rätten till fri avskrivning för inkomståret 1954.

År 1955 får vi så bilaccis och investeringsavgift på nytt, och vidare ställer man i utsikt en ny konjunkturstyrande företagsbeskattning och ev. åtgärder som rör löntagarna.

Om vi bara ser på bilskatterna, finner vi följande:

År 1945 höjes fordonsskatten med 40 procent, och bensinskatten höjes provisoriskt med 50 procent. År 1946 permanentas de provisoriska höjningarna från året före. År 1948 höjes bensinskatten provisoriskt med 27 öre. År 1951 permanentas 7 öre av de 27 provisoriska skatteörena. Fordonsskatten fördubblas — provisoriskt. Bilaccis på 10 procent tillkommer — provisoriskt. År 1952 permanentas 40 procent av den fördubblade fordonsskatten. 1953 höjes bensinskatten med 3 öre — provisoriskt — och så tar man bort bilaccisen provisoriskt? 1954 permanentas bensinskattelhöjningen på 3 öre. Bensinskatten höjes med ytterligare 4 öre, brännoljeskatten med 9 öre, fordonsskatten med varierande belopp.

Och nu vill herr finansministern påstå, att denna politik medverkat till att befrämja en naturlig stabilitet och jämvikt i samhället — vi tror inte på hela denna politik, herr finansminister!

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att tiden är så kort för både herr Hjalmarson

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och mig, att vi endast delvis kan belysa finansministerns bravader.

Finansministern envisas med att ge en oriktig bild av vad herrar Gustafson i Göteborg och Wehtje sagt. De har framhållit, att man vid en *extrem överkonjunktur* kan tänka sig en investeringsavgift. I orden »*extrem överkonjunktur*» ligger alltså en dubbel kvalifikation — och inte vill väl finansministern påstå att en sådan situation föreligger i dag?

Sedan finner jag detta finansministerns hotande med skattehöjningar utan tal om vilka de skall bli ytterst otillfredsställande. Men det allra allvarligaste i dag är dock att finansministern påstår, att på sidorna 21 och 22 i budgeten förklaras allting om de kommunala skattemedlen. Herr finansminister, det som står på s. 21 är oriktigt! Det är inte så, att nettobelastningen på statens finanser detta år är 350 miljoner kronor. I stället är det så, att man tar in 350 miljoner kronor mera av kommunernas pengar än vad man ger ut för året, men samtidigt betalar man ut ungefär 250 miljoner kronor av tidigare insamlade medel. Nettobelastningen på statens finanser är alltså 100 miljoner kronor, vilket man kan räkna sig till av riksräkenskapsverkets yttrande på s. 57. Men i stället för att tala om detta skriver finansministern, att vid bedömandet av balansen mellan statens inkomster och utgifter måste man självfallet bortse ifrån dessa 350 miljoner kronor, och överskottet reduceras därmed till 50 miljoner kronor.

Nu säger finansministern att vi väl inte skall gå tillbaka till den gamla bokföringsmetoden. Men, herr finansminister, riksräkenskapsverket understryker ju, att vi under de senaste åren inte har haft en rationell bokföringsmetod och att det är detta som har trasslat till det. Om man vill få en rättvisande belysning av dessa problem, måste man ta hänsyn till samtliga de transaktioner, som av detta ämbetsverk redovisas på

s. 57. Då blir det en nettobelastning reellt på statens finanser av 100 miljoner kronor. Vad kan man göra åt den saken då? Ja, man kan för det löpande året göra en avsättning till kommunalskattefonden, som kommer följande år till godo — vilket skulle vara helt i den anda, som finansministerns nya bokföringsförslag innebär. Då får man åtminstone något mera rättvisande siffror. Jag tycker att det är oerhört, herr talman, att landets finansminister här har lämnat klart vilseledande uppgifter. När man påpekar det, säger han att detta påpekande inte skett i god tro. Jag älskar inte att slänga omkring mig sådana beskyllningar, men vem det i denna situation är, som haft den goda tron, tror jag att alla här i kammaren kan bilda sig en uppfattning om utan att jag behöver påpeka det.

Vad finansministerns löfte under valrörelsen beträffar, säger han bara: »Vad sade oppositionen?» Men, herr finansminister, vi har inte kastat om och föreslagit några nya skatter!

Vidare säger finansministern att regeringen först på hösten efter valet upptäckte att det skulle bli en brännande situation. Nu kom omslaget på sommaren, säger han, men vi upptäckte det inte förrän det började bli höga exportpriser, vilket man upptäckte först efter valet. I december 1953 var indextalet 345 och i december 1954 340. Läget i juli månad var 336, vilken siffra alltså stigit till 340. Utan att fästa för stor vikt vid dessa indextal vill jag göra den reflexionen, att när man som finansministern redan före valet var övertygad om konjunkturons stigande tendens går det inte att säga, att det var först efter valet som man upptäckte att situationen kunde bli så där skrämmande, som man nu menar. Kvar står att regeringen ställde skattesänkning i utsikt under valkampanjen men nu kommer och genomför en höjning. — Vidare säger ni att edert löfte gällde skatter för att öka statens inkomster

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

men inte skatter av andra skäl; dem var det inte tal om. Varför förklarade ni inte detta för Sveriges folk t. ex. i radion? Vad tror ni svenska folket skulle ha sagt då? Jo, det skulle ha sagt: Jaså, finansministern har sådana där brasklappar: skatter för det ändamålet och för det ändamålet; tydligen är hans löfte om skattesänkningarna ingenting att lita på. Det där talade ni inte om för väljarna, herr finansminister. Det är sådant jag anser vara att i hög grad brista i uppriktighet. Det är därför ert handlingssätt står i strid med vad som redovisats i valkampanjen, och det är något som man från oppositionens sida måste bestämt påtala.

Om det enskilda sparandet bara ett par ord. Finansministern tror inte på möjligheterna att väsentligt öka det. Låt mig emellertid nämna några siffror från England. Enligt de nya beräkningar som där gjorts har det enskilda sparandet stigit från 75 miljoner pund år 1950 till 173 miljoner påföljande år, därefter till 518 miljoner och 1953 till 722 miljoner, alltså nära nog en tiobubbling av 1950 års siffra. Dessa siffror visar vad en ekonomisk politik, som strävar efter att skapa förtroende bland folket, kan åstadkomma även när det gäller att öka det personliga sparandet. Denna psykologiska faktor anser jag att finansministern saknar förståelse för, och det finner jag mycket beklagligt. Det är betydelsefullt att göra något åt det personliga sparandet bl. a. genom att skapa liksom en ny atmosfär i den ekonomiska politiken — en annan än den vi fått under de senaste åren och som herr Hjalmarson våltaligt illustrerade med sin låt vara icke fullständiga uppräknings.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Jag kunde ju för min del inte tänka mig, att herr Hjalmarson

skulle åberopa sitt tal om en naturlig balans såsom ett inlägg i en aktuell ekonomisk debatt, ty det där är ju slagord, som herr Hjalmarson ständigt använder. Det skulle vara väldigt roligt att få veta vad herr Hjalmarson menar med naturlig balans, hur den ser ut, med vilka medel man når den och hur man då skall hindra konsumtionen att stiga, hur investeringarna skall kunna hållas inom rimliga gränser och hur arbetsmarknadens parter skall kunna iaktta det rätta lagom. Jag skulle gärna vilja ha herr Hjalmarsons förklaring på detta men inte med allmänna talesätt, som inte har med praktisk politik att göra.

Herr Hjalmarson sade, att det finns inget socialdemokratiskt parti utanför landet utom möjligen Norges som anslutit sig till den ekonomiska politik, som det svenska socialdemokratiska partiet för. Den frågan skall jag inte gå in på att disputerar för det var inte den frågan jag förde på tal, utan vad jag sade var: Finns det nu någon som tror, att man med enbart räntepolitik skall kunna föra ekonomisk politik? Det var inte något svar på denna min fråga som herr Hjalmarson gav.

Sedan säger herr Hjalmarson: Hur skall det med denna ekonomiska politik — han talar om den skattepolitik som förts från regeringens sida — vara möjligt med en förnuftig planering från näringslivets sida? Jag har faktiskt ställt mig denna fråga många gånger. Det är klart, att näringslivet har en planering för sina investeringar. Det har en mycket omsorgsfull planering, men tidtabellen för hur dessa investeringar skall sättas in är inte av företagen bestämd. Kom ihåg, att på hösten 1953 förklarades efter förfrågan från konjunkturinstitutet från den svenska industriens sida, att industriens investeringar komme att minska. De kom i stället att stiga med 500 miljoner kronor. Vill herr Hjalmarson säga, att detta är ett uttryck för en förnuftig plane-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ring, så gärna för mig. Det är alldeles naturligt, att en företagare anpassar sina investeringar efter det bestående läget, men om det blir en sådan där omsvängning i näringslivets tidtabell medför det en omsvängning i statens ekonomiska politik. Då kan man inte röra sig med permanenta ting utan måste ändra sig från den ena tidpunkten till den andra. Det är detta som gör att det inte är mycken mening med att säga, att t. ex. införandet av investeringsavgiften nu skulle vara något ryckigt och något som förhindrar en förnuftig planering. Den påverkar bara företagens tidtabell för investeringarna på samma sätt som en ändring av konjunkturläget påverkar företagens tidtabell.

Jag går över till herr Ohlin. Det kommer att framgå av protokollet, att jag icke har solidariserat herrar Wehtje och Gustafson i Göteborg med mig. Vad jag ville påpeka var, att de hade ansett att åtgärden som sådan principiellt är ett lämpligt konjunkturpåtryckningsmedel och att de erfarenheter vi tidigare haft icke varit i allo ogynnsamma. Jag ville således framhålla, att när man tvingas bedöma denna fråga ur metodiska synpunkter, mönstrar man inte ut vapnet ur arsenalen. Sedan är det klart, att det kan råda olika meningar om i vilket läge man skall vidta en sådan åtgärd.

Jag vill säga till herr Ohlin att jag har aldrig hotat med skattehöjningar. Jag har inte alls preciserat de åtgärder som kan bli erforderliga om vi kommer i det läget, att efterfrågan blir större än tillgången. Det är en gissning från herr Ohlins sida och den är naturlig, eftersom jag inte vill kannstöpa om dessa ting.

Jag får säga att det inte är roligt att diskutera med herr Ohlin, ty man råkar ständigt ut för att han menar något annat än han säger. Vad han sade till mig i sitt första anförande var, att i själva verket uppstår ett överskott på

400 miljoner kronor i budgeten, och detta är inte redovisat.

Så påpekar jag att på sidan 21 är dessa 400 miljoner redovisade, varefter herr Ohlin kommer tillbaka och säger att det var inte detta saken gällde, utan det var att vi under nästa budgetår kommer att betala ut 250 miljoner kronor ur kommunalskattefonden och avsätta 350 miljoner kronor dit, och då blir det en skillnad på 100 miljoner kronor. Men det är ju icke en budgetfråga, utan ur budgetsynpunkt är väl spørgsmålet detta: Skall vi använda de 350 miljoner kronor, som inflyter i uppbörden och som är kommunernas pengar, till statens löpande utgifter? För min del måste jag säga, att det skall vi väl inte göra.

Sedan kom herr Ohlin med det där talet om att vi har misslett väljarna. Det ligger väl i sakens natur, att vi så tidigt som i september i fjol icke hade någon tanke på att vi skulle komma i det läget, att vi skulle nödgas föreslå en investeringsavgift. Det fanns ingen möjlighet för oss att då förutsäga detta.

Jag skall inte fördjupa mig vidare i den diskussionen, ty det behöver inte sägas så mycket därom. Jag vill bara fästa kammarens och det svenska folkets uppmärksamhet på att denna regering sannerligen aldrig har varit rädd för att förelägga folket i val även sådana ting som folk inte tycker om. Vi har inte varit rädda att föra en politik inbegripande många element som kan leda till missnöje. Insinuationen, att det socialdemokratiska partiet, som nu i åratal varit tvunget att redovisa en sådan politik för väljarna, skulle fekt krypa undan och inte tala om vad vi tänker för att därigenom bedraga väljarna, tillbakavisar jag. Något sådant kommer herr Ohlin inte att få några människor i detta land att tro på.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Ursäkta mig, herr talman, att jag förra gången råkade överskrida tiden.

Finansministern frågade mig: Vad menar hr Hjalmarson med sitt slagord om naturlig balans? Det är ju en fullkomligt häpnadsväckande fråga av finansministern, sedan målet för vår ekonomiska politik, jag vet inte i hur många riksdagsutlåtanden, just har formulerats såsom varande att vi bör sträva efter att uppnå ett tillstånd, där det råder jämvikt mellan efterfrågan och våra produktiva resurser utan det inslag av olika former av regleringar och skatter, som vi varit vana vid under de senare åren. Om finansministern vill ha någon nationalekonomisk definition härvidlag, skulle jag föreslå, att han i första hand vänder sig till sin kollega inom regeringen, herr Hedlund, som våren 1954 förklarade att nu har vi här i landet nått en balans, som i stort sett kan betecknas såsom naturlig. Tror finansministern att herr Hedlund sade detta bara för att framkasta ett slagord?

Får jag också, herr talman, säga ett par ord om finansministerns uppfattning rörande marknadsdemokrati. Finansministern lever i den föreställningen, att marknadsdemokrati skulle vara detsamma som att några människor satt på kontor och bestämde priserna. Jag förmodar att detta besked kommer att framkalla en del förvåning hos landets köpmän. Låt mig försöka sammanfatta hur vi ser saken.

Regeringen säger att man vill ha en priskontroll för att konsumenterna inte skall bli uppskörtade. Myndigheterna skall se till att priset på en vara inte överstiger kostnaden för dess framställning och distribution. Men vi säger, att priset skall inte bestämmas av myndigheternas uppfattning om vilken kostnad som är skäligen. Det är tvärtom kostnaden, som skall bestämmas av människornas uppfattning om vilket pris som är skäligt.

Får jag, herr talman, återge en liten

erfarenhet från Förenta staterna. Jag besökte Consumers Union, den stora konsumentsammanslutningen som är helt fri från varje inflytande från myndigheter eller fabrikanter, och frågade om dess uppfattning rörande statlig priskontroll. Man svarade genom att hänvisa till utvecklingen när det gällde de moderna hushållsapparaterna. Ännu för något år sedan betingade dessa ganska höga priser som möjliggjorde forskning och nyinvestering. Nu har man, i andra ändan av denna process så att säga, fått fram en mängd praktiska, effektiva och billiga hushållsartiklar. Man frågade mig: Tror ni verkligen att detta skulle ha varit möjligt om vi hade haft en statlig priskontroll? Hur skulle en sådan kunna ha något som helst begrepp om storleken av de investeringar och forskning som kunde behövas?

Detta är, herr talman, realiteter och icke någon teori.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern är verkligen i dag sällsynt förvånande. Det är ju ett faktum, att när finansministern av kommunernas pengar detta år får in 350 miljoner kronor, som inte tillhör honom, men samtidigt av kommunernas pengar lämnar tillbaka 250 miljoner kronor, som heller inte tillhör honom, så blir nettobelastningen för staten, när man skall bedöma dess verkliga utgifter och inkomster, 100 miljoner. Detta har finansministern förtigit och givit intrycket, att nettobelastningen är 350 miljoner kronor. Man kan läsa siffrorna i riksräkenskapsverkets beräkning. Den framställning, som ges av finansministern på s. 21 och som går ut på att nettobelastningen skulle vara 350 miljoner kronor, är missvisande och felaktig.

Detta måste jag på det mest bestämda sätt påtala. *Det är en nettobelastning på 100 miljoner kronor, inte på 350*

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

miljoner. Det är inte bokföringsfrågor detta, utan det är ekonomiska realiteter.

Herr Ohlin kommer inte att få någon att tro, säger finansministern, att vår underlåtenhet att tala utförligt om en eventuell höjning av skatterna före valet hade något att göra med att det var valtid. Herr finansminister! Varför klargjorde ni inte, att när ni sade att det inte skulle bli någon skattehöjning och lovade en skattesänkning, så tänkte ni bara på skattehöjningar av hänsyn till statens inkomster, men andra slag av skattehöjningar förbehöll ni er att få genomföra? Varför talade ni inte om detta före valet? Tydligen av ren glömska, efter vad herr Sköld nu säger. Ren glömska! Jag tror det är många, många i detta land, som kommer att tro att också andra faktorer än glömska har medverkat.

Sedan sade finansministern: Jag har inte hotat med skattehöjningar av olika slag. Men han tillade, att det är förstås naturligt att gissa på sådana. Ja, herr finansminister, det är tydligen en naturlig gissning. Men jag frågar: Om man inte skall gissa på skattehöjningar, när finansministern framställer ett hot mot löntagarna, vad skall man då gissa på? Skall vi få lagstiftning om maximilöner eller på vad sätt tänker finansministern inskränka den efterfrågan, som han sagt hotar att bli för stor?

Detta blir mer och mer mystiskt. Vi har att diskutera den svenska finanspolitiken mot bakgrunden av sådana vaga hot, som finansministern riktat mot i främsta rummet Sveriges löntagare men som han vägrar att alls kommentera med annat sätt än att säga, att det är ganska »naturligt att gissa på skattehöjningar».

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Jag antar, att det kom-

mer att lända herr Ohlin till nytta, om han får fortsätta att gissa. Det berikar väl vyerna en smula.

Jag skall inte fortsätta att diskutera frågan om kommunernas pengar. Det är ju alldeles meningslöst, ty den fråga som kvarstår är: Vill herr Ohlin att vi skall ta av de pengar, som i uppbörden inflyter och som är kommunernas, till att betala statens löpande utgifter? Vill herr Ohlin inte detta, är hela hans resonemang fullkomligt betydelselöst.

(Herr Ohlin (fp): En ärlig redovisning!)

Jag vill säga till herr Ohlin, att om vi hade haft någon anledning att ta upp den ekonomiska politiken i förra valrörelsen och därvid ansett oss böra räkna med en investeringsskatt eller en bilaccis, så skulle vi inte alls ha dragit oss för att tala om detta. Det är inte alls säkert att vi under sådana förhållanden skulle ha förlorat på den saken. Herr Ohlin skall inte leva i den föreställningen, att hela det svenska folket betraktar dessa åtgärder som oriktiga. Det är väldigt svårt att säga, hur människornas inställning är på den punkten.

Och så kommer jag över till herr Hjalmarson. Han sade — här har vi det hela i ett nötskal: Herr Hedlund har talat om en naturlig balans, och vad menade herr Hedlund vara naturlig balans? Jo, det är, när efterfrågan och resurser med den ekonomiska politik vi för väger jämt med varandra. Men vad är naturlig balans för herr Hjalmarson? Jo, det är när tillgång och efterfrågan med den därför erforderliga räntepolitiken väger jämt. Det finns ju ingen möjlighet att det är någonting annat, ty herr Hjalmarson tror väl inte att det finns ett slags naturlig balans som är så beskaffad, att den består alldeles av sig själv. Det finns det inte, utan det måste alltid föras en ekonomisk politik och så har alltid skett. Därför upplöser sig

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hela det stolta talet om en naturlig balans i detta: En naturlig balans föreligger när tillgång och efterfrågan väger jämt med den penningpolitik som behövs. Vi säger för vår del, att det är en naturlig balans, när man har jämvikt mellan tillgång och efterfrågan med den ekonomiska politik som behöver föras för detta.

Till sist skall jag bara säga ett ord om var priserna bestäms. Herr Hjalmarson, om priserna inte bestäms på kontor, bestäms de då vid disken?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Vi har här hört, hur talesmän för oppositionen på traditionellt sätt har försökt övertyga både sig själva och andra om sin egen förträfflighet och om hur illa regeringen sköter sig. Oppositionen själv har som alltid varit vaken och förutseende. Det är den, som har drivit fram de flesta, för att inte säga alla, samhällsförbättrande åtgärder. Ibland får man det intrycket, att oppositionen genomdrivit så många olika ting, att regeringen närmast är att betrakta som en skuggregering, som sitter och verkställer minoritetens önskemål. Men ändå är man missbelåten med regeringen. Ja, vilken opposition är inte det? Den opposition, som inte har någon kritik att komma med utan helt ägnar sig åt att ta initiativ till nya åtgärder, skulle måhända känna sig allt för tomhänt inför valmännen. Dessa skulle då rent av kunna komma att tycka, att allt är tämligen bra som det är. Oppositionens önskan är ju emellertid att få avlösa regeringen, och för det ändamålet är det säkert viktigt att försöka göra gällande, att så mycket som möjligt är på tok. Inför allmänheten är det emellertid en hopplös uppgift. Människorna kan, all missnöjespropaganda till trots, ändå inte undgå att se, att förhållandena stadigt förbättras på område efter område. Då tillgriper man — herr

Ohlin har ju försökt sig på det här i dag — metoden att säga: Regeringen har äntligen nödgats ge vika för oppositionens krav och genomföra den och den förbättringen. Kan oppositionen sedan påvisa, att den vid något tillfälle har framställt önskemål i den beslutade riktningen, ja, då har oppositionen tvingat fram reformen, heter det. Medicinmannen i Afrika framhåller lika säkert och lika bestämt, att det är han, som framkallat regn, när han efter sex veckors intensiva besvärjelser får se regnet börja falla.

Vad är det för något, som oppositionen angriper i dag? Vad är det den menar är på tok? Det är samhällsekonomin. Skall vi behöva gå i ständig fruktan för en ny inflation, frågar herr Hjalmarson. Herr Ohlin däremot har förklarat sig inte tro, att det finns någon allvarlig risk, i varje fall för en inhemsk inflation.

Låt mig till en början säga några ord till herr Hjalmarson. Vad är det som gör, att vi i dag har vissa inflationsrisker? Framför allt är det väl, herr Hjalmarson, den omständigheten, att det har förts en ekonomisk politik, som varit gynnsam för vårt näringsliv. Näringslivet har kunnat arbeta ostört och framgångsrikt och har tjänat bra. Tyvärr har man i mycket ringa utsträckning låtit detta ta sig uttryck i pris-sänkningar på varor. En sådan skulle uppenbarligen ha kommit alla till godo. I stället har man valt att låta inkomsterna för de anställda glida uppåt, vilket i sin tur haft till följd lönekrav på områden, där de leder till prisstegringar. Vad har herr Hjalmarson för recept för att hindra industrien att godta sådana löneglidningar och fackföreningarna att begära motsvarande löneökningar på andra områden, då industrien föredrar detta framför att gå den andra vägen, som torde vara minst lika bra för löntagarna och som ger en jämnare utdelning till dem, nämligen att sänka priserna? Och på vilket

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sätt vill herr Hjalmarson motverka, att företagens goda förtjänster används till att försöka — det kan inte gärna bli annat än misslyckade försök — att i större skala åstadkomma en expansion, som överstiger våra resurser?

Under de två senaste åren har vi haft förmånen av ekonomisk stabilitet här i landet. Priserna har legat tämligen fasta, och det gör de fortfarande. Ännu så länge har det stannat vid risker för inflation, risker som vi nu är i full färd att eliminera. Vid flera tillfällen under vårriksdagen och valrörelsen framhölls emellertid — inte minst från bondeförbundshåll — att läget snabbt kunde ändras och risker för en ny inflation uppstå. Jag tillåter mig att i detta sammanhang hänvisa till bankoutskottets utlåtande nr 27 i maj månad 1954. I detta säger majoriteten, alltså bondeförbundare och socialdemokrater, bl. a. följande: »Med hänsyn till de risker, som det ekonomiska läget alltjämt inrymmer för ett återuppflammande av inflationistiska tendenser, finner utskottet det emellertid ur beredskapssynpunkt inte tillrådligt» o. s. v. Här stryker alltså bankoutskottets majoritet under, att vi har vissa risker att ta hänsyn till även i fortsättningen.

Vid bondeförbundets riksting i juni månad förra året tillät jag mig i ett tal säga bl. a. följande: »Det gäller dock, att vi alltjämt är på vakt så att inte nya inflationistiska impulser med prisstegringar, överfull sysselsättning och försämrat penningvärde överraskar oss.» Och jag slutade med att säga: »Vi ämnar inte bli tagna på sängen.» Detta var, herr Hjalmarson, innan herr Hjalmarson började tala om den där soffan.

I det läge som nu föreligger måste regeringen vara beredd att vidta motåtgärder. Vårt parti hävdar, att statsmakterna helt enkelt har skyldighet gentemot det svenska folket, inte minst mot spararna, att vidta de åtgärder som erfordras för att hindra en ny inflation. Från vårt håll har vi vid otaliga till-

fällen framhållit, inte bara betydelsen av att det sparas, utan nödvändigheten rent av att sparandet i samhället kan ökas. Vi har vidare betonat att den första förutsättningen för att få fram ett penningssparande är en fast penningvärdenivå. En räntesats på en halv procent mer eller mindre väger fjäderlätt, om det kan väntas att penningvärdet reduceras kanske med 10, 15 procent eller ännu mer. Den viktigaste förutsättningen för det samhällsnyttiga, samhällsnödvändiga sparandet är, att man lyckas bibehålla ett fast penningvärde. Vi för vår del är intresserade av alla tekniskt genomförbara, förnuftiga åtgärder, som kan vara ägnade att främja detta sparande.

För övrigt är givetvis en mycket sträng återhållsamhet nödvändig för hela vår samhällsekonomi, om man skall komma till rätta med de inflationsrisker som faktiskt föreligger. En stram kreditpolitik är ett nödvändigt led i stabiliseringssträvandena. Investeringsringarna måste hållas inom de gränser som resurserna anger. Det är enligt vår mening nödvändigt att bibehålla den begränsning som finns i fråga om den fria avskrivningsrätten. Ett återinförande av fri avskrivningsrätt för bolagen, vilket har påyrkats av både högern och folkpartiet, skulle självfallet ytterligare stimulera industriens investeringsvilja och därmed minska statsmakternas möjligheter att bemästra en hotande inflation. Vissa skäl talar faktiskt för att vi kunde ha sluppit att införa de nya investeringsavgifterna, om en företagsbeskattning efter de av företagsbeskattningskommittén förordade linjerna nu varit i kraft. Det är anledning att ta fasta på — finansministern har redan tidigare här i dag gjort det — att högermannen herr Wethje och folkpartisten herr Gustafson i Göteborg i reservationen till detta kommittéförslag rekommenderat investeringsavgifter som medel mot inflation i vissa lägen. (Herr *Ohlin* (fp): I vilka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lägen?) Ja det är en sak som vi väl kan diskutera senare.

I ett läge, där en investeringsavgift lagts på bl. a. maskiner av olika slag, förefaller det svårt att lämna bilismen utanför. Jag hör visserligen till dem, som gärna ser att svenska folket i mån av råd och lägenhet skaffar sig bil. I princip är jag anhängare av den meningen, att svenska folket skall självt få bestämma sin konsumtion, självt få välja vad det vill köpa för sina pengar, det må sedan vara bilar eller något annat. Men jag kan inte vara med på att bilköpen ges någon förmånsställning. En investeringsavgift på maskiner bör därför kompletteras med en liknande avgift på bilar, i all synnerhet som flertalet bilar importeras och dessa inköp alltså tär på våra främmande valutor. Valutarenservan är inte större än att den bör byggas ut i stället för att minskas.

Ett slagträ, som oppositionen ofta använt mot regeringen, är att dess förslag till åtgärder för att få bukt med bristande balans i samhällsekonomin har kommit för sent. Jag noterar med tillfredsställelse att i dag kommer man inte med denna anklagelse, utan det verkar snarare som om man menar, att regeringen är en aning för tidigt ute. Vi är för vår del av motsatt mening. Vi anser att tillfället just nu är det rätta.

Från oppositionens sida talar man i stället om att åtgärderna har kommit så plötsligt, så överraskande. Det har inte veckor i förväg basunerats ut i tidningarna och i radion, att det skall göras någonting på det här området. Men hur är det med det huvudmedel, jag skulle vilja säga trollmedel, som oppositionen kommer med i tid och otid, nämligen den höga räntan? Brukade man från bankernas sida, på den tid när räntan ofta ändrades, tala om ett halvt år i förväg, att det skulle bli en räntehöjning på 1 procent eller en räntesänkning på $\frac{1}{2}$ procent? Nej, jag tror att man begagnade den metoden

att bestämma tidpunkten i förväg, men först på aftonen tala om att det dagen därpå skulle bli en ränteändring.

Vad beträffar varaktigheten av investeringsavgifterna, utgår jag från att riksdagen i år skall anta ett förslag till reformerad företagsbeskattning och att man i anslutning härtill får överväga om investeringsavgifterna blir nödvändiga när den reformen trätt i kraft.

Herr Hjalmarson talade om angelägenheten av att sitta. Jag tror inte det är möjligt att göra några jämförelser mellan honom och mig i det hänseendet, eftersom herr Hjalmarson veterligen inte ännu har blivit ombedd att sitta. Så mycket är i alla fall klart, att jag inte för min del var så angelägen att få sitta, att jag gav mig upp i löftespolitikens stratosfär. Herr Hjalmarson, det kan ibland vara klokare att sitta än att stå på ett ben och blunda och gala.

När det gäller att bemöta herr Ohlins påstående att någon allvarlig inflationsrisk inte föreligger, bör man kunna fatta sig ganska kort. Det bör vara tillräckligt att konstatera, att nationalbudgetdelegationens sakkunniga tycks ha en annan mening och att de på ett övertygande sätt synes ha verifierat sin uppfattning. Herr Ohlins uppfattning kan inte gärna bygga på annat antagande än att näringslivets expansion inte kommer att bli så stor och att löntagarorganisationerna inte kommer att uppnå nämnvärda förbättringar.

Från oppositionens sida har man ju alltid talat om att en annan politik än den regeringen för skulle göra situationen helt annorlunda och mycket bättre. Att den skulle bli annorlunda, kan ju hända, men att den skulle bli bättre tillåter jag mig att betvivla. Emellertid har vi inte fått veta vad denna andra politik egentligen skulle ha bestått i, om man undantar trollmedlet räntehöjning.

Herr Ohlin talade om möjligheten att begränsa bilköpen med kreditpolitiska

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

medel. Han nämnde saken i ett sådant sammanhang att jag fick uppfattningen, att han nog menar att en räntehöjning skulle kunna minska intresset för bilinköp. Var det detta herr Ohlin menade, befinner han sig nog en bit från backen. Menade han inte det, är det önskvärt att han preciserar hur man skall gå till väga för att med kreditpolitiska medel inskränka bilförsäljningarna. Vi är på vårt håll intresserade att diskutera alla utvägar.

I övrigt har det talats om en sparsvänkare politik, en företagsvänligare politik o. s. v. Hållbara konkreta förslag utöver den företagsvänlighet, som tar sig uttryck i att man fördyrar pengarna för företagen genom höjd ränta, har lyst med sin frånvaro. Detta är så mycket mer underligt, som oppositionen under vårriksdagen förordade åtgärder, som skulle ha försvårat möjligheterna att komma till rätta med en hotande inflation, nämligen underbalansering av budgeten, samtidigt som man ville beröva regeringen medel för den kreditåstramning, som även oppositionen i vissa stunder rosat. Som bekant motsatte sig oppositionen i våras en vidgning av kassareservbestämmelserna. Vi väntar alltså på klara besked från oppositionen om hur en riktig ekonomisk politik enligt dess mening egentligen skulle vara gestaltad.

Hur kan det komma sig, att vi får en ny inflation igen? Kronan var ju räddad, sade bondeförbundet i valrörelsen. Vår uppfattning är att uttalandet var väl underbyggt, eftersom vi haft stabilitet under både 1953 och 1954. Men ingen kan garantera, att vi allt framgent får ett fast penningvärde utan att vid behov vidta energiska åtgärder för att bevara penningvärdet. Vi måste vara på vår vakt. Om man dragit upp någon, som gått ner sig på svag is, har man inte därmed garanterat, att han aldrig mer kommer i samma situation. Nej, det duger inte att rycka på axlarna och bagatellisera de tecken till infla-

tionsrisker, som kan föreligga, utan det gäller att som budgetdelegationen uttrycker saken »inge förtroende för myndigheternas beslutsamhet att vidta erforderliga åtgärder för att möta inflationsriskerna».

Bondeförbundets ståndpunkt i fråga om räntan har klarlagts många gånger tidigare. Vi är i princip anhängare till den låga räntans politik. De räntevariationer, som ägt rum under senare år, får närmast anses utgöra undantag som bekräfta regeln. Sedan den tillfälliga räntehöjningen i höstas på obligatiönerna gjort sin tjänst kan jag inte se, vad det skulle ha nyttjat till om denna räntehöjning på ½ procent hade vidmakthållits på de långa lånen. Det kortvariga utbudet av 4 procents obligationer i höstas fyllde sin uppgift att suga upp likvida medel och blev därmed till gagn för samhällsekonomin.

En allmän skattesäkning 1956 är bondeförbundets bestämda mål. Men skall den sänkningen få något reellt värde, så är det nödvändigt att hålla priserna nere. Skattelättnaden måste underbyggas genom stram återhållsamhet och stödjas av ett fast penningvärde. Inom det parti, jag företräder, är vi också helt beredda att medverka till en successiv avveckling av bostadssubventionerna. Den enskilde bör själv betala vad hans bostad kostar. Endast om ömmande omständigheter föreligger är det anledning för det allmänna att här träda emellan. Det måste vara riktlinjerna på längre sikt.

Över huvud taget bör enligt vår mening den enskilde själv ordna för sig, när han kan göra detta. Men människorna bör å andra sidan stödja varandra när det behövs för att tillfredsställande resultat skall nås. Självständighet och frihet men ömsesidigt stöd vid behov, i första hand inom de små sammanlutningarna, kommunerna, i andra hand genom landstingen och i sista hand genom staten.

Trots den återhållsamhet, som kän-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

netecknar årets budget, har det i statsverkspropositionen funnits utrymme för en icke obetydlig upprustning på åtskilliga områden. Jag kan här nämna den akademiska utbildningen, yrkesundervisningen, sinnessjukvården och statspolisen.

Vad särskilt sinnessjukvården beträffar är det glädjande, att den pågående upprustningen i år kunnat inte blott fullföljas utan t. o. m. påskyndas. Anslagsökningen från fjolåret, som i sin tur i medelsanvisning låg över närmast föregående år, uppgår till ca 20 miljoner kronor. Sammanlagt begärs i år 214 miljoner kronor, varav för byggnadsarbeten vid sinnessjukhusen 34 miljoner kronor. Ett betydande antal nya tjänster, främst läkare och vårdpersonal, begärs också. Sammanlagt uppgår dessa nya tjänster till 316. Jag är fullt medveten om behovet av kraftiga insatser från det allmänna under åtskilliga år framöver för att sinnessjukvården skall motsvara även tämligen måttligt ställda anspråk.

Vad polisens förstärkning beträffar vill jag begränsa mig till att nämna, att statspolisen 1953 förstärktes med drygt 100 kriminalpolismän. 1954 förstärktes den med ungefär 150 ordningsstatspolismän och i år har det föreslagits ytterligare 100 ordningsstatspolismän.

Grunderna för prissättningen på jordbrukets produkter befinner sig som bekant i stöpsleven. Innan jordbruksprisutredningens förslag remissbehandlats och gjorts till föremål för ställningstagande inom regeringen är det inte anledning att från min sida gå in på diskussion av detta förslag. En sak vill jag emellertid stryka under och det är, att åtgärder måste vidtagas även till förmån för andra jordbruk än de basjordbruk, som utredningen tagit sikte på. De bortåt 200 000 jordbruk, som ligger utanför basjordbrukens kategori, får inte lämnas ur sikte. Det behövs nog här mera stimulans än den som kan lämnas av folkpartiet genom herr Wal-

demar Svensson eller av herr Hjalmarson för högerns del, även om han här skulle alliera sig med Nattens drottning.

Beträffande jordbruket i övrigt vill jag endast framhålla, att jag anser att priserna på dess produkter bör vara sådana, att de medger vad man kan beteckna som ett normalt risktagande, men att man för katastrofartade fall måste vidta speciella åtgärder av såväl låne- som stödkaraktär.

Jag vill med tillfredsställelse konstatera, att landsbygdsproblemen, frågan om fördelningen av näringsliv och bebyggelse mellan land och stad, på senaste tiden tilldragit sig ett mycket stort intresse. Vi diskuterade denna fråga ingående i riksdagen i höstas, och efter den positiva ståndpunkt riksdagen då intog vill jag hoppas, att det ganska snart skall bli möjligt att lägga fram förslag till positiva åtgärder för att lösa dessa frågor. Ute i bygderna är man på det klara med att detta är ett mycket besvärligt problem att komma till rätta med. Man är då så mycket mer tacksam över att riksdagen visade en positiv inställning till problemet i höstas.

De uppgifter beträffande befolkningsutvecklingen som offentliggjordes vid senaste årsskiftet gav på nytt vid handen, att folkomflyttningen från landsbygden till tätorterna har mycket stora proportioner. Inom stora delar av landsbygden har befolkningsuttunnningen faktiskt fortskridit så långt, att svårigheter uppstår att hålla den allmänna standard som är nödvändig och önskvärd. I storstäderna å andra sidan skapar denna utveckling motsvarande problem i form av bostadsbrist och trafik-ekonomiska svårigheter. Jag tvekar inte att säga, att dessa problem hör till de allra allvarligaste samhällsfrågorna. En del har redan gjorts, men det måste till krafttag för att kunna bemästra dem.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Hedlund frå-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gade mig på vad sätt kreditpolitiken kunde inverka på bilköpen. Jag vill svara att kreditåstramningen bl. a. kan ta den formen, att det blir hårdare villkor i avbetalningskontrakten. Det är en metod som använts i åtskilliga länder med en viss framgång. Den är inte önskvärd i och för sig, men jag föredrar den framför en bilaccis. Jag säger detta bara som ett exempel.

Herr Hedlund vidhåller, att det är en ren slump att det gått så, att vad folkpartiet föreslog i fjol har regeringen kommit med i år. En lycklig slump, skulle jag vilja säga. Finansministern säger att det inte är någon konst: när pengarna räcker genomförs förslagen, men så länge det inte finns pengar får man vänta. Jag vill då framhålla att vi har haft ett budgetöverskott, som för det sist avslutade året utgjorde 400 miljoner kronor. Det går då inte att säga att pengar saknas för de anslag, som jag har talat om och som uppgick till några hundratusental kronor, i enstaka fall några miljoner. Nej, det var tydligen intresset som var för svagt. Men nu har det vuxit, och det är ju tillfredsställande.

Herr Hedlund säger vidare, att han redan vid bondeförbundets stämma i somras förklarade, att vi måste vara på vår vakt mot de faror som hotade penningvärdet. Så synd, herr Hedlund, att ni inte visade på bondeförbundets valaffisch »Kronan är räddad, skatten skall sänkas», och tillade ett uttalande att vi skall vara på vår vakt betyder, att det är mycket möjligt att herr Hedlund, om konjunkturförbättringen fortsätter, inom några månader kommer att föreslå investeringsskatter och bilaccis för att skydda den hotade kronan. Det skulle ha varit en talande kommentar till er affisch. Men det förhåller sig väl i detta fall som det var med herr Sköld: ni glömde bort det.

Till sist, herr talman, endast en replik närmast till finansministern om själva budgetredovisningen. Finansmi-

nistern säger att det, om dessa pengar inte skall användas för ett eller annat ändamål, inte spelar någon roll hur de redovisas. Det var väl också höjden! Här har jag dokumenterat att finansministern stoppar undan 250 miljoner kronor och enligt sina egna principer borde redovisa ett överskott på 300 miljoner kronor i stället för 50 miljoner kronor eller åtminstone borde diskutera de 250 miljonerna. Finansministern menar att en ärlig, tydlig redovisning så att det svenska folket kan förstå situationen inte spelar någon roll; frågan är om pengarna skall användas. Det förhåller sig väl tvärtom så, att om man gjort en ordentlig, ärlig redovisning, varav framgått ett budgetöverskott på 300 miljoner kronor, hade detta utgjort den bästa bakgrunden för en diskussion om vilka utgifter vi för framtiden har råd till och vilka vi inte har råd till.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Sedan finansministern har förklarat vad herr Hedlund menar med naturlig balans i ekonomin, skall jag be att själv få förklara vad jag för min del menar med detta. Jag menar ett tillstånd, där jämvikten mellan efterfrågan och resurser är ett resultat av prisbildningen på marknaden och där sparandets storlek och fördelning bestäms av kontakterna mellan spararna och låntagarna i ett fritt kreditväsende. I ett sådant system kan staten genom sin penningpolitik utöva en utjämnande funktion. Detta system har framgångsrikt prövats i en rad länder utanför Sverige. Där har man också tagit undan jordbruket på det sätt som även vi vill göra här. Detta betyder att spararnas eget intresse, låntagarnas behov och förhållandena ute i bygderna bestämmer sparmedlens fördelning. Det är inte myndigheternas uppfattning om vad som är bäst för sparare, låntagare

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och förhållandena ute i bygderna, som är avgörande.

När herr Hedlund säger att vi måste se till att våra anspråk hålls inom samhällets resurser och att fördelningen skall ske efter de angelägnaste behoven, så är detta självklart. Men herr Hedlund går förbi den avgörande frågan. Det är helt enkelt: Vem skall bestämma resurserna? Vem skall bestämma fördelningen? Det är vi, svarar regeringen. Nej, det är de många människorna, svarar vi. Det är skillnaden mellan borgerlig och socialistisk ekonomi.

Nu har vi kommit fram till skärpta kvantitativa kreditrestriktioner, skärpt prisreglering, skärpt byggnadsreglering, nedskärning av egnahemsbygget, köpstopp i statsförvaltningen, investeringsavgifter, bilaccis och hot om åtgärder mot löntagarna. Över en enda natt kastar vi tillbaka hela utvecklingen till utgångsläget år 1951, då bondeförbundet gick in i regeringen för att stabilisera ekonomin. Jag kan helt och fullt instämma i bondeförbundets valaffisch: »Resultaten talar». Men, herr talman, är det detta som också herr Hedlund menar med naturlig jämvikt i svensk ekonomi?

Jag efterlyste bondeförbundets borgerliga målsättning. Efter att ha hört herr Hedlunds inlägg är jag ledsen över att behöva säga, att han påminner mig om den där kaptenen, som anmälde att han kamouflerat sitt kompani så till den grad effektivt, att han inte längre kunde hitta det i terrängen. Jag har ett intryck av att herr Hedlund har kamouflerat sina borgerliga målsättningar så effektivt, att de inte kan upptäckas med blotta ögat. Jag behöver inte tillägga, herr talman, att jag betraktar denna bondeförbundets utveckling som en tragedi i svensk politik.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Vad sinnessjukvården

och de ökade anslagen beträffar är det ju på det sättet, att det sedan några år tillbaka har skett en successiv ökning av dessa anslag. Det nämnde jag i mitt anförande. I år är ökningen något större än den var i fjol, och i fjol var den något större än året förut. Jag vill framhålla, att vad som har varit pådrivande för mig i detta sammanhang är mina egna iakttagelser ute vid de olika sjukhusen. Jag har kunnat konstatera, att här finns ett behov som är mycket eftersatt och att det är nödvändigt att försöka rusta upp så snart som det över huvud taget är möjligt.

Herr Ohlin nämnde vidare, att han inte tycker att vi tillräckligt har upplyst svenska folket om att vi menar att man får vara på sin vakt mot nya inflationistiska impulser. Jag har emellertid den uppfattningen, att vi har gjort tillräckligt i det hänseendet. Det tal som jag har nämnt om var utsänt genom TT, och alla tidningar hade alltså tillgång till det. Till yttermera visso gav bondeförbundet inför valet ut en broschyr, där just de ord som det nu gäller fanns återgivna.

Jag tror alltså att det från vårt håll har sörjts för att vår uppfattning skulle bli känd. Och jag minns, att när vi diskuterade de samhällsekonomiska problemen i första kammaren i höstas, så medgav herr Ohlon att finansministern hade framställt varningar under valrörelsen, men, sade herr Ohlon, de hade kommit bort. Jag är inte övertygad om att det var finansministerns fel att de kom bort. I varje fall hade det stått folkpartiet fritt att upprepa dem.

Herr Hjalmarson säger att han är fullt överens med mig om att vi måste se till att vi håller oss inom ramen för samhällets resurser. Det var glädjande att höra. Då har vi en grundval för ett fortsatt resonemang härvidlag. Vem skall bedöma hur långt man kan gå i detta sammanhang? Menar herr Hjalmarson att varje enskild företagare, som står i färd att företa en investering

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

av något slag, skall försöka göra klart för sig om den investeringen kan vara klok med hänsyn till samhällsekonomin, om det kan vara klokt att han företar den utvidgningen eller om den till äventyrs kan komma att innebära att vi överskrider gränsen för våra samhälleliga resurser? Nej, jag tror att herr Hjalmarson vill lägga en alltför tung börda på våra företagare, om han begär även detta av dem. Det får väl ändå vi försöka bedöma, herr Hjalmarson och jag och andra, vi som har litet samlad överblick över de här tingen. Vi får försöka bedöma hur långt man kan sträcka sig utan att äventyra samhällsekonomin. Men fordra inte detta av de enskilda företagarna!

Herr Hjalmarson talade också om att han tycker att det är en tragedi, att bondeförbundet har den inställning det har i svensk politik. Jag vet ju att det är någonting som högern alltid har tyckt. Högern har tyckt att det är tragiskt att bondeförbundet över huvud taget finns. Redan från första dagen när bondeförbundet kom till så var detta ju något av tragik för högerpartiet.

Herr HAGBERG i Stockholm (k):

Herr talman! Om det tillåts mig att anknyta till inrikesministerns förklaring alldeles nyss om att man visserligen hade god grund för att säga att kronan var stabil i september men inte hade möjlighet att föreställa sig att samma uppfattning inte skulle kunna vidhållas fyra månader senare, så tycker jag att det egentligen blottar hela tillståndet i den s. k. fria kapitalistiska ekonomin.

Därmed vill jag inte alls ge något stöd åt de olycksprofetior som här har levererats ifrån regeringsbanken, och jag vill på intet sätt påstå att det är någonting nytt som har kommit. Varje år fram i december månad börjar ungarna vänta på julgranen, men numera kan man säga, att varje år i december

kan de svenska löntagarna vänta en kompletterande sak, nämligen något som vi kan kalla för inflationsspöket. Det har ju blivit en tradition. Det har återkommit snart sagt sedan det andra världskriget började, och det har varit mycket troget, detta spöke. Det lever sitt liv ända till dess avtalsförhandlingarna i huvudsak är avklarade. Just detta klargör också vad som är den viktigaste funktionen i hela den inflationskonsert, som spelas upp vid jultiden varje år. Kanske har det tillfogats något nytt denna gång, det är möjligt. Men i huvudsak är det det samma, som vi år efter år har mött vid remissdebatterna i denna kammar.

Jag vill här klart säga ifrån vår mening: Vi vill inte veta av någon konjunkturdämpning av det slag, som regeringen säger sig söka åstadkomma. Vi vill i stället ha full sysselsättning och följaktligen varken lokal eller central arbetslöshet. Erfarenheterna övertygar alla arbetande människor i vårt land om att en god konjunktur ger dem arbete och försörjning, medan en dålig konjunktur bringar många i misär och lidande. De vill ha trygghet vid anställningen i stället för arbetslöshet, och de har fullständigt rätt däri. Den gynnsamma konjunkturen ger statskassan stora inkomster och möjliggör att tillgodose många sociala och kulturella önskemål, och detta minskar väl även bekymren för regeringsutövningen och behovet av att prestera nya och osympatiska skatteförslag.

Även de s. k. företagarna har glädje av den gynnsamma konjunkturen. Det är dock inte någon hemlighet, att de önskar en viss arbetslöshet för att hindra arbetarna från att förbättra sina arbetsvillkor. Men sådana önskemål är asociala. Det är att ställa enskild vinning före allmänt väl. Om regeringen kände sitt ansvar gentemot dem som skulle drabbas av en provocerad arbetslöshet, måste den med förakt till-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

bakavisa anspråken på att åstadkomma en arbetslöshet som utgör ett tryck nedåt på reallönerna.

Dessutom är föreställningarna om att man skall bromsa högkonjunkturen orealistiska. Man kan naturligtvis hindra vissa investeringar, särskilt i de mindre företagen, liksom man kan konfiskera en del av högkonjunktorens ökade inkomster. Men det är en omåttlig självförhåvelse att inbilla sig att de svenska statsmakterna skulle kunna påverka den ekonomiska cykelns variationer eller förändra konjunkturförloppets rytm. Man kan lika gärna försöka hindra floderna att rinna nedåt. Detta har också vid vissa tillfällen medgivits av regeringen. Den skyllde sålunda inte engångsinflationen på sin nedskrivning av den svenska kronans utlandsvärde med 40 procent, utan den skyllde i stället på koreakriget och verkningarna utifrån på den svenska ekonomin. De s. k. konjunkturdämpningssträvanden har hittillsvarande resultat har därför i praktiken varit en begränsning av sociala och kulturella åtgärder för landets utbyggnad, vilket gynnat den mest vinstgivande produktionen.

Men om folket beviljar sig för höga inkomster blir det inflation, påstår finansministern. Bara talet om att folket beviljar sig inkomster är ju ett hån mot verkligheten och ett förnekande av hela den apparat, som sättes i gång för att hindra folket från att få ut något ur den nuvarande gynnsamma konjunkturen. Hela talet är lika dumt som finansministerns påstående att stagnation 1955 kan lägga grunden till kommande uppsving. Det tävlar med försäkringarna att om löntagarna är återhållsamma med sina anspråk, kan kapitalisterna avstå från att ta ut de priser från konsumenterna, som de annars anser sig ha rätt och möjligheter till.

Hela detta tal om inflationsfara, om efterfrågeöverskott, om samhällsekonomisk balans borde väl numera stå både

regeringen och folket upp i halsen. Ty vad handlar det i verkligheten om? Det handlar icke om att folket skall bevilja sig högre inkomster än vad som finnes, utan det handlar om *fördelningen* av redan existerande faktiska inkomster och värden och om den ökning av dessa, som alla väntar under detta år. Alla vet att om man minskar takten i kapitalisternas vinst- och förmögenhetsökningar och begränsar de stora investeringarna i försvaret, kan man frigöra miljarder för att förbättra folkets försörjning, trygga full sysselsättning i konsumtionsvaruindustrierna och höja den sociala och kulturella standarden.

Vi bestrider med andra ord, herr talman, att låg standard för arbetare och tjänstemän, försämrad sjukvård, bostadsbrist, förskämda vattendrag, försummad vetenskaplig forskning, försämrad skolutbildning och slopandet av gymnastiken i skolorna m. m. har med kampen mot inflationen att skaffa. Dessa åtgärder ger kapitalisterna större vinster och har även gynnat statskassan. Men att de skulle ha något med kampen mot inflationen att skaffa, det återstår att bevisa.

Låt oss här ett ögonblick ställa frågan: Hur lever löntagarna i allmänhet? Socialstyrelsens indexfamilj, som uppges representera arbetar- och tjänstemannahushåll, har en årsbudget i Stockholm på 11 500 kronor, vilket motsvarar 4:80 i timinkomst. Det är som bekant en mycket sparsam familj, denna indexfamilj. Den kan exempelvis i Stockholm klara bostad, lyse och bränsle för 1 500 kronor och den klarar mat och dryck för 81 kronor per vecka.

Det finns naturligtvis familjer som får klara sig med betydligt mindre, liksom det finns arbetare som förtjänar mer. Men den genomsnittliga industriarbetarlönen är som bekant inte 4:80 utan 4:30 per timme. För andra arbetargrupper — transportarbetare, livsmedels- och handelsarbetare, hamnar-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

betare, kommunalarbetare, statsanställ-
da, för att nu inte tala om kvinnorna
— ligger lönerna i Stockholm betydligt
lägre. Jag har intervjuat en sådan ar-
betare med 10 000 kronors årsinkomst.
Han är gift och hans hustru har en bi-
inkomst, som var villkoret för att fa-
miljen skulle existera. Jag erinrade ho-
nom om den s. k. indexfamiljen och
fördelningen av dess utgifter. Med led-
ning därav ville han beräkna sina ut-
gifter för skatt till 2 208 kronor, hyra
1 800 kronor — där måste han betala
mer än indexfamiljen — för kläder och
skor tog han upp 13 procent som index-
familjen, d. v. s. 1 300 kronor, för mat
och dryck som indexfamiljen 37 pro-
cent, d. v. s. 3 700 kronor. Detta betyder
9 000 kronor. För att som indexfamil-
jen kunna disponera 4 255 kronor för
alla andra nödvändiga utgifter skulle
han behöva ytterligare 3 250 kronor,
som alltså borde betraktas som mini-
miunderskott gentemot den officiella
arbetarstandarden. Om han nu kunde
tillkämpa sig tio procents löneförbätt-
ring, skulle hans underskott reduceras
till 2 250 kronor, och det är väl en del
av dessa tio procent som i så fall skulle
attackeras genom det uttalande, som
gjorts från regeringens sida.

Ännu värre står det till med dem
som arbetar i statens tjänst och har
finansministern såsom kassör. Jag har
intervjuat en stationskarl i Stockholm
som har den högre löneplaceringen och
alltså tjänar 799 kronor i månaden eller
9 350 kronor om året. Med en liknande
uppdelning som för socialstyrelsens in-
dexfamilj var hans utgifter för skatt
2 016 kronor, för bostad, lyse och
bränsle 1 800 kronor, för mat och dryck
37 procent eller 3 365 kronor, för klä-
der 1 220 kronor. Hans underskott i
förhållande till indexfamiljen utgör så-
lunda 3 300 kronor.

En annan av statens anställda, en
brevbärare i Stockholm, som ännu inte
har uppnått den högre lönen, får 690
kronor i månaden, d. v. s. 8 480 kronor

om året. Hans skatt är 1 776 kronor,
hans hyra går inte heller på mindre
än 1 800 kronor — och det är inte lätt
att få tag i en bostad där man kan
klara hyra, bränsle och lyse för det
beloppet — han får begränsa sitt kon-
to för mat och dryck till 65 kronor
i veckan, och kläder och skor kostar
mindre än 100 kronor i månaden. Han
skulle behöva ytterligare 3 700 kronor
för att uppnå den s. k. indexfamiljens
standard när det gäller familjens övriga
utgifter.

Jag har frågat dessa, hur det går
ihop, och svaret har överallt blivit, att
det inte går ihop. Det är nödvändigt
att skaffa sig bisysslor och att hustrun
tar ett eller annat förvärvsarbete,
därest inte familjen skall hamna i full-
ständig misär.

Inte minst kulturpolitiken har blivit
lidande på inflationspsykosen. Skolor-
na behöver nya lokaler för ungefär en
miljard kronor. Skolöverstyrelsen, som
i år vill sätta i gång absolut nödvändiga
byggen för 340 miljoner kronor, tvingas
av regeringen att skära ner beloppet
med 60 procent. Vi har för närvarande
både duplicering och triplicering i sko-
lorna. Om inflationsspöket skall tillå-
tas diktera statsverkspropositionerna i
fortsättningen, dröjer det väl inte länge
förrän ungarna får övergå till nattskift
i skolorna.

Det fattas omkring 600 gymnastik-
lokaler. I Stockholm är 30 000 barn
utan gymnastiklokaler — det är deras
bidrag till den s. k. stabiliseringspoli-
tiken. Ute i Abrahamsberg ligger sedan
tio år tillbaka en färdiggjuten grund
för ett nytt gymnastikhus. Den ligger
där, väl övertäckt och skyddad av tagg-
tråd, som ett monument över stabili-
seringssträvandena. Alldeles bredvid
byggs just nu en ny kyrka. Därav fram-
går, att det finns byggen som inflatio-
nen tydligen inte biter på.

Medicinalstyrelsen vill bygga för
413,8 miljoner kronor, men regeringen
anser att inflationsshotet bara tillåter

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nya sjukvårdsanstalter för 90 miljoner kronor. Idrottsledningen behöver särskilt aktuella anläggningar för ett tjugotal miljoner. Den begär att 11,5 miljoner kronor skall tillföras fonden för idrottens främjande men får nöja sig med 9 miljoner kronor. Skulle idrotten få vad riksdagen 1939 angav i ett principbeslut, kunde den i år röra sig med 48 miljoner kronor.

Den s. k. kampen mot inflationen har således alldeles särskilda anspråk på sådant som brukas för folkets hälsa och ungdomens utbildning.

Hurudan är då situationen? Enligt regeringens material har produktionen ökat nära 5 procent, utrikeshandeln mer än 10 procent. Statsinkomsterna har ökat ännu mer, men det som ökar mest är finansministerns jämmar och veklagan. Ju lättare regeringsutövningen borde vara, desto mörkare tecknar han framtiden. Det är ju nästan någonting astrologiskt över hans förmåga att upptäcka olycksbådande varsel. En reflexion är väl här oundviklig: om den gynnsamma ekonomiska konjunkturen utlöser sådana verop hos finansministern, vad skall vi då inte få höra när de ekonomiska olyckorna förr eller senare sätter in?

Finansministern betecknar produktionsutsikterna för 1955 som »ljusa» och utgår från en industriexpansion i de flesta branscherna. Han frammanar bilden av ett lysande år för skogsbruket, ökad fart för anläggningar och byggnadsproduktion, han tycks tro på både export- och importökningar och att jordbruket kommer att klara livsmedelsförsörjningen.

Man kan lugnt säga att vi för närvarande har vad man brukar kalla goda tider. Det arbetas för fullt här i landet, och det finns vad som behövs för folkets försörjning och för en ännu bättre försörjning.

Det finns emellertid ett område, varpå uppmärksamheten bör inriktas och där den fulla sysselsättningen är i fara.

Det gäller våra konsumtionsvaruindustrier. Finansministern uppger att drygt 30 procent av den s. k. nationalprodukten undandrages konsumtionen och används för investeringar. Ja, man kan jämföra detta faktum både med dagens gnäll om det otillräckliga sparandet och med att motsvarande siffra under 1920-talet var endast 15 procent.

Därför finns det goda skäl för antagandet att konsumtionsandelen bör bli större. Jag pekar särskilt på att — såsom redan påpekats — stora löntagargrupper har en otillbörligt låg levnadsstandard, att våra typiska konsumtionsindustrier släpar efter, vilket medför hot om arbetslöshet, och att åtgärder är nödvändiga både för de stora familjernas försörjning och för aktivisering av kulturpolitiken.

Produktionen ökade enligt uppgift med nära 5 procent föregående år. Samtidigt visade emellertid livsmedelsproduktionen en tillbakagång med 10 procent, textil- och sömnadsindustrin med 7 procent och läder- samt skoindustrin med 13 procent. Dessa siffror tyder både på en minskning av konsumtionen och en otillfredsställelse inriktning av utrikeshandeln. Vill man trygga arbete åt de anställda i dessa stora verksamhetsgrenar måste man öka folkets konsumtion.

I stället vänder regeringen sig mot löntagarnas anspråk på att få något med av de ökade värdena. Finansministern vänder sig mot kapitalisterna och hotar dem med sin vrede, om de faller undan för löntagarna. Om man ett ögonblick skulle ta denna attityd på allvar, måste man utgå från att kapitalisterna är så angelägna att bli av med sina sköna profiter, att de behöver finansministerns piska över sig för att inte falla offer för sina filantropiska böjelser. Jag anser att hela resonemanget är nonsens.

Jag anser det också lika ohållbart, när finansministern hotar löntagarna att beröva dem den löneförbättring

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

han anser vara för hög. Den konsten kan han verkligen.

Finansministern har tidigare kommit med invändningen, att vi i det kommunistiska partiet saknar intresse för kampen mot inflationen. Nej, vi är intresserade därav, och jag skall gärna peka på några områden, där en sådan kamp kan bli verkningsfull. Vi kanske också bör erinra om att vi var de enda, som protesterade, när regeringen efter anmaningar från folkpartiet och högern 1949 skar ner kronans utlandsvärde med 40 procent och därmed släppte lös den svåraste inflationen hittills. Denna inflationsmanöver genomfördes under ständiga försäkringar om viljan att värna penningvärdet. Men åtgärden bidrog bara till att trygga exportörernas konkurrensförmåga utan att rubba deras vinster. Dessutom berövade den landets småsparare 7 å 8 miljarder kronor. Hade regeringen den gången försvarat kronans värde, skulle visserligen exportörerna fått sänka sina priser, men inflationen hade undvikits och landet som helhet vunnit därpå.

Om regeringen vill försvara kronans värde, bör den först och främst skaffa fram en verklig nationalbudget. Nu yxar experterna till en karikatyr av en nationalbudget och använder därvid ett antal okända eller godtyckligt fixerade komponenter. Följden är att nationalbudgeten inte stämmer, inte heller kan stämma, eftersom den inte befattar sig med verkligheten och slutligen inte tillåtes påverka den ekonomiska politiken ens på de områden, där den skulle vara till nytta.

Om regeringen verkligen vill ett stabilt penningvärde, skall den inte vidta åtgärder, som höjer priserna och minskar kronans värde. Den bör följaktligen inte ingripa mot en konsumtion, som håller företagen i gång och ger människorna arbete.

Exempelvis: Tre miljarder kronor

säges motsvara 15 procents löneförbättring. Motsvarande belopp anses nu komma att sättas in i bilköp. Vid en generell löneförbättring med särskild sikt på de sämst ställda skulle resultatet bli ökad konsumtion av vissa livsmedel, kläder, skor, bostäder och annat. Vore detta riskablare än att hela motsvarande summa ginge in i bilköp?

Men regeringen försöker nu med sin investeringsskatt begränsa bilköpen. Om den verkligen ville detta, kan den begränsa importen av bilar med handelspolitiska medel. I synnerhet tycker man att den borde bromsa importen av lyxbilar, som inte täckes av en motsvarande export till vederbörande land. Detta vore bättre än att öka beskattningen av de mindre bilköparna och fördyra frakterna för dem, som behöver anlita bussar, taxibilar och lastbilar. Fast det skulle naturligtvis inte tillföra samma inkomster till statskassan.

Regeringen konstaterar, att kapitalisterna struntar i de s. k. stabiliseringssträvandena och i stället utnyttjar de goda vinstförhållandena för att plundra allmänheten. Men detta är ju inte en nyhet eller något onormalt. Det vore bättre, att regeringen ingrepe mot spekulationen i stället för att rikta huvudangreppet mot löntagarna.

När regeringen vill stödja sig på den kufiska nationalbudgeten, som aldrig stämmer på någon viktig punkt, varför då inte försöka fixera sådana punkter som importen, den offentliga konsumtionen respektive de offentliga investeringarna, så att det går in i en verklig hushållsplan?

Regeringen konstaterar att minskningen av valutareserverna har samband med rederiernas fartygsexport. Alla vet att denna export ofta är skenbar och att rederierna låter sina fartyg segla under Panamas eller något annat lands flagga för att undgå kontroll och beskattning samt kunna försämrå sjöfolkets villkor. Varför inte ingripa där-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

emot och täppa igen ett av de hål, genom vilka valutan rinner bort?

På det sättet bekämpas inflationen bäst. Om regeringen dessutom håller fingrarna borta från växelkurserna, hindrar exporten av valutor och håller importen i nivå med vad exporten möjliggör samt låter priskontrollen attackera de grövsta spekulationspriserna, har vi en tillfredsställande beredskap mot vad man kallar inflationsfaran.

Nu skall det privata kreditväsendet tvingas stödja regeringen, priskontrollen skall gå in för en aktiv prissänkningsspolitik, företagens beskattnings-, avskrivnings- och värderingsregler skall stramas åt, den fria avskrivningsrätten skall permanent begränsas och byggnadsregleringen utvidgas. Detta är med undantag för den sista punkten i sin ordning och motsvarar vad vi från kommunistiskt håll under många år har krävt.

Finansministerns krav att kreditinstitutet måste stödja den offentliga ekonomiska politiken är i princip fullständigt riktigt. Finansministern har här sagt, att kreditinstitutens ledare förklarat sig solidariska med denna politik, men jag undrar, om inte det kan bero på en viss taktik, där vissa av dessa olika intressen ofta tillåtes påverka den ekonomiska politiken i allmänhet. Nu vill han utnyttja kreditinstitutet för att strypa åt investeringarna. Jag fruktar att denna åtgärd i huvudsak kommer att rikta sig mot de mindre företag, som måste gå till bankerna för att finansiera maskinanskaffningar och förbättringar.

Regeringens nyss framlagda förslag om en ny investeringsskatt blir kännbart för småbilsköparna, småföretagen och konsumenterna. Det är svårt att föreställa sig hur detta förslag, om det genomföres, kan underlåta att pressa priserna i höjden och motverka de påstådda strävandena att försvara penningvärdet.

Regeringen säger sig ha framlagt en

balanserad budget. Hur mycket pengar som uttagits i denna budget över vad som kommer att förbrukas på driftbudgeten vet väl knappast regeringen själv. Men redan att den nedbringat lånebehovet med 1 200 miljoner kronor antyder, att det rör sig om stora belopp. Även ur den synpunkten är det nya skatteförslaget dåligt motiverat. Man kan i stället just med hänvisning till denna svällande budget ha rätt begära att den utlovade skattesänkningen inte skjutes över på en oviss framtid.

Det finns sålunda inte något överflöd av glädjeämnen i regeringsförslagen till denna riksdag. Att forskningen, yrkesutbildningen och sinnessjukvården upprustas må dock noteras som positivt. Om det utlovade förslaget till lag om socialhjälp skall ersätta vår gamla fattigvårdslagstiftning, kommer många att glädjas däröver. Detsamma kan väl sägas om det utlovade förslaget till bättre änkepensioner och hustrutillägg.

Det är beklagligt att regeringen inte i denna gynnsamma situation vill företa sig något för att föra frågorna om arbetstidsförkortningen och arbetarpen-sioneringen närmare sin lösning.

Låt mig till slut positivt registrera, att regeringen denna gång inte har fallit ytterligare undan för generalernas krav. Därmed är inte sagt att allt är bra ställt på detta område.

Regeringen ämnar låta ÖB-planen om nya militära rustningar ligga över till ett senare år. För vår del hoppas vi, att planen i sin helhet underkännes. Att Sverige skulle inrikta sig på att skaffa atombomber för att ödelägga främmande länder, vilket ÖB begärt, borde vara uteslutet. Sveriges intresse borde väl i stället vara att understödja den ständigt växande opinionen för ett atomvapenförbud. I stället för att tiga på denna punkt och därmed inge intrycket om ett visst samförstånd med ÖB om ett krav, som ger en viss legalitet åt en eventuell framtida fiendes hot om atombombning av våra städer, borde

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

regeringen finna det angeläget att säga ifrån, att den inte vill vara med på en sådan »lösning», som den militära expertisen eller rättare en aktivistisk del av denna presenterat.

Regeringen borde förkasta alla krav om ytterligare utbyggnad av flygvapnet och särskilt av bombflyget. Alla krigserfarenheter har ådagalagt vilken ringa roll jaktflyget spelat i försvaret mot bombare i förhållande till markartilleriet och att denna roll måste bli ändå mindre genom teknikens utveckling. Regeringen borde förkasta den begärda utbyggnaden av bombflyget, eftersom hela detta vapen nu kastats i stöpsleven och inom nära framtid kommer att mer eller mindre helt avlösas av robotvapen. Men särskilt borde förslagen om flygets utbyggnad förkastas, därför att de gör Sveriges försvar beroende av leveranser utifrån för att kunna fungera och följaktligen attackerar det fria val av utrikespolitik, som ändå är folkets enstämmiga krav och som statsmakterna hittills velat hävda. Framför allt borde man ha rätt begära att frågan inte skall bli föremål för smussel och listiga manipulationer. Riksdagen bör få ta ställning till frågan i dess helhet och inte luras på ett stycke då och ett annat då, så att konsekvenserna döljes. Regeringen borde avvisa ÖB:s krav, som fixerar 3 miljarder kronor i försvarsutgifter som ett minimum efter tio år.

I stället för ytterligare jätterustningar har regeringen anledning stödja strävandena till en internationell begränsning av staternas rustningar. Sådana förhoppningar kan te sig mindre realistiska efter besluten om Västtysklands upprustning. Men kvar står dock, att detta är folkens vilja och att denna vilja kommer till ständigt starkare uttryck.

Med hänsyn härtill tycker jag att den tyska socialdemokratiens appell om stöd åt strävandena att förhindra Västtysklands militarisering borde få det starkaste stöd. Numera framstår

konsekvenserna av Västtysklands militarisering allt klarare. Denna kommer att förlänga Tysklands delning och därmed bevara en hård för konflikter i Europas centrum. Den delar Europa i två block och inleder en period av kapprustningar, som hotar världen med ett nytt världskrig. Att högern och folkpartiet är intresserade av en sådan katastrofpolitik, som de kallar jämviktssträvan, är redan klarlagt. Herr Hjalmarson har väl säkra informationer i det avseendet, eftersom han nyligen kommit från Amerika, där man ju talat om vilka sympatier som ÖB:s förslag utlöst i Amerika. Men jag tror inte att svenska folket har samma intresse.

Till slut, herr talman! Huvudintrycket av regeringens program inför 1955 års riksdag är nedslående. Det gynnsamma budgetläget och de goda konjunkturerna hade berättigat till helt andra slutsatser än dem regeringen dragit. De vittnar om mycket gynnsamma betingelser för ordnandet av en rad frågor, som länge väntat på sin lösning. Dit hör frågorna om tryggheten, arbetstidsförkortningen, arbetarpensioneringen, likalönsprincipen och en förbättring av barnbidragen, som återställer deras ursprungliga värde. Dit hör skattereformen. Dit hör förberedande åtgärder för att göra slut på överklassmonopolet till den högre utbildningen. Dit hör åtgärder för att begränsa kapitalisternas monopol att ensamma bestämma hur och om företag skall drivas. Dit hör verkliga stödåtgärder för de mindre jordbrukarna, särskilt då åt dem som är efter år drabbats av skördekadaver. Sådana åtgärder tycker jag inte borde te sig orimliga med hänsyn till det program som regeringen formulerade när koalitionen med bönderna skapades. Naturligtvis skulle de uppbåda ett motstånd från den svenska kapitalismen av helt annan styrka och allvar än som presterats i de skenfäktningar som de borgerliga partiledarna i dag åstadkommit. Men det finns bland

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Sveriges arbetande folk i industri, fabriker, jordbruk och på kontor mäktiga krafter, som skulle kunna trygga framgången åt sådana strävanden. Att de förbereder en ny kraftsamling och att de fordrar mer av landets styresmän än vad som hittills presterats och rekommenderats, det vittnade höstens landstingsval om.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Den stående rubriken i oppositionens historieskrivning har varit och är, att regeringens politik varit misslyckad. Det hör väl till spelet, att det skall låta så. Oppositionens främsta alternativ har varit en rörlig ränta. I dag har vi fått höra från såväl herr Ohlin som herr Hjalmarson att den rörliga räntan är det mest effektiva. Den samhällsekonomiska stabiliteten återvanns emellertid — trots oppositionens olycksprofetior. I en reservation till bankoutskottets utlåtande i fjol angående den ekonomiska politiken måste oppositionens representanter t. o. m. medge, att den restriktiva kreditpolitik, som förts, varit av avgörande betydelse för möjligheterna att stävja inflationstendenserna i den svenska ekonomin. Nu har emellertid enligt tidningarna herr Hjalmarson häromdagen inför sin riksdagsgrupp ånyo förklarat, att regeringen misslyckats i sina försök att skapa naturlig jämvikt i samhällsekonomin. Herr Ohlin däremot har uttryckligen förklarat, att ingen risk föreligger i vårt land för inflation, och det har han också sagt här i dag.

Oppositionen motsatte sig ju vid fjolårets riksdag en begränsning av bolagens fria avskrivningsrätt — det var ingen fara för överinvesteringar inom näringslivet, förklarade man då. Men nu är vi i alla fall där att enligt herr Sköld åtgärder måste vidtagas för att begränsa investeringarna. Då det gäller propositionen nr 36, som talats om

i dag, måste man kanske erkänna att man fick en chock, när man fick höra denna nyhet i radio. Den alltför starka investeringsaktiviteten och de alltför kraftiga löneökningsskraven i årets avtalsrörelser innebär en allvarlig risk för en ny inflation. Det är nödvändigt för oss att i detta läge iaktta en sådan återhållsamhet, att de tillgängliga resurserna inte överansträngs. Detta har vi ju vid upprepade tillfällen understrukit från vårt håll, och jag tycker det är glädjande att kunna konstatera, att regeringspolitiken så klart varit inriktad på att hindra en ny inflationsutveckling.

Naturligtvis är det nödvändigt, att den restriktivitet, som kännetecknar den statliga verksamheten, också måste komma till uttryck inom näringslivet, om vi skall kunna hindra en inflation. Industriens investeringar ökades ju under fjolåret med inte mindre än 15 procent, och för i år har man räknat med en ytterligare ökning på 7 procent.

Det är självklart att en sådan utveckling måste innebära ett mycket allvarligt hot mot stabiliteten i vår samhälls ekonomi. Inte minst har de starkt ökade bilköpen här varit en allvarlig risk. I fjol inregistrerades inte mindre än 65 procent mer bilar än året förut, och det importerades cirka 100 000 personbilar till ett värde av 660 miljoner kronor. Visst är det nödvändigt med bilar — de kan nära nog sägas vara oundgängliga ting och höra till vårt dagliga bröd, framför allt för landsbygdens folk — men vi får ju inte skaffa oss fler bilar än vi har råd med. Finansminister Skölds förslag om en ny investeringsavgift och en ny bilaccis kan givetvis inte vara populära, och man förvänas över att de kommer så omedelbart efter statsverkspropositionens framläggande och utan omnämnande där. Var det nödvändigt att gå fram på det sättet omedelbart efter statsverkspropositionen? Hade det inte varit bättre att man omnämnt förslagen redan i statsverks-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

propositionen? Här har framhållits, att detta inte gick, eftersom det i så fall skulle uppkomma en spekulation i bilinköp, men jag tror ändå att det hade varit möjligt att undgå spekulation, om man hade lagt det hela på ett annat sätt.

I propositionen nr 36 säges nu att den föreslagna investeringsavgiften respektive bilaccisen är densamma som vi nyligen haft, men det föreligger dock en skärpning jämfört med tidigare. Sålunda var nedre gränsen förra gången, när det gällde investeringsavgifter för jordbruk, 15 000 kronor likasom nu. Men läget är väl ändå sådant, att om man skall ta hänsyn till penningvärdeförsämringen, så måste den nedre gränsen nu sättas åtskilligt högre. Här gäller det ju investeringar i maskiner och ekonomibyggnader, och med de priser, som nu gäller på dessa ting, kommer man inte långt med 15 000 kronor. Den gränsen bör därför enligt min mening höjas. Man behöver säkerligen inte befara att investeringarna på jordbrukets område kommer att förorsaka inflation. Med de ökade kostnader för nybyggnationer, som man nu måste räkna med, är jordbrukarna säkerligen mycket försiktiga och betänker sig flera gånger, innan de påbörjar några dyra byggnadsföretag.

Vad bilaccisen beträffar var det förra gången så att den endast gällde vid nyinköp. Nu gäller den däremot även vid inregistrering, vilket också innebär en avsevärd skärpning. Vid bilbyten skall sålunda erläggas en tioprocentig avgift, men jag anser att man i detta fall skulle ha stannat vid vad som gällde förra gången, alltså att accisen endast utgick vid köp av nya bilar. Det är givetvis sådana köp, som kan inverka på inflationen. De föreslagna åtgärderna är avsedda att gälla endast under 1955, och om de skall ha någon effekt av betydelse, måste de också gälla endast en kort tid, ty annars blir säkerligen effekten förfelad.

Det är alldeles i sin ordning att staten föregår med gott exempel, när det gäller en nödvändig sparsamhet. Den budget, som nu förelagts riksdagen, kan sägas vara mycket sträng. De statliga investeringarna har skurits ned på ett effektivt sätt, och restriktivitet präglar även driftbudgeten. Det är nog nödvändigt att vi gör en paus inför sådana reformer, som är mera kostnadskrävande, ty det väsentligaste för oss alla är väl att vi lyckas förhindra en ny inflation. Regeringen föreslår t. ex. att stödet till bostadsbyggandet skall skäras ned ganska väsentligt. Jag tycker dock att det är väl kraftigt att skära ned den räntefria stående delen av egnahemslånet från 8 000 till 6 000 kronor. Med de höga byggkostnader vi har, blir det besvärligt för många. Jag vill än en gång understryka vad jag vid tidigare tillfällen framhållit, att man borde kunna acceptera en behovsprövning, när det gäller denna förmån. De pengar man vill spara skulle man säkert spara med en dylik prövning, och man kunde ha tilläggslån till egnahem av samma storleksordning som tidigare. Nog måste man tycka att det är onödigt att mera välsituerade, exempelvis en bankdirektör med betydande inkomster, skall få denna subvention — det är ju endast bostadens storlek som utgör gräns.

Vidare kan man säga att det framlagda förslaget beträffande egnahemslånen innebär ytterligare en försämring, eftersom man har minskat kvoten för byggandet av egnahem i socialhuvudtiteln från 17 000 till 14 000 och i stället ökat kvoten för flerfamiljshus. Jag har haft den uppfattningen att vi här i riksdagen var överens om att gynna egnahemsbyggandet, men efter att ha tagit del av årets statsverksproposition och sett den uppenbarliga försämring som skett därvidlag, konstaterar jag att den inte tyder på någon gynnsamhet i det stycket.

För någon vecka sedan läste man på

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

olika håll i oppositionspressen att regeringens åtgärder mot inflationsfaran inte var tillräckliga. När nu här diskuterade förslag till investeringsbegränsning har framlagts, är tydligen oppositionen ändå inte nöjd. Det är den för övrigt aldrig. Såväl högerns som folkpartiets representanter har, som nämnts, i företagsbeskattningskommittén godtagit att investeringsavgiften är ett nödvändigt konjunkturpolitiskt medel i vissa lägen, och man får väl kanske erkänna att vi nu har kommit i ett sådant läge. Vi har emellertid inte hört vad oppositionen vill sätta i stället — annat än den rörliga räntan. Den höjda räntans ideologi upptar fortfarande hjärnorna i oppositionen. Men en räntehöjning drabbar ju företagens investeringar på samma sätt som en investeringsavgift. Den ökar ju kostnaderna vid investeringen. Investeringsavgiften är emellertid enligt min mening väsentligt rättvisare än en räntehöjning, och då bör det inte vara så svårt att välja.

Den tidigare regeringspolitiken har visat att dessa åtgärder haft god effekt, och då bör man vänta att resultatet skall bli detsamma även denna gång. Man säger nu att det är en reglering — ja, allting kan ju sägas vara reglering. Men vi föredrar nog denna framför en räntehöjning, som i själva verket också är en reglering med olika och orättvisa verkningar. Nu sjunger oppositionen som vanligt sin gamla visa att det är regeringens regleringsmentalitet som gör sig gällande, och detta gör man trots att det kan påvisas att den ena regleringen efter den andra har avskaffats.

De åtgärder som regeringen föreslagit skall givetvis ses i samband med de alltför kraftiga krav på löneökningar som rests. Dessa är — som jag framhållit — den allvarligaste faran för en inflationsutveckling. Jag framhöll under remissdebatten i höstas att det finns anledning att vara mycket hård vid löneförhandlingarna. Vad tjänar det till med

löneökningar, om resultatet av det hela blir att de äts upp av prisstegringar? Jag vill gärna ge finansministern det erkännandet, att han har givit ett klart besked i finansplanen om hur det ligger till med denna sak. Utrymmet för en allmän höjning av lönenivån är ytterst begränsat. Det måste ånyo upprepas att parterna på arbetsmarknaden inte kan fransäga sig sin del av ansvaret i fråga om penningvärdets bevarande. Det vill också synas som om varningarna haft en viss effekt, varför man torde kunna hoppas att löneökningarna stannar vid en gräns, som inte innebär någon allvarligare påfrestning för samhällsekonomin. Det är emellertid anledning att med största uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område.

Skattepolitiken har under det gångna året spelat stor roll i debatten. I dagens debatt har den närmast fått en mera undanskymd plats än man skulle ha väntat. Men det beror kanske på att oppositionen i detta läge inte kunnat dölja, att dess egen skattepolitik varit omöjlig i praktisk politik. Vi vill ju alla, såsom vi från vårt håll vid upprepade tillfällen har understrukit, ha en verklig och effektiv skattelättnad snarast möjligt. Produktiviteten i vårt näringsliv är sådan, att vi kan ha förhoppningar om att snart kunna förverkliga detta önskemål. Huruvida den framlagda budgeten är balanserad eller inte kan det råda olika meningar om, men det torde säkerligen vara ganska besvärligt att kunna genomdriva en skattelättnad i år.

Nu skulle man kanske kunna tro att herr Ohlin borde vara ganska nöjd med att jordbruksprisutredningen lagt fram sitt förslag — så ivrig som herr Ohlin var om den saken i debatten härom innan vi reste hem före jul. Herr Ohlin sade i dag att han är ganska nöjd. Han menade väl då att han skulle få en fjädder i sin hatt, därför att utredningen enligt hans mening hade gått på folkpartiets förslag. Nu är det väl så i riksdagsarbetet att vi från olika håll vid

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

olika tillfällen kommer fram med förslag, och många gånger föranleder ett sådant i sinom tid ett förslag från regeringen. Jag tycker knappast att detta är så mycket att tala om, ty det hör väl till detta arbete att det skall vara så.

Emellertid kan man fråga sig om herr Ohlin egentligen kan vara så förfärligt nöjd. Utredningen har visat, att den gamla jordbrukskalkylen ingalunda varit så dålig som herr Ohlin med hjälp av herr Svensson i Ljungskile med stor möda sökt få folk att tro. Utredningen har i stort sett försvarat den förda jordbrukspolitiken och har ansett att den lett till avsett mål utan att belasta konsumenterna oskäligt. Bundenheten vid totalkalkylen kan ingalunda, säger utredningen, anses ha ensidigt gynnat jordbruket. Vid åtskilliga tillfällen skulle jordbruket ha kunnat uppnå ett bättre förhandlingsresultat, om denna bundenhet inte funnits, detta enligt utredningen. Det där är ju en nyttig bakläxa för folkpartipropagandan, som hävdar att jordbruket fått för mycket. Det gäller inte bara de våldsamma överdrifterna i Dagens Nyheter och Expressen utan också den mer officiella folkpartiagitationen före valet i höstas.

Utredningen har dragit slutsatsen, att det numera inte föreligger någon egentlig skillnad mellan inkomsterna för basjordbrukens innehavare och industriarbetarna på landsbygden. Jordbrukets starka effektivisering och rationalisering har otvivelaktigt möjliggjort en betydande inkomstökning för jordbrukets folk. Förändringarna i produktionsmetoder och produktionsinriktning har från förkrigstiden till nuvarande läge resulterat i produktionsökning och minskning av produktionskostnaderna till ett sammanlagt årsvärde av i det närmaste en miljard kronor. Det kan emellertid vara anledning att redan nu foga några kommentarer till de inkomstjämförelser som utredningen gjort.

I jordbrukarnas inkomstuppgifter har medräknats alla inkomster, inte bara av

jordbruk utan också från skogsbruk och andra inkomstkällor. Motsvarande har inte skett för industriarbetarna. Man kan inte gärna komma ifrån att det finns ett mycket stort antal jordbruk, som saknar inkomst från såväl skogsbruk som kapital. Det skall vidare uppmärksammas att jämförelserna avser årsinkomster och inte timlöner. Det bör ju vara för alla bekant att jordbrukarna får offra betydligt fler arbetstimmar än industriarbetarna och därvid även måste räkna med hela familjens insatser. Jordbrukarna får alltså arbeta mer för att uppnå sin inkomst, varför det är svårt att säga att enheterna varit jämförbara. Om det framtida prissättningssystemet skall bli system A eller system B eller möjligen system AB eller något annat är det säkerligen för tidigt att säga något om, innan remissbehandlingen ägt rum. Men jag vill understryka, att jag tycker det är egendomligt att man på vissa håll så tydligt går in för att minska jordbrukets inkomster, samtidigt som man i hela lönerörelsen strävar efter att öka lönerna på andra håll. Det är såvitt jag förstår inkonsekvent — man mäter här med olika mått. Detta är egendomligt, då utredningen så klart har visat, att jordbruket ingalunda är överkompenserat. Vi kan inte vika från 1947 års överenskommelse om att jordbruket skall ha full rättvisa. Jag tycker nog det finns all anledning att instämma i jordbruksrepresentanternas reservation om att inte acceptera en sådan anknytning till den nuvarande ovisa världsmarknaden, att den år 1947 accepterade målsättningen inte utsätts för alltför stora risker. Det är anmärkningsvärt, att så många hunnit glömma att det funnits tider, då alla varit ense om att det svenska jordbruket var bra att ha — och att så många har så svårt att förstå, att sådana tider kan komma igen tämligen snart.

Det måste också understrykas, att man i utredningen inte tagit ståndpunkt till småbrukets problem. Det kan ju sägas, att det inte var utredningens uppgift

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att göra detta. Men två tredjedelar av våra jordbruk är ju mindre än basjordbruket, och brukarna av dessa har ju inte uppnått någon inkomstlikställighet. Vi kan inte komma ifrån att ta ställning till detta problem.

Jag vill också säga att den yttre rationaliseringen inom jordbruket inte får drivas för långt. Man tar bort småbrukarna från jordbruket och landsbygden och flyttar in dem till städerna, där man måste bygga dyra bostäder åt dem och där de även på andra sätt ökar de besvärligheter, som redan finns. Nog vore det i många fall bättre att låta dem bo kvar på landsbygden och driva sina småbruk, om man samtidigt såge till att de kunde få en kompletterande sysselsättning med något annat arbete.

De skördeskador, som drabbade jordbruket i stora delar av vårt land förra året, har för många betydligt stora ekonomiska förluster. Det gäller södra Sverige, mest Skåne och Halland, som varit värst utsatta, samt Norrland. Av de rapporter som nu finns framgår, att det stöd som lämnats från statens sida i många fall varit otillräckligt. Jag hoppas, att det för jordbruksministern skall bli möjligt att trots den återhållsamhet med statens medel, som är nödvändig, lägga fram förslag om en bättre hjälp för dem som drabbats hårdast av skadorna. Vi skall komma ihåg att det här gäller människor, som i många fall hotas av ekonomisk ruin.

Till de anmärkningsvärda företeelserna i dagens politiska debatt — vilka också delvis berörts här i dag — räknar jag också den kampanj, som från vissa håll förs mot bondeskogsbruket. Träindustriarbetarförbundets ordförande Yngve Persson har framträtt som bombkastare i syfte att spränga bort bolagsförvärvslagen. Herr Ohlin nämnde i ett av sina anföranden detta, såsom bevis för att man bland fackföreningsledarna inte misstrodde storföretagen. Bolagen och staten äger alldeles för litet skog, anser herr Persson. Om bolagen finge mer

skog skulle man vinna storskogsbrukets fördelar, och man skulle få en bättre skogsvård och kunna bygga ut skogsindustrien på ett effektivare sätt. De gamla skogsbolagen har plötsligt blivit godsinnade välgörare för Yngve Persson och liktänkande. Det måste väl i alla fall vara ett säreget uppvaknande, när en gammal socialiseringsideologi på det sättet identifierar sig med bolagsväldet. Vad säger herr Hjalmarson om den saken — är det också socialism i den bemärkelse, som högern brukar tala om, eller är det egendomsägande demokrati? Och vad säger folkpartiet? Att Dagens Nyheter, den största folkpartitidningen, tycker precis som Yngve Persson, det vet man.

Det finns ingenting som säger, att bondeskogarna skulle vara sämre skötta än bolagens eller statens skogar. Det finns naturligtvis en del att önska inom bondeskogsbruket — men det gäller också bolagsskogarna, för att nu inte tala om statens skogar. Domänverkets skogar sköts inte på något särskilt imponerande sätt. Det må vara riktigt, att bolagen under de senaste åren — främst kanske av skattetekniska skäl — investerat mer än tidigare i skogsvårande åtgärder. Men jag är övertygad om att *skogsbonden* i längden är en säkrare garant för skogsvården än *bolaget*. Bondeskogsägarna har ju genom sina föreningar alla möjligheter att ordna en rationell skogsvård — de behöver på intet sätt komma efter bolagen, snarare tvärtom. Skogsägareföreningarna har också alla möjligheter att utbygga skogsindustrien på ett effektivt sätt. Ett bevis härpå har man i dagarna fått, då Sydöstra Sveriges skogsägareföreningars förbund beslutat inköpa Strömsnäs bruk, som är ett storföretag inom skogsindustrien. I följd förvärvade förbundet Fridafors, och det ägde redan tidigare ett flertal skogsförädlande företag. Skogsägareföreningarnas riksförbund skall dessutom inom kort starta massafabrik i Mönsterås,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och Skånes skogsägareförening skall bygga en fabrik för halvkemisk massa i Broby. Så nog har skogsägarna alla möjligheter att genom samverkan nå minst lika långt som bolagen. Yngve Persson och Dagens Nyheter och andra har enligt min mening varit ute i ogjort väder i den storm, som de framkallat mot bondeskogsbruken.

Jag anser att det bör understrykas, att jorden och skogen hör ihop, att jordbruk och skogsbruk på ett idealiskt sätt kompletterar varandra. Det är då ett samhällsintresse av första ordningen, att detta samband upprätthålles och förstärkes. Ofullständiga jordbruk bör i stora delar av vårt land med fördel kunna kompletteras med skog. Det är värdefullt, om jordbrukarfamiljerna på så sätt kan få möjligheter att stanna kvar vid jorden och skogen.

Herr talman! Till sist skulle jag bara vilja nämna, att jag i Dagens Nyheter har läst, att bondeförbundet inte skulle ha någon framtid. Vad jag i övrigt har läst i Dagens Nyheter har emellertid övertygat mig om att bondeförbundets framtid är *säkrare* än någonting annat.

Landsbygdsfrågan måste få tränga fram i förgrunden och ha *företrädare*. Vi kan i vårt samhälle inte undvara en levande landsbygd. De synpunkter, som vi har på dessa problem, är sådana, att vi räknar med att kunna vinna genklang för dem även bland städernas folk. Folkpartiet tycks alltmer dansa efter Dagens Nyheters pipa, trots bakslaget vid valet i höstas. En sådan klasspolitik som detta partis kan inte accepteras av landsbygdens folk, som i stället vill ha sådant samarbete mellan olika grupper, som bondeförbundet alltid har gjort sig till tolk för.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SKOGLUND i Umeå (s):

Herr talman! Finansministern under-

strök vid förra årsskiftet vilken central uppgift det var att sörja för att den totala efterfrågan i samhället icke finge överstiga tillgångarna. Han betonade också i det sammanhanget nödvändigheten av en åtstramning för att därigenom dämpa expansionen i ekonomin. Gång efter annan har finansministern återkommit till denna sak och därvid varnat för den accentuering av inflationsrisken som förelåg.

Utvecklingen under år 1954 har bestrykt riktigheten av den bedömning, som i början av förra året gjordes av finansministern och regeringen. Kravet på återhållsamhet inom ekonomin är sålunda i dag åtskilligt starkare än det var för ett år sedan. En förstärkt beredskap mot en hotande överkonjunktur är vidare en just nu angelägen uppgift. Finansministerns i dagarna framlagda budgetförslag ger också uttryck för dessa strävanden. Förslaget är stramt hållet, och det uppehåller sig ingående vid frågan om investeringarna. Möjligheterna att bevara den ekonomiska balansen anses nämligen främst sammanhånga med förhållandena inom företagarsektorn. Av den anledningen förordar också finansministern att stabiliseringspolitiken i första hand inriktas på denna sektor och då särskilt på investeringsverksamheten. Aktiviteten inom denna är nämligen så stor, att det för investering tillgängliga utrymmet inte räcker till. Alldenstund en höjning av investeringskvoten inte kan anses förenlig med en stabil balans i samhällsekonomin, måste statsmakterna under sådana förhållanden vidtaga åtgärder för att hålla tillbaka investeringsvolymens ökning. Statsverkspropositionen, sådan den i dag presenteras för den svenska riksdagen, erbjuder också många exempel härpå. Hur angeläget det kan vara att förhindra en på längre sikt ödesdiger överkonjunktur torde framgå av vad regeringen vid det senaste veckoskiftet förelade riksdagen i form av förslag till återinförande av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

investeringsavgiften. Förmodligen förhåller det sig nu så, att detta förslag, liksom andra resoluta ingrepp i konjunkturutvecklingen, verkar irriterande på åtskilliga håll, men det bör då å andra sidan stå klart, att detta är något av det pris, som vi får betala, om vi ut hålligt vill bevara den fulla sysselsättningen, och om det senare lär vi ju ändå alla vara ense.

Även om sträng återhållsamhet präglar den framlagda statsverkspropositionen, finns det dock åtskilliga punkter, där en avsevärd ökning av medelsanvisningen ägt rum. Försvarskostnaderna t. ex. företer praktiskt taget oförändrad storlek i förhållande till nu löpande budgetår, men det har sin speciella förklaring däri, att årets försvarsbudget måste betecknas som ett provisorium i avvaktan på ställningstagandet till överbefälhavarens utredning.

Av den föreliggande utredningen framgår, att ett bibehållande av försvarets nuvarande omfattning obönhörligen leder till en successiv kostnadsstegring på grund av den tekniska utvecklingen. Tar man hänsyn till detta förhållande — och det är ofrånkomligt — måste ställningstagandet till överbefälhavarens förslag samordnas med en bedömning av det statsfinansiella utrymmet för utgiftsökningar under de närmaste budgetåren och av den statsfinansiella utvecklingen på längre sikt. Frågan blir då, om man kan räkna med att en utgiftsökning för försvaret av denna omfattning är möjlig med hänsyn till föreliggande önskemål dels om skattesänkning och dels om utgiftsökningar inom övriga delar av statsverksamheten. Eller måste man räkna med att ett av dessa tre önskemål får lov att vika? Och i så fall vilket? Regeringen måste självfallet noga pröva angelägenhetsgraden av det ena och andra önskemålet, innan ställning tages till försvarskostnaderna och försvarsorganisationen på längre sikt. Det är väl också dessa omständigheter, som framför allt legat

till grund för försvarsministerns beslut att dröja med framläggandet av proposition på basis av överbefälhavarens nu föreliggande förslag.

Den tidigare av mig omnämnda ökningen av medelsanvisningen i årets statsverksproposition gäller främst forskningens, undervisningens och sjukvårdens områden, d. v. s. ändamål av sådan angelägenhetsgrad att det vore motsatsen till sparsamhet, om de inte blev beaktade. Till det som jag därvid betraktar som verkligt betydelsefullt måste räknas det i utsikt ställda förslaget om en grundlig utbyggnad av ungdomens yrkesutbildning. Med hänsyn till de snabbt växande ungdomsskarorna och angelägenheten av att få in dem i produktionslivet är en sådan utbyggnad ofrånkomlig. Förslaget är för övrigt också motiverat av angelägenheten att skapa likställighet mellan enhetsskolans praktiska och teoretiska utbildningslinjer.

Framgången för förslaget om en avsevärt utbyggd och förbättrad yrkesutbildning är emellertid i avgörande grad beroende av kommunernas villighet och förmåga att i samarbete med industrien och annan företagsamhet organisera sin yrkesundervisning. Men även industriens villighet att företa en rationell utbyggnad av yrkesundervisningen är en angelägen och avgörande sak. Från samhällets sida måste man kunna räkna med att denna villighet är tillfinnandes både inom industrien och inom annan del av företagsamheten, i all den utsträckning som är erforderligt.

Av de förslag till anslagshöjningar, som förekommer under åttonde huvudtiteln, finner jag anledning att omnämna den visserligen blygsamma men dock ökning på 60 000 kronor som föreslås i fråga om bidragen till försöksverksamhet på enhetsskolans område. Även om beloppet är obetydligt kan det bli av betydelse för åtskilliga mindre skattekraftiga försöksdistrikt, där kostnader-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

na på högstadiet, främst för läroböcker, förbruknings- och undervisningsmateriel, skolskjutsar och inackorderingsbidrag, tenderat att öka.

På ett och annat håll försöker man utnyttja den kostnadsstegring, som inträffat i fråga om enhetsskolan, till att göra gällande att denna skola som skoltyp betraktad blir dyrbarare än folkskolan. Avsikten med denna propaganda, vilken föres av lokala representanter för partier som på sin tid deltog i beslutet om enhetsskolan, är ganska uppenbar. Hur skulle det vara, om dessa kritiker i stället gjorde klart för sig själva och för andra att en jämförelse mellan de båda skoltyperna inte utan vidare kan företas? Enhetsskolan ersätter visserligen folkskolan, men den skall också ersätta fortsättningsskolan, högre folkskolan, viss yrkesutbildning och real- eller mellanskolan fram till första gymnasieringen. Då det gäller att uppskatta kostnaderna för enhetsskolan måste man sålunda rättvisligen även ta med kostnaderna för den påbyggnad i annan ordning, som skulle ha varit nödvändig för att kommunens ungdomar skulle få tillnärmelsevis samma chanser som enhetsskolan nu ger dem.

Till försöken att förringa värdet av enhetsskolan hör också påståendet, att dess bildningsresultat skulle vara undermåligt i jämförelse med andra skolors då det gäller motsvarande åldersstadium. Anledningen därtill skulle vara att differentieringen sker för sent och att därigenom alltför många mindre begåvade elever släpas med upp till gymnasielinjen och där kommer att bromsa de mera begåvades möjligheter att förkovra sig. Hittills företagna undersökningar på detta område bekräftar inte en sådan uppfattning. Att enhetsskolan ännu inte funnit sin slutliga form är emellertid ganska naturligt. Den startades som och utgör alltså en försöksskola, vars resultat skall läggas till grund för den skolform vi slutligen kommer att stanna för. På de or-

ter, där man inom enhetsskolan hunnit fram till avgångsklassen, är erfarenheterna gynnsamma. Skolungdomen i försökskommunerna får en bättre start i arbets- och samfundslivet än vad de unga får inom motsvarande distrikt med den gamla folkskolan. Det vore tacknämligt, om de, som gärna vill klanka på den nya skolformen, ville dra sig till minnes dessa av både skolmän och skolöverstyrelsens folk gjorda erfarenheter.

Till det positiva i årets statsverksproposition hör också förslaget om förbättrad sjukvård, varigenom särskilt vården om de mentalt sjuka, de sinnessjuka, fått ett avsevärt ökat utrymme. Anslagsökningen i förhållande till år 1954, som inte heller var något dåligt år, uppgår till 20 miljoner kronor och avser både driftbudgeten och investeringssidan. Denna ökning får ses mot bakgrunden av det allvarliga läge, vari den statliga sinnessjukvården befinner sig trots den sedan flera år pågående upprustningen. Överbeläggningen vid sinnessjukhusen är stor och kräver en fortsatt utbyggnad av dessa sjukhus. En nyligen utarbetad plan för denna utbyggnad — med slutåret 1967 — uppger cirka 3 000 nya platser, och nybyggnadsbehovet har beräknats medföra kostnader på 390 miljoner kronor.

De tidigare inledda och i år förstärkta kraftätgärderna måste sålunda fortsättas i åtskilliga år, inte minst i fråga om den personella upprustningen, även om tillskottet av nya tjänster i år är 316, varav 13 läkare — praktiskt taget vad medicinalstyrelsen föreslog.

Till det som man erkännsamt konstaterar i årets statsverksproposition hör vidare att den gamla fattigvårdslagen nu skall försvinna och ersättas av en socialhjälpslag. Till det erkännssamma hör också att socialministern avser att uppräknat de äldre livräntorna. Även om riksdagen 1950 införde vissa tillägg, kvarstår lika fullt en omotiverad klyfta mellan livräntor från olika år.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Givetvis bör därvid den löneutveckling som skett påverka den i utsikt ställda uppräknigen. Av särskilt intresse och betydande vikt är i det sammanhanget att även de silikosskadades problem skall upptagas till slutgiltig lösning. Jag vill i denna fråga hemställa att socialministern ville följa det föreliggande förslaget, enär det måste anses ge de silikosskadade den bästa tryggheten. I fråga om kostnaderna anser jag, att de helt bör bestridas av arbetsgivarna.

Under senare tid har — närmast med utgångspunkt från riksskogstaxeringens resultat — pågått en livlig debatt om bästa metoderna att för folkhushållet nyttiggöra våra skogstillgångar. I denna debatt har också införts frågan om den framtida äganderätten till våra skogsmarker och uttalats sympati för en viss överflyttning av äganderätten till våra skogsmarker till skogsindustrierna. Jag tror för min del att en sådan utväg skulle vara ur många synpunkter problematisk. Denna äganderätsdebatt har emellertid bortskymt det som i sammanhanget är det grundläggande och viktiga, nämligen strävandet att åstadkomma ett så rationellt bruk av våra skogstillgångar som möjligt. Detta har också så vitt jag förstår varit meningen hos dem, som väckt denna debatt till liv och för vilka frågan om äganderätten varit det sekundära medan den ökade skogsvården varit det primära.

Riksskogstaxeringen har nämligen givit vid handen, att den svenska skogens tillstånd icke är tillfredsställande och att den med mera omsikt skulle kunna ge större avkastning än nu. Att förbättra vården av de växande skogarna och effektivisera deras utnyttjande är i dag en av svenska folkhushållets viktigaste uppgifter. I slutet av 1953 uppvaktades rikets statsminister av ett antal företrädare för socialdemokratisk ungdom i Norrland med önskemål bl. a. om intensifierad skogsvård. Denna framställning har vid två senare tillfällen, bl. a. i december förra året, kom-

pletterats i olika avseenden. Det anfördes i dessa framställningar, att skogsägarnas benägenhet att undanskjuta erforderliga återväxtåtgärder understöds genom otillräckligheten av skogsvårdsstyrelsernas ekonomiska och personella resurser. Det allmännas ingripande i kraft av gällande skogsvårdslagstiftning kan icke få tillbörlig respekt och effekt, därest skogsvårdsstyrelserna icke har tillräckliga resurser att snabbt fullgöra sin funktion i skogsvårdsmekanismen. I den mån skogsägarna genom olika slags samverkan i skogsskötseln når större effektivitet i rationaliseringen — sådan samverkan förekommer men den är otillräcklig — kan å andra sidan anspråken på det allmännas medverkan väntas lätta. Det bör slutligen erinras — heter det i ifrågavarande framställning — att virket som råvara för industrier av olika slag spelar den roll för vår totala folkförsörjning, att frikostigare bidrag till skogsvårdande åtgärder får ses som en god och lönande investering.

I här åsyftade framställning erinras också om att det inom kort kommer att inträda en väsentlig ökning av den arbetsföra befolkningen i landets skogsbygder i och med att de stora årskullarna från 1940-talet träder ut på arbetsmarknaden. Temporärt åtminstone måste man ge en stor del av dessa årskullar sysselsättning i skogsarbete. Bortsett från den goda investering, som ligger häri, måste det ur sociala synpunkter vara angeläget att kunna bereda ökade sysselsättningsmöjligheter i skogarna, bl. a. genom vidgad skogsvård. För att kunna möta den situationen behövs emellertid en god beredskap, och den beredskapen vinnes genom att redan nu åstadkomma tillräckligt stor produktion av plantor, utbildning av arbetsledare för de fortsatta skogsodlingsåtgärderna samt ett ökat skogsvägsbyggande.

Dessa så vitt jag kan finna mycket tänkvärda synpunkter synes också gläd-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jande nog ha fått sitt uttryck i årets statsverksproposition, där departementschefen föreslagit något höjda bidrag till plantskolorna, till utbildningsverksamheten och till skogsvägarna. Huvudtiteln innehåller dessutom ökade anslag till statens skogsodling och till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland. Statsrådet Norup önskas god fortsättning i dessa strävanden.

På regeringens bord ligger just nu 1952 års jordbruksprisutrednings förslag till ändrade grunder för prissättningen på jordbrukets produkter. Från folkpartihåll har man nu gjort gällande, att förslaget i väsentliga delar överensstämmer med folkpartiledarens program från i våras. Jag skall inte närmare tvista med herr Ohlin om den saken. Jag vill bara helt stillsamt för honom och hans meningsfränder framhålla, att herr Sköld i denna fråga faktiskt var före honom.

Särskilda utskottet, som vid 1947 års riksdag hade att pröva frågan om jordbrukets rationalisering, refererar på s. 157 i sitt utlåtande statsrådet Sköld på följande sätt. »Den varje vår skeende avvägningen av det allmänna prisstödet bör alltså leda till att för varje särskild produktionsgren, där importskydd bör lämnas, anges den genomsnittliga prisnivå å produkterna, som statsmakterna skola stödja genom importregleringen (importgränsen). I den mån så anses erforderligt, torde i samband därmed även böra i stora drag angivas de variationer i importgränsen, som böra medgivas på grund av normala säsongmässiga variationer i den inhemska prisnivån.» Vad 1952 års utredning nu föreslår är praktiskt taget samma mekanism som statsrådet Sköld förordade 1947. I sammanhanget bör kanske också omnämnas regeringsdeklarationen av 1951, enligt vilken det hette: »Den prisreglering som erfordras härför bör på längre sikt, såsom också av statsmakterna uttalats, lämna utrymme för marknadsmässiga prisförskjutningar för att

ge möjlighet till en självreglering av produktionsinriktningen och onödiggöra detaljningripanden från det allmännas sida.» Jag ber också, för att göra historieskrivningen så fullständig som möjligt, att få hänvisa till vad statsministern yttrade i andra kammaren den 19 maj i fjol, nämligen: »Man kanske kan säga att principen har varit att det skall tas upp avgifter men att prisbildningen skall göras så fri som möjligt innanför gränsskyddet.» Att herr Ohlins uppfattning i denna fråga sålunda nu stämmer med vår, ger inte anledning till någon som helst erinran från min sida.

Jag skall, herr talman, självfallet inte ge mig in i någon debatt om det föreliggande förslagets närmare innebörd. Det är en sak till vilken vi återkommer. För övrigt behövs för den saken ett mycket mer omfattande studium än som hittills varit mig möjligt. Jag vill bara ge uttryck åt den förhoppningen, att man genom detta förslag skall uppnå en prispolitik på jordbrukets område, som dels tillgodoser 1947 års jordbrukspolitiska målsättning, dels åstadkommer största möjliga grad av rättvisa åt jordbrukarna och dels — det är inte minst viktigt — åstadkommer en prisplanering på något längre sikt än hittills. Även för konsumenterna måste det te sig tacknämligt att få en prissättningsmetod, varigenom inträdande prisfall på världsmarknaden tillåtes slå igenom i de svenska priserna, även om det sker inom vissa gränser, liksom att prisstegringen icke medgives stiga över en viss gräns. Härigenom skulle man nämligen kunna eliminera de nästan året runt pågående undersökningarna och förhandlingarna beträffande det närmaste årets prissättning och den irritation som följer därmed. Både konsumenter och producenter skulle otvivelaktigt ha fördel därav.

Herr talman! Ett närmare studium av befolkningsrörelsen sådan den framträder i folkmängdsuppgifterna för kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

munerna visar, att avfolkningen av vissa delar av vårt land fortsätter samtidigt som storstädernas tillväxt alltså ökar. Mot denna bakgrund får givetvis lokaliseringsspolitiken en starkare aktualitet än någonsin. Under årens lopp har åt lokaliseringsfrågan ägnats stort intresse. Man kan utan överdrift säga att problemet genom utredningar och inträngande analyser blivit allsidigt belyst. Det råder också en enighet över partigränserna om att utvecklingen mot en allt större koncentration av befolkning och näringsliv till ett fåtal orter i landet är olycklig. Medan vi utreder och diskuterar rullar emellertid utvecklingen vidare. Alla våra utredningar och alla vackra tal om lokaliseringsfrågornas betydelse kan — det ser vi i dag — inte hindra den olyckliga utveckling som sedan länge varit i gång.

Mot denna bakgrund måste man ställa frågan: Är det inte nödvändigt att samhällets intressen på detta område värnas med effektivare medel än dem som hittills stått oss till buds? Måste vi inte se till, att det på lokaliseringsområdet skapas större möjligheter att påverka utvecklingen samt att vi får ökade resurser när det gäller att i handling omsätta allt vårt vetande på lokaliseringsområdet?

Det är min förhoppning att regeringen skall skänka denna fråga ökad uppmärksamhet. Jag vill särskilt understryka det, som i dagens läge har en alldeles särskilt stor aktualitet, nämligen att en slumpmässig, av enskilda intressen dikterad ansvällning av vissa storstäder drar med sig väldiga samhälls- och nyinvesteringar, samtidigt som på andra håll gjorda investeringar blir mer eller mindre värdelösa. Lokaliseringsspolitiken har sålunda en samhällsekonomisk funktion, som redan den är tillräcklig för att frågan nu skall få ökad aktualitet.

Under slutet av förra året uppstod en tidvis ganska livlig debatt om män-

5 — Andra kammarens protokoll 1955. Nr 2

niskan och hennes ställning i samhället, och det var inte utan att man i dag också hade litet snudd på den frågan. Till en del fick kanske den diskussion som fördes näring i biskop Ljungbergs herdabrev och ärkebiskopens bönedagsplakat. Herr Ohlin konstaterade då — och delvis även i dag — att liberalismen alltid har intresserat sig för människan och ställt henne i centrum för sitt arbete och i centrum i samhället. »Liberalismen har», förklarade den gången herr Ohlin, »ett starkare inslag av humanism och betonar starkare att det samhällsförbättrande arbetet i sista hand går ut på att skapa frihet och andra förutsättningar för individens personlighetsutveckling.» För att skapa bevis för den saken drog herr Ohlin upp gränsen mellan liberalismen och andra partier och samhällsåskådningar. Om socialdemokratien förklarade han att den har en benägenhet att fästa en uppenbarligen alltför stor vikt vid materiella ting och vidare att den socialistiska åskådningen har en övertro på att en ändring i samhällets konstruktion är avgörande.

Om denna gränsdragning är det egentligen inte så mycket att säga. Det är obestriddligen så att liberalismen — åtminstone den gamla — kände en viss frihetsslidelse och kom att betyda en del för demokratiens framväxt i samhället. Men å andra sidan kan det väl inte förnekas ändå, att den på sin tid stod ganska handfallen inför de stora sociala problemen — t. ex. trettiotalets massarbetslöshet, fattigdomen och nöden — och det är klart att man då frågar sig: Varför? För min del menar jag att svaret på den frågan måste ligga däri, att misslyckandet berodde på liberalismens obenägenhet och ovilja att acceptera socialdemokratiens uppfattning om att ändringar i samhällets konstruktion är något i sådana sammanhang avgörande. För oss står det klart att en av förutsättningarna för att man skulle lyckas i strävandet att ge människan ökad frihet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är en förändring av samhället så att det får resurser att ingripa och förändra. Och det är efter den regeln som socialdemokratien har handlat. Vi har ökat samhällets inflytande för att främja den fulla sysselsättningen och för att föra en utjämning och trygghetsskapande socialpolitik. Genom dessa åtgärder och andra förändringar i samhället har vi minskat människans materiella bekymmer och därigenom ökat hennes möjligheter till andlig utveckling och individuell frihet. Ty det är väl ändå, herr talman, på det sättet, att en människa som inte har skydd mot arbetslöshet, fattigdom, nöd och elände, den människan har ingen frihet. Friheten växer i kapp med den ekonomiska tryggheten.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Den långa listan talare bör väl vara en garanti för att inga argument skall gå förlorade av dem som finns att redovisa i själva huvudärendet. Jag skall inte heller gå in så mycket på dagens egentliga ämne. Men jag skall ändå säga några ord om spararna, de enskilda spararna.

Det har varit rätt mycket tal om dessa samhällsmedborgare tidigare. Herr Ohlin och herr Hjalmarson har talat väl om dem. Det gjorde herr Sköld också i början. Han var mycket glad åt att det finns enskilda sparare. Men sedan, i en replik, såg det sämre ut för dem. Då fick man det intrycket, att spararna var en kategori människor från äldre tider, som visserligen för all del ännu gör en viss tjänst men som det inte är lönt just att fästa så mycket vikt vid.

Jag kan förstå detta. Enkelriktad kärlek blir inte så rolig i längden. Och om det nu är så att doktor Sköld älskar spararna, så är det nog ett faktum att denna kärlek inte är besvarad.

Felet med de enskilda spararna är väl kanske i dagens situation det, att vi inte har hunnit så långt i samhället att regeringen tvångsvis kan ålägga dem att fylla sin funktion såsom sparare.

Det är nämligen så ordnat beträffande enskilda sparare, att det är förtroendet som är det väsentliga för dem när det gäller att spara. Utan förtroende intet sparande. Och det är ju inte så märkvärdigt att förtroendet har fått sig sina skavanker under de senaste åren. Ledsamst nog har det blivit ganska bakvänt i många stycken därigenom. Här får man premier, om man skuldsätter sig, och sparandet görs till en dumhet. Den som har tagit sin samhällsvårdande, sparande uppgift på allvar under de senaste femton åren, han har blivit illa bestraffad för detta. Och de som inte har tagit lärdom av vad som här har skett, de som inte har fattat att det finns ett samband mellan penningvärde och inflation, de får betraktas som ekonomiskt efterblivna. Ännu finns det dess bättre folk som fortfarande sparar genom en sorts envis instinkt, men de får sitt straff. Och jag förmodar att de går och tittar på sina sparböcker med en viss oro, när man hör deklARATIONERNA här ifrån talarstolen under den senaste stunden.

Ett förverkat förtroende är inte lätt att återvinna för en regering, och det enda botemedlet från spararnas synpunkt är väl en ny regering. Det är kanske brutalt att säga detta. Jag sätter personligen stort värde på de flesta av regeringens ledamöter, men det hjälps inte att man ibland får sådana här tankar, och jag kan lika gärna säga dem rent ut.

Om man inte har spararna med sig kommer man i tråkiga situationer, sådana som den regeringen nu befinner sig i. Det blir då nödvändigt att ta till begränsningar av investeringarna, även av investeringar, som är av den art, att varje medlem av regeringen, hur okunnig han än må vara i ekonomiska ting, måste begripa att de vore nyttiga för landet och att, om man skulle eftersätta dessa investeringar, följden i många fall måste bli, att vi står oss sämre i konkurrensen och i framtiden får det svårare att hålla vår standard uppe. Det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skulle bli resultatet om vi nu måste begränsa dessa investeringar som avser att hålla produktionsapparaten tidsenlig och i ordning. Jag är säker på att också regeringen, om den finge välja, helst skulle ta en inskränkning av konsumtionen för att slippa röra vid investeringarna så mycket. Men sparande är som bekant uppskjuten konsumtion, och kan man inte få spararna med sig, måste man ta till sådana här samhällsskadliga åtgärder. Jag medger att detta vid en socialistisk politik kanske är nödvändigt, men det är inte mindre beklagligt för det.

Om budgeten får man väl säga att såsom socialistisk budget — den är väl antagligen socialistisk, jag vet inte vad herr Norup säger om den saken, men jag utgår från att så är fallet — är den nog en bra budget. Från de utgångspunkter regeringen har måste budgeten läggas upp på detta sätt, och det är gjort konsekvent och med kraft. Utgifterna har begränsats så mycket man kan begära, budgeten är mycket restriktiv, och det är alltid en god sak.

Jag skall beröra en detalj i budgeten, en positiv och glädjande detalj. Jag hade tänkt göra det mera ingående. Det rör skogen och herr Norup, och vid dagens början lovade jag honom till och med muntligen att säga vänliga ord om honom. Nu har det emellertid redan sagts så mycket om denna sak både av herr Pettersson i Dahl och av herr Skoglund i Umeå, att jag oroar mig litet för herr Norups sinnesfrid om jag lägger ytterligare beröm till detta. Jag skall emellertid hjärtligen instämma i herr Skoglunds uttalande, att herr Norup önskas god fortsättning. Skogen är något vi har att lita oss till i framtiden, och frågor rörande skogen löses inte på en dag. Där behövs det århundraden, och det är bäst att börja i tid med sådana saker.

Efter detta, herr talman, skall jag med herr talmannens överseende tillstånd tala om diverse ting.

Vi skall den 1 oktober uppleva märkliga dagar då spriten släppes lös. Det är, säkert med rätta, en allmän oro för hur det skall gå vid detta datum och dagarna närmast därefter. Visa män har tänkt sig att det är nödvändigt att upplysa Sveriges folk om farorna vid detta tillfälle och bereda dem på vad som komma skall, lära dem vad de inte skall göra och på det sättet kanske få till stånd en bättre sakernas ordning. Det har anslagits mycket pengar för detta ändamål, men jag skulle redan nu vilja varna för att använda dessa pengar till något som för mycket liknar propaganda. Människor tycker inte om propaganda och de genomskådar i allmänhet lätt när det är fråga om något sådant. Oklok och malplacerad propaganda förtar känslan av frihet, i synnerhet i ett så här känsligt stycke, och väcker i stället trots. Det är inte alls otänkbart att människor som blir alltför överlupna av välvisa råd utifrån bara därför går och tar sig några centiliter extra när de väl får tillfälle därtill. Jag har övervägt en motion i detta ämne, jag har inte skrivit den än. Det skulle vara en mycket klok och bra motion, så klok och bra att jag inte tror att den skulle gå igenom i riksdagen.

Vi arbetar alla på att höja vår standard, vi är stolta över vår höga standard, vi gläds åt den som sådan, men vi gläds inte *av* den på det sätt vi borde göra. Herr Skoglund i Umeå nämnde ärkebiskopens bönedagsplakat, och jag skall upprepa vad ärkebiskopen där sade. Jag citerar efter någon tidning och litar på att den har återgivit uttalandet riktigt: »Levnadsstandarden har blivit denna tidens dyrkade avgud. Bakom detta yttre välstånd döljer sig ett växande andligt armod.»

Jag tror att det är ganska betydelsefullt att dessa ord har sagts. Dessa ärkebiskopens ord har kritiserats och missuppfattats, men jag tror att var och en av oss har gott av att fundera över dem.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag upprepar att vår standard är hög, och jag tillägger att den kan vara till mycken välsignelse, även i de stycken som herr Skoglund i Umeå nämnde. Men för detta fordras att man uppskattar den på det rätta sättet. Det är, som herr Ohlin yttrade för en stund sedan, inte säkert att man, därför att man får mycket pengar i sin hand, blir en så värst mycket lyckligare människa. Till det fordras det någonting därutöver, och vi har att fundera över vad det bör vara. Om det är religion eller någonting annat kan jag inte svara på, men någonting är det.

I det sammanhanget talade herr Skoglund i Umeå och även andra om människan i vårt samhälle, och det har varit en tävlan mellan olika grupper om vem som sätter människan mest i centrum. Jag betvivlar inte alls att alla vill göra detta. Det lyckas bättre och det lyckas sämre, men jag tror att vi alla som sitter i den här lokalen — i varje fall på nedre botten — får akta oss för att inte bedra oss själva när vi säger »människan». Människan har även egenskapen att vara väljare, och det kan fördunkla begreppen ganska illa för många. Och att sätta väljaren i centrum låter inte lika bra.

I det fina samhälle, där vi lever, har det gjorts många i och för sig lovvärda och mycket intressanta försök i fråga om fångvård och uppfostran för att humanisera dessa funktioner. Säkertligen har det begåtts misstag i gamla tider, men tiden är nu inne för oss att se vart vi har kommit, om vi har nått de mål som vi ärligen trott att vi skulle nå med dessa förändringar. Frågan är om vi inte har gått för långt i vissa stycken och hänger oss åt ett dalt med brottslingar, med skolgång och med militärer, som bara är till skada och som bryter ryggraden av styrseln inom det svenska folket. Det borde bli en sorts revision av detta. Det behöver inte vara en utredning, men de som har med dessa ting att göra borde fundera på

om vi inte, som jag nämnde nyss, i vissa stycken har gått för långt och om man inte där behövde använda litet mera konservativa metoder.

Den kommunala självstyrelsen har inte nämnts alls. Jag skall nämna den i ett litet bisarrt sammanhang. Jag skall ge herr Hagberg i Stockholm, med vilken jag inte alltid är enig, en eloge, ty jag tycker att han sade ett klokt ord förra hösten. Jag vet att inte alla tycker att det var klokt, men jag tycker det och jag skall tala om varför. Det var fråga om Stockholms stads borgarråd och hur många de skulle vara, och herr Hagberg i Stockholm sade att han tyckte det var en ynkedom till självstyrelse för kommunerna om inte Sveriges huvudstad själv skulle kunna bestämman hur många borgarråd man skall ha. Där instämmer jag helt med honom. Det är väl inte mycket att göra åt det, men jag vill ändå redovisa detta.

Så har det inträffat en egendomlig händelse, en ny händelse på det kommersiella området. Aktiebolaget Volvo i Göteborg har lovat alla som köper Volvo-bilar — detta, herr talman, hoppas jag inte betraktas såsom otillbörlig reklam — att om de kör sönder dessa Volvo-bilar, skall fabriken gratis reparera dem. Fabriken anser att bilarna är så bra att det inte gärna blir så stora skador på dem, utan det lönar sig att fabriken själv ordnar reparationerna. Det är en god service, kunderna har nytta av den och alla är glada. Men så fort detta tillkännagavs genom tidningarna reste sig många beskäftiga personer och ropade i himlens höjd: »Detta måste vara olagligt! Här är det en sak som är fördelaktig för en del människor. Det har aldrig skett någonting sådant förut. Det kan inte vara möjligt att det inte finns någon paragraf emot detta.» Och det gjordes undersökningar och höga jurister sattes i arbete, och märkligt nog visade det sig att det här fanns en lucka i lagen. Det var rätt som Volvo hade gjort, det är tillåtet, och jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

finner det mycket glädjande att så är förhållandet.

Nu, herr talman, har jag sagt vad jag hade här på papperet. Visst kunde man hålla på länge och tala om många andra ting — jag har strukit mycket, det vill jag tala om för att herr talmannen med större blidhet skall se på mig — men jag finner att detta kan vara nog och att herr Svensson i Ljungskile nu bör föras fram på arenan. Jag hoppas emellertid att de här synpunkterna, som inte kan leda till annat än reflexioner, ändå måtte leda till sådana reflexioner hos dem som har lyssnat till mig.

Med dessa ord ber jag som vanligt, herr talman, att få yrka vad som här tillhör, nämligen remiss av föreliggande proposition.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Under debatten här i dag har många olika frågor diskuterats, bl. a. hur det står till med budgetens balansering. I det sammanhanget har herr Ohlin och finansministern diskuterat frågor som hör samman med fonden för kommunalskattemedlen, och jag skall be, herr talman, att få göra några reflexioner i det sammanhanget.

Vid 1952 års vårriksdag beslöt man med anledning av det stora överskottet i statsbudgeten av influtna kommunalskattemedel att skilja ifrån dessa medel och föra dem till en särskild fond. Så gjorde man för 1952/53, och samtidigt beslöt man att öveföra medel till denna fond även för det då löpande budgetåret 1951/52. Men sedan avsatte man ingenting 1953/54 och inte heller 1954/55.

Om man hade följt samma regler för dessa två budgetår som för de två förstnämnda, skulle man till fonden ha avsatt 300 miljoner 1953/54 och 250 miljoner 1954/55. Om dessa 300 miljoner

hade avsatts 1953/54, skulle 150 av dessa ha återförts till nästa budgetår, och om pengar hade avsatts för nu löpande budgetår, skulle 100 miljoner ha överförts till nästa budgetår. Om man alltså hade fonderat medel under 1953/54 och 1954/55 såsom man gjorde under åren 1951/52 och 1952/53, skulle vi nästa budgetår ha haft en tillgång på 250 miljoner, såsom professor Ohlin här förut har sagt.

Det är på grund av att man inte har gjort dessa fonderingar under två år som man inte har kunnat få en konsekvent och rättvisande redovisning av de olika årens statsfinansier, och det har vi inte heller nu, när det gäller den finansplan som här diskuteras.

Detta säger i själva verket också riksräkenskapsverket klart nog. Det heter nämligen på sidan 59 i bilaga 1 i riksräkenskapsverkets framställning: »Över huvud taget saknar enligt riksräkenskapsverkets mening ett system med endast sporadiska avsättningar den konsekvens och fasthet som är önskvärd i vad avser redovisningen av budgetutvecklingen.» Vidare säger man, och det tycker jag är den springande punkten: »Redovisningen för ett visst år kan därför icke isoleras från de närmast föregående och de närmaste efterföljande.» Riksräkenskapsverket säger alltså, att man inte kan göra denna redovisning utan hänsynstagande till närmast föregående och efterföljande budgetår, om man inte har en konsekvent fondering.

Nu har man ju ingen rätt att angripa riksräkenskapsverket för denna inkonsekvens i fonderingen, eftersom det riksdagsbeslut som fattades 1952 formellt gällde året 1952/53 samt det då löpande året 1951/52. Riksräkenskapsverket hade alltså inte i det beslutet några fasta direktiv. Men det borde väl ändå tillkomma finansministern att i fortsättningen se till, att man fått en konsekvent budgetredovisning i det avseendet. Det har finansministern inte gjort, och därför belastas faktiskt nästa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

budgetår med 250 miljoner, som icke hör till det löpande årets affärer. Det är alltså en reell fråga om 250 miljoner och ingen bokföringsfråga.

När finansministern säger, att man har tillämpat samma regler hela tiden hitintills, kan jag sålunda bara svara, att man inte har haft några konsekventa regler hitintills. Det är väl i första hand finansministern som skall klandras för att sådana regler inte har funnits. även om naturligtvis statsutskottet och riksdagen som helhet kanske får ta åt sig en del, eftersom man ju möjligen kunde ha påfordrat ett konsekvent förfarande.

Jag tror alltså inte att det går att komma ifrån den här saken så lätt som finansministern försökte göra tidigare i dag.

Låt mig ta en annan sak. Finansministern förklarade att den nya bilaccisen möjligen kunde vara en chock för den som hade tänkt att köpa sig en bil och som inte var så bevandrad i politiska ting, men finansministern var förvånad över att politiskt orienterade människor blev förvånade. Det tyckte statsrådet var en smula överflödigt. Kanske det kan vara tillåtet att återge vad handelsminister Ericsson yttrade den 26 oktober: »Blir det en svacka i bilförsäljningen, så står man kvickt till hands med ett rykte om att myndigheterna är i färd att återinföra en bilaccis. Lyckas man med att få ut ett sådant rykte, blir det ur omsättnings-synpunkt långt större effekt än av hur många helsidesannonser som helst och en utomordentlig fart på bilaffärerna. Erfarenheterna borde emellertid ha åstadkommit en viss tilltro till de åtgärder som vidtas i utrikeshandeln.»

Jag tror att statsrådet Ericsson menade vad han sade den 26 oktober. Skulle man förutsätta något annat, skulle man ju också förutsätta att allmänheten a priori inte skulle tro statsrådets deklARATIONER. Men om nu handelsministern kunde tala på detta sätt den 26 oktober, så tycker jag inte att

finansministern skall vara så förvånad över att även riksdagsmän blir förvånade över bøljegången i hans ekonomiska politik.

Sedan förklarade finansministern i ett annat sammanhang, att regeringen och det parti han representerade och naturligtvis framför allt finansministern själv inte är rädda för att tala om för väljarna vad man tänker göra, och han tillade, att det är i själva verket nog ingen som tror att man på regeringshåll skulle vara rädd för att i förväg tala om vad man tänker göra.

Det har ju alltid varit behagligt för dem som makten hava att få skriva sin egen historia, och finansministern gör det också med särdeles välbehag. En av de första mera påtagliga erfarenheter som jag hade av statsrådet Sköld, när jag började intressera mig för politik, var hans sätt att presentera jordbruksfrågorna för väljarna år 1932 och hans sätt att förverkliga det inför väljarna förkunnade programmet, när han väl blivit jordbruksminister. En mera hundra procentig kovändning tror jag inte att något svenskt statsråd har gjort i denna generation. Men det ligger ju så långt tillbaka, att det kanske är preskriberat, även om finansministern här själv ett tag sysslade med frågor, som ligger ännu längre tillbaka i tiden.

Men hur förhöll det sig med händelserna 1949, 1950, 1951 och 1952? Vi hade ju den inflationsrisk som Korea-kriget och en del annat utlöste på hösten 1949, och i remissdebatten den hösten fördes här en ingående debatt mellan hr Ohlin och den då, om jag minns rätt, nyblivne finansministern Sköld. Herr Ohlin menade att det den gången varit bättre att låta prishöjningarna slå igenom och samtidigt införa ett index-tillägg på lönerna för att avveckla en del av dessa problem. I stället valde finansministern och regeringen att subventionera bort prisstegringarna, stänga in det hela, och så drev man hela 1950 års valrörelse på att man hade över-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vunnit krisen. Sedan kom denna väldiga engångsinflation, så nog får man säga att det historiska materialet inte är så där alldeles entydigt som finansministern ville göra gällande.

Jag skall, herr talman, i detta sammanhang be att få göra några reflexioner. När man nu ser tillbaka på den ekonomiska utvecklingen under tioårsperioden efter kriget, visar det sig, att under de första åtta åren efter kriget hade man en nettoupplåning för statens räkning, som begränsade sig till i genomsnitt 223 miljoner kronor om året under dessa åtta år. Budgetöverskott och andra omständigheter gjorde alltså att det inte blev någon större upplåning. Det blev inte någon svårare påfrestning från statsmakternas sida på låne-marknaden. Det var först budgetåret 1953/54, som man fick en budget med ett annat lånebehov. Det beräknades till 1 490 miljoner kronor. När budgeten presenterades på nyåret 1953 förklarade finansministern i sina kommentarer följande: »Enligt min uppfattning bör man kunna hysa förtroende till kapitalmarknadens förmåga att tillgodose det ökade statliga upplåningsbehov, som kan komma att inträffa innevarande år och i än högre grad under nästkommande år.»

Det är nu två år sedan man för första gången efter kriget stod inför detta stora lånebehov, och man kan nu se tillbaka. Man måste väl då konstatera, att finansministerns bedömning inte var särskilt hållbar. Nu blev ju upplåningen inte så stor som han hade tänkt. 1953—1954 blev den 1 055 miljoner i stället för 1 490 miljoner kronor. Men vi vet ju att under den tid av ett och ett halvt år, som nu har gått, har man dels lånat ganska mycket på kortfristiga lån, dels har man i höst lyckats låna bortåt 1 000 miljoner kronor på kapitalmarknaden, vilket ju har skett genom det fyraprocentiga statslån, som släpptes ut i höstas och som, isolerat och fristående som det i viss mån blev, representerar något slags räntepolitiskt kejsarsnitt.

Jag får säga, att jag trodde för min del, att när man inom riksgälden i samråd med riksbanken beslöt att släppa ut detta fyraprocentiga lån, så var det meningen, att man skulle övergå till en friare räntemarknad. Det visade sig sedan, att det gjorde man inte. Man ändrade litet på räntesatserna här och var, men man föll i huvudsak tillbaka till en på olika sätt bunden ränta. Därför har vi här i dag alltså denna diskussion om vad räntan betyder med vittnesbörd från olika håll.

Jag tycker nog, att det som en vanlig icke fackman på det finansiella området har lättast för att stödja sig på är vad som hänt i andra länder. Det har ju faktiskt visat sig i en rad länder, att övergången till en rörlig ränta, även om det tillfälligt betytt en viss räntehöjning i starten, icke har lett till några särskilt höga räntor. Däremot har det medfört en nästan oförklarlig stor effekt på det ekonomiska livets utveckling. Här vill man inte vara med om att försöka den vägen. Här skall det regleras, och dessa regleringar sträcker sig till det ena området efter det andra.

Finansministern meddelar i sin finansplan, att kommunerna har 1 700 miljoner på banken. Varför har kommunerna det? Ja, skälen är naturligtvis litet växlande, men till väsentlig del har kommunerna alla dessa pengar innestående på bank, därför att man vet, hur svårt det är att få finansdepartementets tillåtelse att låna pengar. Därför har man velat skaffa sig den rörelsefrihet som man behövt genom att hålla utdebiteringen så hög, att man haft tillräcklig likviditet utan att behöva låna. Man har fonderat pengar för en del investeringar. Man har sålunda denna stora beredskap. Det är alltså ett försök från kommunernas sida att skaffa sig en viss rörelsefrihet och självbestämningsrätt i ekonomiskt avseende. Vi vet ju allesammans, att den självbestämningsrätten inte är på långt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

när fullständig, därför att det är åtskilligt som regleras när det gäller investeringar. Men det förefaller av propositionen som om finansministern menar, att här bör kommunerna akta sig noga för att använda för stor del av sina pengar, ty då blir det nödvändigt att på ett eller annat sätt förhindra detta.

Nu är det inte storstäderna, som har hållit utdebiteringen i överkant, utan det är framför allt landsorten, och om denna utveckling fortskrider, så blir resultatet att landsortens kommunalskatt användes för att genom relativt hög utdebitering förse kapitalmarknaden med penningmedel, som storstäder och andra kan låna av. Det är också ett litet inslag i kapitlet land och stad.

Vad sedan organisationerna beträffar så får de handla precis som de vill. De är fria. Men om de inte handlar ungefär så, som finansministern vill, så kommer det motaktioner av ena eller andra slaget — vilka avslöjas inte i förväg — som måste innebära, att om löntagarnas köpkraft blir för stor, så kommer den att på ett eller annat sätt steriliseras. Fullmyndigheten där är sålunda realiter sett inte mycket att hurra för. Vidare förbjudes förvaltningens högt utbildade tjänstemän med ansvar var och en i sina verk att göra inköp utan att fråga Kungl. Maj:t, och så kommer nu investeringsavgiften och bilaccisen — detaljregleringar som går över hela linjen — och trasslar till förhållandena för både enskilda och företag. I stället för att skapa en kapitalmarknad som verkligen fungerar, skapar man ett förmyndarsamhälle, som enligt min mening förstör det demokratiska samhällets struktur och gör att det snart inte finns någon myndig beslutanderätt vid sidan av Kungl. Maj:t.

Huruvida det över huvud taget finns någon genomtänkt och hållbar grund under denna politik vet man inte, och finansministern erkände själv redan

1951 att han inte visste det. Det står att läsa i det årets statsverksproposition. Därför tillsattes en penningvärdeskommitté, som skulle utreda den saken. Den kommittén har nu arbetat i fyra år, och nu talas det i statsverkspropositionen om att när den blir färdig — vilket troligen händer någon gång under innevarande års lopp — så har den ändå inte kommit längre än att man får sätta till en ny utredning för att om möjligt reda ut hur det står till med grunden under denna ekonomiska tuvhoppningspolitik.

Efter att ha hållit på med dessa saker i tio år och efter allt som stått att läsa i 27-punktsprogrammet har man anledning fråga, om man över huvud taget kan emotse någon annan politik från den nuvarande regeringens sida.

Låt mig få göra ytterligare en liten randanmärkning till vad som förekommit här förut i dag. Jag gör det därför att herr Gustafson i Göteborg inte är närvarande, och därför att vad han och en medreservant har skrivit i betänkandet om företagsbeskattningen tydligen kommer att spela en viss roll i fortsättningen. Dessa två herrar har sagt, att man kan tänka sig en investeringsavgift som en acceptabel utväg i en *extrem överkonjunktur*. Det politisk-ekonomiska språket har kanske sina sidor, men man tänker sig väl närmast att en överkonjunktur är någonting mera än en högkonjunktur, och en extrem överkonjunktur är väl då ett av de mest expressiva uttryck man kan använda för att beteckna ett onormalt ekonomiskt läge. Det vore faktiskt önskvärt att man både på regeringsbanken och på en del andra banker observerade vad som står skrivet! I övrigt skall jag inte syssla mera med den saken, eftersom jag inte är inkopplad på den.

Vad jordbrukspolitiken beträffar skall jag inte heller ge mig in på några långa kommentarer. Det finns ingen anledning att göra det, i varje fall inte från min sida. Här har emellertid fö-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

rekommit ett litet replikskifte mellan herrar Ohlin och Hjalmarson om folkpartiets programmatiska riktlinjer, när det gäller jordbrukspolitiken och det som herr Ohlin anförde i jordbruksdebatten i våras. Då förklarade herr Hjalmarson, att folkpartiets program var en »Nattens drottning», som snabbt skulle vissna och förlora sin doft. Nu förefaller det som om de där programmatiska riktlinjerna vore relativt hållbara, och man får väl därför lösa deras tvist, förmodar jag, med att konstatera, att felet ligger inte i att herr Ohlin inte är professor i botanik, utan i att herr Hjalmarson felexaminerade växten i våras. Men det får han väl stå för själv.

Med anledning av att herr Ohlin antytt, att en hel del av vad som fanns i folkpartiets riktlinjer även finns i prisutredningens betänkande säger herr Hjalmarson, att det är väl ändå inte troligt att det är herr Svensson i Ljungskile som har inspirerat prisutredningen. Jag skall be att få hålla med herr Hjalmarson om att detta inte alls är troligt, men däremot skulle man kunna förutsätta, att samma fakta inspirerat både herr Svensson i Ljungskile och en del andra folkpartister och även prisutredningen. Men dessa fakta har tydligen inte inspirerat herr Hjalmarson mer än till några mer eller mindre misslyckade kvickheter i fråga om den svenska jordbrukspolitiken. Låt mig bara helt kort nämna några exempel. Jag skall alltså inte ingå på någon bedömning av detta kommittéförslag; jag tror det finns anledning ta den saken lugnt. Men när det gäller t. ex. löneklyftan mellan jordbrukare och andra jämförbara grupper har denna utredning dock, tycker jag, på ett tämligen allsidigt sätt belyst saken och kommit till att en sådan löneklyfta inte finns. När vi anförde ett material i våras, utan att säga något kategoriskt i den riktningen, var det ett förfärligt ståhej i denna kammare. Jag vill i

detta sammanhang bara erinra om detta förhållande, som prisutredningen nu konstaterat ha varit rådande under åtskilliga år och alltså var rådande även den 19 maj. Det var alltså en smula misslyckad talekonst som presterades i det sammanhanget. Jag konstaterar vidare att den hopkoppling av lantarbetal löner och priser, som vi vänt oss mot, har ingen i denna nya utredning velat hålla på. Kalkylen underkändes. Och att man inte kan hålla det nuvarande höga margarinpriset tycks också utredningen vara inne på. Det förefaller alltså som om det finns åtskilligt gemensamt. Jag skall inte försöka precisera några gränser; det finns som sagt anledning att titta närmare på detta. Det är emellertid inte bara jordbrukets prisutredning, som kan ge anledning till vissa reflexioner, utan även den faktiska händelseutveckling som i vissa fall har ägt rum. Vi har från folkpartiets sida ända sedan 1951 påtalat de höga foderpriserna. Vi har gjort det i olika sammanhang och sagt ifrån, att det är risk för att man här tar för hårda tag, att man rubbar produktionsinriktningen mera än som är behövligt eller nödvändigt. Och nu har i vart fall RLF-tidningen och många andra, och jag tror i stort sett huvudparten av Sveriges jordbrukare, konstaterat, att man i det fallet kommit in i ett läge som alls inte är önskvärt. Vi håller på att få brist på animalier. Kött har vi ju haft brist på år efter år. Risk för fläskbrist annonseras, och när det gäller mjölken råder det brist i vissa områden, framför allt då i områden, där man för att förhindra överproduktion var så angelägen att frikoppla producentbidraget från mjölmängden. Det behöver inte hållas någon längre utläggning om denna sak därför att nu talar händelserna själva.

Här har ställts frågor, bl. a. av herr Pettersson i Dahl, om var folkpartiet står när det gäller skogen. Ja, jag skall gärna tala om var jag står, och jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tror inte att jag i det fallet är ensam inom folkpartiet. Jag har den bestämda uppfattningen att man inte skall ge sig in på några väsentliga ändringar i äganderätten till skogen, och det står ju även i själva det program, som folkpartiet lade fram i våras. När det gäller vem som sköter skogen bäst så växlar omdömena, och skall man se tillbaka hundra år är det väl inte den frågan man skall ställa utan frågan, vem som skött skogen sämst. Men frågan huruvida jord och skog skall hänga ihop, frågan om landsbygd och stad, frågan om landsbygdens struktur, frågan om det svenska bondesamhället, det är frågor på så lång sikt och av så stor betydelse, att ett konstaterande beträffande skogsskötseln av i dag — om det är litet si och så här och där — saknar enligt min mening betydelse för en framtidsbedömning. Ty dummare är inte Sveriges bönder än att de, om det nu skulle fattas någonting, kan lära sig att sköta skog.

Jag tror därför, med reservation för detaljer och möjligen utbyten här och var, att man inte alls skall spekulera i något överförande av skogen från bondejordbruk till andra ägare. Huruvida sedan jordbruksministern har någon politisk täckning för sina utredningar om att överföra väsentliga skogsområden från juridiska personer och staten till kommunerna, är en fråga som jag ställde redan i somras utan att få något svar. Det får vi väl se så småningom. Jag misstänker att den möjligheten kanske inte är så förfärligt stor, men är det så att jordbruksministern knäcker nöten, skall jag personligen gärna räcka fram en blomma.

Jag skulle vilja ställa en fråga till jordbruksministern. Det har förekommit, att trädgårdsmästare försökt utnyttja jordbrukets maskinlänefond för att köpa en traktor, en jordfräs, en jordsteriliseringsapparat, en värmeanläggning eller något annat, men detta tycks inte gå. Nu föreligger ett förslag

från lantbruksstyrelsen, som i princip inte innebär någonting annat — jag talar inte om detaljerna — än att utövare av trädgårdsnäringen skulle ställas i ungefär samma läge som jordbrukare, när det gäller lån och bidrag eller kreditgaranti för upprustning av sina företag. Förslaget har såvitt jag vet varit ute på en tämligen skyndsam remiss, och jag skulle gärna vilja fråga jordbruksministern, om vi kan vänta ett förslag av samma innebörd till årets riksdag. Jag tror att en mängd utövare av trädgårdsnäringen är intresserade av ett svar.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Om man för att få stoff till ett anförande i denna remissdebatt har givit sig till att läsa de tryckalster, som under de senaste veckorna kommit ut om jordbrukspolitiken, så har man ju fått ett ganska vidlyftigt material. Vi fick jordbruksprisutredningen, så fick vi JÖ:s hemställan till regeringen med anledning av hans granskning av lantbruksnämndernas verksamhet, och så har vi slutligen fått de 434 sidor, som den nionde huvudtiteln omfattar.

Jag tror att det tryckalster, som här statsråden Norups och Nilssons författarmärken, har berett de minsta bekymren. Jag vågar nog föreslå herr jordbruksministern, att både utskottsbehandlingen och kammarbehandlingen av nionde huvudtiteln torde bli, låt oss åtminstone säga, ovanligt smärtfri.

Den förbättring av nionde huvudtitelns äskanden, som har väckt den största uppmärksamheten och för vilken väl jordbruksministern fått de flesta rosorna, gäller de ökade anslagen till skogsvården. Den upprustningen är behövlig, och den hade kanske behövt gå ännu längre för att svara mot de ackumulerade behoven. Det fanns förra året anledning att erinra jordbruksministern om att han alldeles hade glömt 1953 års riksdagsbeslut, att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

höjningen av skogsvårdsavgifterna med 3,2 miljoner kronor skulle komma skogsbruket till godo i form av höjda skogsvårdsanslag. Då var också skogsstyrelsen så ofin, att den erinrade jordbruksministern om beslutet.

I år är det tyst på alla punkter i fråga om detta, men jag tycker att man från skogsägarhåll nog har anledning att hålla riksdagsbeslutet i minnet. Även om det inte är så, att de medel, som genom dessa höjda skogsvårdsavgifter tillförs statskassan, av jordbruksdepartementet bokförs som någon fond i stil med automobilskattefonden, som man senare kan få utdelning ur, har åtminstone jag lust att hålla reda på vilka belopp, som år för år återstår av de höjda skogsvårdsavgifterna. Jag kommer till det resultatet, att även sedan vi godkänt jordbruksministerns anslagshöjning till skogsvården under nionde huvudtiteln för nästa budgetår, så är det fyra miljoner kronor kvar, som skogsägarna har att fordra. Jag vet inte riktigt hur det går till när departementscheferna hos den mäktige finansministern skaffar sig medgivande att få begära anslag, men det cirkulerar ju rätt hemska historier om vilka svårigheter som föreligger. Jag skulle därför vilja säga till jordbruksministern att när det blir fråga om den saken nästa gång behöver han inte komma som en fattig supplikant för att be om pengar till skogen hos en stor finansmagnat, utan han skall uppträda som representant för skogsägare som har 4 miljoner att fordra och be att få dem utbetalade med vanlig hygglig ränta — så blir det en liten smula till.

För övrigt ådrar sig skogsfrågan i våra dagar en uppmärksamhet, som redan har avspeglat sig i debatten här och som ger rätt allvarliga aspekter. Jag tänker dels på den konsumentkommitté från KF, LO och TCO, som mycket bestämt tagit avstånd från tanken att göra ofullständiga jordbruk ekonomiskt bäriga genom tillförsel av skog,

och dels på attacken från fackföreningshåll mot bondeskogsbruket.

Vad först beträffar den fråga som herr Pettersson i Dahl formulerade som en fråga till högern om var vi står i fråga om önskvärdheten att tillföra skog till ofullständiga jordbruk, så vill jag svara på följande sätt. På grund av att vi formulerat våra önskemål om samhällets ekonomiska utveckling fram till en egendomsägande demokrati — varmed vi syftar på vidast möjliga spridning av både äganderätten till kapital och naturtillgångar liksom omvårdnaden om desamma — måste vi anse att de naturliga betingelserna här i Sverige för skapande av en sådan egendomsägande demokrati hänvisar till de möjligheter för bildande av ekonomiskt bäriga företag som blir resultatet, om odlad jord förses med tillräckligt med skog för att ge både arbete och inkomst åt ägaren. Högern har också både i motioner och på annat sätt sökt bidra till förverkligandet av denna tanke genom att peka på den möjlighet som kommer att yppa sig, när en del av de nuvarande småbruken ute i skogsbygderna måste omhändertas av lantbruksnämnderna, därför att ingen köpare kommer att uppträda som vill ta vid. Genom dessa småbruks plantering med skog kan man säkerligen skapa utgångsläge för en fullt naturlig komplettering av mindre jordbruk med skog.

När det gäller kritiken mot böndernas sätt att sköta sina skogar vill jag säga, att i den mån man försöker göra den kritiken till något allmängiltigt har man alldeles lämnat verklighetens mark. För den som känner förhållandena i Småland, med 80 procent av skogsmarken i enskilda händer, och som vet att vid den kontroll som skett genom riksskogstaxeringarna just detta landskap uppvisar den största skogstillväxten, ter det sig såsom alldeles otänkbart att det skulle kunna vara en allmängiltigt företeelse, att bondeskogs-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

bruken skulle vara dåligt skötta. Detta hindrar dock givetvis inte att vad som är bra kan göras ändå bättre och att många enskilda skogsägare behöver väckas till ökad aktivitet för en förbättrad skogsvård.

Jag vill emellertid också framhålla, eftersom herr Skoglund i Umeå i rätt hög grad vill lägga bristerna i skogs-skötseln på de enskilda ägarnas sida, att man inte bör förbise den brist på arbetskraft som folkflyttningen från landsbygden fört med sig under de senare åren och som helt säkert är en mäktigt bidragande faktor till att skogen inte alltid blir skött så som många skogsägare skulle önska.

Men då här alltså riktas en kritik mot bondeskogsbrukens skötsel är det beklagligt, att det för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet en gång uppgjorda s. k. normalprogrammet inte tillämpas mer än till 65 procent, vilket för övrigt redan skett flera år i följd och även kommer att ske enligt årets budgetförslag. Inför den kritik som framkommit gentemot de enskilda skogsägarna har jag därför anledning att rikta den anmaningen till staten att bättre än hittills fullgöra sin del av stödet åt skogsskötseln i den arbetsfördelning man kommit överens om. Det är visserligen riktigt att säga att skogsägarna, som får vinster av skogens försäljning, har god råd till skogsvårdsåtgärder. Men staten, som tar sin rundligt tillmätta skatt av denna vinst, bör också ha råd att befrämja en ökad skogsproduktion, särskilt som skogsägarna genom de ökade skogsvårdsavgifterna ställt ökade medel till statens förfogande. Detta om detta.

Sedan vill jag till det beröm som jag försökte foga omkring nionde huvudtiteln ändå peka på ett par punkter som är av den beskaffenheten, att jag knappast vill rubricera dem som skönhetsfläckar utan såsom något betydligt allvarligare. Det gäller i första hand den uteblivna höjningen av anslaget

till Weibullsholms växtförädlingsanstalt. Jordbruksministern återkommer med förslag om samma summa som tidigare utan hänsynstagande till de kostnadsstegringar, som verksamheten vid en sådan förädlingsanstalt måste föra med sig. Med hänsyn till de nya insatser, som Weibullsholms växtförädlingsanstalt har gjort för den svenska veteodlingens utveckling under de bägge sista åren, kan inte gärna jordbruksministern önska något annat än att verksamheten vid denna anstalt skall fortsätta med oförminskad styrka. Det är bevis för hög uppskattning från regeringens sida av den enskilda företagsamhetens förmåga att rida ut svårigheter, när man lämnat åt företaget på Weibullsholm att helt bekosta utgiftsökningen. Vår partiledare herr Hjalmarson har här tidigare ifrågasatt, om det inte inom bondeförbundet finns kvar någon kamouflerad rest av borgerlig åskådning. Den tro på enskilda företags möjligheter att klara svårigheterna, som jag här tillåtit mig peka på, utgör tydligen en sådan kamouflerad rest. När jordbruksministern i detta sammanhang är efter år hänvisar till att utredningen om växt- och fruktträdsförädlingen inte har slutförts, så vill jag erinra om att jordbruksministerns eget dröjsmål med igångsättandet av utredningen — det skedde nästan två år efter det riksdagen begärt att en utredning skulle ske — utgör en dryg del av anledningen till att stödet åt växtförädlingen är sådant som det för närvarande är.

Men om man alltså kanske får räkna med att herr Norup anser att firman Weibullsholm klarar saken när det gäller växtförädlingen, är det inte möjligt att göra detta beträffande en annan verksamhet, nämligen växtförädlingen av fruktträd vid Balsgård, ty bakom denna institution står inte något som helst ekonomiskt starkt företag. I detta fall har också den utredning, som jordbruksministern åberopat såsom skäl för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sitt dröjsmål, livligt förordat att anslaget höjes, men jordbruksministern har underlåtit att föreslå någon höjning.

Det är, herr talman, på ytterligare en punkt i nionde huvudtiteln som jag saknar en framställning om anslag. Det gäller en mycket lokalt begränsad fråga, nämligen ett anslag till Emåns torrläggning och reglering. Denna fråga har under rätt lång tid — det rör sig om en tidsutdräkt på närmare två år — legat hos regeringen. Ett beslut i saken är emellertid i hög grad avgörande för huruvida mycket viktiga jordområden vid Emåns stränder i framtiden skall kunna användas som odlingsjord. Sker det ingenting i detta avseende, kan man riskera att den minskning av åkerjordsarealen, som jordbruksutredningen för sin del förordat, börjar just inom de verkligt bördiga bygder det här gäller. Att frågan är besvärlig, känner jag till genom informationer av jordbruksministern själv, men med hänsyn till de människor och företag, som är berörda, måste vi försöka komma fram till ett avgörande. Regeringen måste deklarerat sin ställning till frågan — vi får hoppas att den blir så välvillig som möjligt — och sedan får riksdagen självklart överväga, om riksdagen eventuellt kan gå längre än regeringen ansett sig kunna göra.

Herr talman! Jag skulle helt kort vilja stanna även vid jordbruksprisutredningens betänkande. Detta präglas enligt min uppfattning av kall och klar saklighet och har varit en mycket intresseväckande läsning. Av den diskussion som förts om betänkandet framgår emellertid att det har kunnat läsas på olika sätt. Vad som i dag sagts visar att folkpartiet tydligen anser betänkandet utgöra en underskrift av partiets majprogram. Men om andra partier också betraktar betänkandet såsom en bekräftelse av riktigheten av sina tidigare propåer beror det, herr Svensson i Ljungskile, helt enkelt därpå, att folk-

partiets majprogram, såsom vi redan i maj månad påpekade, i mycket hög grad bygger på 1947 års jordbruksbeslut och även överensstämmer med motioner som från annat håll än folkpartiets upprepade gånger förts fram i riksdagen.

Vad jag för min del fått ut av läsningen av betänkandet avser i första hand den belysning som utredningen givit av resultaten av den hittills förda jordbrukspolitiken. När utredningens majoritet, tydligen med folkpartiets gillande, är beredd att lägga innevarande regleringsårs priser på jordbruksprodukter, med undantag av spannmålen, såsom mittpris för en fem år framtåt gällande prissättning, måste detta främst vara ett gott betyg åt det nuvarande prisläget anpassning både till världsmarknadsläget och till vad det svenska försörjningsläget orkar med.

Utredningen konstaterar vidare, att inkomstlikställighet nu råder mellan brukare av gårdar på 10—20 hektar åker och jämförbara folkgrupper på landsbygden, men det säges tydligt ut — det ber jag dem som inte är jordbrukare noga observera — att det inte är jordbrukets lönsamhet som måttat skapa denna jämvikt, utan att det är avkastningen av den värdestegring som skett till följd av inflationen, vilken slutligen täckt den sista delen — en skillnad på 6 å 7 procent — av löneklyftan. Det måste också betyda att den i höst upprepade beskyllningen, att jordbrukarna i tre års tid skinnat konsumenterna genom att ta ut för höga priser, inte har något fog för sig.

Att det är den jordbrukargeneration, som nu sitter på gårdarna, vilken genom utnyttjande av inflationens värdestegringar kunnat komma fram till likställighet, är också en sak som bör beaktas i den framtida debatten om jordbrukspolitiken utformning. Det innebär nämligen att för äldre jordbrukare med jordbruk på 10—20 hektar bör det inte i dagens läge finnas någon lockelse

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att sälja sina gårdar och ge sig över till andra yrken, ty då kan de inte tillgodogöra sig inflationens värdestegring. Unga jordbrukare, som skall träda till och därvid måste betala inflationsvärdestegringen med höjda priser på arrenden eller vid gårdsköp, måste emellertid säga sig, att det i någon mån vore förmånligare för dem att söka försörja sig med ett annat yrke på landsbygden än att ta vid på en 10—20 hektars gård. Men 10—20 hektars gårdarna är ju inte sådana där smågårdar, som man räknar med skall försvinna, utan gårdar, som vi helt enkelt är nödgade att behålla, om vi skall ha en ur beredskapssynpunkt tryggad folkförsörjning. Vi skall därför ha klart för oss, att situationen för nytillträdande jordbrukare inte är sådan, att deras gårdars lönsamhet omedelbart vid tillträdet ger dem likställighet med andra yrkesutövare. Av den anledningen skulle jag för min del vilja uttala den önskan om prisregleringens utformning, att den göres på ett sådant sätt, att den inte hindrar brukare av dessa 10—20 hektars gårdar att förbättra sin ställning, inte bara i takt med den allmänna välständsökningen utan förbättra den i förhållande till övriga näringsgrenar på landsbygden, som en ung människa har möjlighet att välja för sin försörjning.

För övrigt skall jag inte yttra mig om utredningen, lika litet som andra har gjort det. Lösningen kommer självklart att ligga någonstans mitt ibland de förslag, som utredningen framlagt. Jag vill emellertid inte underlåta att peka på att dess förslag för vissa produkter innebär en mindre frihet än vad som för närvarande är fallet, medan det för andra produkter innebär en större frihet. Det förefaller mig nog också, som om utredningen när det gäller de animaliska produkterna har överskattat betydelsen av importavgifter, liksom den svenska riksdagen under 1920-talet överskattade betydelsen

av tullar på animaliska produkter, när produktionen är så stor att vi måste exportera.

Herr talman! Det är särskilt en punkt, som jag vill stanna vid, därför att den i min hembygd har väckt mycket stark oro, och det är prisutredningens majoritetsförslag om en väsentlig inskränkning av sockerbetsodlingen. För min egen del har jag inte behov av ytterligare utredningar för att ta ställning till saken. Jag finner inte, att en sådan begränsning överensstämmer med den del av 1947 års principbeslut, som innebär, att den svenska marknaden i huvudsak skall vara reserverad för det svenska jordbrukets livsmedelsproduktion. Inskränktes arealen, såsom majoriteten föreslagit, betyder det, att vi under normala skördeår behöver importera 97 miljoner kg socker, och får vi ett onormalt skördeår, blir importbehovet ofantligt mycket större. Jag har observerat, att utredningen som stöd för att den stannat vid 45 000 hektar i stället för 59 000, som vi odlade 1954, har framhållit, att det var precis den arealen, som 1947 års beslut siktade till, och då, menas det, är vi i alla fall på det torra. Tittar vi emellertid på vilka kvantiteter 1947 års beslut stannade vid för olika produkter, finner vi att det var 40 000 ton margarin och en oljeväxtodling till 10 000 ton margarin. Utvecklingen har gått helt andra vägar. Jag tror därför inte, att man får anse det på något sätt vara en styrka för utredningens majoritet, när den på detta sätt hänvisar till 1947 års beslut i fråga om sockerbetsodlingen. Denna har nere i min bygd skapats genom ett ofantligt energiskt arbete av ett par bondegenerationer, som lärde sig odla sockerbeter och lade grunden till sockerbruket, ursprungligen i annan ägo än den nuvarande. Den tilltänkta begränsningen skulle för denna bygd betyda en kolossalt förändrad ekonomisk ställning för det mindre och medelstora jordbruket, och en sådan olycka hoppas vi, att jord-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

bruksministern, när han formar sitt slutliga ståndpunktstagande, befriar i varje fall Öland, södra Kalmar läns fastland och Gotland från.

I övrigt skulle jag, herr talman, vilja framhålla, att den bild, som utredningen ger av våra jordbrukspolitiska förhållanden, visar, att vi har kommit fram till de högsta lönerna till jordbrukets arbetskraft i Europa och att vi samtidigt har hållit livsmedelspriserna till konsumenterna så låga, att de bara underskrides av Hollands och Danmarks. Naturligtvis bidrar våra subventioner i någon mån till detta läge, men i stort sett måste det bero på att det svenska jordbruket i fråga om sin rationalisering ligger på ett mycket högt plan i förhållande till andra länder. Det kan givetvis vårt folk vara belåtet med, och jordbrukarna kan vara stolta över det, men det är ingenting att slå sig till ro med. Bilden av rationaliseringsläget inom det svenska jordbruket är nämligen inte ensartad, när det gäller större och mindre jordbruk. Det har konstaterats av jordbruksprisutredningen, att inkomstklyftan mellan små och stora jordbruk har ökat. Detta beror dock inte på att prisutvecklingen varit avgjort till det mindre jordbrukets nackdel utan tvärtom; enligt utredningen har prisutvecklingen gynnat de produkter, som varit det mindre jordbrukets huvudsakligaste saluprodukter, men det mindre jordbruket har i alla fall sackat efter därför att det inte genom rationaliseringar i tillräcklig grad har varit rustat att skaffa sig sin tillbörliga del av den gemensamma kakan. Detta förhållande, herr talman, samt förefintligheten av från olika håll framförd kritik mot den nuvarande rationaliseringsverksamheten gör, att det i dagens läge måste framhållas som ett viktigt jordbrukspolitiskt önskemål, att det blir en ny giv inte bara när det gäller jordbruksprisregleringen utan också i fråga om rationaliseringsverksamheten.

En sak, som klart riktat uppmärksamheten på behovet av en sådan ny giv, är JO:s uppmärksammade skrivelse till regeringen om lantbruksnämndernas verksamhet. Även den utredning som JO presterat har lästs på olika sätt, och på olika håll i pressen har det dragits den slutsatsen, att lantbruksnämnderna borde avskaffas. I JO:s skrivelse ges dock det allmänna betyget åt lantbruksnämnderna, att deras verksamhet i huvudsak handhåfts på rätt sätt. Detta bör inte förbigås, lika litet som kritiken skall förbigås.

Jag tror att den tid då frågan om lantbruksnämndernas avskaffande kunde räknas till praktisk politik nu är förbi. Den tiden stundar, då de 50 000 å 55 000 jordbruk, som nu har gamla brukare — mellan 55 och 60 år — utan hemmavarande anhöriga som vill ta vid, skall överlämnas åt en ny generation. Det krävs då ett jättearbete om inte all den odlingsmöda som föregående generationer lagt ner för att skapa odlade tegar på dessa små gårdar skall förintas, så att marken utan vidare går tillbaka till vildmark. Jag kan mycket väl tänka mig att skog skall kunna växa på de odlade tegarna. Men skogen skall inte bara få växa ut från det redan befintliga beståndet. Man måste se till att det växer upp kulturskogar, som utnyttjar växtnäringsämnen i marken och genom minutiös skötsel ger mycket större avkastning jämfört med de skogar som växer i den rena vildmarken. Där får lantbruksnämnderna sin stora uppgift för att hjälpa de goda viljor, som kan finnas på den svenska landsbygden när det gäller att ta hand om det arv, som vi allesamman har ansvar att förvalta.

Vad lantbruksnämnderna behöver är, som jag redan nämnt, nya riktlinjer för sin verksamhet. Det kan inte vara roligt för dem att runt omkring sig bara ha kritik, både av målsättningen och arbetssättet. Dessa saker behöver redas upp. Givetvis bör JO:s direkta förslag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om nämndernas komplettering med juridisk expertis ingående prövas. När nu JO, som är den av riksdagen valde övervakaren av lagarnas efterlevnad av ämbetsmän och tjänstemän, har skrivit till regeringen med ett direkt förslag, är det för riksdagen av intresse att veta, vad jordbruksministern tänker göra med anledning av detta förslag, så att riksdagen i den mån jordbruksministerns åtgärder inte är tillfredsställande kan ställa sig stödande bakom sin ämbetsmans framstöt.

I anslutning till vad JO har konstaterat skall jag till sist bara peka på att lantbruksnämndernas hittillsvarande brister när det gäller att skydda enskild rättssäkerhet har berott på oklar formulering av de lagar, som nämnderna har haft att tillämpa. Då är det mig angeläget att fästa jordbruksministerns uppmärksamhet på den förstoring av dessa risker, som skulle följa av en jordbruksrationaliseringslagstiftning med den oklara formulering, som jordbruksrationaliseringsutredningen har föreslagit. Att lantbruksnämnderna enligt detta förslag skall kunna vägra »hindersfrihetsbevis» — ett ovanligt långt och oformligt ord — på så lösa grunder som deras subjektiva bedömande av huruvida en brukningsdel kan bestå och huruvida ett jordförvärv

kan vara till övervägande nytta för jordbruket lämnar ju öppen väg för en personligt färgad inställning, som kan kränka enskild rätt. Kriminaliseringen av jordförvärv enligt detta förslag stannar ju inte endast vid sådana jordförvärv, som är till skada för jordbruket. Ett jordförvärv kan kriminaliseras redan om det inte är till övervägande nytta för jordbruket i bygden. På lantbruksnämnderna, som eventuellt skall tvingas att handha tillämpningen av en så oklart formulerad rationaliseringslagstiftning, kommer säkert att ställas omänskligt stora krav. Jag vill råda jordbruksministern — även om jag vet hans ändrade uppfattning — att besinna sig ganska länge och beakta det svenska jordbrukets anspråk på rättssäkerhet, innan han lämnar riksdagen ett sådant lagförslag.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.12.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 19 januari

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1955/56, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr WEDÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Som samlingstalare här efter pausen vill jag börja med att ta upp en enligt min mening mycket betydelsefull angelägenhet som rör vårt försvar.

Det fanns i Aftontidningen för inte så länge sedan, under senhösten, ett par ledare som behandlade det militärpolitiska världsläget. Grundtonen i dessa ledare var allvarlig. Den bild tidningen gav sina läsare var alldeles fri från varje inslag av patentoptimism. Tidningen ansåg sannolikt, att den kraftkoncentration, som nu sker på västsidan, och reaktionerna i samband med Tysklands upptagande i västförsvaret skulle leda till en period av stegrad spänning.

Jag delar i stort sett denna bedömning. Naturligtvis anser jag samtidigt, att kraftsamlingen i väst är till fördel för utsikterna på lång sikt att säkra verklig frihet och demokrati.

Men mot den bakgrunden skall jag tillåta mig att göra ett par reflexioner om våra egna försvarsproblem.

Försvarsministern har ännu inte tagit någon ställning till överbefälhavarens utredning och förslag. Och han har vunnit en allmän förståelse för att detta inte nu är möjligt, samtidigt som försvarsministern säkert har klart för sig att många — och en av dem är jag — inte vill medge honom något långt uppskov med det ställningstagandet.

Jag menar emellertid att detta uppskov inte bör förhindra, att man diskuterar den särskilt betydelsefulla angelägenhet i princip, som jag här vill beröra.

Kravet på den svenska försvarsmaktens tillgång till atomvapen har nu för första gången officiellt framförts med skärpa. Det är kanske skäl att understryka, att det inte gäller strategiska atomvapen, alltså inte tunga bomber av det slag som används för massförstörelse av befolknings- och produktionscentra. För stormakternas ledare och folk ligger nog frågorna om de strategiska atomvapnen ekonomiskt, och kanske även moraliskt, till på ett annat sätt än för oss. Jag har stött på och förstår moraliska värderingar i det sammanhanget utan att jag fördenskuil anser sådana värderingar relevanta eller riktiga.

Alltnog, för oss gäller det de taktiska atomvapnen, som är av omedelbar betydelse för vår egen försvarsmakts förmåga att motstå en invasion. Överbefälhavaren har i den publicerade delen av sin utredning givit en rad starkt underbyggda och mycket beaktansvärda argument för att sådana vapen måste tillföras vårt försvar.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Anfall på oss kan, säger ÖB, så länge vi icke har dessa vapen, ske utan hänsynstagande till den försiktighet, som blir nödvändig om angriparen måste räkna med att hans styrkor kan mötas med taktiska atomvapen. I en sådan situation är försvarssidan mycket illa ute. Angriparen kan slå med tunga, koncentrerade formationer mot relativt små gräns- eller kustavsnitt, bryta igenom, rulla upp och göra slut på försvarsstyrkor, som på grund av att de är utsatta för atomhot måste grupperas med avsevärd spridning.

Å andra sidan, om även försvararen har atomvapen, då tvingas angriparen också till en utspridning av sina styrkor, som gör det svårare för honom att utnyttja en överlägsenhet i antal eller utrustning. Det gör sannolikt försvarets uppgift lättare än om ingendera sidan hade atomvapen.

Så långt överbefälhavaren. Jag tror att det är riktigt att det svenska försvarets effektivitet och utsikter att verkligen, om olyckan drabbar oss, lösa sina väsentliga uppgifter beror på dess tillgång till taktiska atomvapen. För mig framstår detta som det svenska försvarets huvudfråga.

I överbefälhavarens plan ser man emellertid, att medel för s. k. nya vapen inte uppträder förrän under 1960-talets första år, och någon praktisk tillgång till sådana vapen inom försvaret synes man inte räkna med förrän om ungefär tio år från nu. Det är också ännu oklart för mig, i vilken utsträckning taktiska atomvapen ingår under denna rubrik »nya vapen».

Men vi vet ju väl, att inom atlantförsvaret vissa taktiska atomvapen redan har experimentstadiet bakom sig och åtminstone i någon mån redan har införlivats med reguljära förband. Det är i hög grad sannolikt, att båda stormaktsblocken kommer att ha en relativt riklig tillgång till olika slag av sådana vapen långt före utgången av den tioårsperiod överbefälhavaren räknar

med i sin plan. Den utsikten bör enligt min mening vara ägnad att inge regeringen och försvarsledningen starka oros- och olustkänslor.

Vi måste därför, det blir min slutsats, göra stora ansträngningar att förse vårt försvar med taktiska atomvapen tidigare, *väsentligt tidigare* än överbefälhavarens s. k. nya vapen kommer att bli färdiga och vara stridsberedda enligt hans plan. I det fallet tror jag att onödiga uppskov är särskilt allvarliga. En viss omDispositionering av de totala resurser som vi sätter in för försvarets räkning måste naturligtvis ske i det sammanhanget.

Ingen vet väl i dag, i vilken utsträckning försvarsmaktens behov av taktiska atomstridsmedel kan tillgodoses genom inhemsk forskning och produktion eller i vilken utsträckning det kan bli nödvändigt — särskilt med hänsyn till tidsfaktorn — att försöka erhålla tillskott utifrån. Men dessa frågor måste, eller borde i varje fall, uppta en mycket framskjuten plats i regeringens och försvarsledningens överväganden.

Försvarsministern kan nog utan föregripande av ställningstagandet till överbefälhavarens förslag ge något uttryck för regeringens syn på betydelsen av de problem jag här berört liksom också på betydelsen av att förkorta tiden för anskaffningen av taktiska atomvapen. Jag tror att detta också skulle vara ägnat att för det svenska folket understryka den allvarliga karaktären av dessa angelägenheter.

Jag är mycket medveten om att det finns medborgare, som av de mest respektabla och högtstående motiv helst med ovilja och avsky vill vända ryggen åt alla resonemang om atomkraftens militära användning och de fasor som kan följa med den. Jag tror att herr Hagberg i Stockholm har nämnt några ord om det förut i dag. Men jag är också övertygad om att han har sina alldeles speciella motiv i det sammanhanget.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag har också hört att det är många som menar, att vi sedligt, moraliskt och andligt har gått en kräftgång i den västerländska världen. Jag skall naturligtvis inte diskutera det. Jag vill bara helt kort säga i det sammanhanget, att vi ändå inom den västerländska sfären har kvar gemensamma regler för sammanlevnaden, som är av obestridlig kvalitet. Vi har ideal, många av dem gemensamma för oss alla, som vi betraktar som kvalificerade värden.

Det är naturligtvis också riktigt, att vi inom de västerländska samhällena har tendenser och strävanden, som kan bli ett hot mot våra fundamentala värden. Men framför allt har vi utanför den västerländska sfären grupper och makter, som har en helt annan syn än vi på det berättigade i att använda våld och tvång såsom medel i samhällsbyggandet. De grupperna och makterna förfogar över atomvapen.

Det är oss också väl bekant, att västerländska samhällen tidigare och senast för ganska kort tid sedan fått bereda sig för sitt försvar. De har gjort det tövande och med motvilja, ofta farligt sent. Deras folk har tagit vapen i sina händer, vapen som de i och för sig avskytt, och lärt använda dem för att försvara sitt sätt att leva när de tvingats till det. Man kan fråga, var vi skulle ha befunnit oss om de inte gjort det.

Nu kommer atomvapnen, eller rättare sagt de är redan här. Jag har för min del svårt att se, att skillnaden mellan sådana förstörelsemedel och tidigare förstörelsemedel kan vara av moralisk art, lika litet som skillnaden mellan dynamit och stridsyxan. Jag är övertygad om att vi inte av sådana skäl kan tveka att göra vårt försvar hjälpligt vuxet att lösa sina uppgifter, om det sätts på prov.

För ett par månader sedan hade jag tillfälle att lyssna till en debatt i det brittiska underhuset om atomkraftens fredliga användning. Regeringen fick uppbära en hel del klander för att den

inte tillräckligt främjat dessa nya energiers fredliga utnyttjande. Ändå var det tydligt att stora praktiska försök av det slaget var ganska långt på väg i England. Jag skulle önska att den svenska regeringen vid lämpligt tillfälle ville lämna en redogörelse för hur arbetet med atomkraftens fredliga användning fortsätter här, vilka erfarenheter man såvitt känt är har gjort i andra länder och vilka mål vi själva närmast siktar mot på detta mycket viktiga fält, en redogörelse alltså av mera omfattande och ingående slag än som hittills stått oss till buds. Först därefter blir det möjligt att bedöma om vi något så när hänger med i utvecklingen eller om större insatser behövs.

Jag har berört dessa frågor av oro för att vi i Sverige när det gäller atomkraftens användning för såväl fredligt framåtskridande som för vårt försvar skall komma på efterkälken.

Jag skall nu, herr talman, övergå till ett annat område, av mindre dimensioner men av avsevärd betydelse för oss, nämligen bostädernas. Det är alldeles tydligt, att i varje fall socialministern är ganska långt på efterkälken i förhållande till den faktiska utvecklingen. Jag tror att herr Sträng också själv vid det här laget är på det klara med att han i förra årets statsverksproposition befann sig långt efter verkligheten. Nu är det visserligen sant, att beräkningarnas och siffrornas labyrinter på det området kanske är mer svårgenomträngliga än på de flesta andra. T. o. m. socialministern kan gå vilse och gick uppenbarligen vilse förra året. För ledamöterna i riksdagen, för att inte tala om pressen och allmänheten, är det naturligtvis ännu mindre lätt att leta reda på verkligheten bakom siffror och beräkningar. I år beror det bl. a. på att bostadsstyrelsens petitaskrivelse endast ofullständigt och jag måste säga tämligen godtyckligt redovisats i statsverkspropositionen. Därtill kommer också att de flesta uppgifter av statistiskt slag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och de beräkningar som görs lämnas per kalenderår, medan socialministern ju måste begära anslag och kreditramar per budgetår. Jag skulle enträget vilja hemställa till socialministern att till kommande år se till att de statistiska uppgifter han lämnar och de beräkningar han utgår ifrån kompletteras med en klar sammanställning, så att man även kan mäta utvecklingen av bostadsbyggandet och beräkningen av utnyttjandet av kreditramarna per budgetår. Jag tror det skulle underlätta saken för oss bägge två, och det är ett anspråk som står i linje med de anspråk som restes av herr Ohlin i en annan fråga beträffande budgeten tidigare i dag. Jag delar fullständigt uppfattningen, att det är olyckligt om riksdagens ledamöter skall behöva ägna sig åt källforskning och letande fram och tillbaka för att få en något så när klar överblick över läget.

Under 1954 har bostadsbyggandet med de goda förutsättningar, som grundlades 1953, slitit sig ganska bra framåt och lämnat herr Strängs ursprungliga beräkningar långt efter sig, trots att de beräkningarna naturligtvis lagt en del onödiga svårigheter i vägen. Det sägs nu att vi fått åtminstone 55 000 lägenheter färdiga under 1955. Jag trodde det för ett år sedan också. Men den faktiska kapaciteten hos de i dag i bostadsbyggandet sysselsatta resurserna ligger naturligtvis avsevärt högre. När en kapacitetsökning sker, kommer ju resultatet i form av färdiga produkter fram först i efterhand.

Socialministern har i den tilläggsproposition, som vi just har fått, hanterat sig med en god bit. Jag skulle vilja säga att herr Strängs förhållande till bostadsproduktionens utveckling under den senaste 18-månadersperioden bäst kan liknas vid en ovan bilist, som kör med handbromsen på i ett bra fordon. Han har kört med handbromsen på, men eftersom motorn har stor styrka har fordonet hållit hygglig fart framåt

i alla fall, fast med en del onödigt gnissel.

För ett år sedan missuppfattade och underskattade socialministern helt och hållet det verkliga läget i fråga om bostadsbyggandets produktionsstyrka, och man kan väl säga att det då från hans sida knappast var fråga om någon medveten ansträngning att minska ned. Detta om vad som varit. Men när vi nu ser framåt kan vi konstatera, trots en del oklarheter i statsverkspropositionen, att ingen tvekan behöver råda om att socialministern och regeringens avsikter när det gäller bostadsbyggande är att minska igen. Nu är det på allvar fråga om att skära ned produktionen från den nivå, till vilken vi i dag verkligen har nått. Jag talar inte här om en viss försiktighet med igångsättning under kritiska perioder, då stockningar hotar. Herr Sträng vet att jag i princip har samma uppfattning som han beträffande den saken. Jag talar om hela det samlade programmet, som det framträder i regeringens förslag för nästa budgetår och som på någon sikt alltså innebär en nedskärning från den nivå där vi nu befinner oss.

Motiveringen för rörelsen nedåt är naturligtvis, ehuru det inte sägs ut, konjunkturläget, med andra ord en situation som regeringens politik i stor utsträckning bidragit till att skapa. Vi vet ju av erfarenhet, att när det börjar lukta inflation kommer bostadsbyggandet i främsta skottlinjen, därför att det är så lätt att komma åt. Naturligtvis skall bedömningen av bostadsbyggandets omfattning beakta konjunkturläget, men här finns sannerligen särskilda omständigheter, som riksdagen också bör ta hänsyn till och som jag strax skall redovisa.

Jag anser emellertid att det bör vara en enkel och självklar fordran, att utgångsläget blir klarlagt för riksdagen så långt det är möjligt, och det är möjligt rätt långt. Socialministerns framställning brister alltför mycket i det av-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

seendet. »Det synes», säger herr Sträng i propositionen, »i nuvarande ekonomiska läge rimligt att utgå från att bostadsproduktionen skall kunna fortgå i ungefär oförändrad takt». Det skapar ju intrycket att bostadsproduktionens uppnådda kapacitet nu skulle få bevaras, medan nedskärningar, skärpta regleringar och nya skatter slår ned som ljungeldar på andra områden. Men det är inte riktigt att framställa saken på det sättet, herr socialminister. Skall vi få en riktig bild av läget, måste vi naturligtvis utgå från den produktionsförmåga som de i bostadsbyggandet sysselsatta resurserna i dag har, alltså den nivå dit vi verkligen har nått upp, och jämföra med vad socialministerns förslag faktiskt innebär.

Den nuvarande kapaciteten kan inte mätas med de 55 000 lägenheter, som anges bli färdiga under 1954. Andra viktiga omständigheter måste också tas med i bilden. Socialministern beräknar själv att 17 000 egnahem har börjat byggas under 1954. Bostadsstyrelsen beräknar antalet som skulle komma i gång under hela det innevarande budgetåret till 18 000—19 000. Observera inom parentes sagt skillnaden i beräkningsgrunderna. Sedan fastslår socialministern, att antalet statsbelånade egnahem som skall få påbörjas under 1955 blir 14 000. Även om man räknar med att ett mindre antal sådana hus byggs utan statliga lån, är det ju solklart att socialministerns förslag innebär en kraftig inskränkning av det pågående eller startfärdiga egnahemsbyggandet. Det är en inskränkning som rör sig om storleksordningen 15 procent. Det är verkligen inte alls, såsom säges i statsverkspropositionen, någon oförändrad eller ungefär oförändrad takt.

Går vi sedan till flerfamiljshusen, får vi veta att 42 000 lägenheter i sådana hus skulle börja byggas under 1955, varav 40 000 i statsbelånade hus. Sedan får vi veta, att det sammanlagt i både egnahem och flerfamiljshus skulle kun-

na sättas i gång 57 000—58 000 lägenheter under nästa budgetår. Jag ber kammaren fortfarande observera glidningen i beräkningsgrunderna. Går man till den av socialministern föreslagna kreditramen för tertiärlån till flerfamiljshus nästa budgetår, som är 280 miljoner kronor för nya igångsättningar, finner man att den motsvarar ungefär 40 000 lägenheter. Men, herr socialminister, under budgetåret 1952/53 hade vi en faktisk kreditram, som medgav påbörjande av mer än 45 000 lägenheter i flerfamiljshus, och under budgetåret 1953/54 blev det på samma sätt en faktisk kreditram för mer än 49 000 lägenheter i sådana hus. I det senare fallet har jag räknat bort inverkan av det s. k. nedfrysningsskiseriet, som var en tämligen meningslös följd av socialministerns körteknik att färdas med handbromsen åtdragen. Jämför vi de siffrorna med vad vi skulle få under nästa budgetår, kan jag inte finna annat än att också här framträder bilden av en minskning av storleksordningen åtminstone 10 procent.

Den 1 november förra året var 70 000 lägenheter under byggnad i landet — jag har förut nämnt den siffran i riksdagen. Uppgiften finns inte redovisad någonstans i statsverkspropositionen såvitt jag kunnat finna, och inte heller finns där med bostadsstyrelsens principiella resonemang om metodiken för kreditramarnas tillämpning eller de mera detaljerade uppgifterna om bostadsproduktionens utveckling. Varför inte? Jag hoppas anledningen inte är den, att uppgifterna skulle ställa socialministerns förslag i en starkare, mera rättvisande och mera kritisk belysning.

Nu vill jag gärna säga, att siffran 70 000 lägenheter den 1 november naturligtvis representerar en mycket hög, av särskilda omständigheter åstadkommen topp. Siffran för den pågående byggnationen kan beräknas ha sjunkit med några tusen lägenheter till årsskiftet. Jag har redan förut sagt, att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det är lämpligt att strama åt igångsättningen, om stockning hotar, men inte onyanserat och inte onödigt mycket. Går man för långt därvidlag och stramar åt under för lång tid, späder man ju inte på produktionen i tillräcklig omfattning för att tillvarata den kapacitet som finns, utan då skär man ned. Idealet är naturligtvis att ha en produktion, som rullar så jämnt som möjligt, och det har visat sig att det är svårt att åstadkomma det med de ganska ryckiga metoder som socialministern har använt.

Det förefaller mig tydligt, att bostadsbyggandets redan tillgängliga och verksamma resurser i dag har nått en genomsnittlig rullande kapacitet av ungefär 65 000 lägenheter om året, *om de får hålla på*. Bostadsstyrelsen räknar också med det. Vi har nått dithän utan någon större påfrestning på byggnadsarbetsmarknadens resurser än under föregående år. Resultatet avtecknar sig inte ännu i färdigställda lägenheter. Det antalet har stigit under de sista åren. Det borde stiga icke obetydligt över 55 000 under innevarande år. Förutsättningarna för det finns redan. Men sedan skall det vara slut på härligheten, sedan skall bostadsbyggandets resurser åter minskas. Med förebärande av inflationshotet skär socialministern bort åtminstone 6 000 à 7 000 av de lägenheter, som produktionsapparaten eljest nu är färdig att producera. Det är den verkliga innebörden av regeringsförslaget.

Riksdagen ställs här inför svåra avgöranden. Innan de faller, är det några omständigheter, som vi särskilt borde beakta och som jag också gärna vill ställa socialministern inför.

1) Trots den stegring av bostadsbyggandets resurser, som absolut taget skett under de tre sista åren, har bostadsproduktionens procentuella andel i våra samlade investeringar fortfarande varit mycket låg, ja sannolikt den lägsta under fredstid på de sista

två decennierna. Denna andel har pendlat en aning nedanför och ovanför tjugoprocentstrecket under 1952, 1953 och 1954. Det innebär en relativ minskning i jämförelse med åren 1946 och 1947 och de sista förkrigsåren med ungefär en tredjedel. Mot bakgrunden av detta och mot bakgrunden också av den bostadsbrist, som alltså är svår på många håll, är det verkligen minst sagt berättigat att fråga sig, om åtstramningen i inflationshotets tecken också skall drabba detta område.

2) Skillnaden när det gäller den totala investeringsefterfrågan mellan det program, som socialministern lägger fram, och den faktiska högre kapacitet, som bostadsbyggandet i dag torde ha och som överensstämmer med bostadsstyrelsens förslag om en rullande produktion av 65 000 lägenheter om året, rör sig inte om mer än cirka 275 miljoner kronor. Jag talar alltså inte här om konsekvenserna för statens budget utan om den minskning av hela investeringsefterfrågan, som socialministern vill åstadkomma genom sin nedskärning. Dessa 275 miljoner kronor motsvarar något mindre än 2 procent av hela vår bruttoinvestering och endast några tiondelar av en procent av hela bruttonationalproduktionen. Även om man som regeringen och socialministern är fången i ett statiskt tänkande när det gäller utrymmet för de totala investeringarna, så framgår ju härav, att det endast behövs en mycket obetydlig omDispositionering av våra samlade resurser för att det skall vara möjligt att åt bostadsbyggandet bevara den produktionsförmåga, som det redan förskaffat sig.

3) Siffran 275 miljoner kronor, som de lägenheter socialministern vill förmena oss skulle kosta, säger också någonting om det enligt min mening största misslyckandet i regeringens ekonomiska politik och skattepolitik. Den säger nämligen, att det bara skulle behövas en ökad stimulans åt sparandet,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som gjorde medborgarna villiga att lägga undan i form av nysparande tre fjärdedels procent av sina inkomster mera, för att bostadsbyggandets anspråk på sparmedel skulle kunna tillgodoses även på den högre nivå jag här talat om. Men inte ens en sådan ansats till sparvänlig politik, som skulle åstadkomma ett så pass blygsamt resultat, anser tydligen regeringen ligga inom räckvidden för sin förmåga eller vilja.

4) Socialministern säger själv i statsverkspropositionen några ord om att en fortsatt rationalisering inom byggnadsindustrien innebär, att utsikterna för bostadsbyggandet blir mera gynnsamma. Det har skett en del under de år, som ligger bakom oss — jag vill visst inte förneka det — men det har inte skett tillräckligt och enligt min mening inte alls så mycket som bör kunna ske och som fortfarande kan ske. Framför allt tycker jag, att socialministern inte drar några konsekvenser av det resonemang som han själv för.

Investeringarna i nya bostäder torde nu totalt ligga någonstans mellan 2 och 2½ miljarder kronor. Det betyder, att om man kan genom förnuftig planering av nya bostadsområden, genom att röja undan onödigt byggnadskrängel, genom att undvika onödigt dyrbara hus typer och husformer och genom rationalisering av själva arbetsmetoderna åstadkomma en sänkning av produktionskostnaden med ytterligare tio procent, så kan man inom en *oförändrad* investeringsram för bostadsbyggandets del få tio procent mera nya lägenheter eller ungefär 6 000 om året. Jag tror att många fackmän är ense om att det ingalunda ligger utom möjligheternas gräns att med målmedvetna ansträngningar i alla de riktningar jag nyss nämnde på ganska kort tid åstadkomma en sådan besparing.

Sedan ett par år tillbaka har jag oupphörligt vädjat till och pressat på socialministern att i detta sammanhang

också låta staten göra den mest effektiva och resultatgivande insats som den kan. Det gör staten, om den själv utformar sin bostadspolitik så, att det billiga och rationella byggandet direkt ekonomiskt uppmuntras. Men socialministern har slagit dövörat till. Trots sin tillgång till en hel stab av experter och tekniker har han förklarat, att det går inte, och därmed har han låtit sig nöja, sedan han välvilligt inbjudit oppositionen, som är utan tillgång till någon som helst administrativ och teknisk apparat, att försöka knäcka problemet åt honom.

Jag vill i alla fall ännu en gång be socialministern att lyssna till och allvarligt överväga några ord i detta sammanhang. Den största svårigheten när det gäller att ge bostadspolitiken en direkt rationaliseringsstimulerande utformning är kanske, att de faktiska förutsättningarna för bostadsbyggande i olika delar av landet och på grund av markens olika beskaffenhet är så pass varierande. Förberedelsearbeten och kostnader för grundläggning kan därför bli mycket olika även för samma typ av hus. För själva husstommarna ovanpå grunden borde det däremot mycket väl vara möjligt att få fram en skäligen normalkostnad. I själva verket har bostadsstyrelsen i det avseendet redan ett betydande material och räknar med sådana normer, fast inte i det syfte som jag här talar om. Jag är heller inte övertygad om att normerna är riktiga och lämpliga i alla avseenden. Då borde det väl principiellt sett vara ganska enkelt att ge den som bygger sin husstomme något mera anmärkningsvärt under normalkostnaden, icke bara den stimulans som det innebär, att få en anskaffningskostnad fastställd, som ligger något högre än den han faktiskt byggt för, men naturligtvis under normalkostnaden, utan även att ge honom en direkt favör från det allmänna i form av något fördelaktigare lånevillkor eller till och med så länge den nu

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

snabbt minskade subventionen består en något högre subvention. Den däremot, som bygger sin stomme över normalkostnaden men icke så högt, att projektet helt måste förkastas av de prövande myndigheterna, borde få något mindre fördelaktigare lånevillkor och en något mindre subvention, så länge denna består. Detta är ett principiellt resonemang, som anger en tankegång, och får inte pressas för hårt i detaljerna. Men jag tror, att skillnaden i behandling av »den dyre» och »den billige» byggaren, om jag får använda de uttrycken, kan röra sig inom ganska små marginaler och en oförändrad totalram för det allmännas prestationer och ändå få en avsevärd stimulerande effekt på det billiga byggandet. Praktiska åtgärder efter dessa eller liknande riktlinjer anser jag vara av mycket stor betydelse för att driva på rationaliseringstakten inom bostadsbyggandet. Socialministern borde verkligen sätta några högt kvalificerade experter på att utarbeta en konkret metodik för detta. Då skulle det vara berättigat att hysa större förväntningar på en större bostadsproduktion inom en oförändrad total investeringsram än vad socialministern nu kan göra.

5) Vi har nyss sett i tidningarna, att igångsättningen av egnahem redan från och med mitten av januari har begränsats till 7 000 st. per halvår. Det är ett steg nedåt. Jag vill erinra socialministern om att jag redan under förra årets remissdebatt försökte fästa hans uppmärksamhet på de besvärande konsekvenser, som en för snäv, total kreditram för allt bostadsbyggande, kombinerad med fullständig frihet för egnahemsbyggandet, även från varje kreditteknisk begränsning, kunde få. Jag uttryckte min tillfredsställelse över den uppblomstring av egnahemsbyggandet som väntades men ville säga, att om denna dröm skulle bli verklighet, så krävdes naturligtvis också en större kreditram. Nåväl, riksdagen biföll so-

cialministerns förslag och beslöt att lämna egnahemsbyggandet full frihet även från en bestämd kreditram, och det beslutet tolkades mycket allmänt — och kunde sannolikt med skäl tolkas så — såsom gällande budgetåret 1954/55.

Nu har skett ett kraftigt uppsving av egnahemsbyggandet och vad gör socialministern då? Jo, han smäller till med en åtstramning redan nu, trots alltså att riksdagen för föga mer än ett halvår sedan godkände och i stor utsträckning livligt uppskattade hans förslag att lämna egnahemmen fria även från varje begränsning av någon kreditram. Om socialministern blivit förskräckt över utvecklingen, vilket jag anser att man inte alls behöver vara, så borde väl den rätta vägen ha varit, att han kommit till riksdagen och sagt, att det beslut, som här fattades på mitt förslag, nu måste rivas upp och ersättas av en sträng begränsning. Det hade varit den riktiga vägen — i varje fall, om man tar skälig hänsyn till att riksdagen skall få vara med och ändra på ett beslut, som riksdagen har fattat. Men det har inte skett. Tvärtom, över huvudena på oss, trots det beslut av annan innebörd som vi fattat, genomför regeringen nu på egen hand en hård begränsning, när det gäller tillkomsten av nya egnahem.

Från den fulla friheten för egnahemmen dyker regeringen huvudstupa tillbaka in i en snäv begränsning, den kastar sig från den ena ytterligheten, som den nyss fått riksdagens sanktion på, till den andra ytterligheten, som den inte alls bryr sig om att i förväg be om riksdagens godkännande av. Denna hit och dit-politik får sedan myndigheter och allmänhet rätta sig efter. Om planmässighet kan man verkligen inte tala, om pålitlighet, varaktighet och stabilitet i regeringens åtgärder inte heller. Det är i detta fall liksom i andra, som berörts förut i dag, verkligen fråga om *en* sorts politik för några månader sedan och *en annan* sorts politik nu.

6) Så skall jag till sist ta upp ännu

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

en punkt. Jag tror det finns skäl att fråga sig vad som skall hända på byggnadsarbetsmarknaden under de framförliggande månaderna, om regeringens politik fullföljes. Egnahemsbyggandet stryps åt, av byggnadsregleringens kvoter skall enligt uppgifter endast en mindre del få disponeras under första halvåret. Visst har det varit trångt på olika avsnitt av byggnadsarbetsmarknaden vid olika tillfällen under 1954, men i stort sett har det inte varit mera trångt än under 1953 och 1952. Det är fara värt att regeringen skjuter över målet. Det är för våldsamma kastningar i olika riktningar. Kraven på en jämn sysselsättning inom byggnadsfacken tillgodoses sämre än nödvändigt. Skall regeringens program fullföljas, uppstår risker för att en icke godtagbar arbetslöshet inom byggnadsfacken skall uppstå — jag kan inte förstå annat — eller också kommer arbetskraft att flytta över från dessa fack till andra näringsgrenar. Får jag fråga: Är detta en medveten politik från regeringens sida, är det detta som är syftet? I så fall är min bestämda mening att det bör sägas klart ut.

Om jag sammanfattar är alltså läget det, att socialministern föreslår en faktisk nedskärning av bostadsbyggandets kapacitet i jämförelse med den nivå det nu har, trots att det alltså har en andel av våra samlade investeringar, som befinner sig på bottennivån, trots att en mycket, mycket måttlig ökning av sparandet — en ökning som en annan ekonomisk politik än regeringens kunde åstadkomma — skulle ställa resurser till förfogande för att undgå denna nedskärning, och trots att möjligheterna att driva på rationaliseringen mera fortfarande är goda.

Jag tror det är skäl för riksdagen att noggrant pröva alla omständigheter i detta sammanhang, innan den går med på något sådant. Jag tror också det är skäl att komma ihåg att målet, en stabilare balans mellan total efterfrågan

och total tillgång, mellan investeringar och sparande, vägen till en bättre behovstäckning på alla våra bristområden, kan vi nog aldrig nå, om vi i huvudsak endast tillämpar negativa medel och metoder, om vi så snart någon överansträngning av resurserna hotar bara arbetar med höjda skatter och skärpta regleringar för att söka minska medborgarnas efterfrågan inom ramen för resurserna. Denna negativa väg kommer aldrig att leda till målet. Jag tycker att vi borde ha lärt oss det. Vi måste i långt större utsträckning använda de positiva metoderna och medlen, göra det mer lönande och lockande att spara, bättre understödja rationaliseringssträvandena, arbeta mera på att öka resurserna, så att de räcker till bättre för medborgarnas berättigade önskemål. Det är den positiva vägen.

Vidare anförde:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag är litet tveksam om hur jag här i en improviserad replik skall bemöta herr Wedéns ståtligt upplagda anförande, som spände över hela registret: sparande, skattepolitik, atomkrigföring och rullande produktion av egnahem. Det må emellertid vara mig tillåtet att göra några bemärkningar, eftersom jag av herr Wedéns anförande funnit detta ganska nödvändigt.

Herr Wedén gjorde gällande — åtminstone fattade jag hans ord på det sättet — att regeringen har överskridit sina befogenheter genom att presentera riksdagen ett förslag om begränsning av egnahemsbyggandets ram för 1955. Jag ber då att få erinra om att regeringen för ett år sedan presenterade riksdagen ett förslag till bostadsbyggande, som innebar att vi med medelsanvisningar begränsade flerfamiljshusbyggandet men lämnade egnahemsbyggandet fritt. Det sades då särskilt ifrån, att man trodde sig kunna göra det un-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

der de förutsättningar, som gällde för egnahemsbyggandet vid den tiden. Riksdagen var med på den linjen och underströk, att om det skulle visa sig att egnahemsbyggandet tenderade att öka, så kunde man till äventyrs acceptera även detta, och i så fall blev det fråga om att begära ytterligare medel. Vi har inom regeringen kunnat konstatera att egnahemsbyggandet har ökat, och till den ändan ligger nu ett förslag på riksdagens bord, där det på tilläggsstat begäres ytterligare 100 miljoner kronor för innevarande budgetår, i allt väsentligt betingat av ett expanderande egnahemsbyggande. Jag utgår ifrån att vi skall kunna få riksdagen att acceptera detta anslagsäskande. I varje fall får jag ta herr Wedéns reaktion på detta förslag såsom ett uttryck för intresse.

Men det är väl ändå på det sättet, att regeringen måste förbehålla sig rätten att försöka bedöma läget, även när riksdagen inte är samlad, och en bedömning av bostadsbyggandets omfattning på egnahemssidan sistlidna höst har föranlett regeringen att framlägga förslag för riksdagen att fixera även en ram för egnahemsbyggandet.

Om jag jämför hur regeringen betraktade detta problem för ett år sedan och i dag, ger jag faktiskt den enklaste bilden av det hela, om jag tillåter mig erinra om att i fjol begärde vi av riksdagen en låneram, som skulle täcka ett bostadsbyggande på 53 000 lägenheter. Därutöver räknade vi med 4 000 lägenheter producerade utan statligt lån, varför totalsiffran skulle kunna innebära 57 000 lägenheter. I år presenterar vi riksdagen för kommande år låneramar, som innebär ett bostadsbyggande på 54 000 statsbelånade lägenheter, 40 000 i flerfamiljshus och 14 000 egna hem. I fjol var bedömningen 13 000 egna hem. Om jag presumerar samma byggande utanför den statliga lånegivningen är regeringens förslag till riksdagen det, att vi begär accept

för ett bostadsbyggande som representerar 58 000 lägenheter, medan vårt förslag för ett år sedan representerade 57 000 lägenheter.

Nu måste, som jag nyss antydde, regeringen göra sina bedömanden utifrån vad regeringen kommer fram till för uppfattning om arbetskraft, materiel, anspänning och behov på andra områden än bostadsbyggandets område. Det är inget övergrepp gentemot riksdagen att presentera de förslag som framlagts i kapitalbudgeten. Om riksdagen skulle ha en annan uppfattning än regeringen och anse att här behöver man inte limitera bostadsbyggandet med låneramar, så står det riksdagen fritt att korrigera regeringen. Jag ber emellertid att få erinra herr Wedén om att för jämnt ett år sedan stod herr Wedén i remissdebatten och deklarerade, att när man släppte bostadsregleringen blev det nödvändigt att reglera över medelsanvisningen — detta sagt inom parentes. Men om riksdagen skulle komma till den uppfattningen, att man kan bedöma läget mera optimistiskt än regeringen gjort, är det väl ingen som bestrider riksdagens rätt och kompetens och makt att här vidta korrigeringar.

Jag vill vidare något kommentera en annan siffra, som herr Wedén använde vid ett par tillfällen i sitt inlägg i dag och som han även använde för några månader sedan i ett inlägg under höstsessionen. Han åberopade då en siffra på 70 000 den 1 november 1954 i gång varande lägenhetsbyggen, och så tar han det som uttryck för att om man nu går ner i fråga om denna löpande siffra för bostäder under produktion betyder det utan vidare ett nedbantat bostadsbyggande. Herr Wedén gjorde visserligen några små reservationer, men i vart fall var intrycket av hans anförande det, att dessa 70 000 lägenheter hängde där som ett ganska riktigt uttryck för något som skulle kunna betraktas som en normal siffra för bostadsproduktionen. Så är det emellertid inte. Denna

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

rullande produktion, som herr Wedén talat om några gånger här i dag, rullar inte jämnt över årets alla tolv månader, utan man måste med naturnödvändighet, om man vill ha en styrsel som innebär att folk har arbete även under vintern, ha en kurva som går både upp och ner beroende på när man har intresse av att sätta i gång huvuddelen av bostadsbyggandet.

Nu visar det sig att på sommaren kommer det in en rad av extra arbetstillfällen för byggnadsarbetarkåren. Det betyder att vi medvetet håller igen igångsättandet av bostadslägenheter under första hälften av kalenderåret. Vi behöver bostadsbyggandet att falla tillbaka på för att hålla sysselsättningen uppe under vintermånaderna, och därför sättes medvetet i gång en mycket stor del av årskvoten under tredje kvartalet varje kalenderår. Det skiljer sig så pass mycket i det avseendet, att det normala under första halvåret är en igångsättning, om jag håller mig till flerfamiljshus, av 17 000 lägenheter mot 25 000 å 26 000 lägenheter under andra halvåret. Andra halvårets igångsättning ligger företrädesvis på tredje kvartalet för att ge den eftersträfvade vintersysselsättningen. Om jag därför i november månad mäter av hur många bostäder som är under produktion, är det uppenbart att jag måste komma fram till en hög siffra. Denna siffra är reducerad den 1 januari till ungefär 60 000 lägenheter och kommer att sjunka ytterligare under följande månader kanske ner emot 50 000 för att på hösten 1955 på nytt visa en stark uppgång till mellan 60 å 70 000 lägenheter.

Så ligger det till, och det är inte alldeles uteslutet att herr Wedén kunnat räkna ut detta själv, eftersom hans anförande gav en anvisning åt det hållet. Men jag har velat säga detta för att vi allesammans skall vara överens om att man inte kan rycka ut en siffra ett visst datum på året och dra slutsatser av den. Jag tror att det är riktigt att

säga, att man bör variera sysselsättningen allt efter lagets krav. Det avgörande är att beakta vad sysselsättningsläget kräver och vad arbetsmarknadsläget ger för möjligheter. På de premisserna hyser jag vissa förhoppningar om ett bostadsbyggande av hög stabil klass och karaktär. Förhoppningsfullt kanske jag också kan säga, att den tendens och trend, som har rått under senare år, inte skall behöva brytas utan att ökningen skall kunna fullföljas i framtiden.

Herr Wedén, som är en man med fantasi och har ett illustrativt sätt att förtälja kammarens ledamöter sina uppfattningar om mig, liknade mig vid en chaufför som sitter och kör bil med åtdragen handbroms. Jag kan försäkra kammarens ledamöter, att skulle herr Wedén ha suttit vid ratten, så hade det varit 9 000 eller 10 000 lägenheter ytterligare påbörjade i fjol, men eftersom antalet byggnadsarbetare är av en bestämd storlek, så hade det bara betytt en uttunning av arbetare på varje arbetsplats med de konsekvenser detta för med sig för bostadsproduktionens ekonomi och omfattning.

När herr Wedén vidare talar om att Kungl. Maj:ts förslag korresponderar illa med bostadsstyrelsens uppfattningar om vad som skulle vara ett lämpligt bostadsbyggande under 1955, i varje fall på egnahemssidan, så kan jag inte uraktlåta att berätta för herr Wedén, att dagen innan regeringen bestämde sig för de 14 000 statsbelånade egnahemmen — och vi beräknar för 1955 på samma sätt som 1954 2 000 egnahem utan statsbelåning utöver dessa 14 000 — hade socialdepartementet en överläggning med bostadsstyrelsen för att höra efter, vad man ansåg vara den plausibla siffran för egnahemsbyggandets igångsättning under 1955. Svaret blev 16 000 egnahem, statsbelånade och icke statsbelånade. Dagen efter fattade regeringen ett beslut av den innebörden, och bostadsstyrelsen fick alltså

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det egnahemsbyggande som eftersträ-
vades.

Herr Wedén kommer tillbaka till en gammal käpphäst, och det är att socialministern skall ordna det på så sätt med bostadsstyrelsen, att den husbyggare som bygger billigt skall ha speciell stimulans via långivning eller via subventioner för att man på det sättet skall få ett incitament i den statliga bostadspolitikens i en — jag skall inte förneka det — önskvärd riktning. Detta har vi talat om många gånger förr, och jag vill nog säga att problemet inte är av den omfattning, som herr Wedén vill ge det. Om vi erinrar oss — jag har sagt det tidigare och jag ber om ursäkt för att jag gör mig skyldig till en upprepning — att 75 å 80 procent av allt bostadsbyggande här i landet sker på entreprenad, där byggaren infördrar anbud, och den som räknar bäst och billigast får arbetet. Där finns ju alla profitincitament för att man skall försöka bygga så billigt som möjligt. Ju billigare man bygger, desto större förtjänst får man ju själv i sin egen-
skap av entreprenör.

Beträffande de kvarvarande 20 procenten, där man kan säga att företagarna bygger i egen regi, kan man väl fråga sig: Finns det något att göra här? Men det är ju ingenting som hindrar att byggherren resonerar på samma sätt som entreprenören. Bygger de billigt och kommer in under »bostadsstyrelsens kostnadstak», om jag får uttrycka mig så, så har ju inte bostadsstyrelsen etablerat någon klappjakt på dem för att pressa ned preliminärbeslutet vid de slutgiltiga avräkningarna.

Jag har diskuterat detta med bostadsstyrelsens experter — det kan jag försäkra herr Wedén — och jag har diskuterat det i en församling av den fria byggnadsmarknadens experter för att se, om det egentligen fanns något intresse för att på allvar försöka göra något. Man kom samt och synnerligen fram till — allmännyttiga bostadsföre-

tag, kooperativa bostadsbyggare, enskilda privata bostadsbyggare och bostadsstyrelsens experter — att det nuvarande systemet är relativt gott.

När herr Wedén vidare kritiserar regeringen för att den, som han uttryckte sig, kastar från den ena ytterligheten till den andra ytterligheten, så var det väl ändå någonting som kanske inte var så grundligt genomtänkt från herr Wedéns sida. Om man ena året har egnahemsbyggandet helt fritt och icke limiterat av någon som helst medelsbegränsning men man sedan kommer fram till att detta inte går med hänsyn till de reala resurserna och med hänsyn till önskvärdheten av att även egnahemsbyggandet får en viss säsongutjämning karaktär, så säger herr Wedén: Här kastar regeringen från en helt obunden frihet till en helt bunden begränsning.

Ja, det finns ju ingenting annat att göra, herr Wedén; det finns ju ingen kompromiss mellan dessa båda ytterlighetsriktningar. Menar herr Wedén, att man skall låta egnahemsbyggarna bygga grunden fritt men begränsa väggarna, eller menar herr Wedén att man skall låta den som bara bygger ett rum och kök bygga fritt men tvinga den som bygger två rum och kök att underkasta sig en statlig begränsning? Jag kan inte finna någon kompromiss mellan dessa båda ytterlighetsriktningar, och jag är ytterst intresserad av att få höra vad herr Wedén har för en kompromiss att komma med på denna punkt.

När vidare herr Wedén talar om dessa frågor gör han det utan att ta hänsyn till var den verkliga begränsningsfaktorn ligger, nämligen i tillgången på arbetskraft, framför allt å yrkesarbetare. Jag skall ta ett exemel som kan vara herr Wedén rätt närliggande.

I hela Södermanlands län, som bl. a. representerar städerna Eskilstuna, Tors-
hälla, Nyköping, Oxelösund och Katri-
neholm ävensom tätorten Vingåker,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

fanns det enligt statistiken den 15 december i fjol — d. v. s. mitt i vintern — summa sju arbetslösa byggnadsträarbetare. Kom sedan och försök kritisera regeringen eller socialministern för att man hållit igen på bostadsbyggandet! Visst hade vi kunnat släppa loss ytterligare 10 000 lägenheter och visst hade vi kunnat släppa handbromsen och trampa på gasen, men vad hade följden då blivit? Jo, en förlängd byggnadstid och ett dyrare bostadsbyggande och en besvärligare arbetsmarknad, det är alldeles ofrånkomligt.

Jag har här i väskan ett brev från en av våra största byggande företagare, daterat i går, där han säger: »Du har många gånger talat om att »flaskhalsen» är träarbetare och murare. Jag skall berätta för Dig att flaskhalsen är den tekniska personalen i ännu större utsträckning. Vi får hafsa ifrån oss ritningar och projekteringar, allt till det resultatet att vi inte kan få de besparingar i bostadsbyggandet som är önskvärda.» Äk omkring utan handbroms, herr Wedén, och titta på resultatet om något år! Det kommer inte att bli uppbyggligt, det kan jag försäkra.

Men det var ju meningen att jag inte bara skulle föra denna debatt enbart med herr Wedén. Det finns faktiskt ett problem här som har ett något vidare intresse och som jag för att spara tid skall passa på att säga något om även nu. Herr Cassel interPELLERADE mig under höstriktsdagen angående bostadskrediterna, om svårigheterna för bostadsbyggarna att få kreditiv, att få inteckningslån för att avlyfta kreditiven och på det sättet få det hela att rulla runt. Regeringen har i år, som jag tidigare har anfört, fixerat bostadsbyggandets omfattning för 1955 både för flerfamiljshus och för egnahem. Bakom detta ligger, som jag också har anfört, en bedömning av vad regeringen anser vara ett lämpligt bostadsbyggande med hänsyn tagen till våra resurser och dessas

fördelning på olika investeringsområden, så som vi ser dessa frågor i dag.

Regeringen är starkt intresserad av att finansieringsfrågan beträffande det bostadsbyggande, som vi anser bör genomföras, också ordnas på ett godtagbart sätt. En sådan deklaration är naturligtvis både logisk och konsekvent och bör väl i detta sammanhang göras. Som emellertid vårt allmänna ekonomiska läge för dagen kräver den största återhållsamhet på investeringssidan — att denna återhållsamhet måste stödjas och underbyggas av en restriktiv kreditmarknad, därom är alla eniga — så blir självfallet även bostadsbyggandets kreditmarknad präglad av den allmänna återhållsamheten. I och för sig är denna atmosfär riktig även för bostadsbyggandets del. Man måste nog i sanningens intresse erkänna att i den allmänna bostadsbyggnadsrushen har företagen ibland något lättsinnigt satt i gång, förlitande sig på att alltid ordnar det sig med byggnadskreditiven på ett eller annat sätt. Att sedan bankerna i en strämare kreditmarknad inte utan vidare kunnat bevilja kreditiv för objekt, varom de själva varit okunniga i sina planeringar och dispositioner, är kanske inte alltför överraskande.

Nu tror jag att de senaste månadernas utveckling gjort klart för byggnadsföretagen, att en uppgörelse med banker om byggnadskreditiv, innan man sätter i gång byggen, är ofrånkomlig, om man vill att arbetet skall gå lugnt och friktionsfritt. Innan man kommer fram till denna riktiga ordning över hela fältet, kan vissa övergångssvårigheter uppstå, det är jag på det klara med. Hittills har dessa, även om de föranlett en del besvär, ändå kunnat klaras. Intet talar för att dessa besvärligheter skulle vara mer svårbemästrade för tiden framöver än under de månader som gått; jag är tillräckligt optimistisk för att tro att de värsta månaderna har gått. Vi måste emellertid komma fram till ett allmänt accepterat och praktiserat system, som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

innebär att man har kreditfrågan så klar, innan arbetet sättes i gång, att man slipper att under pågående byggnation föra en kanske många gånger besvärlig diskussion med kreditinstituten rörande denna helt avgörande fråga.

Beträffande den byggnation återigen som rymmes inom den av regeringen uppdragna ramen utgår regeringen ifrån att krediter skall stå till förfogande. Kan ett bostadsbyggande av denna omfattning inte komma i gång på grund av kreditvärigheter är regeringen beredd att medverka till en lösning i åsyftad riktning. Att redan nu ange den teknik som skall användas för att lösa problemet är omöjligt. Det är en sak som får avgöras när och om frågan verkligen aktualiseras.

Herr talman! Jag är snart färdig med mina kommentarer. Den vid varje riksdag mycket kritiserade bostadspolitiken skall emellertid icke bedömas efter mer eller mindre kraftigt tilltagna löften utan efter resultaten. Herr Wedén har under flera år stannat vid ett krav på 60 000 lägenheter. Han går i år upp till 65 000 lägenheter. Om han nödvändigtvis skall skära till så att han ligger över, varför inte ta till de 75 000, som jag sett nämnda i oppositionspressen under de senaste veckorna såsom en riktig och lämplig målsättning för bostadsbyggnandet? Herr Wedén kritiserar mig för att jag inte i föl lovat ut ett bostadsbyggnande av högre storleksordning. Jag tillät mig säga i föl — jag har sagt det två år, och i dag blir det följaktligen sagt för tredje gången — att oppositionen har haft så många kärkomna tillfällen att kritisera regeringen och de bostadspolitiska myndigheterna för att utställda löften icke har kunnat förverkligas. Jag har valt en annan väg, och det är att lova litet mindre och med tacksamhet ta mot om det blir litet mera. Jag tycker inte, att man behöver kritiseras för denna försiktighet.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern rekommenderade i hastigheten, att beträffande bostäderna även jag skulle köra med handbromsen på. Jag måste säga, att när det gäller att köra föredrar jag att använda fotbromsen, när det behövs, på ett riktigt och förnuftigt sätt; jag vill absolut inte råka ut för att av misstag köra med handbromsen på. Det är detta som socialministern enligt min uppfattning har gjort under det förflutna året, då han skapat en del onödiga svårigheter genom sina från början felaktiga beräkningar.

Så säger socialministern, att jag med en utgångspunkt från siffran 70 000 lägenheter i gång den 1 november, har velat förorda ett program, vilket genom en mer eller mindre besinningslös igångsättning skulle ha åstadkommit en överansträngning av byggnadsarbetsmarknaden. Det är en fullständig karikatyr. Jag nämnde siffran 65 000, herr socialminister, och utgick dels från att antalet lägenheter under byggnad den 1 november i föl, nämligen 70 000, skulle sjunka en del, dels från den ansvariga myndighetens, bostadsstyrelsens, egen bedömning. Jag erinrar mig emellertid också mycket väl, herr socialminister, att, när vi diskuterade saken förra året, så tog jag också då siffran för i gång varande produktion i slutet av 1953, alltså för något mer än ett år sedan, som utgångspunkt för att bedöma den faktiskt föreliggande kapaciteten. Det var inte så, att jag sade, att denna kapacitet var lika stor som den då i gång varande produktionen, men den gav i alla fall en utgångspunkt för bedömningen.

Om socialministern går tillbaka till debatten, skall han finna, att han nämnde lägre siffror, att han faktiskt underskattade produktionen, och jag tror inte alls, att det är förmätna anspråk, om jag i dag säger, att min bedömning var avsevärt riktigare än socialministerns. Jag har verkligen inte velat förorda

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

något besinningslöst igångsättande av ny bostadsproduktion. Men vad jag bestämt velat hävda är att den bedömning är riktig, som säger, att ungefär 65 000 lägenheter om året är den kapacitet, som de inom bostadsbyggandet engagerade resurserna *i dag har*. Den kapaciteten skall vi utnyttja på ett vettigt sätt med begagnande av fotbroms, när det behövs för att inte få stockningar och för att inte denna kapacitet skall gå ned igen, nota bene om vi vill behålla den. Det hjälper inte, att socialministern kommer och säger att regeringen föreslår en igångsättning under nästa budgetår av 58 000 lägenheter. Mitt intresse har varit att påvisa, att dessa bedömningar ligger under det verkliga läge, dit utvecklingen av bostadsbyggandets kapacitet i verkligheten har hunnit.

Socialministern säger beträffande stimulansen till rationalisering att man inte har något större intresse inom bostadsstyrelsen och bland byggnadsföretagarna. Det blir dock, säger han, en viss förtjänst, om man bygger under det tak, han talar om. Det bristande intresset kan bero, herr socialminister, på att taket är fel konstruerat. Man kanske behöver andra normer, man behöver räkna på annat sätt och med ett annat syfte.

Det gäller även att ge kommunerna intresse för en vettig stadsplanering. Det är inte bara fråga om entreprenörerna utan också om byggherrarna; det är så många omständigheter som här inverkar. Jag nämnde ju en rad av dem.

Socialministern var uppenbarligen försiktig när det gällde egnahemsbyggandet. Han sade, att riksdagen fattade ett beslut förra året men att regeringen ju ibland måste handla, när riksdagen inte är samlad. Nu har regeringen framlagt ett förslag med annan innebörd än det av riksdagen förra året fattade beslutet. Nåväl, vad jag kritiserar är att regeringen icke avvaktat riksdagens

beslut om det nya regeringsförslaget, utan den har på egen hand ändrat den politik, som riksdagen i fjol enades om att föra beträffande egnahemmen. Det är detta, som jag har tillåtit mig att karaktärisera som att gå vid sidan av riksdagens dignitet på ett sätt, som en socialminister, som har respekt för denna riksdag, inte borde göra.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Wedén var så mycket mer lugn och sansad i sitt sista anförande att jag kan fatta mig kort, förlitande mig på att mitt försök att redogöra för byggnadsfrågorna verkligen fallit i något så när god jord. Jag skulle emellertid nu vilja göra ytterligare ett påpekande.

Hösten 1953 och hösten 1954 representerar inte samma typ i fråga om igångsättning av bostadsbyggande. År 1953 lyckades vi inte åstadkomma en igångsättning under hösten i den utsträckning som blev fallet år 1954. Det finns sålunda väl grundad anledning att räkna med att vinterarbetslösheten innevarande säsong skall hålla sig på ett lägre plan än under föregående säsong. Men just den omständigheten att myndigheterna mer målmedvetet har inriktat sig på en igångsättning under hösten medför självfallet, att siffran för under byggnad varande lägenheter blir högre, om man mäter byggnadsproduktionen den 1 november varje år och med utgångspunkt därifrån gör vissa jämförelser.

Om riksdagen, herr Wedén, ogillar regeringens förslag till en medelsanvisning, som sätter bostadsbyggandet till totalt 58 000 lägenheter, så finns det, såsom jag nyss sade, självfallet möjlighet för riksdagen att korrigera regeringens förslag. Jag hoppas att riksdagen inte skall behöva göra det, ty regeringens förslag är grundat på en bedömning som enligt min mening

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är riktig med hänsyn till investeringsläget just nu. Men skulle mot förmodan riksdagen vilja företa en korrigering, hinner riksdagen göra detta utan att det har inträffat några som helst olyckliga följder. Det kommer nämligen inte under januari och februari månader här i landet i gång några egnahemsbyggen att tala om, och det är knappast heller fallet i mars månad. Egnahemsbyggandets säsong är av klimatiska och andra skäl en annan. Inte heller på denna punkt behöver alltså herr Wedén vara så ängslig.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hann inte i min första replik beröra läget på byggnadsarbetsmarknaden. Såsom socialministern säger kan vi förvänta en lägre vinterarbetslöshet denna säsong än förra säsongen, eftersom man under den senaste hösten fått i gång en större produktion tidigare än föregående år. Detta är ju bara bra. Icke förty fanns det den 10 januari detta år något över 14 000 byggnadsarbetare anmälda såsom arbetslösa i hela landet. Om man studerar siffrorna för utvecklingen under 1953 och 1954, skall man finna att det under sommarmånaderna, då ju byggnadsproduktionsapparaten är utsatt för den värsta belastningen, föreligger en så liten skillnad mellan 1953 och 1954 att det praktiskt taget icke är möjligt att tala om någon ökad belastning. Trots detta torde det, herr socialminister, vara ett faktum att bostadsproduktionens totala kapacitet har ökat icke obetydligt från år 1953 till år 1954. Det är denna kapacitet, som ännu icke kommit till uttryck i siffrorna över antalet färdiga lägenheter, som socialministern vill skära ned.

Vad jag har kritiserat beträffande egnahemsbyggandet är den övergång som har skett från, såsom jag sade, den ena ytterligheten till den andra. Jag skall visst medge att jag tidigare har

framfört den meningen, att den bästa metoden att styra bostadsbyggandet är att göra det över kreditgivningen. Men därför att jag säger detta behöver jag ingalunda gilla den alltför snäva ram, som socialministern enligt min mening nu har satt för egnahemsbyggandet och som innebär en nedskärning även av denna del av byggnadsproduktionen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! För att uppgiften om 14 000 arbetslösa byggnadsarbetare den 10 januari inte skall hänga alltför mycket i luften vill jag erinra om att av dessa 14 000 byggnadsarbetare i hela landet återfinnes 1 250 i Stockholm. Av dessa 1 250 befinner sig 700—800 i åldern över 50 år, medan 250 är folkpensionärer. Ungefär liknande är sammansättningen av de arbetslösa byggnadsarbetarna ute i landet.

Jag anser att detta är en kommentar som bör göras till siffran 14 000 arbetslösa byggnadsarbetare. Denna är inte något uttryck för arbetslösheten bland de verkligt fullgoda byggnadsarbetare vilka accepteras såsom deltagare i ackordsarbeten på byggena.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Debatten här i dag har huvudsakligen rört sig om den ekonomiska politiken och skattepolitiken, och senast har vi fått lyssna till ett resonemang om bostadspolitiken. Men även jordbrukets problem har berörts av några talare i debatten. Frågan om jordbrukets ställning här i landet och prissättningen på jordbrukets produkter är också något som alltid tillhör den aktuella diskussionen, och jag skulle nu vilja säga några ord om dessa problem med utgångspunkt från det här föreliggande förslaget till nionde huvudtiteln. Denna huvudtitel har ju

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

från oppositionens sida fått ett mycket välvilligt mottagande, och man har sagt att man inte funnit anledning att framställa några större anmärkningar mot huvudlinjerna i densamma.

Framför allt har de frågor som gäller skogen fått en stor plats i den föreliggande propositionen och det med all rätt, ty skogen har blivit av allt större betydelse för vårt näringsliv. I likhet med andra huvudtitlar går emellertid den nionde huvudtiteln i ganska hög grad i sparsamhetens och knapphetens tecken.

Jag är fullt medveten om att det finns många önskemål och krav som jag sagt nej till men som ur vissa synpunkter hade bort bifallas. Vi måste dock vara medvetna om att läget är sådant, att det är nödvändigt med den största försiktighet när det gäller att öka statens utgifter. Den som inte är rädd för ett försämrat penningvärde och den som är beredd på att skatterna kan öka eller i varje fall att möjligheterna för en kommande skattesänkning kan spolieras, han eller hon må ju kunna fordra ökade utgifter på detta område.

De ökningar som förekommer på nionde huvudtiteln i år finner vi i huvudsak på skogsvårdens område. Där har det varit möjligt att åstadkomma en höjning på cirka 2,5 miljoner kronor. Höjningen kommer i huvudsak på skogsvårdsstyrelserna samt på anslagen till skogsförbättringar, väg- och flottledsbyggnader, ökad skogsproduktion i Norrland samt skogsvårdskurser, där ökningen skett genom en överflyttning av vissa lönekostnader. Skogens stora betydelse såväl för den enskilde lantbrukaren som för hela vår levnadsstandard har därför, kan man säga, kommit till uttryck i vissa utgiftsökningar i denna knapphetens budget. Det är min förhoppning att dessa tendenser i fråga om skogsvården skall hälsas med tillfredsställelse på olika håll.

Förutom ökningen av anslagen till skogen har kommit en ökning av anslaget till jordbrukets forskning. Anslaget till forskningsrådet är höjt från 350 000 kronor till 550 000 kronor, och jordbrukets högskolor har fått en betydlig förbättring av sina stipendier, så att de numera kommit upp i full jämställhet med stipendierna vid övriga universitet och högskolor.

Skogen har ju varit föremål för diskussion under hösten. Det har framförts olika meningar. Man har ju bl. a. varit av den meningen, att ägandet av skogen och skötseln av den kanske skulle kunna ske på ett annorlunda sätt än nu. Den debatt som förekommit kan nog sägas ha varit stimulerande, och där har givits vissa upplysningar. I diskussionerna mellan medlemmarna av de partier som ingår i regeringskoalitionen försöker oppositionen ofta spåra ett frö till en motsättning, som kan leda till den av oppositionen så efterlängtade upplösningen av koalitionen. Ett samarbete kan väl i livets olika skiften ske mellan människor även om man har olika grundåskådning. Man kan diskutera även om man samarbetar. Jag tror för min del att en diskussion inte skadar.

Jag skall inte här ta upp tiden med en debatt om bolagens rätt att förvärva skog. Senare under riksdagen kommer det att ges tillfälle att föra in den diskussion i dess rätta sammanhang. Jag vill emellertid ha sagt att i samband med jordbrukets rationalisering sker på många håll även en rationalisering av skogsbruket genom en förbättrad arrondering. Detta sker ofta på ett ganska smidigt och sakligt sätt. Byte av skogsmark sker mellan olika ägare, ett förfaringssätt som jag för min del anser bör tillämpas i så stor utsträckning som möjligt och som säkerligen kommer att förbättra möjligheterna både för bondeskogen, för bolagsskogen och för de allmänna skogarna. Det är ingen tvekan om att ett

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sådant byte är till fördel för alla parter, i synnerhet om man därigenom kan förbättra arronderingsförhållandena. Man kommer givetvis att diskutera denna fråga mera ingående när landshövding Fallenius' utredning kommer. Vi kanske då får ta ställning till detta på grundval av mera praktiska förslag i enlighet med vad som föreslogs i samband med 1947 års principbeslut, vilket kanske i viss utsträckning inte fått någon praktisk utformning. I avvaktan härpå vill jag endast som ett självklart faktum framhålla, att varken jag i egenskap av statsråd eller bondeförbundet som parti kan medverka till att den nuvarande fördelningen av skog förändras till bolagens förmån. Vår koalitionspartners tidigare insatser i skogs- och bolagslagstiftningen gör också, att jag har svårt att tänka mig att någon avgörande motsättning skall kunna uppstå på den punkten. Problem kring skogsvården och skogsavverkningen som kan visa sig ha sin grund i skogens fördelning på en mångfald ägare kan enligt min bestämda uppfattning lösas på ett för landet lyckligare sätt om man går andra vägar. Betydelsefulla initiativ har redan tagits av de enskilda skogsägarna och deras organisationer för att åstadkomma en fullt rationell skogsvård. Det har också sagts här i debatten, att när t. ex. medlemmar i Landsorganisationen talar för att bolagen skulle få förvärva mera skog, är detta en tanke som emanerar från en önskan att så långt som möjligt rationalisera skogsvården. Men jag tror att bondeskogen med de möjligheter, som våra skogsägarföreningar och skogsvårdsstyrelser med sitt upplysningsarbete ger, skall kunna skötas lika bra som de större skogsdomänerna.

Med de stora linjerna i skogsvården säger herr Hæggbloom att han är tillfredsställd, men han hade en kritisk blick på skogsvårdsavgifterna, som höjts utan att medlen fått komma till användning. Att man inte har kunnat ut-

nyttja dessa medel så långt som man kanske skulle ha velat beror givetvis på investeringsproblemen. Lösösläppandet av alltför många praktiska skogsvårdsåtgärder, såsom iståndsättande av vägar och flottleder, skulle medföra starkt ökade investeringar och sålunda få en motsatt verkan mot regeringens åtgärder på andra områden. Enligt min mening bör vi i år gå fram på den vägen att vi i större utsträckning än tidigare stöder undervisningen. Herr Svensson i Ljungskile har också anfört sådana synpunkter.

Herr Hæggblooms inställning till vem som skall äga skogarna var att bondeskogen borde få möjlighet att utvecklas. Huruvida herr Hæggbloom vill ansluta sig till tanken — som jag anser är en framtids tanke — att vi bör taga en del skog från större skogsdomäner, bolagsskogar och allmänna skogar för att göra ofullständiga jordbruk fullständiga, vet jag inte. Som jag tidigare sade tror jag man kan komma ganska långt genom markutbyten och arronderingar. Dessa saker kommer dock att senare diskuteras, när utredningen blivit färdig och regeringen efter diskussionen om saken kan framlägga förslag.

I samband med en annan fråga har jordbruksprisutredningen kommit på tal här. Enligt min mening får vi diskutera frågorna, tids nog när utredningen överlämnats och är remissbehandlad. Remisstiden har utsträckts till den 15 mars och därefter måste givetvis regeringen diskutera problemen. Först därefter, när dessa svårlösta problem blir mera överskådliga, är det anledning för mig att ta ställning. Vi får då tillfälle att utbyta åsikter i dessa frågor. Till detta åsiktsbyte knyter jag redan nu förhoppningen, att det skall ske på ett sakligt och ansvarskännande sätt. Det gäller framtiden för en stor grupp i vårt samhälle, och problemen är på grund av sitt samband med utvecklingen av vårt övriga näringsliv av stor betydelse för hela nationen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

I det sammanhanget måste vi också ta ställning till de 200 000 ofullständiga jordbruken, vilka utredningen inte ägnat någon uppmärksamhet. Dessa jordbruk utgör en hörnsten i utvecklingen mot en levande landsbygd och landsbygdspartiet bondeförbundet kan därför inte gå förbi den frågan.

När det gäller att bedöma den nu framlagda jordbruksprisutredningen har det i tidningspressen framskymtat en del olika synpunkter. En del folkpartitidningar har försökt få svenska folket att tro, att vad denna utredning föreslår endast är en återklang av folkpartiets under fjolårets riksdag framförda jordbruksprogram. Det är väl onödigt att erinra om att vi i denna kammare då var ganska klara över att det program, de allmänna fraser, som då framlades av folkpartiet, kunde intolkas i vilket resultat utredningen än kom till, om denna inte helt skulle hålla sig utanför de angivna direktiven. Men man är dock även inom folkpartiet av olika meningar när det gäller inställningen till detta program. Karlstads-Tidningen, där ju en känd folkpartiledamot av denna kammare brukar föra pennan, återför emellertid inte utredningens förslag till folkpartiets program utan säger att det i dessa dagar är ungefär två år sedan generaldirektör Söderström vid en av folkpartiet anordnad jordbrukardag i Karlstad skisserade ett sådant alternativ som det, vilket kommitténs majoritet gjort till sitt. Vi vet alla att generaldirektör Söderström är en stark personlighet, som givetvis i mycket hög grad satt sin stämpel på den nu framlagda utredningen. Jag tror dock att denna utredning måste bli föremål för en noggrann omprövning, och det är min förhoppning att vi, även om stora svårigheter gör sig gällande, dock skall kunna finna en väg att, som jag tidigare sagt, lösa dessa problem till tillfredsställelse för många.

Herr Hæggbloom tog upp särproblemet

om sockerbetsodlingen, och jag förstår de synpunkter han därvid anförde. Det förslag som framförts i jordbruksprisutredningen kommer givetvis att medföra en hel del bekymmer hos vissa betodlare, i synnerhet hos de odlare som är bosatta i Mellansverige, i Kalmar län och på Öland och Gotland, där det säkerligen blir svårt att få fram en prisbildning som ger jordbrukaren lön för hans möda. De problemen får dock detaljdiskuteras senare.

En annan säroddling, som säkerligen kommer att åstadkomma lika stora bekymmer, är potatisodlingen. Det förslag om fabrikspotatisodling och stärkelse- och brännvinstillverkning, som framförts i jordbruksprisutredningen, kommer säkerligen att åstadkomma en hel del diskussioner i de bygder som är berörda av dessa problem, och det kan utan tvekan bereda stora svårigheter att komma fram till en lösning som är tillfredsställande för dessa odlare.

Herr Hæggbloom var också inne på ett par andra spörsmål. Herr Hæggbloom tog upp ett problem som väl är av en ganska ringa omfattning, men som han ville göra till en stor sak, nämligen frågan om höjt anslag till Weibullsholm. Herr Hæggbloom ville göra gällande att det skulle vara en av de sista skansarna för borgerlighet där bondeförbundet eller jag som jordbruksminister inte skulle ge Weibullsholm det anslag företaget begärt. Jag tror ändå att detta är att oerhört förstora problemet. Med den rörelse Weibullsholm bedriver är företaget säkerligen inte beroende av hundratusen kronor mer eller mindre i statsanslag. Jag medger gärna att det kan utgöra ett erkännande åt denna institution ifall den får ett ökat anslag. Detta diskuterades ganska ingående i fjol, och vi kom då till den uppfattningen att Weibullsholm är ett företag där man bedriver såväl förädlingsverksamhet som merkantil rörelse och att förädlingen har skett på ett mönstergillt sätt, som säkerligen ger anledning till uppskatt-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ning från det allmännas sida. Nu är dessa ting ställda under utredning, och det skulle väl vara egendomligt om Kungl. Maj:t innan denna utredning har framlagt sitt förslag frångick sin tidigare inställning. Detta är anledningen till att jag i år inte kunnat tillstyrka eller föreslå någon utökning av anslaget till Weibullsholm.

Vidare framförde herr Hæggbloom ett problem av mycket lokal art, nämligen Emåns reglering. Jag förstår så innerligt väl de människor som är bosatta inom dessa områden. Nu finns det dock regler för bidrag till och lånemöjligheter beträffande dylika företag. Jag kan försäkra herr Hæggbloom, och Hæggbloom vet redan, att vi i jordbruksdepartementet tillsammans med lantbruksstyrelsen och av mig kallade representanter, riksdagsmän och jordbrukare från denna trakt, vid gemensamma överläggningar försökt att komma till en lösning av dessa problem. Jag skulle inte alls ha berört denna fråga om inte herr Hæggbloom tagit upp den. Lösningen av detta problem har dröjt länge, men, herr Hæggbloom, frågan är ännu inte slutdiskuterad. I den mån de nuvarande författningarna det medger är jag beredd att ge detta företag så mycket stöd som är möjligt. Frågan huruvida man skall föreslå riksdagen att lämna särstöd kommer in i ett sammanhang av den storleksordning, att riksdagen om den godkänner ett förslag om hjälp till denna vattenreglering kan ställas inför oerhört stora problem. Detta gör att jag inte tror att frågan, om man ser den i ett större sammanhang, förlorar på att man söker sig fram på olika vägar, även om det tar tid.

Herr Svensson i Ljungskile hade också ett par synpunkter att föra fram. Han var inne på att folkpartiet i fråga om skogen var av den meningen att skogen skulle vara i bondeägo, och jag fick den uppfattningen att man från det hållet inte heller var beredd att stödja någon som helst minskning av den bonde-

ägda skogen. Den socialdemokratiska partiledaren har också avgivit en deklaration i denna fråga, och jag finner att alla partier är av den meningen att man i varje fall inte bör rubba den bestående ställningen så, att bondeskogens andel minskar. Det är glädjande att få konstatera detta.

Herr Svensson i Ljungskile var också inne på frågan om skötseln, där kritik har förts fram. I det fallet tror jag att herr Svenssons och min synpunkt sammanfaller; även om man under tider som har gått har haft anledning att kritisera skötseln av vår skog så finns det väl för närvarande ett genomgående intresse för denna fråga ifrån olika håll, och det skall väl vara svårt att föra i bevis att bondeskogen skulle vara sämre skött än de allmänna skogarna är.

Glädjande nog finns det ett växande intresse för dessa frågor ibland de skogsägande bönderna, och bland annat har SLU hemställt att man skulle ta under utredning om inte vår lantmannaundervisning i viss mån skulle kunna läggas om så att skogsfrågorna kunde få ett större utrymme. Det finns möjligheter till det redan nu, men frågan är säkerligen av den art att den bör kunna bli föremål för översyn.

Herr Svensson var vidare inne på trädgårdsskötseln. På hans fråga i detta sammanhang kan jag svara, att man enligt min mening bör söka åstadkomma ett stöd för den alltmer pressade trädgårdsnäringen. Det ligger då närmast till hands att tänka sig åtgärder i den riktning som föreslogs i en av lantbruksstyrelsen i höstas ingiven skrivelse. Styrelsen föreslog däri vissa kreditgarantier och bidrag till redan befintliga, mindre trädgårdsföretag för att därigenom underlätta en önskvärd rationalisering av företagen.

På listan över propositioner som skall framläggas är det även anmält att man skall framlägga en proposition om dessa ting. Självfallet kan jag inte nu gå in på de villkor som därvid kommer att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

föreslås. Det får vi diskutera i regering-en, och därefter är det min plan att få avlämna en proposition under våren. Där skall man ta upp dessa ting till be-handling och prövning.

Herr Svensson var också inne på att de foderpriser som nu är gällande skul-le vara alldeles för höga. Ja, visst kan man säga att den relation mellan fläsk-pris och foderpris som nu råder inte stimulerar till någon ökad fläskproduk-tion, utan tvärtom. Men nu är det ju ändå så att vi under vårriksdagen har beslutat de priser som skall gälla för animalier. När man har efterlyst frihet på foderprismarknaden har statsmak-terna öppnat de slussar som eljest skul-le förhindra införande av fodermedel. Här kan alltså fodermedel komma in utan avgift, bortsett från majs. När det gäller utförande av fodermedel har man satt utförselavgift på korn för att hind-ra att partier går ur landet. Det har vis-serligen exporterats några tusen ton råg, som kanske skulle kunna sägas ha varit bra att ha kvar här i landet. Det råder en prisbildning på foder som är ganska enastående och som kanske har utvecklat sig på ett annat sätt än man har väntat sig, men det är väl så, att om man vill ha ett friare system får jordbruket ta både de nackdelar och de fördelar som följer därmed.

När det gäller importavgiften på majs behöver jag väl inte återupprepa det som sades här i våras. Herr Hæggbloom redogjorde då så klart för majsavgiftens betydelse för möjligheten att exportera ägg att jag anser att man inte har nå-gon anledning att djuploda detta pro-blem mera.

Det är klart att man här kan ha olika önskemål. Den ena gången kan man säga att man bör ha en fri prisbildning och att staten inte skall lägga sig i sa-ker och ting, en annan gång kanske företrädare för samma intressen kan säga: Varför släppte man det och det? Jag hoppas dock att man för framtiden, i och med antagande av den proposi-

tion som skall behandlas av denna riks-dag, skall kunna vinna enighet i stor utsträckning om de förslag som före-ligger där och att det sedan, när det gäller att lösa de olika särproblem, som säkerligen har en mycket stor betydel-se, skall ges möjlighet till en lösning som i så stor utsträckning som möjligt skall kunna tillfredsställa de olika in-tressena, producentintressena såväl som konsumentintressena. Producenter och konsumenter behöver varandra, det är ett axiom, och det gör att vi måste försöka att diskutera oss fram till fram-komliga lösningar även på detta om-råde.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Syftet med att jag här drog fram ett rent lokalt problem om Emåns reglering tycker jag nog att jag har nått i och med den deklaration som jordbruksministern har gjort här offent-ligt, att vad på honom ankommer skall frågan föras vidare. Därmed får jag för dagen vara belåten.

Vad beträffar anslaget till Weibulls-holm vittnar ju herr Norups resone-mang fullkomligt om det jag misstänkte, nämligen att man rätt cyniskt och föga generöst räknar med att firmen Weibull klarar av saken och att staten inte be-höver tjänstgöra såsom hjälpare.

Men, herr Norup, jag förde före mid-dagsrasten över debatten till frågan om växtförädlingen vid Balsgård. Där gäller inte det resonemanget, att det finns nå-gon privat kapitalägare som kan föra saken framåt. Jag vill utföra vad jag då yttrade med att säga att det, när jord-bruksministern nu anser sig kunna an-slå 200 000 kronor till jordbrukets forsk-ningsråd, hade varit väl befogat ur praktisk synpunkt och med hänsyn till önskvärdheten av en allmän spridning av anslagen till livsmedelsproduktionen här i landet, att Balsgård hade fått någon del av den ökning som här i alla fall fanns tillgänglig.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Så vill jag, herr talman, bidra till att föra ned diskussionen om möjligheten att förse de ofullständiga jordbruken med skog på verklighetens mark genom att påpeka, att vi ju har en expropriationslagstiftning som borde ha kunnat göra det möjligt att i rationaliserings-syfte överföra vilka skogar som helst till de ofullständiga jordbruken. Men den lagen har såvitt jag vet ännu aldrig kommit till användning. Man kan nämligen inte överföra fullvuxen, välskött skog till en ny ägare på det sättet, att staten hjälper den nye ägaren till ett skogsförvärv, utan det måste ske så, att han betalar skogens fulla värde, och det tror jag inte är möjligt med det värde på vuxen och avverkningsbar skog som vi har kommit till. Jag tror, såsom jag påpekade före middagsrasten, att den enda utvägen, om vi skall förse de ofullständiga jordbruken med skog, är att lantbruksnämnderna nyodlar skogsmark genom att lägga igen odlad jord. Sedan får jordbrukarna för en hygglig penning ta denna skogsbärande mark, som inte har något egentligt skogsvärde, och själva skapa sig ett skogskapital genom att sköta och vårda den växande skogen. Ett sådant förfarande innebär enligt min mening större möjligheter för sakens förverkligande än ett överförande av mogen skog till de små jordbruken.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på den fråga jag ställde i slutet av mitt anförande angående stöd åt trädgårdsnäringen. Jag fattar svaret så, att det skall komma en proposition till innevarande års riksdag på grundval av lantbruksstyrelsens förslag. Det finns ju då ingen anledning att diskutera detaljerna, ty kommer en proposition, kommer också motionsrätt.

Jordbruksministern konstaterade att han och jag var överens i allt väsent-

ligt när det gällde skogen, och det är ju nöjsamt att få konstatera det en och annan gång. Jordbruksministern gick förbi den fråga jag sist ställde, hur det är med den politiska återförsäkringen angående överförande av ytterligare stora skogsarealer till bondejordbruket, och den är kanske inte heller så lätt att svara på. Annars har ju bondeförbundet berömt sig omåttligt av vad man skulle göra i det fallet.

Jordbruksministern har nu upptäckt, att det nuvarande foderpriset kanske inte är så lyckat, och jag ber att få notera det som ett framsteg i debatten. Tiden här räcker inte till, och jag har inte heller lust att ta upp en debatt i sakfrågan i det fallet, annars finns det ju mycket att säga om vad som har varit.

Beträffande folkpartiets program sade jordbruksministern sedan att det var så allmänt hållet, att man kunde stoppa in vad som helst i det. Men jag har nämnt fem preciserade punkter, och jordbruksministern har inte gjort något som helst försök att gå in på de konkreta frågorna. Det är heller inte nödvändigt; det är väl så som jordbruksministern säger, att de sakerna får bli föremål för noggrann prövning, och får vi leva och ha hälsan, kanske vi får tala flera gånger om dem.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Beträffande foderpriset vill jag bara säga till herr Svensson, att det ingalunda är den här debatten som har upplyst mig om att foderpriset i dag är högt i förhållande till fläskpriset. Det är ett resultat av den utveckling som har skett.

Jag tyckte att herr Hæggbloom rekommenderade att jag skulle använda expropriationsförfarandet beträffande skog, men det menar väl ändå inte herr Hæggbloom. Det är en möjlighet som finns rent formellt, men herr Hæggbloom och jag är nog överens om att det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nu är omöjligt att använda den, eftersom värdena kommer att bli oerhört höga vid expropriation och endast ett ringa fåtal jordbrukare skulle kunna skaffa sig skog genom expropriationsförfarandet.

Vad sedan gäller Balsgård är det väl så, att den verksamhet som där bedrivs inte är samma sak som den jordbruksforskning som bedrivs inom jordbrukets forskningsråd. Det skall lämnas ett ökat anslag till jordbrukets forskningsråd, och skulle de sakkunniga forskare som sitter i rådet vara av den uppfattningen, att någon särskild uppgift som är aktuell vid Balsgård behöver lösas, har man möjlighet att klara den saken.

Vid bedömande av statens inställning till Balsgård är att beakta, att denna anläggning kommit till utan statsmakternas medverkan. Även om det är så, att denna förädlingsanstalt har utfört och utför mycket av värde, tror jag ändå att det är ganska nödvändigt att hävda, att en förädlingsanstalt som uppstår redan från början antingen försäkras sig om statens medverkan och medgivande eller också, om den startar ändå, finner sig i att sedan gå till statsmakterna och få det stöd som kan ges.

Här är det fråga om hur stor Balsgård skall bli. Balsgård gör säkert en oerhört god insats för närvarande, men fråga är om inte Balsgård i nuvarande situation får inskränka sig något eller i varje fall inte expandera, och då kan det hända att man kan klara sig med de bidrag som nu är givna. Man kan självfallet ha önskemål och föra fram än det ena och än det andra förslaget, men det sammanfaller inte riktigt med de synpunkter som tidigare gjort sig gällande från herr Hæggbloms sida, om jag fattat honom rätt, att man får finna sig i att den budget som är upprättad och de förslag som föreligger i propositionen går i sparsamhetens tecken. Jag har utgått från detta, och om man inte får en ökning av anslaget till Balsgård, som också ingår i den utredning som nu kom-

mer, får man vänta tills utredningen är klar och därefter ta ställning till hur det skall bli med Balsgård.

Sedan skall jag inte ta upp någon debatt om Weibullsholm. Jag tillät mig ändå att ge ett erkännande åt Weibullsholm. Jag tror att dess ärende kommer att behandlas i utredningen. Med de ekonomiska konjunkturen som rått har nog Weibullsholm haft en utveckling, som varit gagnarlig för hela vårt jordbruk men också för Weibullsholm.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Norup försöker ur mitt förra anförande få fram att jag på något sätt skulle rekommendera expropriation av skog i enskild ägo, får jag säga att jordbruksministerns annars jordbundna fantasi har hoppat litet för långt. Jag har här i kammaren yrkat avslag på expropriationslagstiftningen. Jag bara påpekade för herr Norup att den möjligheten finns, om man tror att man skulle kunna överföra fullvuxen skog i de ofullständiga jordbruken.

Sedan blottade herr Norup en fullkomlig oförståelse för Balsgård. Han säger att det är klart att man kan ha olika mening om saken. De som här satt i gång hade att svara för följderna. I riksdagen finns det verkligen olika meningar om dessa saker. Jag måste säga att den anvisning som herr Norup ger, att forskare där nere skall kunna få hjälp, den räcker inte i den situation som nu föreligger, där det behövs 2 100 kronor till dagsverken och arbetslöner, 2 000 kronor till förbrukningsartiklar och 5 000 kronor till underhåll av byggnader. Det går väl i alla fall inte att från jordbrukets forskningsråd få bidrag till sådant.

Dessutom har denna utredning om växt- och fruktträdsförädling, som fått denna fråga om hand, uttalat att det anslag på 100 000 kronor, som man tillstyrker, måste betraktas som ett oundgängligen erforderligt minimibelopp för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

att ifrågavarande verksamhet skall kunna upprätthållas i nuvarande omfattning och hittills uppnådda arbetsresultat icke skall äventyras. Utredningens förhandsbesked på den punkten är åtminstone för mig tillräckligt avgörande för att jag skall anse jordbruksministrarnas inställning som alltför ogenerös för att inte säga snål.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! I slutet av förmiddagens plenum har herr Svensson i Ljungkile hållit ett anförande här i kammaren. Jag var på grund av min närvaro i första kammaren icke i stånd att avlyssna vad han då yttrade, men den redogörelse jag har fått för hans anförande ger mig anledning att göra några tillrättalåganden.

Det förefaller som om herr Svensson i Ljungkile hade ondgjort sig över att det nu, när penningvärdesutredningens undersökningar kommer fram, är min avsikt att tillkalla en kommitté med representanter för riksdagen, löntagarorganisationerna och näringslivet för att dra slutsatser av det framlagda utredningsmaterialet. Det är ju i själva verket på det sättet, herr Svensson i Ljungkile, att det hela tiden har varit förutsättningen att så skulle ske, och utan detta kan jag inte se hur man skulle kunna dra nytta av det utredningsarbete, som hittills har bedrivits.

Vidare har herr Svensson fällt ett yttrande, som ungefär gick ut på att det i finansdepartementet sker en så hård granskning av kommunernas ansökningar om lånetillstånd, att kommunerna är nödsakade att hålla en hög utdebitering för att få resurser att hävda sin kommunala självbestämmanderätt. Av detta yttrande kan man dra den slutsatsen, att den ekonomiska ändamålsenligheten av kommunernas lån prövas i finansdepartementet. Detta är ett fullständigt misstag. Vi har var-

ken vilja eller resurser att genomföra en sådan granskning. Den granskning, som enligt kommunallagarna tillkommer finansdepartementet och Kungl. Maj:t, går endast ut på att pröva, om de ändamål, för vilka kommunerna begär att få uppta lån, faller under kommunernas kompetens, d. v. s. inom ramen för kommunallagarna och andra liknande författningar. Vi vägrar aldrig lånetillstånd, när det villkoret är uppfyllt, utan endast då det gäller att skaffa pengar till någonting, som kommunerna inte har laglig rätt att syssla med — det kan ju hända att det förekommer, men det var väl inte det, som herr Svensson ville slå vakt omkring.

Sedan har vi en prövningsgrund till, och det är att inte dessa lån är behäftade med sådana villkor, att den nuvarande generationen oskäligt för över bördor på kommande släkten. Det är endast efter dessa två prövningsgrunder som prövningen sker, och jag kan inte förstå, vad det skall vara för mening i att herr Svensson skall låta riksdagens protokoll förmedla uppgifter, som är missvisande och som inte har med verkligheten att göra.

Sedan har herr Svensson skyndat till herr Ohlins undsättning för att försöka bringa reda i det halsbrytande bokföringsresonemang om kommunmedlen, som herr Ohlin invecklade sig i på förmiddagen. Herr Svensson klargör meningen i herr Ohlins dunkla resonemang. Herr Svenssons förklaring är denna. Om vi hade gjort avsättningar av kommunmedel för 1953/54 och 1954/55 så skulle vi för 1955/56 ha kunnat tillgodoräkna oss 250 miljoner kronor till. Men, ärade kammarledamöter, några sådana avsättningar har inte gjorts. Herr Svensson har alltså inför kammaren klargjort, att herr Ohlins med stora åthävor framförda resonemang var rent hypotetiskt. Ja, herr Ohlin och herr Svensson i Ljungkile, om inte om funnits till, så skulle mycket sett annorlunda ut här i världen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr Svensson pekar på att enligt riksräkenskapsverkets mening saknar ett system med endast sporadiska avsättningar av kommunmedel den konsekvens och fasthet, som är önskvärd med hänsyn till redovisningen av budgetutvecklingen. Man har alltså inte haft några konsekventa regler, och det skall man, säger herr Svensson, i första hand klandra mig för.

Att det inte gjorts några avsättningar under de senaste två åren beror på att varken vi i finansdepartementet eller experterna i riksräkenskapsverket förutsåg, att inkomstutvecklingen skulle bli sådan, att det skulle uppkomma några större eftersläpningar i fråga om kommunmedlen. Jag undrar vad herr Ohlin skulle ha sagt i fjol, om jag kommit till riksdagen och föreslagit, att vi skulle avsätta några hundra miljoner kronor för ifrågavarande ändamål. Tror inte kammarens ärade ledamöter att herr Ohlin då skulle ha beskyllt mig för att försöka sätta krokben för hans skattesänkingsförslag? Nu föreslår jag på rekommendation av riksräkenskapsverket för 1955/56 en avsättning på 350 miljoner kronor.

Riksräkenskapsverkets hela skrivelse i frågan har jag redovisat i anknytning till finansplanen på s. 57—61. I själva finansplanen har jag klart sagt ifrån, att det blir ett överskott på 400 miljoner kronor men att 350 miljoner kronor av det beloppet är kommunmedel, som jag på riksräkenskapsverkets förslag velat sätta av för utbetalningar under åren 1956/57, 1957/58 och 1958/59. Jag frågar, om detta kan anses som en ohederlig och vilseledande redovisning. Är det inte snarare herr Ohlins försök att med hypotetiska konstruktioner skapa intryck av snussel i budgetredovisningen, som är det ohederliga?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Skall man klargöra svenska statens finanser tror jag det är

ytterst väsentligt, att man försöker att skilja på vad som är verkliga inkomster och utgifter för staten av vanlig art och vad som är ut- och inbetalningar av kommunmedel. Om detta kan inte råda någon meningsskiljaktighet.

Nu är det så detta år 1955/56, att om vi haft den nya metod genomförd, som finansministern nu vill genomföra och som han säger kommer att ge mera rättvisande resultat, så skulle det ha varit fullt klart att året 1955/56 får man in 350 miljoner kronor kommunmedel, som staten inte har möjlighet att disponera över, men samtidigt betalar man tillbaka 250 miljoner kronor av tidigare influtna kommunmedel, så att nettobelastningen skulle varit 100 miljoner kronor på grund av dessa in- och utbetalningar.

Nu är det emellertid så, att denna metod inte är genomförd utan genomföres till hälften. Man har inte avsatt under de två senaste åren — det löpande och det föregående — några pengar, och därför har staten, om jag så får uttrycka mig, gamla skulder till kommunerna som inte är bokförda. Det är 450 miljoner kronor på två år.

Nu säger finansministern, att detta får vi rätta till för att det nya systemet skall löpa — det är tankegången i alla fall — och det kan man ju göra. Man får då avsätta medel för att betala de där gamla skulderna, men det är ju en helt annan sak än vanliga statliga utgifter. Finansministern talar inte om och klargör inte denna skillnad.

Nu är frågan: Om den nya metoden skall genomföras, bör man inte under det löpande året 1954/55 göra en avsättning? Varför skall man fortsätta med den gamla, mindre tillfredsställande metoden även detta år? Vi har ju möjlighet att före riksdagens slut rätta till detta. För detta år gäller det netto 150 miljoner kronor, men det talar finansministern inte om. Herr Sköld väljer att belasta 1955/56 med 250 miljoner kronor till återbetalning av en gammal icke

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

bokförd skuld. Ja, det kan man naturligtvis göra, men man skall då tala om att, när man avsätter 350 miljoner i stället för 100 miljoner, är de där 250 miljonerna inte någon egentlig löpande utgift för året utan en gammal skuldbetalning, som inte i och för sig har något att göra med statens vanliga utgifter. Men finansministern ger tvärtom intryck av att ha renodlat budgeten så att budgetbalansen inte berörs av kommunmedlen 1955/56, när sanningen är den att budgetbalansen kommer att beröras av de kommunala medlen flera år framöver. Finansministern borde enligt min mening — med den metod han valt — tvärtom ha varnat och sagt ifrån, att redovisningen blir inte rättvisande förrän om några år, ty jag måste göra rent tillfälliga bokföringsmässiga belastningar för att återbetala gamla skulder.

Det är väl alldeles klart att för en bedömning av statens finanser på längre sikt är det den mest relevanta skillnad mellan vanliga statliga inkomster och utgifter, exklusive sådana där tillfälliga korrekationer av gamla icke bokförda skulder från tidigare år, och då har man ett överskott på 300 miljoner kronor. 300 miljoner, herr finansminister, är en siffra som Ni inte alls har nämnt!

Om det skulle vara så, herr talman, att för framtiden inkomsterna och utgifterna steg lika mycket varje år från 1955/56 och man frågade denna kammar-ledamöter, hur de tror att budgetöverskottet då är om några år, så skulle kammar-ledamöter efter att ha läst finansministerns redovisning svara, att det blir väl 50 miljoner. Men detta svar skulle vara fel. Om statens inkomster och utgifter fortsätter att öka lika mycket eller inte ändras alls, så blir budgetöverskottet om några år 300 miljoner. Detta är en mycket relevant siffra, när man skall bedöma våra faktiska ekonomiska möjligheter att på längre sikt genomföra en skattesänkning. Denna sak borde finansministern ha ordentligt belyst.

Gör man en specialbelastning för att betala en gammal, icke bokförd skuld, så bör det klart redovisas att det är en alldeles speciell transaktion och att när det gäller statens vanliga inkomster och utgifter finns ett överskott på 300 miljoner kronor. I stället för att redovisa detta och diskutera varför man inte skall börja korrigera åtminstone under löpande budgetår, ger finansministern intryck av att han under år 1955/56 har renodlat den statliga budgeten från inflytande av dessa kommunmedel. Det är icke en rättvisande bild, herr finansminister.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är beklagligt, att finansministern inte hade tillfälle att höra vad jag yttrade här i kammaren — det följer ju av detta opraktiska tvåkammar-system. Emellertid har jag inte ondgjort mig över kommittén. Jag har helt enkelt konstaterat, att vi inte vet huruvida det finns någon hållbar teoretisk grund under den förda finanspolitiken, och det erkänner finansministern, att man inte vet. Det skall utredas, och det har nu utretts under fyra år, och man blir väl färdig detta år. Sedan skall man väl fortsätta att utreda en omgång till. Det konstaterade jag, och det är inte mycket mer att säga om den saken.

Vad sedan gäller kommunernas utdebitering, så må det vara hur som helst med det materiella innehållet i finansdepartementets granskning. Emellertid har jag i landsting och kommuner i flerfaldiga sammanhang mött just detta motiv: låt oss se till att vi slipper springa och bedja finansdepartementet om att få låna, utan ha möjlighet att klara oss själva. Så är det. När man sedan fått ihop dessa 1,7 miljoner, så sitter finansministern där med sina »tankelinjer», som man inte vet vad de innehåller.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Vad sedan gäller avsättningen under detta löpande och näst föregående år, så säger finansministern, att det resonemang som förs är hypotetiskt. Ja visst är det det. Men att den uraktlåtna avsättningen leder till en belastning på nästa budgetår, är inte något hypotetiskt resonemang. Här skulle jag vilja ställa en fråga, och jag tror att om finansministern vill besvara den frågan, skulle det klara upp det väsentliga. Jag frågar: Om några kommunala medel aldrig hade blandats samman med statskassan men allting annat varit precis lika, hade inte då nästa års budget visat 300 miljoner kronor i överskott?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Först vill jag till herr Svensson i Ljungskile säga, att det är klart att jag får sitta där med mina tankelinjer. Det är ju inte alla, som i likhet med herr Svensson i Ljungskile har tid att skriva filosofi. Men sedan tycker jag det är litet lättfärdigt, när herr Svensson i Ljungskile säger, att det får vara med fakta hur som helst, folk säger så och så. Vad finns det för anledning att sprida rykten, som man inte vet bakgrunden till och som man inte vet om de är sanna eller ej? Det är en moralfilosofi, som jag tycker att herr Svensson borde känna sig för god för.

Härefter skall jag gå över till något annat, som inte är lika lustigt. Herr Ohlin sade, att jag tänker belasta budgetåret 1955/56 med en gammal skuld. Det är fullkomligt fel! Den företagna utredningen visar, att av den uppbörd som inflyter under budgetåret 1955/56 är 350 miljoner kronor kommunernas. Det är med andra ord en skuld, som staten får till kommunerna under nämnda budgetår. Därmed är också herr Svenssons i Ljungskile fråga besvarad. Det blir inte några 300 mil-

joner kronor i överskott, om vi inte blandar samman räkenskaperna med den kommunala uppbörden. Det var den saken.

Sedan är det riktigt — och det har jag ingalunda bestritt — att det under de två senaste åren har uppkommit en statens skuld till kommunerna, men det är en annan fråga. Det är klart att man kan säga som herr Ohlin: Varför vidtages det inte en avsättning under nu löpande budgetår, så att denna skuld redovisas i fonden? Men låt oss då se på vad det skulle få för konsekvenser, om vi för att återbetala en gammal skuld avsätter 250 miljoner kronor under detta budgetår. Det skulle innebära att vi endast få ta 100 miljoner kronor i anspråk för nästa budgetår. Det blir inga 300 miljoner kronor av det, herr Ohlin!

Man kan som sagt ställa frågan, varför vi inte försöker fondera denna gamla skuld, men vad skulle det tjäna till att göra det nu? Saken är nämligen den, att det inte kommer att finnas något överskott i 1954/55 års budget. Vi har visserligen i statsverkspropositionen räknat fram ett överskott på 170 miljoner kronor, men låt oss vänta till riksdagens slut, när alla tilläggsstatspropositioner framlagts och avtal träffats om statstjänstemännens löner. Då får vi nog vara glada, om det blir plus minus noll! Om vi nu skulle göra en avsättning för att täcka den gamla skulden, skulle vi då låna upp pengar? Det menar inte herr Ohlin. Han menar att vi skall föra över pengarna rent bokföringsmässigt på papperet. Men det leder ju inte till några som helst förändringar av vår ekonomi för nästa budgetår. Jag förstår inte varför vi skulle göra budgetberäkningen för nästa budgetår mera invecklad än nödvändigt. Det är ju fastslaget att vi icke har gjort några avsättningar. Hela det resonemang, som herrar Ohlin och Svensson i Ljungskile för, går ut på att de och de förhållandena skulle vara för

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

handen, om vi gjort så och så. Men nu har vi inte gjort det, och alltså är de icke för handen. Herr Ohlin försöker bara krångla till dessa saker, men de är inte alls så krångliga, som han vill göra gällande.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Som jag framhöll i min förra replik vill man ute i kommunerna — oavsett innehållet i finansdepartementets prövning av kommunala lånehandlingar — frigöra sig från dessa låneansökningar. Detta beror också på att man måste stå i kö, och även om man någon gång i framtiden får låna, så vet man inte när man får det. Det är därför ett faktum, att dessa förhållanden påverkar kommunalmännens inställning i de frågor som här diskuteras.

Vad sedan gäller nästa års statsfinanser, så erkänner finansministern att det finns en skuld för två år, uppgående till 250 miljoner kronor, därav 100 miljoner kronor från nu löpande budgetår — om man kan lita på vad som står på s. 57 i propositionen. Men samtidigt förklarar finansministern, att om vi inte hade haft denna skuld och alltså inte hade behövt återbetala nämnda summa, så hade överskottet ändå inte blivit större. Men det är väl ändå att göra dessa saker krångligare än de är!

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern började sitt anförande med att säga, att det är fel att härvidlag tala om en gammal skuld. Men minuten senare erkände han att det var riktigt att tala om en gammal skuld. För budgetåret 1954/55 är det med den nya metoden, som finansministern anser rättvisande, fråga om en *nettobelastning* inte på 250 utan på 150 miljoner kronor. Nu frågar finansministern: Varför kan man inte vänta med att införa den nya, bättre metoden? Ja, härpå kan man ju

svara till att börja med, herr finansminister: Varför vänta, varför inte göra det hela mera rättvisande snarast möjligt, så att det blir en mera riktig redovisning inte bara för löpande år utan också för följande i stället för att ha en erkänt missvisande metod för det löpande året och en likaså missvisande för följande år? Jag tycker att riksräkenskapsverkets uträkningar är oklanderliga och att intet ansvar vilar på ämbetsverket, utan att allt ansvar vilar på finansministern, som i stället för att klargöra dessa saker rört ihop det hela.

Men så säger finansministern, att om man skulle gjort något nu löpande finansår 1954/55, skulle man fått låna upp pengarna. Men förlåt, herr finansminister, detta är rena tankeförvirringen. Det är inte fråga om att låna upp pengar, de skall inte betalas ut i år, utan det är fråga om hur man mellan olika budgetår skall kunna göra en redovisning mera rättvisande. Varför inte göra vad som göras kan nu? Om nu finansministern inte vill göra det för löpande budgetår utan väntar med det hela till nästa, så à la bonne heure, men då bör väl finansministern göra klart för svenska folket att mellan statens verkliga inkomster och utgifter föreligger en skillnad på 300 miljoner kronor, men att finansministern belastar detta år med återbetalning av en gammal skuld på 250 miljoner kronor — det är inte hela skulden ty den är större — vilket reducerar budgetöverskottet till 50 miljoner kronor. Det borde finansministern ha talat om så att svenska folket förstått hurudant läget faktiskt är.

Antag att statens inkomster och utgifter år efter år förblir oförändrade, hur stort blir då budgetöverskottet? Jo, då blir det om några år 300 miljoner kronor, ty så stor blir differensen mellan de verkliga statliga utgifterna och inkomsterna, så snart bokföringstransaktionen med kommunala medel klarats upp. Den saken borde finansministern

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ha förklarat, om över huvud taget de 30 sidorna inledning skall ha någon mening.

Sedan vill jag gärna för att inte bli missförstådd erkänna att jag tycker, att på andra punkter har budgetframställningen under senare år undergått en teknisk förbättring — den har blivit tydligare. Det är därför beklagligt att finansministern på denna viktiga punkt gjort sig skyldig till en sådan här föga tillfredsställande redovisning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Herr Ohlin har påstått, att jag först förnekat att det finns en gammal skuld, men sedan medgivit den. Det enda jag i det avseendet har sagt har varit, att de 350 miljoner, som nu föreslås till avsättning, inte är någon gammal skuld.

Vidare säger herr Ohlin, att så och så skulle finansministern gjort för att klara upp dessa saker för svenska folket. Jag misströstar emellertid om den saken. När jag inte ens kunnat klargöra det hela för herr Ohlin, lär det vara hopplöst att få svenska folket att förstå det.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Nu har vi hört en del statsråd och alla partiledarna i denna debatt och till sist fått undervisning i bokföring, som vi bör kunna begripa. Huruvida svenska folket sedan verkligen begriper hur bokföringen sker, vet jag efter dessa utläggningar inte.

Jag skulle emellertid, herr talman, vilja börja mitt anförande med att erinra om vad en engelsk tidning skrev för cirka hundra år sedan, nämligen att det är pressens plikt att tala och statsmannens att tåga. Det sagda behöver naturligtvis inte betyda, att det är sant i dag. Pressen behöver inte tänka och tala fritt, låt vara att vårt land i dag lyckligtvis har en dagspress med både kvalitet och omdöme. Det sagda

behöver inte heller innebära, att alla politiker som talar därför också är statsmän, eller att de som tiger inte är det. Tigandet uppfattas ofta som politisk klokhet, även om det alltför många gånger bara är uttryck för andlig eller fysisk lättja eller rädsla att tillkännage sin uppfattning som kan stöta någon. Här i riksdagen förefaller det som om uttrycket att statsmannens plikt är att tåga modererats till uttrycket, att en fråga lyfts upp över partierna. Därmed avses väl att den lyfts över från folkets valda ombud till partiledarnas plan, som efter förmåga — det har vi hört i dag — försöker agera med uttryck för statsmannaklokhet. Denna utveckling är farlig. Svenska folkets valda ombud måste slå vakt om sin rätt att tänka och tala fritt, en demokrati måste vara levande både på djupet och bredden, om den skall fungera sunt och om den skall vara en återspeglings för tankar och utveckling hos ett fritt demokratiskt folk.

Jag tror nämligen inte att den debatt, som här i dag har förts om vissa detaljer verkligen ger de svar som det svenska folket vill ha på sina frågor i en remissdebatt. Dagens brännande frågor, både kultur-, social-, ekonomiska och försvarsfrågor, förtjänar all den uppmärksamhet och allt det intresse som kan mobiliseras. Det budgetförslag som presenterats årets riksdag, återinförandet av investeringsavgiften, försvarets utformning och kostnader, etc. är ju stora frågor som kommer att påverka framtiden i allra högsta grad.

Låt mig först säga några ord om investeringsavgiften och rakt på sak deklarera, att jag icke gillar finansministerns förslag att återinföra densamma. Den var 1952 och 1953 och den är även nu, ett år senare, skadlig för handel och industri, för näringslivet över huvud taget. Den är till sin konstruktion likartad med högräntan men träffar än mera slumpartat. Investeringsavgiften skapar ovisshet och främjar spekulativa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

intressen, och därigenom skadar den i främsta hand den lojala handeln och den ur samhällssynpunkt viktigaste delen av näringsliv och industri.

Jag har vid olika tillfällen här i kam-maren utvecklat den synpunkten, att högränta och investeringsavgifter inte är användbara medel när det gäller att styra en konjunktur. Vårt komplicerade samhälle och modern handel och industri kan inte styras och tuktas med teorier utan hänsyn till praktiska och ekonomiska realiteter. Detta borde både ekonomer av facket och politiker beakta, om den ekonomiska grundvalen för vårt framåtskridande skall hålla. Och eftersom jag själv företräder en politisk uppfattning, som förutsätter ett starkt näringsliv, och då vi, under de årtionden vi har haft politisk makt här i landet, har kunnat konstatera, att industri och företagsamhet blomstrat, så måste jag ge uttryck åt min farhåga när det gäller ett återinförande av investeringsavgifter.

I dagens läge kan en viss tendens till sänkning av prisnivån skönjas, och en köparens marknad har skapats. Vi har sagt att reallönen kan höjas genom högre penninglöner men kanske främst genom att prisnivån sjunker. De lönekrav som framställts under den senaste tiden från arbetarhåll är måttfulla, och man kan inte ta dem till intäkt för utomordentliga åtgärder. När staten tillgriper denna bilaccis och denna investeringsavgift, måste man anse, att man behöver vidta utomordentliga åtgärder.

Jag vill erinra om att en amerikansk expert inom industrien helt nyligen förklarade, att lönerna inom det amerikanska näringslivet har varit pådrivande och att man därigenom kunnat få fram en rationalisering av stor betydelse. Jag tror därför att när svensk fackföreningsrörelse nu hållit på med sina förhandlingar, så har man på den kanten visat ett sådant omdöme i de därvid framförda måttfulla kraven, att

jag inte kan tänka mig att en situation skulle kunna uppstå som kräver de nu föreslagna åtgärderna.

Vi skall också komma ihåg att investering och rationalisering är livsvillkor för att vi skall få billigare priser inom landet, men det är även förutsättningen för att vi skall kunna hävda oss i den internationella konkurrensen. Jag tillhör dem som inser den tvingande nödvändigheten av en planering. Vår handel och industri måste få möjlighet att även planera på lång sikt, och detta kräver att man från statens sida skapar betingelser för realisering av dessa önskemål.

Tilltron till samhällets vilja och förmåga att skapa möjligheter för en sådan planering är ett viktigt fundament för vår ekonomi liksom för all skapande verksamhet. Om tilltron till samhällets vilja att stödja en sådan verksamhet rubbas, kan händelser inträffa som omöjliggör en förnuftig ekonomisk planering på längre sikt. Vi kan även genom okloka åtgärder riskera att en situation skapas, där den ansvarsmedvetna handeln drives in på spekulativa vägar. Det är ur landets, industriens och arbetarnas synpunkt olyckligt, om vi skulle komma i ett sådant läge.

Jag har förut erinrat om att utvecklingen inte står stilla inom industrien eller handeln. Det internationella läget inbjuder inte heller till ett stillestånd. Skall vi kunna hävda oss — och detta är ett villkor för vår levnadsstandard — måste vi helt enkelt investera och rationalisera. Slumpartat verkande stoppmedel, som träffar utan åtskillnad, är livsfarliga för ett land som har så stor utrikeshandel som vårt. Det är lätt att släpa efter i utvecklingen, men det kan vara svårt, ja, kanske omöjligt att hinna ifatt utvecklingen, om vi genom obetänksamma åtgärder skulle försätta vår industri och handel i en ogynnsam situation.

Om jag har förstått finansministern rätt, är det väl i främsta rummet den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

alltför stora köpkraften och köpviljan men jämväl investeringslusten som oror. En inflation är en allvarlig företeelse, det visas av händelser både inom och utomlands, och det är självklart, att vi vill värja oss mot detta spöke. Men spökrädslan får inte göra villan värre än den är, och enligt min mening är investeringsavgifter ett farligt medel, som kan mera bidra till än hindra en inflation.

Vi har under senare tid fått en mera effektiv priskontroll, och jag hälsar detta med tillfredsställelse, ty handeln har tyvärr på en del håll inte visat den vilja till konkurrens och till prisbillighet, som man skulle önska. Men jag vågar säga, att på många områden har handeln varit med om att pressa marginalerna på ett sådant sätt att vi inte skall klaga. Priskontrollen är dock tyvärr nödvändig, och den har en stor uppgift att fylla i dagens situation.

Finansministern sade i förmiddags, att vi skulle försöka stävja investeringsviljan genom denna investeringsavgift, och man bör väl i det sammanhanget inte se bort från den växelverkan som finns mellan produktion och investering i produktiva medel. Jag tror därför att man inte skall bolla så lättvindigt som en del har gjort med påståenden om att man dels skall hålla tillbaka köpkraften, dels hålla tillbaka nödvändiga investeringar, ty det ena utesluter inte det andra.

Det har också talats om den fulla sysselsättningens problem. Jag anser att den fulla sysselsättningen är en av de största vinningar vi under senare tid har kunnat göra i detta land, och det finns anledning för oss att med allvar söka finna metoder, som gör det möjligt för oss att bibehålla den fulla sysselsättningen utan att vi ständigt och jämt skall komma i situationer, där improviserade åtgärder skall behöva föras in i diskussionen. Jag har, herr talman, ett intryck av att man inom industrien, handeln och övrig ekonomisk

verksamhet har ansett det vara ett uttryck för soliditet och sund ekonomi, att man skapar olika fonder för att ta till, om saker och ting inträffar inom ett företag, som kan förorsaka svårigheter. Man gör avskrivningar på lager, och jag tror, att både då det gäller avskrivningar och då det gäller att försöka skapa ekonomisk styrka inom företagen, skall samhället vara aktsamt, så att dessa handeln och industriens konjunkturfonder inte förstörs. Ur olika synpunkter är både samhället och företagen — statliga, enskilda eller kooperativa — betjänta av att företagen har möjligheter att själva kunna lösa ett ekonomiskt problem.

Jag har försökt att här i riksdagen få förståelse för att staten skulle skapa någon sorts konjunkturfond, som hastigt skulle kunna samla upp penningmedel i en situation, kanhända likartad med den vi har i dag. Men denna konjunkturfond skulle inte kunna anlitas endast vid en inflationistisk utveckling utan jämväl vid en vikande konjunktur för skattelättnader, för industriell verksamhet eller om något företag skulle behöva ekonomiska resurser för att lösa ett tillfälligt problem.

Av den diskussion som har förts här i dag, inte minst från nationalekonomernas sida, vill det synas att man förutsätter, att statlig verksamhet skall skötas på naturahushållningens grund, där man får balansera nästan på en tioöring. Hur skulle det vara, om ni försökte tillämpa samma principer inom den enskilda företagsamheten? Skulle de stora bolagen — exempelvis det 600-åriga bolaget, om vilket jag vid olika tillfällen har sagt, att det är det enda socialistiskt uppbyggda företaget i vårt land, i det att bolaget självt äger råvaran och deltar i produktionsprocessen så att säga från källorna till havet — kunna klara sin ekonomi, om denna skulle balanseras efter samma principer som herr Ohlin och andra här i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dag har menat att staten skulle tilllämpa?

I nuvarande situation måste staten skaffa sig möjligheter att lägga upp en konjunkturfond, som kan användas för reglering av det ekonomiska livet. Därvid kan det inte bli tal om en eller annan miljon, utan om svenska staten skall kunna utöva en liknande ekonomisk verksamhet som exempelvis ett sunt enskilt företag, måste det bli fråga om någon miljard.

Nu vet jag att man säger, att staten bör lösa dessa frågor genom att försöka få till stånd ett ökat sparande, och vi har också här hört jeremiader från olika håll om att staten genom sin ekonomiska politik hindrat sparandet. Jag vill då fråga herrar nationalekonomer och andra: Har det svenska samhället genom återbetalning av lån och genom sparande på annat sätt någonsin sparat mer än nu? Jag vågar påstå att så inte är fallet. Vi skall också komma ihåg att det i dag sker ett helt annat sparande än tidigare. När jag på 1930-talet först kom i kontakt med olika samhällsekonomiska problem, hade inte samhället vidtagit de sociala försäkringsåtgärder för medborgarna som i dag finns. Då vi nu medelst skattsedeln betalar våra avgifter för olika former av social försäkring är det, herrar Ohlin och Hjalmarson, bara den skillnaden mellan detta och avgifterna till privata försäkringsbolag och andra organ, att statens avgifter är lägre än de andra avgifterna.

Herr Dickson talade om att folk måste ha förtroende till den ekonomiska politiken för att vilja spara. Då måtte det inte, herr Dickson, ha funnits något förtroende för den politik som fördes i början av seklet, ty på 1920- och 1930-talet, när jag började följa dessa frågor, var möjligheterna att spara minimala, även om man hade ekonomiskt sinne.

Jag menar alltså att staten måste räkna med att under goda konjunkturer

lägga upp en konjunkturfond av en storleksordning som passar för den verksamhet staten utövar. Eftersom vi för närvarande har ett uppbördssystem, som gör det möjligt att även under ett finansår ändra skatteuttagningsprocenten både uppåt och nedåt, skulle vi på detta sätt kunna ingripa styrande i konjunkturerna i den ena eller andra riktningen.

Jag har i detta sammanhang velat ge min uppfattning till känna, ty när man här i riksdagen börjar diskutera om ekonomiska frågor och om besparingar på någon miljon eller kanske bara på någon tusenlapp, verkar det nästan som om man aldrig tagit del av den ekonomiska verksamheten inom vårt trots allt mångskiftande och välskötta affärs- och industriliv. Jag har velat säga ifrån att jag inte kan vara med om den föreslagna investeringsavgiften, då jag anser den farlig såväl för industrien och dess arbetare som för vår levnadsstandard över huvud taget. Jag skulle vilja råda herr Sköld att försöka finna andra medel för att nå sitt syfte.

Medan jag är inne på frågor som rör handeln, skulle jag till finansministern vilja rikta en vädjan beträffande en sak som jag förut har påtalat, nämligen den takt, vari utredningen rörande tobakshandelns organisation sker. Jag skulle önska att finansministern endera ville ta på sig den bistaste min som han kunde prestera och tala med utredningsmannen om detta eller att han också köpte litet Kruschen-salt och skickade upp till Rosenbad, där utredningsmannen lär sitta. När man tar del av det sätt, varpå denna utredning sköts, får man en viss förståelse för folkpartiets tal under valrörelsen om dåliga prestationer. Jämfört med takten i denna utredning torde den hastighet snigeln presterar vara så stor att den kräver fartbegränsning.

Jag skulle önska, att finansministern försökte visa litet handlingskraft på detta område och inom ett år redovisa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vad utredningen kommit fram till, eller också får han försöka att endera ge bättre betalt eller också ordna det hela på annat sätt. I varje fall vill vi inte ha utredningar av denna typ, och det bör finansministern ha reda på.

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord om en annan sak. Den tillhör väl de frågor, som har lyfts över partierna. Jag syftar på försvarsfrågan. Herr Hjalmarson har visserligen gett överbefälhavaren en blomma av arten Nattens drottning — eller kanske det var något annat? — men jag måste i varje fall beklaga försvarsfrågans öde, när den lyfts över partierna. Med risk att bli kallad litet av varje får jag ändå lov att säga, att det nu måste bli slut på miljardrullningen till försvaret. Jag tror, att vi med litet rationalisering och sparsamhet inom försvarets olika områden har möjlighet att klara den uppgiften utan att förorsaka försvaret några som helst skador. Jag vet, att man i detta sammanhang har fastnat i ett automatiskt tänkande, där magiska procenttal och försvarskostnadens procentuella storlek i förhållande till nationalprodukten skall vara någon sorts kompass. Vad vårt försvar kostar torde emellertid ingen kunna ange, därför att vi utöver försvarsbudgetens miljarder har kostnader, som kommuner, landsting och bygghus får ta på sig. När man skall resonera om försvaret, bör man enligt min uppfattning inte använda den procentuella jämförelsen. Jag har tyvärr inte kunnat ta del av ÖB:s fullständiga utredning, men de kostnader, som redovisats, och den organisation och den omfördelning, som har presterats, påminner mig om Ebberöds bank. Utan att ingå på detaljer hoppas jag, att försvarsministern snarast möjligt tillsätter en parlamentarisk utredning, som verkligen gör en sakgranskning både av kostnaderna och av de minst sagt underliga omflyttningar, som av ÖB föreslagits. Jag hoppas, att denna utredning kan verk-

ställas innan vi får några flera förslag än dem som för närvarande har åstadkommits.

Vidare skulle jag vilja säga ett par repliker i andra frågor. Fackföreningsordföranden Yngve Perssons uttalande i fråga om skogen har tagits upp till diskussion här, men, ärade kammarledamöter, när en förbundsordförande gör ett uttalande om själva grunden för de näringar, vilkas arbetare han är representant för, och vet med sig, att från den svenska skogsindustrien kommer 40 à 50 procent av vår export, är det självklart, att råvarutillgången och råvarupriserna för honom måste vara avgörande, även om saken ses ur industriens synpunkt. I detta sammanhang kan jag erinra om att det har diskuterats, att man skulle uppdelade de skogar, som staten eller bolag äger såsom råvarukällor för industrier. Jag skulle vilja säga till regeringen: var försiktig och splittra inte de stora skogsenheter som vi har, eftersom den svenska skogsindustrien har så stor betydelse för landet. Oavsett hur man resonerar skulle det vara olyckligt, om vi för någon skogsromantiks skull började experimentera i Lindhagens spår även på detta område. Naturligtvis gäller även här ekonomiska realiteter. Jag är ingen älskare av bolag, men har vi bolagsindustri med skog som råvara har inte heller samhället rätt att splittra grunden för denna industri. Det blir till olycka för arbetarna, och det kommer icke att lösa några som helst problem för småbrukarna, om dessa skall inlösa skog till fulla värdet och sedan försöka få ut något av den. Herr Hæggbloms tal om att man skulle inköpa gammal åkerjord och plantera skog i dag och överlåta den för en billig penning till de ofullständiga jordbruken måste nog betecknas som filosofi; i det här sammanhanget skulle man väl kunna tala om eländets filosofi. Det vore som sagt olyckligt för de stackars människor, som skulle träffas av åtgärden i fråga.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag har med rätta velat säga ifrån, att jag hoppas, att regeringen ser nyktert på dessa frågor och inte ger sig ut på alltför många äventyr. Sedan skulle jag också vilja ställa en fråga till jordbruksministern. Är det med jordbruksministerns goda minne som länsstyrelsen i Västernorrlands län utskickade ett cirkulär nr 122 år 1954, där man förbjuder fiske på lördagar, söndagar och andra helgdagar å allmänt vatten? Syftet är förståeligt. Det är väl för att man skall avstänga arbetare, tjänstemän och andra från möjligheten att nyttja sin fritid för fiske. Jag skulle dock vilja säga att om nu länsstyrelserna betraktar lag och förordning som stiftas av riksdagen på samma sätt som stinsen gjorde, när han tänkte högt om dörrar och grindar i en högtalare, då tror jag inte att riksdagen och regeringen bör låta länsstyrelserna försöka stifta sina egna lagar för att ta ifrån folk möjligheterna till fritidssysselsättning. Jag hoppas att det där cirkuläret fortast möjligt annulleras.

Jag ser inte till inrikesministern nu, men låt mig ändå säga ett par ord till honom. Jag hoppas att vi skall slippa fartbegränsningen på bilarna. Jag hoppas dock att inrikesministern skall se till att polisen när den jagar unga biltjuvar inte framför sina bilar med sådan fart, att man gör som jägaren när han dödar bytet och samtidigt uppför sig som en söndagsjägare, dvs. är farlig för den allmänna säkerheten. Jag tror att vi skall se till att polisen, när den ger sig ut på vägarna, inte skall göra villan större än vad den är utan vara litet mer försiktig.

Beträffande frågan om folkomröstningen i spörsmålet höger- eller vänstertrafik hoppas jag att riksdagen inte skall besvara den svenska valmanskåren. Har vi blivit valda till svenska folkets ombud, så skall vi också ta ansvaret och inte krypa bakom valmanskåren. Den skall döma oss om två år,

och vi skall inte nu sätta i gång med denna omröstning.

Sedan skulle jag vilja säga några ord till socialministern. Vi har nu fått sjukförsäkringen genomförd, och vi hälsar den med största tillfredsställelse. Jag skulle dock önska att socialministern ser till att sjukhusdirektioner och läkare inte nyttjar sjukreformen på ett sådant sätt, att de försöker ordna sin ekonomi. Det förhåller sig tyvärr på detta sätt. Jag har själv erfarit det i mitt län. Klinikerna skall nu ge mellan 200 000 och 500 000 kronor mer än förut. Dessa pengar skall man ta från sjukkassorna. Jag tror att syftet med sjukförsäkringen inte är att vi skall ordna ekonomin åt dessa herrar och damer inom direktionerna och landstingen, utan meningen är att hjälpa det svenska folket. Läkartaxan har en sådan utformning, att jag inte tror att läkarna har någon anledning att klaga men väl patienterna.

Till sist skulle jag vilja säga ett par ord i nykterhetsfrågan. Vi får fri sprit nu till hösten, och det är angeläget att alla sunda krafter mobiliseras för att vi skall kunna klara den uppgiften på ett vettigt sätt. Jag har till ecklesiastikministern ställt frågan, huruvida man skulle kunna ge anslag till de politiska organisationerna för upplysningsverksamhet. Jag hoppas att jag skall få ett positivt svar. Jag erfor i dag att den kanske största ungdomsverksamheten i detta land — den som utförs av den svenska fackföreningsrörelsen — inte heller får något anslag för sin verksamhet. Jag hoppas att när jag får svar på min interpellation ecklesiastikministern även försöker se till att fackföreningsrörelsen för sin stora ungdomsvårdande verksamhet får ett statligt stöd.

Ja, herr talman, med detta har jag velat ge uttryck åt min syn på de ekonomiska tingen och även en del andra saker. Jag har gjort det, därför att jag har den förvissningen att vi här i riksdagen och annorstädes är besjälade av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

en ärlig vilja dels att behålla vår frihet och demokrati, dels även skydda de människovärden som så att säga är själva uttrycket för demokratisk ordning. Det är detta som jag tror att vi i olika sammanhang bör beakta.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag kan instämma på en punkt med herr Lundberg, och det är också nästan den enda punkten. Det är när han tar ställning mot investeringsskatten.

Herr Lundberg slutade sitt anförande med att säga att vi skall värna vår demokrati. Det håller jag nog med honom om, men strax innan han sade detta gjorde han det påståendet, att vi skall sluta med miljardrullningen till försvaret. Detta betyder att vi skall gå ned till ungefär 40 procent av det belopp som den nuvarande försvarsbudgeten uppvisar. Är detta inte litet obetänksamt, herr Lundberg, när vi vet att vi har en skicklig försvarsminister som jag tror iakttar all möjlig sparsamhet. Det är litet obetänksamt att utan vidare slunga ut i denna kammare att vi skall upphöra med miljardrullningen och sedan strax efter säga att vi skall värna vår demokrati. Jag tror många av de folk, som gått under och som sett vad tyranniet innebär just för krossandet av de medborgerliga rättigheter och det människovärde, som jag vet att herr Lundberg sätter så stort värde på, gärna skulle ha betalat mycket mycket mera för försvaret. Sådan som den världspolitiska situationen är, även om vi för kanske första gången på många år inte har något krig i världen nu, skall vi vara försiktiga. Vi har kommit långt här i landet när det gäller att enas om gemensamma mål. Det har skett en välfärdsutveckling till gagn för alla. Men jag tror ingenting

utåt skulle göra ett ogynnsammare intryck än attityden att vi iakttar största möjliga sparsamhet när det gäller försvaret.

Sedan sade herr Lundberg några försmädliga ord om herr Hæggblom som kommit med den idén att man kanske skulle kunna plantera skog på gammal åkerjord. Han talade i det sammanhanget i likhet med en berömd filosof om eländets filosofi. Men är det inte litet farligt av en socialist att i denna kammare så lättvindigt gripa till det uttrycket, när det fanns en stor socialistisk nationalekonom, Knut Wicksell, som på fullt allvar gjorde gällande att vi skulle bättre tjäna vårt land om vi odlade skog i hela Skåne? Var det också en eländets filosofi, herr Lundberg?

Det har talats ganska mycket om bilskatten här i dag, och jag skall inte upprepa de argument som har framförts. Men jag tyckte att finansministern med en viss rätt gjorde gällande, att när man måste försöka bemästra olika konjunkturförhållanden var det kanske inte så konstigt att man pålägger en bilaccis. Men det är ganska egendomligt att landets finansminister för bara tre månader sedan, den 27 oktober, i första kammaren rörande denna sak förde följande resonemang: »Vill det svenska folket använda sin ökade levnadsstandard till att resa mer och till att åka bil mer, får vi låta det ske, ty det önskemålet är naturligtvis lika legitimt som människornas lust att köpa kläder eller att skaffa sig bostad. — — — Vi skall inte genom en fortsatt diskussion i denna fråga hjälpa bilförsäljarna att lura folk. Vi skall inte ge dem möjlighet att gå omkring och säga till människor under den dåliga bilsäsongen: 'Köp bil nu, för nu kan staten inte mer, och nu kommer det att bli en ny bilaccis! Köp nu, för snart blir bilarna dyrare!' Låt oss hjälpas åt att hindra sådana onödiga bilköp.» De som inte trodde på herr Skölds ord, gjorde de en dålig affär? De måste

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ju säga sig att de gjorde en mycket god affär. Herr Sköld upprepar så sent som i oktober försäkringar till svenska riksdagen, att vi inte skall få någon ny bilaccis och att de bilförsäljare som säger att vi kanske får en sådan egentligen lurar svenska folket. Men, ärade kammarledamöter, var det bilförsäljarna som lurade människorna?

Det är klart att vem helst kan göra ett enstaka yttrande som man kan anmärka på, men det är rätt farligt om allmänheten kommer underfund med att de ord som fälls av en finansminister, när det gäller frågan om inflationens bekämpande, kan bli till nackdel för dem som litar på dem. Det är bara någon månad sedan statsrådet Lindström i denna kammare i en mycket intressant analys av den amerikanska konjunkturen gjorde gällande att inflationen egentligen bara var ett spöke, trots att det hade varit vissa depressionstendenser i Amerika. De som läste ett sådant yttrande måste få den uppfattningen, att det inte alls skulle behövas några åtgärder för att bekämpa inflationen tre månader senare.

Investeringsskatten måste mot denna bakgrund te sig föga konsekvent och mycket överraskande. Så tvåra omkastningar skapar kanske inte den rätta tilliten till statsmakternas försök att värna penningvärdet. Det är särskilt på den punkten man med skäl kan angripa den nuvarande ekonomiska politiken.

Herr talman! Det hade varit många andra problem att ta upp, men timmen är ju sen. Årets kulturbudget innehåller ju en del ljuspunkter. Finansministern, som nyligen sysslat med namnforskning och därvid gått tillbaka ända till 1100-talet och skrivit en mycket intressant uppsats, som enligt fackmännen är en mycket förnämlig prestation, har tydligen tagit sådant intryck av sina vetenskapliga studier på sistone, att han varit mera nådig mot ecklesiastikministern, så att vi fått kultur-

anslagen ökade med 25 miljoner. Detta är utan tvivel glädjande. Men det är ju dock ett faktum att här råder en sådan brist att det behövs mycket större anslag. Jag skall bara ge en enda siffra, som visar hur svår situationen är på den akademiska banan. En tredjedel av alla de studenter som börjar akademiska studier tar aldrig någon examen. Vilken misshushållning med intellektuell arbetskraft! Det är möjligt att herr Rubbestad menar att detta är ett bevis på hur klokt det vore om litet fler människor grävde diken och litet färre studerade, men, ärade kammarledamöter, det är ju ändå så, att det behövs en ökning av lärarantalet vid universitet och högskolor fram till år 1965, med minst 50 procent, om lärarkåren skall kunna motsvara de krav som studenterna har rätt att ställa på en universitetsutbildning. Vid den tidpunkten kommer vi ju att ha omkring 7 300 studenter vid högskolorna. Var finns den plan som ger möjligheterna att skapa förutsättningarna för den forskning som i själva verket är en av grundvalarna för att vårt land har nått den höga standard som nu råder? Det är klart att det alltid kommer att finnas eftersatta behov, men jag tror att det högre undervisningsväsendet med hänsyn till de brister som där finns är ett mycket allvarligt problem, och jag hoppas att regeringen inom den allra närmaste tiden skall kunna framlägga en verklig reformplan på detta område.

I detta sammanhang skulle jag vilja uttrycka den förhoppningen, att regeringen kommer med en proposition om juristutbildningen. Det är väl ingen tvekan om att den nuvarande svenska juristutbildningens överbetonande av vissa rent juridiska ämnen och tillbaksättande av statsvetenskapliga ämnen — vilka måste vara av central betydelse även för jurister — är till nackdel inte minst för de jurister som skall gå in i verken. Och när man vet hur

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

litet tid många juris studerande får använda för att själva få yttra sig under sina juridiska studier, innan de själva skall uppträda inför domstolar, förstår man att den juridiska utbildningen i vårt land i många fall har en kompendieartad prägel, vilket har gjort att en docent — en av våra mest framstående forskare — har skrivit till mig: Man frågar sig bland det praktiska livets män vad det egentligen är ni lär juristerna om det praktiska livet. När de kommer ut i arbete har de inte fått någon lärdom i dessa ting. — Tyvärr ser det ut som om det inte skulle komma någon proposition om detta i år.

Jag skulle vilja ta upp en fråga som jag tänkte på när hans excellens utrikesministern var här och som gäller flyktinghjälpen. Det har ju nu gått nära tio år efter andra världskrigets slut, och vi har ännu hundratusentals flyktingar som bor i läger. Och FN kan inte samla sig till en verkligt genomgripande åtgärd för att hjälpa dessa flyktingar utan talar om frivilliga åtgärder. Jag vet att detta inte är Sveriges fel. Jag vet att Sverige har kommit med förslag som är präglade av verkligt humanitär anda. Men man måste säga sig, att när det gäller sådana humanitära värden, skulle väl Förenta Nationerna kunna anslå medel för att hjälpa dessa människor, som i tio års tid har levat under de mest ogynnsamma förhållanden. Det är att beklaga, när man ser i utrikesdepartementets stat, hur litet FN har satt in av verklig planering. Här finns ju verkliga nödhjälpsproblem. Jag tänker bland annat på de arabiska flyktingar som har fördrivits från Palestina och som lever under utomordentligt svåra förhållanden. När man nu i dessa dagar har tillsatt en utredning för att revidera Förenta Nationernas stadga skulle jag som första punkt i en revidering av denna stadga vilja föreslå: tänk på människovärdet inte bara i stolta deklarationer om värnande av de mänskliga rät-

tigheterna, utan gör en insats! Sätt in litet pengar och medel för att hjälpa de miljontals olyckliga flyktingar som finns! De finns i Kina, i Europa, i Korea och på andra håll.

Om man ser på FN:s bristande insatser på denna punkt och jämför med de stora belopp som vi varje år beviljar till en institution som heter Unesco, som ger ut en rad undermåliga skrifter, undrar man hur det internationella arbetet egentligen är organiserat. Det har till och med sagts att man skickar ut expeditioner för att studera kamelernas liv i zoologiska trädgårdar, som man sade i gamla tider. Kamelernas liv, när man vet hur stora insatser som behövs för att hjälpa de underutvecklade folken! Det är i själva verket så, att klyftan mellan de underutvecklade folken och de s. k. rika nationerna växer. Och denna klyfta kan, om den inte överbryggas genom insatser av energisk art, leda till verkliga internationella spänningar.

Jag skulle vilja vädja till dem som har ansvar inom svenska regeringen för humanitära insatser att inte glömma de förpliktelser vi har såsom ett folk som lever under gynnsamma förhållanden.

Må det ännu en gång tillåtas mig att ställa den fråga som jag har ställt många gånger förr: Hur är det med Raoul Wallenberg? Svaret på den frågan från statsrådsbanken har uteblivit. Det kanske inte finns någonting att säga, men långa och delvis kanske sensationsfyllda artiklar har skapat ett ryktessmideri. Det kan nog vara bra om riksdagen blir inbjuden till Moskva, men jag får för min del säga, att mycket mera betydelsefullt vore, om vi kunde få bort denna järnridå, om vi kunde få reda på en människas — en svensk människas — öde. Det kan väl inte vara farligt för den sovjetryska prestige att där ge oss ett besked! Sovjetunionen riktar varje dag kritik mot Nordiska rådet och andra före-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

teelser. Vi har som fria medborgare rätt att i denna kammare säga att vi begär klart besked om Raoul Wallenberg.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta med att erinra om några intressanta ord som rikets statsminister yttrade vid en intervju nyligen. Han sade att vi politiker i själva verket kan influera så litet på människors lycka. Vi kan skapa ett bättre samhälle i materiellt avseende, men vi kan inte få bort de neuroser som skapas av otrygghetskänslan hos alla de människor som lever i atombombteknikens värld. Det är ju ingen tvekan om att framtiden ter sig mycket mörk med hänsyn till de perspektiv som Winston Churchill redan för tjugo år sedan i en berömd uppsats rullade upp när han sade: Skall mänskligheten begå självmord?

När man ser hur mycket pengar som går till de mest underliga undersökningar vill man ställa frågan: Varför görs det ingen undersökning rörande möjligheterna att genom kulturella insatser skapa en känsla av att jordens alla folk dock är bröder? Skulle det inte kunna göras en utredning för att få bort många konfliktmoment? Jag kan hålla med statsministern om att man inte genom direkta ingripanden kan garantera människorna lycka, men det finns en mängd områden där insatser kan göras. Jag tänker inte minst på ungdomsbrottsligheten. En stor del av alla ungdomsbrottslingar kommer från olyckliga hem, från hem där föräldrarna är alkoholister. Det kunde företas en stor undersökning för att komma till rätta med detta problem. Ju mer vi tänker på dessa problem, desto mer inser vi värdet av en idédebatt, som den svenska riksdagen i dag saknar.

Det är naturligtvis inte utan betydelse att man diskuterar miljonsiffror i en budget, om den är överbalanserad med 200 eller 300 miljoner kronor, men det är heller inte utan betydelse att vi ställer frågan: Vad har politikerna för

möjligheter att verkligen göra människorna lyckligare? Vad hjälper det en människa om hon vinner hela världen men förlorar sin själ? Jag förstår att det låg något av detta stora perspektiv bakom statsministerns uttalande i denna intervju, och jag tror att det under det kommande riksdagsåret är av väsentlig betydelse att vi i högre grad än tidigare funderar över dessa kulturella problem och de insatser vi där kan göra.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Braconier talade om miljardrullning trodde jag att han hade tagit del av den av överbefälhavaren presterade planen rörande den ekonomiska framtiden i fråga om försvarskostnaderna. Jag skulle emellertid vilja återknyta till vad herr Braconier sade: Jordens folk är bröder. Vad behöver jordens folk för att kunna bli bröder? Det är mat, det är kultur. Skall vi fortsätta på vägen att bara rulla med miljarder kommer vi aldrig till rätta med själva grunden till krigen, nämligen den oerhörda nöd, den svält och det elände som finns i världen både i materiellt och andligt avseende.

Beträffande herr Hæggblooms exempel om skogsodling i anslutning till ofullständiga jordbruk trodde jag verkligen att herr Braconier begrep att detta inte är någon hjälp i nutiden utan måste ligga många generationer framåt i tiden. Jag hörde inte vem han citerade, men om jag inte tar fel skulle det kunna vara Knut Wicksell. Han höll visst några föreläsningar i Lund och har återgivit dem någonstans. Även om jag sätter stort värde på Knut Wicksells nationalekonomi, speciellt i befolkningsfrågan, så tror jag ändå inte att hans uttalanden representerar någon exakt vetenskap. Men man ser ju, för att vända på talet om eländets filosofi, här filosofiens

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

elände. Det var ju två som skrev dessa böcker, och jag vill understryka att man nog inte bör tro för mycket på de icke exakta vetenskaperna. Man gör misstag även i detta fall.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! 1955 års remissdebatt har ju förlöpt enligt den yttre inramning som vi varit vana vid sedan en hel rad av föregående år. Man skulle väl kunna säga, att den liksom det berömda geväret vid ett närmare betraktande sönderfaller i tre delar: den första delen, som omfattar partiledarna, den andra delen, som egentligen bara omfattar herr Dickson, och den tredje delen, som väl får betecknas som den allmänna avdelningen, till vilken jag har tillåtit mig att ansluta mig som en av dessa många som kommer med olika synpunkter, måhända också klagomål över likt och olik i det svenska folkhemmet.

De spörsmål jag har tänkt ta upp i detta sammanhang rör hälso- och sjukvården, och det kanske kunde förefalla egendomligt att jag i första hand skulle vilja rikta en särskild uppmaning till den numera frånvarande finansministern, som faktiskt i ett speciellt sammanhang är implicerad i dessa frågor. Jag ser att statsrådsbänken är tom, men jag såg alldeles nyss min ärade vän herr statsministern på läktaren, och jag skulle vördsamt vilja vädja till honom att han, trots de angenäma distraktioner han för ögonblicket har, åtminstone ville låna mig ett halvt öra och framföra vad jag här har att säga till sin kollega i finansdepartementet.

Jag syftar på den s. k. Sköldska ukasen eller som det på mera högtidligt språk heter, Kungl. Maj:ts cirkulär den 17 december 1954 angående förbud mot köp och försäljning av lös egendom för statens räkning. Fröken Vinge har ju helt nyligen till statsrådet Sköld, riktat en interpellation, som ännu inte blivit besvarad. Statsrådet har helt flyktigt be-

rört denna fråga i den första delen av debatten. Anledningen till att jag tar upp den är att den på ett alldeles särskilt område berör den svenska sjukvården. Jag har ganska liten kännedom, herr talman, om den svenska centralbyråkratien, i varje fall dess uppenbarheter här i Stockholm. Men det är ju ett faktum att vi har statlig förvaltning också i de delar av landet, som med ett gammalt och kanske inte så särskilt lyckat talesätt brukar benämnas »Göteborg och den övriga landsorten», och det är närmast från min egen stad jag skulle vilja referera några erfarenheter. Att jag inte gör det från Stockholm beror också på att det är möjligt att man i de centrala ämbetsverken här i Stockholm, där man ju så länge har inandats en luft som är bemängd med centralbyråkratiska baciller, har blivit, för att tala medicinskt språk, vaccinerad och följaktligen immun mot dessa baciller. Detta har inte helt lyckats i landets periferi, och det har absolut inte inträffat i den stad jag har äran representera i denna kammar.

Jag skall beröra två områden av statlig förvaltning, som alltså berörs av den Sköldska ukasen. Det ena är sinnessjukvården — vi har statligt sinnessjukhus där nere — och det andra är universiteten. Numera har vi ju ett statligt universitet i Göteborg.

Vad beträffar sinnessjukvården är det ju välbekant att denna speciella vårdform fortfarande — jag höll på att säga tyvärr — står under statens ledning och följaktligen blivit i mycket hög grad eftersatt såsom vårdform betraktad. Det finns ingenting att göra åt detta, herr talman, annat än att helt och hållet kommunalisera den svenska sinnessjukvården. Det är en synpunkt som jag framfört tidigare, att man bör lägga den helt och hållet under våra landsting. Nu hör den i alla fall — riksdagen har beslutat det — till staten, och det är en verksamhet om vilken de gamla överläkarna på våra sinnessjukhus brukar berätta. De

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

använde kanske tillspetsade uttryck, men de sade sig knappast kunna köpa en blyertspenna utan att ringa eller skriva upp till Stockholm, närmast till en viss avdelning inom medicinalstyrelsen.

Under senare år har förhållandena ganska väsentligt förbättrats, men så kommer nu den här bestämmelsen och ställer saker och ting på huvudet och försvårar. Vad det här gäller är alltså, att man för förbrukningsartiklar i nåder får använda tillgängliga anslag, men när det gäller inventarier får man inte utan nådigt tillstånd, alltså från Stockholm, inköpa nya sådana, trots att till äventyrs medel finns tillgängliga. På ett sinnessjukhus händer ju rätt ofta att de sjuka slår sönder föremål. Det kan röra sig om en spottkopp eller en stol eller någonting annat ännu mera dyrbart. Skall det då skrivas eller telefoneras upp till Stockholm om varenda sådan sak, eller litar man möjligen i finansdepartementet på att överläkarna vid sjukhusen icke i likhet med de gamla kyrkofäderna av sagt sig bruket av sitt förnuft, utan man tycker att den här bestämmelsen är så pass tvivelaktig att man ändå i sjukvårdens intresse vidtar de nödvändiga och omedelbara åtgärderna, även om de skulle beröras av formuleringen i den här ukasen.

Samma sak gäller också beträffande universitetsklinikerna. Jag har en vän, som talade med mig häromdagen om detta. Han förestår en av dessa kliniker, där det meddelas undervisning och bedrives sjukvård och forskning. Han har ett materielanslag på 14 000 kronor, som han skall hushålla med under det löpande året. Han frågade mig: »Tror man verkligen i Stockholm — jag har för resten av egna medel hjälpt till att betala ett skrivbiträde — att om jag köper en skrivmaskin gör jag det för att på något sätt leka med den? Självfallet är det därför att jag behöver den. Jag behöver den avlastning som detta innebär.»

Nu kan jag verkligen tala direkt till herr Sköld, ty han står där borta. Om det över huvud taget inte går att backa ut rent generellt från dessa bestämmelser, vilket otvivelaktigt skulle vara det allra bästa, så skulle jag vilja vädja till finansministern att åtminstone för sjukvården göra ett undantag och medge att dessa bestämmelser uppluckras. Det är ju uteslutande i den vårdbehövande allmänhetens intresse och de läkares, som har att sköta denna allmänhet.

Men då i alla fall finansministern är här i kammaren, skulle jag vilja rent allmänt beröra en sak i samband med denna ukas, som har en viss betydelse. Jag skulle vilja ifrågasätta — jag vill inte säga någonting direkt eller göra något klart påstående — huruvida föreskrifter av denna allmänna innebörd verkligen står i direkt överensstämmelse med våra konstitutionella regler.

Finansministern var väl med redan på den tiden, då riksdagen beviljade medel till kungen, d. v. s. nådigt anslag medel, som kungen fick lov att använda sig av men icke var skyldig att helt förbruka — det skulle jag tro är den gamla tolkningen. Såsom vi alla vet har förhållandena ändrats högst väsentligt sedan dess. Nu brukar ju finansministrarna uppträda som de återhållande krafterna, medan riksdagens ledamöter då och då får en mer eller mindre vänlig tillsägelse att vara måttliga med sina anslagskrav.

Här kommer jag till det centrala i det konstitutionella problemet. Fråga är om inte riksdagen i själva verket i vissa fall när det gäller dessa anslagskrav har bundit sig för anvisningar, som i detalj talar om hur medlen skall användas. Jag tror det är anledning att beakta den här frågan också ur dessa synpunkter.

Den andra sak som jag skulle vilja beröra i mitt anförande rör den allmänna sjukförsäkringen. Den allmänna sjukförsäkringen har ju varit i kraft inte fullt i tre veckor. Jag tror jag vå-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gar påstå med den personliga erfarenhet jag har och efter många samtal med mina kolleger, att det har förlöpt förbluffande bra. Jag tycker att det i stort sett har gått ganska friktionsfritt. Vi skall dock komma ihåg att reformen trädde i kraft vid en tidpunkt vilken måste betraktas såsom den allra sämsta tänkbara, vid ett årsskifte i sammanhang med helger, då sjukligheten är alldeles särskilt hög och påfrestningarna på den öppna vården följaktligen är särskilt stora. Ändå tror jag inte att man kan tala om någon panik; i varje fall tror jag mig våga försäkra, att läkarna tar saken ganska lugnt och nog är beredda att försöka klara upp svårigheterna.

Det är alldeles klart att det finns detaljer som man gärna skulle vilja ändra på. Det är en sak som jag då särskilt tänker på och som gäller utskrivningen av läkemedel. Jag ber om ursäkt att jag på detta sätt åter talar till en närvarande — detta gäller nu närmast socialministern.

Vi hade en mycket intressant debatt här strax före jul efter en interpellation av herr förste vice talmannen. Då jag berört dessa ting sade statsrådet Sträng, att vi inte skulle tala om detaljerna, dem skulle man nog klara. Jag tror emellertid att det allmänna intrycket bland läkarna och framför allt apotekarna är att den praktiska utformningen av dessa rabatteringsbestämmelser medför så mycket krångel, svårigheter och besvärligheter, att det vore skäl för departementet att litet närmare undersöka saken och i samförstånd med olika myndigheter försöka åvaga bringa någon förbättring. Jag klagar i det fallet inte så mycket för läkarnas del — litet krångligare är det med utskrivning av recepten, men det klarar vi nog — men jag tror att apotekarna har det i sanning ganska besvärligt, och jag undrar om man inte med ledning av erfarenheterna skulle kunna

finna någon bättre metod än den som för närvarande tillämpas.

För övrigt skall jag beträffande den allmänna sjukförsäkringen inte säga annat än att tiden väl nu är kommen att försöka ro det hela i land. Det är inte lämpligt att nu ta upp någon debatt om försäkringens vara eller icke vara.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga ett ord till min ärade vän herr Hjalmarson, som jag ser där nere. Han har varit i Amerika så länge, att han kanske inte har varit i tillfälle att följa den ganska egenartade debatt som från högerhåll har förts i den här frågan, en debatt som varit i alldeles särskild grad dubbelbottnad och som jag har tillåtit mig referera i en artikel i Dagens Nyheter för några veckor sedan. Jag säger detta just till herr Hjalmarson, emedan han tidigare har berikat remissdebatten med blomsterspråk och talat om folkpartiets små buketter. Jag skulle vilja returnera den där lilla lustigheten med att erinra herr Hjalmarson om de små propagandabuketter som högern har visat upp, inte minst under det senaste halvåret. Jag är inte någon expert på botanik, så jag avstår från att beskriva blommorna närmare och överlåter åt herr Hjalmarson med sina uppenbarligen stora hortikulturella intressen och botaniska kunskaper att vid närmare studium namnge vad det rör sig om. Jag tycker inte det är några särskilt vackra blommor.

Man frågar sig naturligtvis i den här situationen, om riksdagen mera allmänt skulle kunna genomföra några ytterligare förbättringar i sjukförsäkringen genom en anordning som skapar större rättvisa. Jag vill då framhålla, att det särskilt är en kategori av människor som vi tycks ha glömt bort när vi skrivit lagen, nämligen de ensamstående kvinnor som har barn att försörja och som av ena eller andra anledningen inte har något yrkesarbete. Jag tycker det är rimligt att de jämfställs med de hemmavarande husmödrarna. Jag fram-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för detta som det första och mest angelägna önskemålet i detta fall. Som nummer två kommer folkpensionärernas anspråk. Dem har vi ju litet var ganska mycket hört talas om, och där har ju sagts åtskilligt. Jag föreställer mig emellertid att man på detta område skulle kunna nöja sig med att låta de folkpensionärer, som har varit medlemmar i erkända sjukkassor, också få begagna sig av denna förmån i fortsättningen, eller med andra ord, att låta den provisoriska bestämmelse som för närvarande finns också existera i fortsättningen.

När det gäller de gamla människorna eller folkpensionärerna, som mer och mer spelar en roll i vår politiska diskussion, så snuddade herr Ohlin i sitt anförande vid ett problem, som förefaller mig alldeles särskilt beaktansvärt. Jag vill ogärna använda uttrycket åldersvård, vilket är ett tråkigt ord. Över huvud taget gör ordet »åldringar» ett ledsamt intryck. Jag tycker vi skulle försöka hitta på något annat, så att man inte betraktar de äldre människorna såsom någon speciell enklav, en särskild grupp, som är isolerad från det övriga samhället. Alla sådana där gränser måste ju betraktas som rent konventionella.

Herr Ohlin nämnde som särskilt angeläget att i största möjliga utsträckning bereda äldre personer arbete efter vars och ens kroppskrafter, begåvning och allmänna förutsättningar. Vad vi också måste inrikta oss på är den förebyggande vården. Dit hör denna märkliga åldersforskning, som ännu bara befinner sig i sin begynnelse, men som kanske redan nu har kunnat lära oss vilka förebyggande åtgärder, som det kan bli fråga om för att förhindra uppkomsten av en av de allvarligaste och mest fruktade ålderssjukdomarna, nämligen åderförkalkning. Sannolikt är det i födan, som man har att söka problemets lösning. Men vi behöver ytterligare studera detta problem, och många andra ting kan säkerligen också kom-

ma fram. Jag tror att många läkare och efter vad jag kan förstå även psykologer är beredda att lämna sin tribut till en mera generell undersökning, som det förefaller som om den nu sittande åldersvårdsutredningen knappast vore den lämpligaste att ta befattning med.

Problemet är så oerhört omfattande och så intressant, att det kommer att i framtiden ställa mycket stora krav på oss allesammans. Jag föreställer mig att det från statsmakternas sida på ett alldeles särskilt sätt borde göras en allmän inventering av den mångfald av åtgärder, som det här kan bli fråga om.

Men, herr talman, det är inte bara när det gäller de statliga åtgärderna på det här området, som det är angeläget att något göres. Att enskilda organisationer och sammanslutningar med intresse ägnar sig åt dessa spörsmål måste också betraktas såsom i hög grad värdefullt och intressant. Att så i själva verket också sker, kan jag från många verksamhetsområden vittna om.

Sist men inte minst får man ju säga, att detta är ett mycket stort problem, som ytterst rör förståelsen mellan människorna, förståelsen mellan olika grupper i samhället, de som har nått en något högre ålder och de yngre människorna. Båda dessa grupper får väl lära sig att visa hänsyn och tillmötesgående mot varandra. Utan en sådan allmän inställning lär det inte lyckas med några aldrig så väl planerade statliga åtgärder.

Som nu tiden var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till morgondagens plenum kl. 10.00.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg.

Riksdagsman Sven Gustafson, Göteborg, som lider av halsinfektion med

feber är på grund därav urståndsatt deltaga i riksdagsarbetet fr. o. m. den 19 januari t. o. m. den 25 januari 1955 intygas.

Stockholm den 19 januari 1955.

Bertil v. Friesen,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr Gustafson i Göteborg ledighet från riksdagsgörö-målen från och med innevarande dag till och med den 25 januari.

§ 3

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 42, med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella fördragen angående godsbe-fordran å järnväg samt angående be-fordran å järnväg av resande och res-gods;

nr 43, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 116 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal och till förordning angående ändrad ly-delse av 12 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvo-skatt; och

nr 45, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 och 10 §§ förord-ningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4

Anmälades följande till herr talman-nen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 26, av herr *Agerberg m. fl.*, om åtgärder i syfte att stimulera bered-skapslagringen av traktorbränsle;

nr 27, av fröken *Vinge m. fl.*, om höjning av maximibeloppet för stats-bidrag till skolbibliotek i vissa lands-kommuner;

nr 28, av herr *Olsson i Gävle m. fl.*, angående påskyndande av utredningen om upplåtande av hjärtkliniken vid Södersjukhuset i Stockholm för undervis-ningsändamål;

nr 29, av herr *Hamrin m. fl.*, om statsbidrag åt Jönköpings handelsgym-nasium;

nr 30, av herr *von Seth m. fl.*, om utredning angående de konsekvenser för armé, civilförsvar och näringsliv, var till en avhästning av armén under fredstid kan leda;

nr 31, av herr *Blidfors m. fl.*, om in-rättande av en personlig professur i medicin, särskilt njursjukdomar, vid universitetet i Lund;

nr 32, av herr *Gustafsson i Borås m. fl.*, om rätt till viss tjänstårsberäk-ning för lärare vid statsunderstödda svenska skolor i utlandet;

nr 33, av herr *Nettén m. fl.*, om änd-ring av preceptoratet i ekonomisk his-toria vid Lunds universitet till pro-fessur;

nr 34, av herr *Hagård m. fl.*, om in-rättande vid socialinstitutet i Stock-holm av ytterligare en fast lärartjänst i nationalekonomi och socialpolitik;

nr 35, av fru *Sjöstrand*, angående vissa ändringar i kungörelsen om stats-bidrag till social hemhjälpsverksam-het;

nr 36, av herr *Bengtsson i Varberg m. fl.*, angående beräkningar av hur stor del av den sammanlagda bensin-skatten, som belöper på den mindre sjöfarten, m. m.;

nr 37, av herr *von Friesen*, om be-frielse för kontoristen L.-E. Larsson från viss återbetalningsskyldighet å värnpliktslån;

nr 38, av herr *Edberg m. fl.*, angå-ende bidrag till utgivandet av en redo-görelse på engelska språket av den svenska riksdagen;

nr 39, av herr *Engkvist m. fl.*, om viss ändring av bestämmelserna rörän-de det s. k. förvärvsavdraget för gift kvinna;

nr 40, av herr *Pettersson i Norre-gård m. fl.*, angående upphävande av bestämmelsen om insättningsmaximum för motboksräkning med sparbank;

nr 41, av herr *Agerberg m. fl.*, om Ottsjöns undantagande från vattenreg-lering och byggande i vatten;

nr 42, av herr *Thapper m. fl.*, angå-

Interpellation ang. anläggande med förtursrätt av rikskabeln Boden—Kiruna

ende omprövning av gällande bestämmelser för kyrkas upplåtande vid jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans;

nr 43, av fru *Andrén m. fl.*, angående behörighet för kvinna att inneha kyrkliga ämbeten och tjänster;

nr 44, av herr *Bengtsson* i Halmstad *m. fl.*, om vissa ändringar i olycksfallsförsäkringslagstiftningen;

nr 45, av herr *Östlund m. fl.*, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag under riksstatsens nionde huvudtitel;

nr 46, av herrar *Jönsson* i Gälds Köpinge och *Ekdahl*, om höjning av kreditgarantibeloppet för jordbruksegna-hemslån; och

nr 47, av herrar *Svensson* i Kroks-torp och *Nilsson* i Svalöv, om ett smidigare förfarande vid försäljning av kronan tillhörig fast egendom m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 5**Interpellation ang. anläggande med förtursrätt av rikskabeln Boden—Kiruna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LÖFROTH** (fp), som anförde:

Utrymmet för televerkets planerade investeringar har i statsverkspropositionen kraftigt skurits ned. Det är emellertid angeläget att detta i så liten grad som möjligt går ut över de investeringsplaner, som avser att förse övre Norrland med en bättre service. I synnerhet bör inte anläggandet av den nödvändiga rikskabeln Boden—Gällivare—Kiruna ytterligare uppskjutas. Denna kabel skall anslutas till den färdiga kabeln Kiruna—Riksgränsen och kommer att i hög grad förbättra övre Norrlands kommunikationer.

I sina investeringsplaner för budgetåret 1955/56 upptar televerket anläggandet av den första etappen av denna kabel, nämligen sträckan Boden—Murjek. Den anläggningen bör inte få upp-

skjutas. Det måste snarast möjligt rådas bot för den miserabla telefonservice, som berörda abonnenter tvingas finna sig i.

De nuvarande förhållandena är ytterst irriterande för de företag och enskilda, som är beroende av att via telefonen någorlunda snabbt kunna komma i kontakt med andra delar av landet. Situationen blir vintertid ibland direkt katastrofal, när de dåliga ledningarna rasar samman under trycket av snön eller slutar att fungera, då det bildats isbark på dem. Till det kommer att blankledningarna i det berörda området utsätts för störningar från den elektrifierade järnvägsdriften.

Redan i normala fall är antalet ledningar otillräckligt, och ibland har bara ett fåtal linjer fungerat. De långa väntetiderna har blivit ett mycket besvärande problem. Viktiga samtal som beställts på morgonen har kanske kommit fram först på kvällen. Flera exempel kan anföras, då abonnent fått vänta 3 å 4 dagar på beställda samtal. IIsamtal ökar bara telefonräkningen men går inte snabbare fram, eftersom alla försöker den utvägen. Det inses lätt vilket avbräck som vållas inte minst afärslivet av att vara beroende av en telefonförbindelse, som tidvis inte erbjuder en snabbare kontakt än brev.

Med hänsyn till vad jag här anfört får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att anläggandet av den planerade rikskabeln Boden—Kiruna får förtursrätt bland de investeringar, som televerket planerar att genomföra under närmaste åren?

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 23.40.

In fidem
Gunnar Britth

Torsdagen den 20 januari

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 14 innevarande januari.

§ 2

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr talmannen anmälde, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1955/56, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr HAMMAR (fp), som yttrade:

Herr talman! Årets riksdag har presenterats en rekordstor budget. Det har omvitnats både i tal och skrift. Inkomsterna beräknas uppgå till icke mindre än 9 506 miljoner kronor. Det innebär 903 miljoner kronor mer än enligt gällande riksstat. Även utgifterna är emellertid rekordartade. Den totala utgiftssumman har ökats med 502 miljoner kronor, detta trots att finansministern med all kraft hävdade nödvändigheten av en återhållsam ekonomisk politik och en därav åtföljande åtstramning gentemot allt vad utgifter heter.

Som det så många gånger förut påpekats har vi emellertid till största delen automatiska stegringar att skylla på när det blir fråga om utgiftssummans höjning. Av de icke automatiska ökningarna, 45 miljoner kronor, återfinner man i det närmaste 25 miljoner kronor på ecklesiastikhuvudtiteln. Efter att en följd av år ha varit satt på en jämförelsevis knapp kost har i år vår kultur-

budget fått sig tilldelat ett mycket stort belopp. Med glädje och tacksamhet tar man del av vad den nådiga luntan har att förtälja om tilldelningen till undervisningsväsen och kulturliv. Ecklesiastikministern är värd en honnör för årets huvudtitel!

Med allt erkännande åt allt som kommit kulturbudgeten till del — jag tänker här närmast på anslagen till universitet och högskolor, folk- och skolbiblioteken m. m. samt löftet om att sätta i gång den utbyggnad av yrkesskolorna, som yrkesutbildningssakkunniga föreslagit — finns det dock punkter och poster i ecklesiastikpropositionen inför vilka man förvånad lyfter en smula på ögonbrynen. Jag tänker inte bara på skolbyggnadsanslaget. I år inskränker sig ökningen till 500 000 kronor. I fjol var det ändock ökat med 6,3 miljoner kronor. Skolöverstyrelsen hade begärt 40,7 miljoner kronor, och med det skulle man komma till rätta med det värsta av den på många håll skriande skolsalsbristen, som man betecknande nog i pressen anmärkt på. I själva verket är kommentarer härvidlag överflödiga. De tusentals elever och lärare, som just nu vistas i utdömda eller bristfälliga provisoriska lokaler, och de kommuner, som år efter år fått avslag på sina framtällningar om nybyggnadsanslag, torde trots allt vilja säga en del. Inte heller tänker jag så mycket på omläggningen av det nuvarande statsbidragssystemet i fråga om de kommunala och med dem likställda folkbiblioteken samt förslaget om genomförande av skolbiblioteksreformen med kostnaderna lika fördelade mellan stat och kommun — churu förslaget förvisso väckt blandade känslor i vida kretsar av vårt biblioteksfolk. Vad jag däremot vill fästa uppmärk-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

samheten på är den snäva behandlingen som sjömansbiblioteken blivit utsatta för. Styrelsen för Svenska sjömansbiblioteket hade begärt 70 000 kronor, och detta belopp hade skolöverstyrelsen också tillstyrkt. Propositionens förslag är så blygsamt, att jag icke ens vill nämna beloppet.

Medan frågan om bildningsverksamheten bland sjömännen är på tal låt mig också erinra om biblioteken i våra sjömanshem i främmande land. Det minsta man kan säga om dessa bibliotek är att bokbeståndet förefaller blandat, ålderdomligt, inaktuellt och ytterligt planlöst hopbragt. Här skulle ett anslag försvara sig utomordentligt väl.

Vad beträffar anslagen till landets 85 statsunderstödda folkhögskolor kan man kort och gott konstatera, att skolöverstyrelsens äskanden blivit föremål för kraftig beskärning. Överstyrelsen har hemställt om en anslagshöjning på 776 000 kronor, departementschefen har endast föreslagit 240 000 kronor. Det är klart, att här har det beträngda budgetläget spelat en avgörande roll. Av den anledningen kanske man inte skall säga så mycket om nedprutningen. På en punkt tycker jag dock, att den är tämligen onödig: jag tänker här på de avslagna 19 000 kronorna till en rektorskonferens. Kungl. Maj:t har tidigare avslagit en liknande begäran, men det utgör ju knappast något tillräckligt skäl för ett avslag även i år. I själva verket är den konferens det här är fråga om av mycket stort värde för den vidare utformningen av folkhögskolornas arbetsuppgifter. Anslagsbeloppet är inte heller av så stora dimensioner, att det borde verka avskräckande.

Men vida beklagligare är, att ecklesiastikministern alltjämt har låtit det anstå med förslag till upprustning av hela vårt folkhögskoleväsende. Inledningsvis erinrar han i sitt yttrande om 1946 års skolkommissions betänkande med förslag angående folkhögskolans ställning och uppgifter. Helt kort an-

märker han, att ett genomförande av förslagen med utgångspunkt i den nuvarande folkhögskoleorganisationen beräknas medföra en årlig utgiftsökning för statsverket på sammanlagt närmare 5 250 000 kronor, varav omkring 2,7 miljoner kronor till driftbidrag och 2,5 miljoner kronor till anläggningsbidrag. Något förslag i ärendet kan man följaktligen icke förvänta till 1955 års riksdag, lyder slutsatsen.

Jag är den första att medge, att här föreligger en mycket stor och därtill en mycket kostnadskrävande fråga. Man förstår, varför ecklesiastikministern dragit sig för hela detta problemkomplex. Men icke desto mindre måste man beklaga, att skolkommissionens starkt motiverade och starkt grundade förslag ännu icke har ansetts moget för en kungl. proposition. Det är ändå fråga om en kulturupprustning av allra högsta angelägenhetsgrad.

Om vad som är viktigast, när det gäller 1946 års skolkommissions förslag, kan givetvis olika meningar vara rådande. Studerar man betänkandet litet mera ingående, faller ovillkorligen kommissionens påpekande om folkhögskolornas byggnadsekonomiska läge i ögonen. Kommissionen har ägnat just detta spörsmål en mycket ingående prövning. Den konstaterar, att en stor del av de svenska folkhögskolorna otvetydigt arbetar med ett byggnadsbestånd, som är behäftat med allvarliga brister. Generellt torde om skolorna kunna sägas att de med hänsyn till utrymmet i elevbostäder, lärosalar, matsalar o. s. v. är starkt överbelagda. Därtill betjänar sig många skolor av byggnader, som till större eller mindre del måste betecknas som föråldrade. Praktiskt taget alla folkhögskolor har börjat sin verksamhet med mycket knappa kapitalresurser. Oftast har initiativtagarna inköpt något gammalt byggnadskomplex, som endast nödtorftigt kunnat motsvara sitt ändamål.

Möjligheterna för en huvudman att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skaffa medel, som av skolans styrelse äskas för byggnadsändamål, har i fortsättningen av skolans verksamhet visat sig vara mycket skiftande, fortsätter skolkommissionen. Enklast ställer sig problemet givetvis i de fall, då huvudmannen är ett landsting. Helt annorlunda är emellertid situationen för skolor med annan huvudman, rent lokala skolor eller rörelseanknutna skolor. Bidragen från landsting och kommuner har här varit relativt obetydliga. Detsamma gäller också statliga bidrag av lotterimedel. Som ett exempel — och man kan nästan säga ett rykande färskt exempel — kan jag nämna en skola, som just nu håller på med ett elevhemsbygge, kostnadsberäknat till 700 000 kronor, och som efter två ansökningar erhållit allt som allt 75 000 kronor av lotterimedel. De jämförelsevis små bidragen från olika håll, den enskilda offervilligheten ej att förglömma, har gjort att åtskilliga skolor för att över huvud taget kunna bygga måste ta på sig en avsevärd skuldsättning. Jag citerar här hela tiden 1946 års skolkommission. Kommissionen slutar med att föreslå, att folkhögskolorna må medgiva samma rätt till statligt bidrag vid ny- och ombyggnadsarbeten, som redan föreligger för lantmannaskolor och liknande skolor, d. v. s. staten skall bidra med tre fjärdedelar av dessa kostnader. Rättviseskäl talar enligt kommissionens mening till sist för ett engångsanslag till redan skuldsatta skolor, så att de genom statsmedel skall kunna sanera sin byggnadsekonomi.

Herr talman! Jag har tillåtit mig en litet väl utförlig redogörelse för 1946 års skolkommissions förslag, vad det gäller folkhögskolornas byggnadsekonomiska läge. Orsaken är denna: jag menar att det mycket väl går att uttrycka denna del av kommissionens förslag och göra den till föremål för en särskild kungl. proposition. I denna min uppfattning styrkes jag av det förhållandet, att skolkommissionen med Josef Weijne

som ordförande redan så tidigt som i november 1947 skrev till Kungl. Maj:t och anhöll om att förslag angående statsbidrag till nybyggnader m. m. vid folkhögskolor måtte framläggas till 1948 års riksdag. Sju år har gått sedan dess. Tiden för avgörande av denna utomordentligt viktiga fråga borde nu vara inne.

Om icke folkhögskoleupprustningen i hela dess omfattning på grund av kostnads- eller andra skäl kan upptagas till behandling, borde åtminstone detta viktiga delspörsmål, frågan om statsbidrag till folkhögskolornas nybyggnader m. m., kunna föreläggas riksdagen. Här äger det ordstävet sin tillämpning: att inte låta det goda bli fiende till det bästa.

Herr talman! Det sagda får utgöra några reflexioner knutna vid åttonde huvudtiteln i årets statsverksproposition.

Som jag redan förut givit uttryck för, synes mig den behandling, kulturtiteln har fått röna, i stort sett vara glädjande generös. Till en del beror givetvis utgiftsstegringarna på den under tidigare år framkallade eftersläpningen, som ecklesiastikministern nu sökt att ta igen. Vi får hoppas, att vad han nu föreslår, endast utgör en början, kanske rent av en tämligen anspråkslös början, till den stora upprustningen på olika undervisnings- och kulturområden, som, synes det mig, måste göras.

Alldeles särskilt synes det mig vara av behovet påkallat att 1946 års skolkommissions i flera avseenden mycket värdefulla och starkt motiverade synpunkter och förslag blir beaktade så snart som möjligt vid utformandet av kulturbudgeten. Folkhögskolans medborgarfostrande uppgift är om möjligt viktigare nu än någonsin. Det beror inte minst därpå, att den samhällsbild, som i våra dagar möter ungdomen, är långt mer komplicerad än den tidigare varit. Och det är ingen ringa uppgift att lära

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

de unga att känna sitt samhälle, lära dem inse, att de har en plats inte bara i dagens samhälle utan också i den historiskt framvuxna samhällsgemenskapen!

Vidare anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Efter den rätt ingående bostadsdebatt som kom till stånd i går kväll skall jag inskränka mig till några få reflexioner. Jag kan emellertid inte underlåta att betyga att det är med verklig olust som jag av statsverkspropositionen har inhämtat, att regeringen ännu en gång sett sig nödsakad att klavbinda och bromsa byggandet av egnahem. Regleringen kommer tillbaka, ehuru i en ny form. Byggnadstillstånd behöver man inte längre, men långivningen begränsas i en fix ram som inte får överskridas. De egnahemsbyggare som står längre bort i kön blir utan lån och kan sålunda sätta i gång sina byggen endast om de är i den gynnsamma situationen att de inte behöver statens stöd; i så fall möter intet hinder att börja.

Med ledning av länsbostadsnämndernas uppskattningar hade bostadsstyrelsen i somras beräknat att man skulle få en egnahemsproduktion av en- och tvåfamiljshus omfattande 21 000 lägenheter. Dessa har socialministern ansett sig vara tvungen att skära ned till 16 000. Detta måste innebära att ungefär 5 000 familjer här i landet, som hade hoppats få sätta i gång sina byggen under nästa budgetår, får avslag på de framställningar de har gjort eller kommer att göra om statliga lån.

Det är det ena. Men härtill kommer en annan ganska dyster nyårshälsning till egnahemsbyggarna. Redan från och med den 1 januari i år har nämligen igångsättandet av egnahemsbyggandet blivit underkastat kontroll på lånesidan i syfte att dessa arbeten skall spridas och fördelas mera jämnt under året.

Vid den fördelningen skall man under första halvåret 1955 bara få påbörja uppförandet av 7 000 lägenheter och vidare skall man noga se till att man sätter i gång så få egnahemsbyggen som möjligt under sommaren.

Ser man saken ur den enskilde byggharens synpunkt innebär det för honom att han hindras att börja sitt bygge, när det för honom och hans familj skulle vara mest lämpligt. Han kan inte få lägga upp sin byggplan så, att han t. ex. kan få utnyttja de ljusa vår- och sommarkvällar han skulle ha kunnat använda för bygget. Han kan inte utnyttja sin sommarsemester för sin och familjens arbetsinsats. Det betyder också att den, som haft tur och fått slinka med vid den sålunda inskränkta tillståndsgivningen och kan använda våren och försommaren, i själva verket får ett billigare hus än den som tvingas till vinter- och höstbygge. Såvitt det gäller de icke alltför betalningskraftiga i samhället är från och med nu myndigheterna ensamma om att bestämma var, hur, när och om dessa egnahem skall komma till stånd. Härmed har vi naturligtvis i någon mån avlägsnat oss från åtminstone äldre tiders frihetsbegrepp.

För en resenär, som utifrån nalkades vårt land och som inte hade någon förhandskunskap om de säregna förhållanden som här råder, måste det förefalla i hög grad egendomligt, att det svenska folket anses ha råd att röka och supa för sammanlagt, låt mig säga, 2 000 miljoner kronor, men att det enda, som absolut måste förmenas det svenska folket, är att tillfredsställa det kanske mest primära av alla mänskliga behov, nämligen behovet att skaffa sig en bostad och enkannerligen att skaffa sig en bostad i ett eget hem. Det är i själva verket detta som människorna längtar efter. Vi svenskar är inte några storstadsmänniskor. Vi tycker inte om det där stora blocket, utan vi vill bo för oss själva i egna stugor.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

När man gjorde en enkät förra året inom HSB befanns det att inte ens hälften av HSB:s medlemmar — av vilka många naturligtvis hade ganska förnämliga bostäder — tyckte att flerfamiljshuset var den idealiska bostadsformen. I storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö förklaras det att 50 procent av HSB:s medlemmar föredrog egnahem. I de något mindre städerna, de mellan 30 000 och 100 000 invånare, var det 56 procent som ville bo i egnahem, och i orter med under 30 000 invånare var det inte mindre än 72 procent som längtade efter ett eget hem. Denna strävan att skaffa sig en bostad, som man själv äger och där man är sin egen herre, är både sund och riktig och bör på allt sätt uppmuntras i stället för att som nu hållas tillbaka.

Den enskildes lust att bo i ett eget hem korresponderar mycket harmoniskt med den spridning av bebyggelse och näringsliv, som vi inom högerpartiet vill arbeta för. Vi vill just åstadkomma en decentralisering, där de stora städerna inte fortsätter att växa till orimliga proportioner utan där i stället hela vårt land förblir levande. Vi tror faktiskt på möjligheten till en landsbygdens renässans genom näringslivets decentralisering till en mängd små och medelstora orter runt om i vårt land. En sådan utveckling är fullt möjlig och pågår för närvarande i Förenta staterna, där den tendensen nu blivit alltför allmän, att företagen kommer till människorna i stället för att människorna tvingas komma till företagen. Det är motorismen — den nu ofta förkättrade motorismen — som skall göra det lätt för människorna att bo kvar i sin gamla bygd och ändå få sin arbetskraft effektivt utnyttjad och därmed en hygglig inkomst. Detta kvarboende i den gamla bygden förutsätter ett vidgat och icke ett beskuret egnahemsbyggande. Det är såvitt jag begriper ett landsbygdsintresse av första ordningen att slå vakt just om denna bostadsform.

Ur samhällelig synpunkt är egnahemsbyggaren den idealiske medborgaren därutinnan att han och hans familj kontinuerligt ägnar sig åt personligt sparande och därmed lägger grunden både för en sund familjeekonomi och för samhällets kapitalförsörjning. När från vissa håll röster har höjts mot egnahemmet som bostadsform har kritiken motiverats bland annat med att uppförandet av egnahem skulle ta större resurser av material och arbetskraft i anspråk än vad som krävs för att få till stånd motsvarande utrymmen i flerfamiljshus. Jag är inte så alldeles säker på att detta är riktigt. Nationalbudgetdelegationen uttalar, att **inriktningen** av innevarande års bostadsbyggande mot en större andel egnahem kan ha medfört ett ökat tillskott i byggnadsverksamheten av sådan arbetskraft, som inte ingår i fackförbundsstatistiken. Ja, det stämmer helt med erfarenheterna. Egnahemsbyggandet drar i rätt ringa utsträckning åt sig den sortens byggnadsarbetare, som eljest skulle gått till industribyggen och till flerfamiljshusen i städerna, där de stora pengarna står att tjäna. Ofta är det äldre snickare, målare och andra hantverkare, som inte orkar med den hårda takten i storbyggena, utan ägnar sig åt egnahem och som om de inte finge göra det kanske skulle få gå utan arbete i långa tider. På landsbygden är det i viss utsträckning folk som bedriver byggnation som komplement till sina egna jordbruk.

Härtill kommer — och det är en rätt viktig sak — att egnahemsbyggandet ganska lätt kan läggas till rätta, så att en betydande del av arbetsmomenten på byggnadsplatsen kan utföras av byggherren själv och hans familj. Den självbyggnadsverksamhet som bedrivs på åtskilliga platser här i landet, inte minst i Stockholm, tycker jag är i högsta grad värd uppmuntran. Det är inte ovanligt att dessa självbyggare presterar en egen arbetsinsats på cirka 2 000 arbetstimmar under ett enda år,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och detta blir ju ett extra tillskott till de resurser, som eljest skulle stå till byggnadsproduktionens förfogande. I Förenta staterna faller cirka 90 procent av all byggnadsverksamhet för bostadsändamål på egnahem.

Om man inte endast räknar med själva byggnadskostnaden utan även med de verkliga bostadskostnaderna på lång sikt kommer egnahemmen i ett väsentligt bättre läge, därför att lägenhetsvård och reparationer utförs av ägaren själv som hobbyarbete. Här får man alltså en arbetsinsats, som eljest över huvud taget inte kommit till stånd. Detta att man skall göra saker själv har blivit en stor rörelse på många håll ute i världen. I England har vad man kallar gör-det-själv-rörelsen nått så långt, att 70 procent av alla tapeter förbrukas av icke yrkesmän, som själva klistrar upp dem.

I Förenta staterna köpes 73 procent av all industriellt tillverkad målarfärg av amatörer som själva målar sina hem. Det beräknas att år 1953 11 miljoner amerikaner ägnade sig åt amatörsnickeri och att det i privat ägo i Amerika finns inte mindre än 25 miljoner elektriska sågmaskiner, bormaskiner och hyvelbänkar. Som ett kuriosum kan jag nämna att den kraft, som förbrukas av alla dessa småmaskiner i hemmen, är lika stor som den kraft som går åt för att hålla en stad med 100 000 invånare försedd med elektrisk energi även för industriella ändamål. Enligt en uppgift, som jag inte kunnat kontrollera, skulle de tapeter och golvbeläggningar, som under år 1953 inköptes av amerikanska amatörer, täcka en yta lika stor som Storbritannien. På schemat i de amerikanska skolorna står undervisning i sådant som rör vård och reparationer av hemmet.

Ju större arbetstidsförkortning man kan åstadkomma och ju mera fritid folk får, desto större blir utrymmet för självverksamhet av detta slag.

Vi inom högerpartiet vill öka, inte

minska egnahemsbyggandet. För att därvid inte spränga ramen för de samhälleliga resurserna måste det naturligtvis ske inskränkningar på annat håll, men det är inte nödvändigt att dessa inskränkningar göres på investeringssidan. Jag föreställer mig att resultatet skulle bli mycket bättre, om vi här i landet i stället begränsade vår konsumtion. Det är därför som vi inom högerpartiet under fjolåret föreslagit att målsparande för bostadsanskaffning skulle stimuleras. Därmed skulle, menade vi och menar fortfarande, privat konsumtion inskränkas till förmån just för investeringar i bostäder. Vi skall vid innevarande års riksdag återkomma till detta krav.

Socialministern har någon gång talat om att man inte kan göra mer än att bygga till sista muraren. Det låter bestickande, men det leder lätt till någon sorts kvasireligiös föreställning om att byggnadsarbetarkåren är en konstant som knappast kan förändras. Varför skulle inte byggnadsverksamheten kunna dra åt sig mera folk? Vad har man i stora drag gjort för att lära upp flera murare och snickare? Av nationalbudgeten ser vi att under fjolåret 16 000 man lämnat det svenska jordbruket och att lika många väntas komma att göra det under 1955. Skulle inte många av dessa kunna sysselsättas inom byggnadsverksamheten? Som det nu är, företer byggnadsarbetarkåren en rätt blygsam ökning. Under tiden 1 juli 1953—1 juli 1954 stannade denna ökning vid 2 procent mot 3 procent året förut. Har det gjorts tillräckligt allvarliga försök att importera arbetskraft utifrån? Finns det inte möjligheter att från andra länder köpa, om inte färdiga hus så dock färdiga byggnadsdetaljer?

Bristen på skolad arbetskraft kan emellertid inte behöva stoppa egnahemsbyggandet, eftersom denna form av byggnation ställer allt mindre krav på specialarbetare. I många av de nya

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hustyper, som nu har kommit fram, användes över huvud taget inga murare — inte ens för uppsättning av skorstensstockarna, utan dessa, som kan vara tillverkade av rostfritt stål, betong eller något annat material, levereras färdiga från fabriken.

För att man med de begränsade resurser, som alltid måste stå till buds, skall kunna få till stånd största möjliga antal egnahem, så att inte en mängd människor behöver utestängas från möjligheten att skaffa sig ett sådant, är det framför allt av nöden att kostnaderna pressas ned så långt som möjligt utan att detta alltför mycket inkräktar på viktiga standardkrav. Det experimentus, som högerpartiet lät bygga förra året, och en hel rad andra undersökningar och försök på olika trakter i landet ger klart vid handen, att det genom rationalisering plus måhända någon inskränkning i fråga om inte alltför viktiga standardkrav är möjligt att få fram egnahem, för vilka produktionskostnaderna ligger åtminstone 20 procent under vad husen skulle ha kostat vid ett traditionellt byggnads-sätt. Och det har, väl att märka, vid dessa experiment varit fråga om enstaka hus, som alltid måste ställa sig relativt dyra. Om egnahemsbyggandet i stället kunde ske i stora serier, så att man på en plats byggde, låt mig säga, 100 hus på en gång, finns det stora möjligheter att åstadkomma ytterligare kostnadsänkningar.

Kontentan av vad jag här velat säga är att vi inom högerpartiet i stället för en begränsning av egnahemsbygget vill uppmuntra just denna form av bostadsproduktion. Vi vill göra det möjligt för allt flera människor att nå fram till målet: ett eget hem. Detta vill vi åstadkomma genom att stimulera målsparende för bostadsändamål och genom att pressa ned byggnadskostnaderna. Vi kan över huvud taget inte finna det rimligt att byggnadsverksamhetens omfattning läses fast, samtidigt som

man måste utgå ifrån att efterfrågan på bostäder under nästa budgetår kommer att växa i minst samma takt som under innevarande budgetår. Med hänsyn till det nödläge, som fortfarande råder på bostadsmarknaden, är det otillfredsställande att regeringen anser att vi här i landet inte orkar med att bygga mera.

Herr talman! Vore det ändå inte en inkompetensförklaring, om vi den 1 juli 1956, när nästa budgetår gått till ända, måste konstatera, att någon avveckling av bostadsbristen fortfarande inte har kunnat ske och att fortfarande ingen som helst prognos kan göras om när slutet på detta elände kan skönjas?

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet erinrade i går kväll om en liten debatt, som han och jag hade den 14 december förra året angående frågan om avlyftande av de byggnadskreditiv, som vid detta tillfälle hopade sig i affärsbankerna, därför att den normala avlyftningen till hypotekskassan, till sparbanker och försäkringsbolag inte fortgick i vanlig ordning. Det sistnämnda berodde på att dessa institutioner så när stod utan pengar på grund av upptagandet av det stora fyraprocentiga obligationslånet. I vår diskussion sade socialministern bl. a., att det emellan riksbanken och försäkringsbolagen fanns vad han kallade ett gentlemen's agreement att lånen till bostadsproduktionen skall gå med prioritet. Statsrådet menade då tydligen, att bolagen — de flesta av dessa är ju ömsesidiga bolag, som arbetar utan vinstintresse, ehuru statsrådet talade om profit — skulle placera försäkringslagarnas sparmedel i inteckningslån, vilka skulle ge 3,5 procent om de inte var bundna och 3,7 procent om de var bundna lån. Han föreställde sig alltså att de skulle välja denna dyrbara och besvärliga låneform framför att placera försäkringstagarnas medel i statens obligationer med en effektiv ränta på cirka 3,8 procent. Det kunde väl ändå

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte vara statsrådets mening, att försäkringsbolagens lojalitet gentemot riksbanken skulle gå så långt, att bolagen kände sig förpliktade att vägra regeringens lån, som denna själv vid tillfället i fråga enträget begärde. I går fick vi av statsrådet och chefen för socialdepartementet veta, att regeringen, sedan den nu fixerat det bostadsbyggande, som skall komma till stånd år 1955, är beredd att medverka till att den behövliga kreditgivningen sker. Vi fick inte veta, hur detta skulle gå till. Vad betyder egentligen denna deklaration? Skall vi däri inlägga, att riksbanken eller bostadsstyrelsen skall överta byggnadskreditiv från affärsbankerna, om en ny uppstoppning skulle ske, och att då bostadsstyrelsen eller riksbanken skulle komma att lämna även primär- eller sekundärlån? Eller betyder det, att man, om så skulle erfordras, tänker sätta i gång nya triangelfaffärer av den typ, som pågått mellan stadshypotekskassan, riksbanken och affärsbankerna under den sista månaden?

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Sedan partiledarna och deras närmaste män yttrat sig i denna debatt finns det inte mycket matnyttigt över ur partipolitisk synpunkt för den enskilde riksdagsmannen. Jag måste fördenskull säga något annat med eller utan partipolitisk sanktion.

När jag hör partiledarna — det gäller såväl oppositionens som koalitionen — breda ut sig om allting i remissdebatten, påminner de mig om hur korna betar sig vid första vallsläppningen på våren. Dessa rusar snabbt över hela betesfältet och nosar sig till de mest välsmakande betesfläckarna. Dessa betar så de starkaste genast av. Det som därefter vanligtvis står kvar är de mera oaptitliga stråna vid rukorna från i fjol.

Om jämförelsen skall tillämpas på

denna debatt, innebär den, att om något nytt skall sägas, måste det bli av mindre matnyttig och mindre angenäm karaktär. Jag skall göra ett litet försök.

Jag skall börja med en karakteristik av våra dagars politiska debatt. Den kan av kända skäl inte bli alltför uppmuntrande.

Ett starkt framträdande drag i debatten är dess överdrivna självgodhet. Partierna synes drivas av en aldrig sinande lust att upphöja sina egna och nedvärdera oliktankandes synpunkter, misstänkliggöra de senares motiv och mer eller mindre påtagligt misstolka deras handlingar. Det är märkligt, att de resultat, som den sociologiska forskningen kommit fram till beträffande miljöns betydelse, inte kan anses tillämpliga på den yrkesgrupp, som heter riksdagsmän. Koncilians, tillmötesgående och uppskattande erkännanden utmärker ofta den enskilde riksdagsmannen i dennes umgänge med oliktankande utanför politiken. Men så snart det blir en partipolitisk debatt, blir det annat ljud i skällan. Vid sådana tillfällen pöser partirepresentanten upp till ett väldigt omfång, samtidigt som han öser förvrängningar och skällsord över motståndaren. Ombudsmän och riksdagsmän in spe brukar ofta ta första pris.

I höstas deltog jag i en debatt med en mycket framstående socialdemokrat. För en gångs skull kännetecknades inte den debatten av någon ömsesidig önskan hos debattanterna att slå ihjäl varandra. Efter debatten sade en socialdemokrat till mig: »Det här var en konstig debatt. Jag kände inte igen mig. Jag tyckte faktiskt att ni försökte förstå varandra.» Anmärkningen var nog riktig, måste jag medge. Man måste göra klart för sig, att om två politiker försöker förstå varandra, använder de sitt förstånd, men när de söker missförstå varandra, använder de sitt oförstånd.

Ett annat framträdande drag i den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

politiska debatten är politikernas överdrivna hävdande av de politiska åtgärdernas betydelse. Vi bör givetvis inte undervärdera politiken — det finns såvitt jag vet inga som gjort mänskligheten så mycken skada som just maktfullkomliga politiker. Man måste erkänna, att vetenskap, bildning och kultur aldrig blomstrat så i mänsklighetens miljonåriga historia som under de sista 50 åren. Men under denna politikernas paradisiska period har vi fått två världskrig och ett omätbart hungerlidande i världen. Denna kritik gäller givetvis inte allt vad de makthavande politikerna företar sig.

Jag tror trots detta, att de makthavande politikernas anspråk borde vara mera måttliga, än de nu är, ty det finns en värld utanför politiken. I vårt aktuella politiska läge måste man nog säga att oppositionen verksamt bidrar till regeringens alltför höga självuppskattning. Genom vissa krav, som jag strax skall exemplifiera, har oppositionen tillskrivit regeringen en förmåga i olika avseenden, som jag för min del inte kan inse att den har. Ofta och med rätta framhåller oppositionen att regleringar av skilda slag är av ondo. Men nästa dag föreslås åtgärder, vilkas genomförande skulle medföra ytterligare eller kanske längre gående samhällsin-gripanden. Vi fördömer klasspartier den ena dagen, och den andra föreslår vi med stor entusiasm tydliga och klara klasslagar. Litet var bör man otvivelaktigt ha goda insikter i politisk besvärjelsekonst, om man skall kunna följa med i tankegångarna.

Jag skall nu något exemplifiera vad jag här antytt.

Oppositionen håller styvt på att regeringen är ansvarig för den ständigt fortgående penningvärdeförsämringen. En ständig inflation pågår. Den socialdemokratiska regeringen synes inta en vacklande hållning inför det axiom, på vilket oppositionens ansvarsyrkande nödvändigtvis måste vila, nämligen att

den svenska regeringen har förmåga att styra den ekonomiska utvecklingen. Har den icke en sådan förmåga, kan ej heller något ansvar utkrävas av den, om utvecklingen icke anses gynnsam. För min del tror jag, att regeringen förstår, att oppositionens axiom såväl praktiskt som teoretiskt är ohållbart. Men det kan ju leka partitaktikerna i hågen att likväl acceptera det — åtminstone som arbetshypotes och så länge den ekonomiska utvecklingen kan försvaras som gynnsam. Om man emellertid accepterar axiomet att regeringen kan styra utvecklingen, reser sig flera andra spørsmål. En svensk regerings förmåga att styra den ekonomiska utvecklingen måste rimligtvis endast gälla Sverige. Måste inte då Sverige också avskärmats från inflytelser utifrån? I annat fall skulle ju dessa inflytelser utifrån kunna ta sig orådet före att suspendera regeringens förmåga och utan dess medverkan styra utvecklingen — vilket förvisso skett mer än en gång i Sveriges ärorika historia.

I vår tid blir relationerna allt starkare mellan länderna. Den gamla nationalstatens huvudtanke om självständighet är på väg att undermineras och ersättas i bästa fall av solidaritet med världssamhället. Det är dock en banal sanning att den nu sittande regeringen liksom alla dess föregångare icke skiljer sig från övriga regeringar i fråga om tolkningen av historiens gång. Utvecklar sig allt väl, är det regeringens förtjänst, går det illa, beror det på omständigheter, över vilka ingen enskild regering kan råda — vilken historietolkning man begär att också oppositionen skall acceptera.

Det mest belysande exemplet på denna motsägande och opportunistiska tolkning av den ekonomiska utvecklingen är den sittande regeringens uppfattning om dess dominerande betydelse för utvecklingen under de sista 20 åren. Den ekonomiska krisen åren 1929

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

till 1933 uppstod, tänker man sig, på grund av den internationella och nationella kapitalismens misslyckande. Från den senare tidpunkten tog i vårt land socialdemokratien den politiska makten — det är mycket viktigt att betona makten, ty det är den som hägrar för de politiska partierna — och sedan dess har utvecklingen styrts av socialdemokraterna åtminstone fram till 1952. Då inträffade en engångsinflation, som tolkades såsom ogynnsam av både regeringen och oppositionen. Då tillgreps Koreakrisen som en ursäktande förklaring. Men detta innebar ju de facto att regeringens förmåga att bestämma över den ekonomiska utvecklingen helt plötsligt kunde suspenderas t. o. m. av ett litet inbördeskrig på andra sidan jordklotet. Hur suggestiv och tankeförändrande denna argumentering var för många, framgår av det faktum, att min vän herr Ahlsten t. o. m. återopade Koreakrisen som motiv för att hampberedningsverket i Värmbol skulle nedläggas och endast ett sådant drivas i Visby. Bortsett från blodsutgjutelsen och förstörelsen i Korea, måste man nog säga att Koreakrisens ekonomiska följder övervägde i positiv riktning, om man nämligen ser dem ur internationell synvinkel. Ur internationella ekonomiska tidskrifter kan man inhämta den upplysningen, att de ekonomiska följderna av Koreakrisen har varit särskilt gynnsamma för flera av de underutvecklade länderna. Betyder inte detta mer än en mindre pennigvärdeförsämring i vårt land?

Fast står emellertid, synes mig, den uppfattningen, att den partipolitiskt glorifierande tolkningen av samhällsutvecklingen är falsk och självbedräglig och att föga ansvar kan utkrävas av något enskilt politiskt parti för denna utveckling om den anses ogynnsam. Summa summarum av detta lilla resonemang skulle då bli, att oppositionen inte bör ställa större anspråk på regeringen än denna rimligtvis kan upp-

fylla, om den vill. Vidare skulle det nog vara hälsosamt för regeringen, om den läte sin något överdrivna självuppskattning genomgå en bantningskur.

Denna uppfattning stärkes hos mig av det förhållandet, att samhällsutvecklingen företer drag, som ingalunda är önskvärda och som i stor utsträckning förminskar värdet av den ekonomiska utvecklingen. Som stöd för denna uppfattning skall jag inte återge utan endast hänvisa till s. 256 och följande i Statistisk årsbok för 1954. Där kan man bl. a. inhämta följande material för reflexion. Samtidigt som man kan konstatera att den ekonomiska standarden stigit oupphörligen, får man veta, att egendomsbrott, förfalskningsbrott, bedrägeri, förskingring, gäldenärsbrott och skadegörelse å annans egendom stiger i våldsam takt. Vidare får vi veta att mord, mened, sedlighetsbrott och allmänfarliga brott ävenså haft en god jordmån i vårt välutvecklade land.

I allmänhet hyser vi nog den uppfattningen, att en höjd bostadsstandard befrämjar en lycklig utveckling av familjelivet. Men vad får vi nu dagligen bevittna? Jo, samtidigt med att bostadsstandarden förbättras ökas familjetragedierna och skilsmässorna. Hos många människor med hög bostads- och levnadsstandard synes familjelivet mer likna fänadens än normala kulturvarelser.

Efter denna exemplifiering tillåter jag mig fråga, om kriminaliteten tillhör samhällsutvecklingen eller ej. Den frågan kanske justitieministern kan svara på. Vidare tillåter jag mig fråga om regeringen anser sig ansvarig för denna utveckling. Den rätta tolkningen är kanske den, att regeringen är ansvarig för den gynnsamma samhällsutvecklingen samt oppositionen och kapitalisterna för den ogynnsamma. Man kan ju också tänka sig att regeringen kan men inte vill. Detta är dock en högst osannolik ståndpunkt. Är icke san-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningen närmast den, att regeringen inte kan styra samhällsutvecklingen utan att denna i stort sett kommer att förlöpa likadant vilken regering som än sitter vid makten? Detaljer kan vara olika, men tendensen blir densamma. Härtill skall jag endast foga den satsen, att både det mesta och det bästa som skett på vår jord har inträffat utan några regeringars medverkan — och utan någon opposition.

Härefter skall jag beröra ett par mera praktiska problem. Ett spörsmål som regering och riksdag inte med tillräcklig kraft tagit itu med är de ständigt återkommande väg-, bil- eller fyllerimorden. Finansministern har utlovat att ett krafttag skall tas mot vårt förnämsta fördummelsemedel nämligen supseden. Detta initiativ mot ansvarslöshet och galenskap är så värdefullt, att jag tror att finansministern optimistiskt kan räkna med att många andra försyndelser som begåtts i det förflutna och nu begås skall varda honom förlåtna. Det skulle emellertid ha varit tacknämligt om en rekommendation utgått till alla statliga myndigheter, landsting och kommunala institutioner att icke befrämja supseden vid sina offentliga tillställningar.

För den enskilda människan är vägsäkerheten — eller kanske jag skall säga vägosäkerheten — ett lika stort problem som rättssäkerheten respektive rättssäkerheten. Rattfyllerimördarnas framfart är fruktansvärd. För några dagar sedan kom en ung studerande, som aldrig själv smakat en droppe sprit, på vägen Arboga—Västerås. På en fin raksträcka mötte han en rattfyllerist. Denne förflorade det lilla förstånd som ännu fanns kvar i hjärnan på honom och körde rakt på studenten och dödade denne. Han dödade även sig själv. Naturligtvis är det beklagligt när rattfylleristerna dödar sig själva, men tillväxthastigheten på dem är så stor att det övriga samhället inte förlorar på om en självsanering inträffar. Till vil-

ken minister skall jag ställa frågan: Anser inte ministern att något särskilt behöver göras för att förhindra rattfyllerimorden? Vill icke regeringen eller kan den icke här göra något?

Slutligen skall jag något beröra jordbrukspolitiken. Jag kan inte hålla med om att den jordbrukspolitik, som hittills förts, varit misslyckad. Visserligen har jordbruksministern misslyckats på ett par väsentliga områden som är betydelsefulla för jordbruket, men — detta är en smula skämtsamt sagt — jag är inte säker på att hans inflytande på dessa områden är tillräckligt. Jag syftar här på det förhållandet, att jordbruksministern inte fördelat nederbörden rättvist under det förflutna året. Inte heller har jordbruksministern låtit solen skina vid de mest lämpliga tillfällena, vilket inverkat ofördelaktigt på spannmålsens kvalitet.

Särskilt olyckligt har detta förhållande inverkat på rågen. Lantbrukarna förstod detta redan under bärgningen, men de var jämförelsevis lugna. Det var särskilt två omständigheter som ingav oss fast tillförsikt. Vi visste att vårt land skulle behöva ganska stora kvantiteter förstklassig råg för att kunna baka bröd för export. Men vi har under de sista åren fått veta att det fanns sådant överflöd i statens magasin, att det inte förelåg några risker. Dessutom har vi oupphörligen fått veta att det fanns ett världsmarknadspris, som rent av var fantastiskt lågt jämfört med det svenska, varför vi kunde motse en import till mycket lågt pris, om så skulle erfordras.

Personligen väntade jag varje dag i höstas att i den kära partikollegan DN få läsa om hur billigt vi kunde köpa kvalitetsråg, gärna åtföljt av en varning till de hutlösa spannmålsodlarna. Vi importerade, men inte ett ljud i den eljest välunderrättade DN om något lågt pris. Allt var tyst som i graven. Hade möjligen tidningens jordbruksexpert tagit semester just då? Varom icke hade tidningen kunnat göra svenska folket en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stor tjänst genom att åtminstone anvisa platsen där det låga världsmarknadspriset tillämpades.

Låt mig emellertid fråga jordbruksministern varför råg egentligen importerades i höstas. Kunde vi inte ha tagit av våra egna lager och berett plats för en ny skörd? Vårt lantbruk behöver odla råg. Det är en hälsogröda, bättre än någon annan på många jordar. Eller väntar regeringen krig inom två år, eftersom man fruktar för att ta av de egna lagren när så behövs?

Den nu utgivna jordbruksprisutredningen kommer nog att verksamt bidra till dimbildningen om vårt svenska jordbruk, i all synnerhet i fråga om dess självförsörjningsgrad. I en tabell på sid. 20 i utredningen får man veta, att vi producerar totalt sett 7 procent mer livsmedel än vi behöver.

Nu borde det inte vara svårt att få avsättning för en så ringa mängd livsmedel, om det bara funnes något intresse för en värld i hunger och nöd. Den stolta trosbekännelsen till solidaritet är som bortblåst så snart det gäller en givande solidaritet. Den tagande solidariteten har många anhängare. Men i själva verket är vår s. k. överproduktion på livsmedel blott en fiktion, ty den åstadkoms ju genom en betydande import av råvaror från andra länders lantbruk och industri.

För att få fram detta futtiga överskott importerar vi 20 000 traktorer varje år, över 300 000 kubikmeter drivmedel till dem, all kaligödning, 90 procent av all fosfatgödning eller råvaror till den, över 300 000 ton kvävegödning, diverse fodermedel samt under fjolåret inte mindre än 14 miljoner kilogram kött. Lägger man till detta, att vi importerar stora mängder ull, bomull och hudar, har man all anledning att fråga sig hur pass stor vår självförsörjningsgrad i själva verket är. Trots denna stora import har vi endast litet vete och smör att sälja. Det kanske till och med kan vara så, att en del av denna

jordbruksimport påtvingas oss för att industrien skall få avsättning för sina produkter. I och för sig behöver inte detta vara klandervärt. Men det är väl orimligt begärt, att jordbruket som tack för sin hjälp åt industrien skall få inkomstsänkningar!

Jag har sett någonstans att det fordras 500 000 hektar av andra länders åkerjord med lika hög avkastning som vår för att vårt land i egentlig mening skall vara självförsörjande. I Sverige har vi omkring en halv hektar jord på varje individ. I många andra länder uppgår åkerarealen endast till en femtedels hektar per individ. Brukningen av dessa små arealer är ytterst primitiv, maskiner och konstgödsel finns det inte tillgång till. Hunger är där befolkningens dagliga gäst. Det är dessutom bekant att världens livsmedelskonsumtion behöver mer än fördubblas inom 20 år. För att detta skall bli möjligt fordras hela den tekniska utrustning, som nu används för världens militarisering, och de ekonomiska medlen härför.

Är det rimligt att Sverige i denna ödesdigra situation skulle bedriva, såsom många nu vill, en negativ jordbrukspolitik, minska vår livsmedelsproduktion, då vi i själva verket skulle behöva fördubbla den?

Herr von SETH (h):

Herr talman! Den föregående talaren har sysslat en hel del med jordbruk, men under gårdagens debatt har även skogen kommit i brännpunkten. Jag tycker att detta ingalunda är olämpligt, ty skogen har ju en oerhört stor betydelse för vårt land.

Herr Pettersson i Dahl, bondeförbundets talesman i denna kammare, efterlyste bland annat högerns intresse för bondeskogsbruket. Nu sitter jag själv i den utredning — 1951 års jordbruksrationalisering — som just nu håller på med dessa saker. Det anses ju inte höra till god ton att då blotta någon-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ting som där förekommer, men jag anser dock att jag kortfattat skall kunna säga två saker.

Det ena är att jag personligen såsom ordförande i skogsägarföreningen i Jönköpings län, där vi till huvudsaklig del har bondeskogsbruk, kan vittna om att bondeskogsbruken där är mycket välskötta. Jag vill även understryka — så mycket tror jag mig kunna yppa om utredningens gång — att det, när sakenskapen får säga sitt opartiska ord i denna fråga, säkerligen kommer att visa sig att det finns både välskötta och sämre skogar inom alla kategorier, hos bolagen, hos större skogsägare och hos mindre skogsägare. Om det görs en riktig jämförelse, tror jag dock inte att bondeskogsbruken kommer att placeras långt ner på skalan.

Vad därefter beträffar högerns inställning till skogen och till de små skogslotterna skulle jag i få ord vilja uttrycka den så — och jag tror mig därvid kunna tala på mitt partis vägnar — att vi på detta område liksom på andra områden vill ha en spridd personlig äganderätt. Över huvud taget vill vi ha ett ökat personligt ägande hos gemene man. Då jag vet att även nästkommande talare från mitt parti, vilken har sysslat med skogsfrågor, kommer att ta upp denna sak, skall jag inte längre uppehålla mig vid den.

Eftersom jag har varit med i de gamla vägstyrelserna och är knuten även till de organisationer som har att göra med vägväsendet i dess nya form, skulle jag vilja säga några ord om vägväsendets behandling i årets statsverksproposition.

Automobilbeskattningen och vad som hänt på detta område den sista veckan har ju redan varit föremål för överläggningar under gårdagens plena, och finansminister Skölds, om jag får uttrycka det så, förnyade angrepp mot bilismen har därvid diskuterats. Jag vill ändå, herr talman, i några korta drag ta upp bilbeskattningens och väg-

väsendets problem till diskussion från en annan utgångspunkt än den som hittills har präglat kammarens överläggning.

Det var för oss alla ganska glädjande då riksdagen förra året antog sin femårsplan för vägväsendets upprustning. Denna femårsplan innebär att riksdagen uttalat sig för att väginvesteringar till ett fixerat belopp skulle komma till utförande under de närmaste fem åren. Men den innebär också att vi fastställt vissa skattesatser som fordonsägare under denna tid skulle erlägga för att finansiera detta vägbyggnadsprogram. Jag måste därför erkänna att jag, när jag tog del av statsrådet Hjalmar Nilsons redogörelse för vägbyggandets omfattning under innevarande och nästkommande år, nog blev i viss mån beklämd, och det blev också alla de som sysslar med vägarna och har med vägväsendet att göra. Statsrådet ger inte några som helst löften. Man kan ju läsa saker olika, men om jag har läst propositionen rätt, utgår jag ifrån att väginvesteringarna under åren 1955 och 1956 kommer att motsvara endast de investeringar för vägarna, som gjordes under år 1954. 1953 var ju ett uppgångsår, men 1954 gick det nedåt igen, och nu står man så vitt jag kan finna inför den situationen att regeringen — trots behovet av bättre vägar, trots att vägarna har sin oerhört stora betydelse inte bara för samfärdseln utan lika mycket för trafiksäkerheten, en fråga som herr Kilsmo nyss var inne på — har iakttagit en mycket stark restriktivitet i fråga om väginvesteringarna.

Till statsrådet Hjalmar Nilson, som jag just nu inte kan se här i kammaren men som satt här för ett ögonblick sedan, skulle jag vilja säga: Vi beslöt föregående år att väginvesteringarna under år 1955 skulle uppgå till 320 miljoner kronor och under 1956 till 355 miljoner kronor. Om vi nöjer oss med den investering på 250 miljoner kronor, som vi hade under 1954, kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mer det säkerligen att få ödesdigra verkningar för framtiden. Bilismen har ju haft en explosionsartad utveckling. Det är inte lätt att handha vägväsendet, och jag skall ytterst gärna understryka att det heller inte är lätt att planera för det. På grund av denna bilismens explosionsartade utveckling har vi emellertid nu kommit i efterhand vad gäller utbyggandet av våra vägar och kanske lika mycket beträffande planeringen av våra vägar och bedömningen av frågan för vilka vägar och vägstycken de dyrbara vägmiljonerna skall användas. Det förefaller mig därför vara mycket svårt, ja, knappast möjligt, att på endast några få år ta igen den eftersläpning som har blivit resultat av årets magra budget. Jag understryker att så måste bli fallet, då man vet att vägbyggandet under kriget och efter kriget har varit föremål för en, jag skulle nog vilja säga, styvmoderlig behandling från statsmakternas sida.

Riksdagen har vidare fattat beslut om en omläggning från budgetårsberäkning till kalenderårsberäkning av väginvesteringsanslagen i syfte att underlätta för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att ordentligt planlägga och fullfölja vägbyggnadsverksamheten. Enligt de upplysningar jag kunnat införskaffa — jag kan inte absolut garantera att de är riktiga — hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åtminstone i slutet av förra veckan inte erhållit någon uppgift om den ram som skulle gälla för väginvesteringarna under kalenderåret 1955. Såvitt jag förstår har man därigenom undergrävt möjligheterna att på ett ekonomiskt sätt planlägga vägbyggandet under de närmaste åren.

Genom den nya bilaccisen beräknas bilismen årligen få betala ytterligare cirka 100 miljoner kronor och mer till staten. Jag kan inte, mot bakgrunden av de avsevärda tillgångarna i automobilskattemedlens specialbudget, finna annat än att detta ytterligare tillskott till vägväsendets fond — om jag så får

uttrycka det — tyvärr inte har någon betydelse i dagens läge. Regeringen har inte redovisat några skäl för att *just bilismen* och den konsumtion den representerar skall *utses till statsmakternas alldeles speciella inkomstkälla*.

När vi förra året godkände femårsplanen och de skattesatser som då skulle gälla — vi hävdade dock från vårt håll, att skattesatserna redan då var för höga — gjorde vi detta under den uttryckliga förutsättningen, att pengarna skulle komma vägväsendet till godo under femårsperioden. Såvitt jag kan finna med utgångspunkt från den tidigare relaterade redogörelse, som vägministern har lämnat i statsverkspropositionen, finns inte några möjligheter att de medel som inflyter skall under den kommande femårsperioden kunna användas till vägväsendets fromma.

Om vi nu gör det tankeexperimentet, att konjunkturläget skulle ändras under de tre sista åren av denna period, så att ökade investeringar blir möjliga, måste vi dock beakta de många eftersatta behoven på andra områden som uppstått till följd av den nuvarande restriktiviteten och som pockar på att bli tillfredsställda. Skulle 250-miljonerramen gälla för 1955 och 1956, måste investeringarna under vart och ett av de sista åren i femårsperioden uppgå till det dubbla beloppet för att den totala investeringsvolymen skulle bli den i planen förutsatta. Med den brist på arbetskraft som vi har och med de direktiv som har givits till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att man skall inskränka på alla nyanställningar, skulle man behöva anställa ungefär 5 000 nya arbetare för vägarbetena, om man vill öka investeringarna under den sista delen av femårsperioden. Därtill kommer behovet av kvalificerad personal och inte minst av utökning av maskinparken.

Herr talman! Jag tillåter mig konstatera, att vi under de förutsättningar,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

från vilka jag här har resonerat och som jag kommit till med ledning av vägministerns pessimistiska tongångar i statsverkspropositionen, kan räkna med att utöver de medel, som den nya bilaccisen kan tänkas inbringa, åtminstone 500 miljoner kronor kommer att vara disponibla för vägändamål vid budgetårsskiftet 1956. Det beloppet är av sådan storleksordning, att jag anser att det icke kan menligt inverka på vägväsendets upprustning, om man medverkar till en lindring i t. ex. drivmedelsbeskattningen. Skäligheten bjuder att, om man upprättar en femårsplan för inkomster och utgifter, så bör, om utgifterna undergår en förskjutning, även inkomsterna göra det.

Herr talman! Detta var vad jag hade att anföra i anslutning till det som sägs angående vägväsendet i statsverkspropositionen. Därtill skulle jag emellertid vilja foga en del andra reflexioner och kanske även komma med en anmärkning, till vem jag nu skall rikta den.

Förutvarande statsrådet och nuvarande landshövdingen Mossberg har sysslat med trafiksäkerhetsfrågorna. Jag skall inte här gå närmare in på dem. Så mycket vill jag ändå säga, att ökningen av antalet olyckor, trots propaganda och uppmaningar, beror på flera faktorer, främst givetvis det ökade antalet bilar och det ökade antalet körda kilometer. En av de faktorerna är emellertid vägarnas tillstånd och en annan att det körs mycket och körs fort på våra vägar.

Den del av rikshuvudväg nr 1 som ligger söder om Jönköping är vi ganska stolta över. Den är bred, den är bra, och mot vägbanans beskaffenhet har inte bilisterna några anmärkningar att göra. Den del av rikshuvudvägen, som går från Huskvarna norrut mot gränsen till Östergötland, är däremot känd för sina många och svåra olyckor, och den har av folkhumorn i Jönköpings län blivit kallad för riskhuvudväg nr 1. Det står nu klart för vägför-

valtningen, för länsvägnämnden och för länsstyrelsen, att någonting måste göras, och det mycket snart; men det har brustit i planeringen. Inte förrän den 4 eller 5 januari i år för generaldirektören och chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ner och höll en konferens med vägförvaltningen, länsstyrelsen, länsarkitekten, länsarbetsnämnden och övriga myndigheter, varvid man gick igenom vad som behövd göras åt den vägen. Först nu har man beslutat en genomgripande ombyggnad av denna del, där de många olyckorna inträffar och där det under högsäsongen passerar mer än 5 000 bilar om dygnet på denna smala och krokiga väg. Jag klandrar inte ett ögonblick vägministern för att denna väg är krokig och smal. Jag vill i stället, efter det samarbete jag har haft med vägministern i Länsvägnämndernas förbund, ge honom det erkännandet, att han har visat stort intresse för vägväsendet och vidtagit många förbättringar. Men när han nu uppgjort årets vägbudget har han tydligen varit så hårt pressad av finansministern, att han inte kunnat göra sina egna intentioner och krav gällande. *Jag vill också kritisera att planläggningen av vårt huvudvägnät har kommit fullständigt i efterhand.*

Det är ju ganska naturligt att många önskar att vägarna snabbt skall komma i förstklassigt skick. Vi som sysslat med vägväsendet förstår, att det inte är möjligt på grund av en mångfald faktorer, men vad man efterlyser nu är en enhetlig plan. Skall vi ha en motorväg i detta land i likhet med motorvägen Malmö—Lund? För min del tror jag inte att vi har ekonomisk bärkraft för detta och inte heller att genomgångstrafiken ännu motiverar det. Men skall vi inte ha en sådan motorväg, bör man mycket snart göra klart för sig detta och koncentrera arbetet på att ställa de befintliga viktiga rikshuvudvägarna i gott skick. Man bör då planera hur dessa rikshuvudvägar skall gå, och det är ju

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ett ytterst stort intresse för de städer och samhällen och den bygd som vägarna går igenom, att man någorlunda snart får klart för sig sträckningen på dessa vägar, så att man i tid ordnar markförhållanden och planering.

Om jag bara tar mitt eget län och börjar efter rikshuvudväg nr 1, så har man i Gränna byggnadsförbud. Jag vet att en deputation var uppe hos vederbörande och talade om, att man nu bara hade en tomt kvar i Gränna, som kunde bebyggas. Sedan var det byggnadsförbud på grund av att rikshuvudvägens sträckning inte var ordnad. I Huskvarna berodde det inte på myndigheterna utan säkerligen delvis på Huskvarna stad. Söder om Jönköping har vi byggnadsförbud i mindre samhällen och i köpingarna Vaggeryd och Skillingaryd. Man har ytterligt svårt att ordna planeringen inom dessa starkt expanderande samhällen. I Vaggeryd t. ex. — jag är själv inpressad i Vaggeryds köping ehuru jag räknar mig som landsbo — har man haft byggnadsförbud i tre år inom ett område, där man väntar på att byggnationen skall komma i gång. Det har varit nödvändigt med detta förbud för att man skall kunna planera för »riksettan». Men nu börjar man få så oerhörda nackdelar av dessa byggnadsförbud, och man tycker att myndigheterna borde ha fått klart för sig hur vägen skall gå och vilka markområden som skall reserveras för den.

Jag anser därför, herr talman, att planeringen av våra huvudvägars sträckning nu bör ordnas på lång sikt, så att man i samhällena vet hur vägarna skall gå. Där har någonting brustit i samarbetet, och det är hög tid att denna planläggning sätts i gång till fromma för vägväsendet och givetvis även för vägväsendets ekonomi och för att vägförvaltningarna och länsstyrelserna skall veta vilka direktiv de har att gå efter.

Herr talman! Nu har jag kanske talat nog om vägarna, men jag har ytterligare

en sak som jag skulle vilja stryka under och som ligger mig varmt om hjärtat. Jag har vid andra tillfällen, kanske inte minst i samband med en interpellation för några år sedan, talat om att människan i vårt moderna samhälle blir mer och mer insnärjd i lagar och författningar, att dagens samhälle försöker att styra för mycket för medborgarna och att vi nu praktiskt taget från vaggan till graven dirigeras av statliga författningar och förordningar i så hög grad, att människornas frihet att bestämma över sig själva har blivit alltför hårt beskuren. Till detta kan givetvis omedelbart replikeras, att på grund av den utveckling som vårt svenska samhälle har genomgått under de senaste tjugo åren — inte minst efter det andra världskriget — måste samhället ingripa på många områden, och då måste medborgarna dirigeras. Det är riktigt, det går inte att undvika att de skall dirigeras till en viss grad, eftersom samlevnaden nu har blivit så komplicerad att man måste ordna på alla områden för varje människa. Men den nuvarande regeringen, som ju arbetar efter planhushållningens och socialismens princip, sätter inte människan i centrum, även om man har sagt det på valaffischerna — inte vid den senaste valrörelsen men vid andra valrörelser. Men i praktiken sätter regeringen, som högerledaren en gång har uttryckt det, sig själv i centrum och människan i väntrum. Herr Ohlin var inne på denna sak dels i det anförande som han höll vid folkpartigruppens sammanträde den 10 januari och som refererades av tidningarna, dels vid remissdebatten i går.

Ja, så talas det om människan, men jag skulle för min del vilja fråga: Vart är vi på väg, om detta skall fortsätta? Vårt nuvarande vänsterstyrda regerings-samhälle inskränker alltmer den enskilda rörelsefriheten. Regeringen tror inte på människornas egen förmåga utan uppträder alltför mycket som förmyn-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dare och allsmäktig överhet, som en överhet som allting begriper.

Högerpartiet har i sitt klart utformade alternativ till regeringspolitiken både nu och förut visat, att vi litar på människorna. Vi anser, att i det samhälle vi vill bygga upp till allas fromma måste man lita på människorna, ty det är dock så, att samhället blir sådant som människorna är. Vi vill därför överföra en del av statens makt till medborgarna själva. Jag har för åtskilliga år sedan varit ordförande i högers ungdomsrörelse. Jag är alltså intresserad av ungdomens framtidsmöjligheter, och jag tror på ungdomens vilja att själv uträtta någonting. Men det står klart för mig, att om vi skall ge ungdomen en chans till självständiga insatser, får inte staten lägga sin tunga hand över människan under jordelivets vandring från vaggan till graven.

Den nyss bortgångne Frans G. Bengtsson har i sin omtalade och mycket lästa bok Røde Orm talat om människornas dådlust och vikingarnas framfart. Det var den tidens sätt att visa sin dådlust och göra en insats.

Vi moderna människor vill göra vår insats på annat sätt, och det har visat sig, att svenska medborgare av alla kategorier, svenska arbetare, svenska jordbrukare, tjänstemän och andra, inte minst de unga, har drivit fram den levnadsstandard, vi i dag har i Sverige, genom initiativ och dådlust, genom det enskilda initiativet och genom den enskilda företagsamheten. I dagens samhälle är denna i fara. Det visar sig sålunda, att den emigration, som ägde rum för 70, 80 år sedan och som då berodde på minskning av landets möjligheter att tillgodose människornas utkomst och att ge ungdomen livsrum, i dag har bytt karaktär. De som söker sig till främmande länder i dag är ungdomar, som vill göra en insats. Det är tekniker, det är ungdomar, som fått skolutbildning här hemma men som finner,

att livsrummet har blivit alltför inskränkt i vårt svenska samhälle.

Jag skulle, herr talman, vilja sluta mitt anförande här i 1955 års remissdebatt med att säga, att det livsrum, som i dag ges medborgarna i Sverige, är ett livsrum, styrt av en regering, som inte tillräckligt sätter människan i centrum. Sätt människan i centrum, låt ungdomens dådkraft och initiativ och framåtanda komma till sin rätt, och jag är övertygad om att många av de svårigheter vi har i dag i vårt samhälle lättare skall lösas än vi nu tror.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Det var ett par saker i herr von Seths anförande som jag skulle vilja något kommentera.

Jag vill till en början säga, att när den flerårsplan för vägväsendets inkomster och utgifter, som vi nu arbetar efter, gjordes upp, så förutsattes det, att väginvesteringarna skulle kunna både ökas och minskas under de olika åren, beroende på hur konjunkturläget skiftar. Det sades också uttryckligen ifrån, att man räknade med ett visst överskott av medel under början av femårsperioden och stigande medelförbrukning följande år.

Beträffande det riksstatförslag som här föreligger vill jag säga, att det blir helt beroende av konjunkturutvecklingen, hur stora väginvesteringarna kommer att bli utöver en viss miniminivå, som icke nu kan fixeras. Om konjunkturutvecklingen och arbetskrafttillgången gör det möjligt, så skall väginvesteringarna öka. Det är också förutsatt i sjätte huvudtiteln i den statsverksproposition som vi här diskuterar. Helt naturligt är det emellertid omöjligt att i dag bedöma, hur läget kan vara under 1956, och det är alldeles omöjligt att nu säga, i vilken riktning en justering då kan komma att behöva ske.

I fråga om möjligheterna att förbruka medel på ett förnuftigt sätt skulle jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

också vilja peka på ett par ting. Jag vill erinra om att det i denna kammare tidigare har sagts, att man inte har möjligheter att förbruka mer än så och så mycket under vissa angivna perioder. Jag tror att man i dag är beredd att erkänna, att utvecklingen visat sig gå i annan riktning. Den gången gick det att på ett förnuftigt sätt förbruka väsentligt mycket mer än många var benägna att tro.

Vad framtiden beträffar finns det också många legitima anspråk att tillgodose. Jag kan bara erinra om en sådan sak som framställningarna från städerna om nya fördelningsgrunder i fråga om vägmedel för genomfartslederna i städerna. Det kommer i enlighet med riksdagens framställning att tillsättas en kommitté för utredning av denna fråga inom den allra närmaste tiden. De anspråk städerna ställer är så stora och jag tror också så motiverade, att det finns betydande möjligheter att väl använda betydande vägmedel för att skapa de snabba leder genom eller förbi städerna, som trafiken för framtiden behöver.

Herr von Seth ställde frågan om vi skall ha en motorväg eller inte. Jag tror att den frågan är litet för tidigt väckt. Detta är ett av de problem, som den intensivt arbetande utredningen inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall ge oss material att bedöma. Vid sidan därav skall den utredningen också ge oss material för att bedöma en lång rad viktiga andra problem inom vägväsendet.

Om slutligen de lokala problemen inom Jönköpings län vill jag säga, att jag är väl medveten om svårigheterna på sträckan från Jönköping mot länsgränsen till Ödeshög. Där har pågått ett mycket besvärligt planeringsarbete. Besvärligheterna har berott på många skiftande omständigheter; också de som herr von Seth antydde är med i den bilden. Men om de uppgifter jag fått är riktiga, vågar jag säga, att planerandet

där snart skall vara klart och att man kan vara beredd att övergå till att realisera planerna inom en mycket nära framtid.

Herr von SETH (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Hjalmar Nilson för dessa upplysningar. Vägväsendet ligger ju oss båda varmt om hjärtat.

När jag inte såg statsrådet nyss, därför att jag då inte hade glasögonen på mig, fick jag en teaterviskning från finansministern att ta på glasögonen. Men jag måste säga att även om jag tar på dubbla glasögon har jag mycket svårt att se, hur man skall kunna undgå en viss eftersläpning på vägväsendets område och hur man skall kunna ta igen denna under åren 1956, 1957 och 1958.

Alla vet, hur hårt arbetskraften är engagerad. Vi skall inte hoppas att det blir en konjunkturedgång, så att vi på grund av arbetslöshet skall få ökat antal armar till vägväsendet. Det är därför jag ser särskilt pessimistiskt på frågan.

Det finns en gammal regel som säger, att när man är i svårigheter skall man skynda långsamt, man skall betänka sig. Det är säkerligen riktigt i de allra flesta fall. Men när det gäller bilismen går det inte att skynda långsamt, även om vi inte vill ha 120 kilometers fart på vägarna, ty då växer svårigheterna oss över huvudet.

Eftersläpningen har varit stor under många år på grund av bilismens ökning, och därför fordras alla krafter för att komma i kapp denna eftersläpning. Då är givetvis en stagnation i dagens läge ett oerhört allvarligt faktum.

Den planering, som statsrådet talade om i Jönköpings län och som jag inte har kritiserat någon av länets myndigheter för, har blivit fördröjd på grund av en serie olika omständigheter. Planeringen ligger dock efter inom stora

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

delar av vårt land, och det vore önskvärt, vare sig det blir motorvägar eller inte, att under den närmaste tiden få ett program för riksvägarna, så att vägmiljonerna verkligen användes på bästa sätt till bilismens fromma och landets nytta.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Jag vill till detta lämna den upplysningen, att under förra året har det ställts medel till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande för att styrelsen skulle kunna sätta i gång all den planering som styrelsen finner lämplig från de synpunkter verket har att anlägga. Jag tror alltså att planeringen för framtiden skall kunna hålla takten med utvecklingen.

Vidare vågar jag hävda den mening, att vi under de senare åren inte har ökat eftersläpningen utan varit och alltså är på väg att ta igen en del av denna eftersläpning.

Herr EDBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte försöka att följa herr von Seth upp till de höga rymder, dit han svingade sig i slutet av sitt första anförande, även om det skulle vara ganska intressant att få syna herr von Seths vardagsmänniska litet närmare i sömmarna. Men det blir kanske tillfälle till det någon gång på valfältet.

Jag skall inskränka mig till att här säga några ord i en fråga, som såvitt jag kan finna inte berörts i remissdebatten men som ändå spelat en rätt framträdande roll i de senaste årens ekonomiska diskussion. Jag tänker på de krav på ökat tullskydd för vissa delar av den svenska hemmamarknadsindustrien, som framförts med stegrad intensitet framför allt från visst företagare.

I själva verket förefaller det som om åtskilliga tecken skulle tyda på att en tulldiskussion vore under uppsegling, som vi inte haft på mången god dag

här i landet, och därmed också ökad press på regering och riksdag från tullivrarnas sida. Redan fjolårets riksdag fick f. ö. stifta bekantskap med ett antal tullmotioner, och det skulle inte förvåna om flera framstötter vore att vänta.

Även om den svenska lågtullpolitiken kan medföra vissa svårigheter i kommersen med de protektionistiska marknaderna — och jag vill inte bestrida att så ibland är fallet — tror jag det vore en illusion att föreställa sig att de svårigheterna skulle kunna undflys, om Sverige anmälde sig till start i en protektionistisk kapplöpning. I varje fall är det sannolikt, att om man eliminerar en svårighet, skapar man i stället andra.

Bygger man dammar för att hindra billigare importvaror från att konkurrera på den svenska marknaden — och det är ju det framstötarna går ut på — så kan väl resultatet inte bli annat än att kostnadsnivån höjes, med ökade lönekrav och dyrare framställningskostnader som följd. Det har väl ändå varit så, att den arbetsfördelning man haft inom västerlandet i fråga om produktionslivet och vilken i rätt hög grad medfört att varorna kunnat produceras, där betingelserna varit gynnsammast, har varit en av de främsta hävstångarna till standardökningen. Om man minskar sina inköp från utlandet för att vidga operationsfältet för delar av hemmamarknadsindustrien, så löper man risken att omvärlden köper mindre från en själv. Dessutom skulle den svenska hemmamarknadsindustrien genom ett ökat tullskydd förlora det incitament till rationalisering, som ändå ligger i en hård konkurrens från utlandets sida.

Jag vill bara erinra om att när de svenska järnbruken under en tid av svårigheter för järnhanteringen reste krav på ökat tullskydd, så möttes detta med ett bleklagt nej från en principiellt frihandelsvänligt inställd regering. Men det är väl numera ingen tvekan om att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

detta nej var ytterst nyttigt för järnhanteringen, ty det tvingade järnbruket till en rationalisering, som gjorde att de i dag står sig ganska väl i den internationella konkurrensen.

Jag skulle tro att problemen inte ligger så mycket annorlunda till i dag för textilindustrien, vars problem kommit att alldeles särskilt stå i rampljuset.

Det framgår av nationalbudgetens analys av produktionen och försörjningsläget inom olika industriella områden, att utvecklingen under 1954 varit ogynnsam för flertalet textilvaror och att man, i varje fall för ett par varugrupper, triå och bomull, räknar med fortsatt nedgång, även om krisföreteelserna inte förefaller att vara lika utpräglade som för två år sedan. Det är naturligt att företagare och anställda inom textilindustrien ser med oro på situationen, och det är kanske inte så underligt att en del av de starkaste kraven på ökat tullskydd kommit just från textilindustrien. Man kan kanske heller inte utesluta att vissa justeringar kan vara motiverade i några fall, men jag tror det skulle vara kortsynt att bara med blicken på dagens situation gå åstad och införa några väsentligare skyddstullar. I vissa fall förekommer säkerligen dumping, även om sådan i regel är svår att bevisa, och även där bevisen förefaller någorlunda klara är det osäkert, om tullvapnet är det bästa motmedlet.

Det råder sålunda ingen tvekan om att de västtyska triåfabrikerna saluför varor till underpriser på den svenska marknaden. När handels- och industrikommissionen studerat den frågan, har man emellertid ansett sig kunna konstatera, att krafter är i rörelse redan nu inom tysk textilindustri för att hejda en export till underpriser, och därutöver har man rekommenderat handelsministern att ta upp direkta svensk-tyska överläggningar i frågan. Jag förmodar handelsministern också kommer att följa dessa riktlinjer, och jag fin-

ner det sannolikt att mera kan nås på förhandlingsvägen än genom att ta upp en tullstrid.

Roten till textilindustriens speciella problem är väl att söka i uppbyggnaden av nya textilindustrier i en rad s. k. underutvecklade länder. Det har berövat de gamla textilländerna tidigare marknader, anpassningssvårigheterna i denna nya situation har lett till överproduktion och till en skärpt konkurrens. Det är inte egendomligt om de små länderna därvidlag i första hand har kommit i klämma. Den svenska textilindustriens problem är med andra ord, såvitt jag förstår, endast ett led i en kedjereaktion, och det förefaller mig vara en illusion att tro, att den kedjereaktionen kan brytas eller att den omställningsprocess, som måste bli nödvändig, kan förhindras genom att man försöker lägga nya stenar i tullmuren.

Just nu står man tydligen inom textilindustrien beredd att tillsammans med företagare och anställda göra en branschundersökning, men jag finner det inte osannolikt att samhället kan komma att få intressera sig för dessa problem med sikte på att åstadkomma en strukturrationalisering och i vissa fall en lämpligare lokalisering.

Men om man utgår ifrån att det i dag är de små marknaderna som är mest utsatta i konkurrensen, så förefaller det som om man också kunde söka lösningen på andra vägar. Textilindustriens problem är ungefär desamma i Danmark, Norge och Sverige. Svårigheterna för de enskilda skandinaviska länderna har, såvitt jag fattat rätt, ansetts utgöra ett skäl för att textilindustrien inte skulle tas med bland de branscher, som i första hand kan komma i fråga vid en undersökning om en gemensam nordisk marknad. I varje fall finns textilindustrien inte med i exemplarsamlingen från harpsundsmötet, vad beträffar undersökningsklara branscher. I själva verket förefaller det annars som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om just den omständigheten, att produktions- och sysselsättningssvårigheterna är desamma i alla de nordiska länderna, borde motivera att man så snart som möjligt erbjöd textilindustrien den större marknadens fördelar. Det är ju ändå inte svårt att se, att en del av konkurrensen från utlandsindustrien beror på att denna på grund av sina större marknader har helt andra möjligheter än danska, norska och svenska tillverkare att lägga upp långa serier och serier som medger större variationer för köparna.

Jag utgår ifrån att handelsministern har sin uppmärksamhet riktad på denna sak. Jag vet inte om han i dag är i stånd att lämna några informationer om möjligheterna att rycka in textilindustrien bland de branscher, som i första hand kan komma i fråga för en nordisk marknad, men om så är fallet, tror jag detta skulle mottagas med stort intresse.

Vad världen i dag behöver är inte mera protektionism utan mera frihandel. Den amerikanske presidenten har nyligen i sitt budskap till kongressen begärt bemyndigande att under den närmaste treårsperioden genom tullavtal med andra länder sänka de amerikanska tullarna med genomsnittligt 15 procent. Det är väl sannolikt att, med den sammansättning kongressen fått efter höstens val, bemyndigandet kommer att ges. Detta kan komma att få en viss effekt för Europas handel på dollarområdet, och man vill gärna hoppas, att det också skall medföra en uppbromsning av de protektionistiska tendenserna på annat håll, låt vara att man inte kan känna sig särskilt optimistisk och i vart fall inte hittills haft mycken uppmuntran att hämta från de pågående GATT-förhandlingarna. Jag tror emellertid att det i nuvarande läge skulle vara olyckligt om de typiska lågtullsländerna — jag tänker på Danmark, Schweiz och Sverige — i någon väsentlig grad skulle börja rubba på

sin tullnivå. Det skulle kunna få ogynnsamma konsekvenser på annat håll.

Jag noterar därför med tillfredsställelse finansministerns uttalande i statsverkspropositionen, där han, närmast med hänvisning till företagets vinstkonjunktur, manar till största försiktighet vid prövningen av de önskemål om förhöjt tullskydd som framställts från näringslivets sida. Jag tycker att det varit på sin plats att understryka den satsen som väl närmast har adress till riksdagen. Jag tror att riksdagen har all anledning ställa sig kallsinnig till framstötarna som kan komma att göras även inom dess egna led.

Här skulle jag kunna sätta punkt. Men jag kan dock inte underlåta att uttala min besvikelse över det besked, som i går lämnades från regeringsbanken i första kammaren och vars innebörd väl måste vara ett ytterligare uppskov med ett definitivt ställningstagande från riksdagens sida i fråga om övergången till högertrafik. Jag skall självfallet inte ingå på de motiv som talar för en sådan omläggning. Det var inte länge sedan vi luftade dem här, och även om det nu blir uppskov torde det bli anledning att återkomma till frågan. Jag vill bara peka på att i viss mån har motiven stärkts ytterligare på sista tiden. Förra året företogs sålunda inte mindre än sju miljoner resor över Öresund. Inalles torde antalet resor mellan Sverige och grannländerna under bara ett år ha uppgått till mellan tio och tolv miljoner, d. v. s. en tredubbling sedan 1950. Men det betyder samtidigt lika många individuella trafikomläggningar med de vanskligheter detta i vissa fall kan medföra. Det är väl ändå uppenbart att Sverige inte i det långa loppet kan undgå att ta konsekvensen av den utveckling som skett. Det är vidare uppenbart att ju längre man dröjer i detta avseende, dess mer kommer kostnaderna att stiga. Därför förefaller mig en folkomröstning i denna fråga, som kommunikationsministern, låt vara i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

försiktiga ordalag, signalerade i första kammaren, vara en onödig omgång. Man kan nästan undra om kommunikationsministern har fallit offer för propagandan från oppositionens sida i folkomröstningsfrågan.

Därtill kommer för övrigt att riksdagen för två år sedan med stor majoritet, i första kammaren utan votering och i andra kammaren med 156 röster mot 16, uttalade sig för en övergång till högertrafik. Jag tillåter mig bara citera ett par avsnitt i vederbörande utskottsutlåtande, där det sades så här:

»Bedöms frågan om en omläggning med beaktande av den framtida utvecklingen av den internationella vägtrafiken, som kan väntas, framstår för utskottet ett bibehållande av vänstertrafikregeln som oförenligt med en framtynt politik på trafikens område.»

»På grund av vad ovan anförts finner utskottet det för Sveriges del vara med så avsevärda fördelar förenligt att övergå till högertrafik, att vårt land snarast möjligt bör inrikta sig på en sådan övergång.»

Vad riksdagen den gången önskade var inte ett slutgiltigt ställningstagande utan endast en skyndsam kompletterande utredning rörande finansieringen av kostnaderna och av de arbetsmarknadspolitiska och ekonomiska förutsättningarna. Finansieringsproblemet har nu lösts genom att man tänker sig lägga kostnaderna på motorismen, och något annat alternativ torde väl inte allvarligt komma att diskuteras. Arbetsmarknadens förutsättningar har klargjorts av arbetsmarknadsstyrelsen, som samtidigt understrukt viken av att frågan om vilket trafiksystem vi skall ha snarast möjligt lösas. Allt detta gör att det hade varit rimligt att vårriksdagen fått ta den definitiva konsekvensen av principbeslutet 1953. Förslaget om folkomröstning beklagar jag, ty det leder till ytterligare uppskov med ställningstagandet i en fråga, som är mogen för att inte säga övermogen för ett av-

görande och i vilken så många goda tillfällen tidigare försumrats från statsmakternas sida.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Redan under gårdagens debatt berörde flera talare i sina anföranden den diskussion som på sistone förts utanför riksdagen om inriktningen av modern svensk politik. Det har som bekant riktats anklagelser mot denna politik därför att den i alltför hög grad skulle vara inriktad på ekonomisk-administrativa frågor, och att sådana ämnen som gäller samhällets moral och den enskilda människans andliga lycka och harmoni skulle lämnas åt sidan. Det har i denna debatt rent av ifrågasatts, om det inte borde bildas ett nytt parti, som inte alldeles glömde bort människan för hennes levnadsstandards skull. Det hör också till bilden att landets statsminister i en uppmärksam intervju, som publicerades samtidigt i olika nordiska tidningar, uttalat den uppfattningen, att politiken har att sörja för att de sociala förhållandena och samhällsstrukturen håller jämna steg med den tekniska utvecklingen, men att politikerna inte har krafter till övers för att »loda djupet i människosjälens och konstatera vilka förändringar i psyket de förändrade villkoren i livsformen för vårt samhälle inneburit». Eftersom det faktiskt är ganska ovanligt att sådana frågeställningar tränger sig fram i bilden, tror jag att det inte är överflödigt att som ett bidrag till denna debatt något dröja vid om dessa anklagelser mot politikerna är berättigade eller ej och om de begränsningar, som landets statsminister anser att politikerna bör ålägga sig, verkligen är nödvändiga och ofrånkomliga.

Såvitt jag förstår ligger en av anledningarna till missförstånd däri, att de som haft makten under rätt lång tid varit benägna att lösa frågor, som be-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

rör den enskildes kulturella och andliga behov, i endrätt men långt mindre angelägna om en motsvarande enighet i de ekonomiska och kulturella frågorna. Det betyder ju — eftersom de kontroversiella ämnena tilldrar sig både politikernas och allmänhetens uppmärksamhet — att bilden av politiken som spegel för kulturell och andlig debatt blir långt torftigare än den nyanserade och ofta invecklade utformningen av finansdebatten.

Det finns å andra sidan exempel på att frågor inom skattepolitikens område, som i särskilt hög grad för kritikererna tycks ha tett sig som ett utslag av överdimensionerat intresse för de ekonomiska tingen, verkligen berör de enskilda människornas och även samhällets moral på ett sätt, som kritikererna enligt min mening förbisett. I Industriförbundets nyligen avgivna remissyttrande över 1950 års skattelags-sakkunnigas betänkande om effektivare taxering konstateras, att det i betydande omfattning förekommer »att medborgare genom brottsliga åtgärder undandra sig det hårda skattestrycket». Det konstateras, att vetskapen om detta utgör »ett gift i samhällskroppen, som skapar olust och misstro mellan samhällsgrupperna» och att »missförhållandena är så allvarliga, att de påkalla statsmakternas synnerliga uppmärksamhet».

Hur reagerar då statsmakterna i ett sådant läge, och på vad sätt belyser det den allmänna politiska situationen? Jo, en möjlighet är givetvis, att de genom införande av schablontaxering frigör arbetskraft inom taxeringsnämnderna, som kan kontrollera sådana deklarationer som förefaller oriktiga, eller tillsätter nya taxeringskonsulenter, låt oss säga till ett antal av 800, och därmed verkligen skapar förutsättningar för ett ingående kontrollsystem. En annan möjlighet är att man samtidigt som man skapar förenklingar i deklarations- och taxeringsförfarandet medger en sådan

lättnad i skattestrycket, att dess nivå inom flertalet, ja, helst alla inkomstgrupper, uppfattas som skälig och fres-telsen till skatteflykt minskar.

Det behöver väl knappast sägas, att tilltron till den förstnämnda metoden rimmar bättre med en socialistisk samhällsuppfattning och att det ligger i linje med en liberal uppfattning att utnyttja de psykologiska verkningarna av en skattesänkning, som i nuvarande läge förmodligen inte behöver vara större än tio procent, för att en avsevärd psykologisk effekt skall kunna avläsas.

Det är för mig uppenbart, att politiken i sådana situationer verkligen har att välja mellan en väg, som direkt appellerar till den enskilda människans egna ambitioner, och en annan väg som underlåter att vädja till medborgarens ansvars känsla.

Jag tror att de som generellt kritiserat politikerna och politiken för att försumma människan skulle göra sig själva en tjänst om de undersökte, huruvida deras kritik verkligen är lika berättigad gentemot alla de olika politiska meningsriktningarna. Nu vet vi ju, att det stora regeringspartiet i sin propaganda gör anspråk på att i eminent grad sätta människan i centrum. Jag skall inte här upprepa de många vitsarna om människan i väntrum, i byråkratiens väntrum, utan i stället fästa kammarens uppmärksamhet på en sida av den aktuella politiska debatten, som belyser hur man från olika åskådningar närmar sig den enskilda människans situation.

I den första politiska televisionintervjun tillfrågades finansministern häromkvällen av redaktör Möllerström, huruvida han kunde ge något exempel ur den föreliggande statsverkspropositionen på stimulans och premiering av enskilda människor av betydelse för den ekonomiska planeringen. Finansministern svarade litet dröjande, att något sådant exempel fanns kanske inte,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och man tyckte sig se på hans min att han undrade: Vad skulle nu det behövas för? Nu är det naturligtvis inte så sorgligt som herr finansministern i sin nöd tänkte sig. Årets statsverksproposition ger liksom sina många föregångare åtskilliga exempel på premiering av samhällsnyttigt handlande t. ex. på det kulturella området, både i fråga om statsbidrag åt kommuner, organisationer och enskilda. Men jag tror inte att jag är ensam om att finna något slående i detta att landets finansminister bar så svårt att finna något enda exempel på en sådan premiering, samtidigt som han är så skicklig i att försvara nya pålagor, restriktioner och ingripanden.

Jag tror att ett inlägg av herr Sköld i går eftermiddag i första kammaren gav en viss förklaring. Anklagad för bristande intresse för det enskilda sparandet genmålde finansministern, att visst kunde han tänka sig åtskilliga vägar för ett visst ökande av det personliga sparandet, t. ex. genom premier, men eftersom dessa måste betalas med skattemedel och det dessutom var osäkert om man kunde kontrollera, huruvida sparmedlen verkligen var nysparade och inte bara omflyttade, så fann han det inte särskilt samhälleligt gagnande att komma till riksdagen med förslag om en sådan sparpremiering.

Jag kan inte förstå, att finansministern i det ögonblicket satte människan i centrum. Staten stod i centrum för hans tänkande — på ett sätt som kanske är naturligt för den som själv aldrig sitter annat än i centrum men vilket dock rimmar fasligt illa med det stora partiets propaganda. Och nog var det väl åtskilliga av dem som i går hörde herr Sköld redogöra för de nya investeringsbegränsande åtgärderna som hade svårt att tänka sig, att han hela tiden tänkte på de där båda studerande ungdomarna, som för ett par dagar sedan var uppe hos honom i kanslihuset och talade om, att en bil som de

betalat med 300 kronor och som de skulle ha för att finansiera sina studier blev dubbelt så dyr, när herr Sköld skickade sin veckoslutsbiljett till riksdagen om de alltför lättsålda bilarna.

När nu sådana personer, som generellt kritiserar politikerna för att de glömmer bort människan, hör sådana här exempel, händer det att de svarar, att »visst är Sköld svår, men ni andra är nära på lika goda kålsupare, det är bara en gradskillnad mellan socialdemokraterna och oppositionen i fråga om intresset för individen». Till och med högerens energiska viftande för individens räkning med tvättmaskiner och soffor och trädgårdsmöbler blir underkänt av sådana kritiker. Utan att vilja försvara herr Hjalmarsons viftningar skulle jag vilja ifrågasätta, om det ändå inte går en gräns mellan å ena sidan det stora regeringspartiets sätt att se på individens behov och önskemål och det berättigade i sådana behov och önskemål och å andra sidan det betraktelsesätt, som man inom oppositionspartierna — från olika programmatiska utgångspunkter — har kommit fram till.

Låt mig återknyta till exemplet med sparpremierna. Om det kan göras troligt att exempelvis anställda unga människor, som av sin avlönning regelbundet avsätter 10 procent på ett särskilt sparkonto, skulle kunna förväntas att göra detta i stor skala, om staten gäve dem skattelindring upp till ett visst belopp, bör då inte staten överväga en sådan åtgärd, även om det skulle vara så, att deras sammanlagda sparande, tillkommet på detta sätt, inte når upp till en sådan storleksordning att det avsevärt påverkar den ekonomiska balansen och kapitalbildningen i landet? Kan det inte tänkas att det är värdefullt för den moraliska utvecklingen på lång sikt inom landet, att enskilda unga människor grundlägger goda sparvanor vid en tidpunkt i deras liv som ofta avgör deras fortsatta livsriktning? Och kan det inte tänkas, herr finansminister, att det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skulle vara välgörande för den ekonomiska atmosfären i många svenska hem, om exempelvis de periodiska bidrag till studerande, som vi resonerade om här i höstas, bleve avdragsgilla på det sätt som bidragen till sysslöslö ungdom redan är?

Jag vill i det sammanhanget understryka det glädjande i att regeringen nu förebådar en kraftig utvidgning av yrkesskoleutbildningen. Den tanken att de ungdomar som är beredda att ta på sig en flerårig, krävande yrkesutbildning verkligen skall ha samhällets stöd under dessa år, har skjutits alltför mycket åt sidan under efterkrigsåren. Även om trängseln vid yrkesskolornas portar i sig själv blir en sporre för de duktigaste, så kräver rättvisan att studiekostnaderna fördelas jämnare än hittills. Det är angeläget att den 1952 beslutade studiehjälpen utsträcker till alla yrkesskolor, så att föräldrarna till de 16—18-åringar, som går i de kommunala yrkesskolorna, inte blir orimligt belastade i jämförelse med de föräldrar, som låter sina barn ta första bästa anställning utan någon yrkesutbildning. Genom att avskaffandet av den tidigare avdragsrätten vid självdeklaration för föräldrar till 16—18-åringarna inte har kompensrats vid barnbidragens införande har detta blivit en rättvisefråga.

Ute i det kommunala och lokala arbetet anlägger man ofta en mycket fördomsfri syn på dessa frågor om hur man bör stimulera de duktigaste och mest energiska. Jag tror inte det är felaktigt påstå att många socialdemokrater ute i kommunerna har en betydligt friare och mer realistisk syn än den socialdemokratiska rikspropagandan i sådana här sammanhang företräder. Den lokala politiken vis å vis t. ex. nyetablerade och omflyttande företag bygger i långt högre grad på stimulans än den statliga lokaliseringspolitik. Bland kommunalpolitiker och i sakkööringsvärlden anlägger man denna synpunkt: Hur skall vi kunna stimulera

enskilda människor och företag till samhällsnyttigt handlande? Detta tycker jag erbjuder en välgörande kontrast mot det resonemang, som regeringen och dess propagandistiska talesmän försöker göra sig till tolk för, nämligen: Hur skall vi nå dit vi vill med hjälp av restriktioner och negativa ingripanden?

Det är inte många år sedan en av dem som nu sitter ganska högt uppe i kanslihuset aktualiserade krav på att staten ytterst skulle bli den bestämmande såväl för arbetsvillkoren som i vissa hänseenden för den enskildes val av arbetsplats. Och alltjämt kan man i den socialdemokratiska söndagsförkunnelsen få veta, att det måste bli ett slut på den »konkurrensmentalitet, som är intimt förbunden med industrialismen och den privatkapitalistiska ekonomin». Det finns också socialistiska dogmatiker här i landet som talar om den fria konkurrensens neurotiska självhävelsebehov.

På senare tid har socialdemokratien genom landets statsminister fått ett nytt slagord: »Människor i samverkan.» Det är lanserat sedan slagordet »Människan i centrum» har nöts sönder genom konfrontationen med herr Skölds bistra verklighet. När statsministern nu tar på sig den här nya, harpsundsfina söndagskostymen, händer det faktiskt att han ibland talar riktigt illa om tävlingsmentaliteten och konkurrensen. Att vädja till de krafter, som sporrar den enskilda människan i hennes ansträngningar att förverkliga sina anlag och möjligheter, det är tydligen något som står i strid med denna tes om människor i samverkan. Men för den moderna liberalismen är ett förverkligat liberalt samhälle inte alls förbundet med de hetsande och neurosskapande moment som kännetecknade industrialismens genombrottsår. En positiv och skapande samverkan, där man tar hänsyn både till de svagare i samhället och till medmänniskorna över huvud taget, är ett

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

moment som i lika hög grad ingår i de liberala tankegångarna som i de socialistiska. En uppfostran till samverkan och en kritisk granskning av Ford- och Rockefellermyterna är lika självfallet för dem som bygger sitt resonemang på liberala utgångspunkter som för dem som väljer de socialistiska utgångspunkterna.

Men för det liberala samhället är det grundläggande att varje individ alltefter sin begåvning och praktiska utrustning får tillfälle att göra det bästa av sina egna möjligheter. Den absoluta jämlikheten, som visserligen är övergiven i den socialistiska förkunnelsen men som ändå ligger som en bakgrund för denna, är någonting som inte stämmer med den praktiska verkligheten. Eftersom människorna även i framtiden med all sannolikhet kommer att från födseln förete stora olikheter och olika intellektuell och manuell fallenhet, så vore det orimligt att sätta jämlikheten i denna mening som ett mål för de samhällseliga strävandena. Låt mig ta ett konkret exempel. Inom en rad yrken, t. ex. inom försvaret, de statliga kommunikationsverken och lärarvärlden, finns det många människor som tycker att den utbildning, som de fått i sin ungdom, inte varit tillräcklig för att ge dem möjlighet att skaffa sig det arbete, för vilket de bäst passar. Att verkligen ta bort spärrarna för vidareutbildningen och ge människorna tillfälle att skaffa sig utbildning för de uppgifter, som bäst passar dem, är en liberal tanke som icke stämmer med talet om att konkurrens och stimulans skulle vara någonting nedbrytande och neurotiserande.

Det vore lyckligt, om man i stället uppmärksammade att kontrollsamhället, som under vissa epoker varit en större realitet än nu men som vi tydligen åter närmar oss, i sig rymmer minst lika många anledningar till neuroser och olyckor för de enskilda människorna som ett samhälle, där de flesta kän-

ner på sig att de har möjligheter att utveckla sina medfödda anlag och fallenheter.

Jag har tillåtit mig att fästa uppmärksamheten på dessa mänskliga och psykologiska realiteter, då jag anser att de bör avteckna sig mot en bakgrund av ekonomiska och statsfinansiella verklighetsiakttagelser. Det finns ingen anledning att förtiga, att politiken sträcker sina verkningar långt in i individens privata handlingsmönster och att det är nödvändigt för politiken att med jämna mellanrum besinna, på vilken grund den står och på vilken människosyn de ekonomiskt-administrativa avgörandena bör bygga. Det är visserligen mycket begärt, när kritikerna av dagens politik efterlyser riksdagsmän som inte bara är kuggar utan också profeter. Men även de många av oss, som aldrig kan fylla detta krav att vara profeter, behöver inte såvitt jag förstår förtvivla. Man behöver inte, såsom herr Erlander gjorde i den förut omnämnda intervjun, vara så negativ att man begränsar politikens uppgifter till att sörja för att utvecklingen av de sociala förhållandena och samhällets struktur håller jämna steg med den tekniska utvecklingen. Man behöver inte vara så negativ att man säger att samhället endast kan tillgodose allas behov genom att till en del ta ansvaret från den enskilde. Det ligger också någonting däri, att samhällsåtgärder, som framtvingar ett flitigare och intensivare ställningstagande från den enskildes sida, verkar i en riktning som på olika sätt är till fördel för samhället och för det allmänna framstegsarbetet.

Man behöver inte heller vara så negativ som herr Waldemar Svensson, när han i en intervju i samma intervjuserie hävdade att de politiska partierna är baserade på tillfredsställandet av de materiella fordringarna, oavsett det mänskliga priset. Om vi skulle vara så pessimistiska, funnes det verkligen skäl att ifrågasätta, om inte den nuvarande

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

demokratien halkat in på en sidoväg och hade anledning att söka efter nya utgångspunkter.

Det är visserligen sant att politiken inte ensam förmår lösa individens problem, inte ensam kan skapa goda människor — det är ju utopier som för länge sedan är mogna att överges. Men politiken kan göra ställningstaganden som bygger på dess uppfattning om vad som är lyckligt och bra för den enskilda människan. Och om dessa ställningstaganden blir av den arten, att de hos den enskilde framtingar ett aktivt intresse både för vad han själv kan göra och för vad samhället som helhet kan prestera, då måste vi säga oss att det demokratiska samhället även i Sverige är på väg åt rätt håll och att det inte finns någon anledning till förtvivlan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag har velat undvika att förlänga den redan mycket långa andrakammardebatten, och därför har jag hittills hållit mig diskret i bakgrunden, men den siste ärade talaren riktade en del direkta frågor till mig och tog upp vissa av mina uttalanden på ett sätt som gör, att jag inte kan underlåta att foga några stillsamma reflexioner till dagens protokoll. Beklagligtvis var jag klockan tolv upptagen av ett sammanträde, vilket gjorde att jag inte fick nöjet att höra första delen av doktor Heléns anförande, och det kan därför hända att jag, när jag stöder mig på det muntliga referat mina kolleger lämnat, råkar ut för en eller annan missuppfattning.

Jag får för det första säga, att jag numera närmast beklagar denna intervju i Stockholms-Tidningen, därför att det efter densamma tycks vara nödvändigt för varje politiker, som yttrar sig i varje

riksdagsdebatt om vad det än må vara, att ha ett mer eller mindre kvasifilosofiskt inlägg i sitt tal. Det var nu inte min mening att vålla en sådan miljöskada på kammaren. Jag kanske också om intervjun i fråga bör säga, att den var i stort riktigt återgiven, men dess formuleringar hade inte underställts mig, vilket jag givetvis beklagar, emedan där fanns uttalanden, som jag icke skulle ha formulerat exakt på det sätt, som skedde.

Det är inte så lätt ens för en intelligent utlänning att uppfatta vad en snabbtalande statsminister säger, och därför kan det föreligga en eller annan oavsiktlig missuppfattning.

Jag skall återkomma till intervjun senare, men dessförinnan skall jag säga ett ord till en annan av folkpartiets talare, en aktad f. d. ledamot av vårt socialdemokratiska parti. Herr Kilsmo tog upp till diskussion om inte både regering och opposition överdriver regeringens inflytande. Jag föreställer mig, att där bakom också låg tankegången, att politik över huvud taget är något, som ganska litet påverkar de stora förhållandena, de som verkligen betyder något. Han illustrerade sitt påstående, enligt min mening mycket skickligt, med att leka oppositionsledare och, för att visa hur oppositionen bär sig åt, när den går till anfall mot regeringen, rikta ett angrepp mot jordbruksministern för att denne inte hade ordnat med väder och vind, så att rågskörden i vårt land blivit bra. Det var en mycket skicklig parodi på oss litet var, när vi rör oss i politiska sammanhang, men, herr Kilsmo, det är alltid fara för den som är skicklig att gå en liten aning för långt i sina bilder. Det är klart, att herr Norup mig veterligt inte har stora möjligheter att påverka väder och vind, så att rågskörden befrämjas, men är det därför likgiltigt vilken jordbrukspolitik han för? Är det därför likgiltigt, hur fördelningen mellan de olika grenarna inom vår jordbruksförsörjning sköts?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag håller för närvarande på att läsa ett intressant arbete om de amerikanska politiska partiernas utveckling från begynnelsen och till nu, och jag har fått en mycket klarare uppfattning framför allt om den amerikanska politiken men även om det egna partiväsendet av denna analys. En sak har jag i alla fall lärt av detta arbete, »The Price of Union». Det är, att politiken och regeringarna icke är betydelselösa utan har en kolossal inverkan, även om de måste verka inom de ramar, som naturkatastrofer och andra ting ger dem. Jag tror, att var och en där kan se hur misslyckade försök att vrida utvecklingen tillbaka har vållat lidanden för miljoner människor, medan å andra sidan god administration och framskridande ledningar har åstadkommit — av samma givna förhållanden — framsteg och utveckling, som många miljoner haft anledning att glädja sig åt. Hur skicklig herr Kilsmo än var i sitt anförande, tror jag därför, att han skall akta sig för att ge folk den föreställningen, att de berörda tingen är skäligen likgiltiga. Många gånger angrips vi för saker, som vi inte kan rå för, och många gånger kanske vi och våra anhängare tillskriver oss förtjänsten av ting, som vi heller inte kan rå för. Sådant skall vi rensa bort, men att gå längre och göra gällande, att politiken är betydelslös är — det tror jag all erfarenhet visar — felaktigt. Vi har i historien så många exempel på hurusom en ovilja hos de maktägande att förändra samhället efter den situation, som en ny teknik kräver, vållar katastrof, att det kanske inte behövs att säga mera där-om.

Herr von Seth var i och för sig mycket intressant att höra. Han uppehöll sig i tre fjärdedelar av sitt anförande vid krav på en sträng planhushållning, när det gäller en väsentlig del av den statliga verksamheten, nämligen vägväsendet. Han krävde av regeringen generalplaner med bestämmelse om vägen mel-

lan Jönköping och Ödeshög. Vi människor vet inte, vad vi har att rätta oss efter, innan centraladministrationen bestämmer det hela. Därefter kan vi bygga vidare. Vi måste ha planer och planhushållning.

Sedan övergav herr von Seth denna del av sitt anförande, som han tydligen hade grundat på den egna erfarenheten och sitt eget förnuft, och gick över till den metafysiska delen, som tydligen inspirerats av min intervju i Stockholms-Tidningen. Då kom hela fraspargaden i full aktion: Bort med planhushållning och centraltidrigering, den enskilda människan skall få handla fritt, det måste bli ett stopp på denna utveckling mot allt hänsynslösare insnörning av den enskilda människans rörelsefrihet! Jag föreställer mig att det var en nyttig demonstration av å ena sidan vad politik är för något och å andra sidan vad politisk metafysik utan sammanhang med verkligheten är för något. Det är mycket bra när bådaderna kommer ur samma talaress mun, ty då märker man kanske skillnaden ännu bättre än man annars skulle göra.

Låt mig sedan säga några ord igen om min intervju. Utgångspunkten för frågeställaren var följande: Medger inte statsministern, att den ständigt stegrade tryggheten i Sverige skapar ett tillstånd, där människorna berövas väsentliga spänningsmoment och där livet därför blir så enformigt och grått och trist, att människorna dyker ned i andra problem och skapar alla dessa komplex som tar sig uttryck i t. ex. självmorden och ungdomsfylleriet? Det behövs väl ingen fantasi hos kammarens ärade ledamöter för att förstå, att jag måste reagera med all den våltalighet som jag eventuellt besitter mot en så oerhört överdriven värdering av det materiella, mot uppfattningen att den materiella otrygghetens avskaffande skulle ta från människan för henne väsentliga spänningselement.

Jag försökte i går i första kammaren

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

illustrera orimligheten i en sådan uppfattning genom att hänvisa till att varje trygghetsåtgärd i så fall skulle innebära att man berövar människan något väsentligt. Som jag sade redan till intervjuaren borde vi ju då ta bort alla trafikregler på gatorna. Det måste vara fyllt med en väldigt stor dramatisk spänning att gå ut på gatorna, om man kan hoppas att bilarna kör hur som helst, till höger eller till vänster eller kör upp på trottoarerna. Så intressant en vandring genom Stockholm skulle bli! Om det är dessa yttre ting, sade jag, som behövs för att skapa spänning och dramatik i människolivet, skall vi naturligtvis också undvika dessa välgjorda huskonstruktioner, som gör att husen står sig när det blåser. Tänk vilken spänning det skulle vara, om varje husfader och husmor skulle vara orolig var gång det blir en orkan och då genast tänka: »Nu blåser huset bort förstås. Nu får vi se vad det blir av.» Det kommer att skapa en dramatik i livet, men är den något att stå efter?

Det är uppriktigt sagt ett reaktionärt nonsens, att dessa materiellt trygghetsskapande ting förmår avlägsna väsentliga spänningsskapande faktorer, och på samma sätt förhåller det sig med den materiella tryggheten på andra områden, som inte är lika lättillgängliga för fantasien som husbyggen och trafiksäkerheten. Vi avlägsnar aldrig betydelsefulla spänningssmoment, genom att vi har full sysselsättning, skapar trygghet för ålderdomen eller ger människorna en chans för sin utbildning. Alla dessa trygghetsskapande ting kan inte påverka det som behövs för att ge innehåll och dramatik åt livet, så att de därigenom får ett negativt värde. Jag tillät mig också säga, att de saker som verkligen är värdefullt spänningsskapande är tämligen oföränderliga. Man kan se en tragedi från antiken eller läsa om någon av Bibelns gestalter eller se ett skådespel av Shakespeare. Det är över-

allt samma drivkrafter till de ting som betyder något på allvar för människan.

Sedan jag avfärdat dessa saker, som jag tyckte, tämligen tillfredsställande frågade intervjuaren vad jag har för mening med politiken. Då sade jag det, att politiken har den oerhört viktiga uppgiften — inte alls någon negativ uppgift, doktor Helén — att försöka anpassa samhället till de ständigt pågående förskjutningarna inom teknik, vetenskap och produktionsförhållanden och självfallet också till de förskjutningar som exempelvis krig och förändring i nationalitetsgränser vållar. Det är ingen liten uppgift. Jag föreställer mig att den är så stor, att det blir alldeles tillräckligt utrymme för oss politiker om vi håller oss till den utan att försöka sväva ut på områden, där vi har mycket litet att ge och där vår erfarenhet från detta, skall jag säga mera tekniska, området inte ger oss någon särställning. Däremot finns det många människor, skalder och andra, som försöker tränga in i frågorna om människans situation i livet och som kan ha mycket mera att ge, än vad vi skulle ha med vår erfarenhet, hämtad från denna icke obetydliga utan betydelsefulla uppgift att anpassa samhällsförhållandena till tekniska och andra förändringar.

Ärade kammarledamöter! Vi kommer alltid — eller åtminstone i de flesta fall — att både diskutera och votera om materiella ting. Jag tror inte att någon skulle tycka att det vore särskilt klokt om vi försökte få till stånd en votering om livsåskådningar här i kammaren. Men bakom varje votering om materiella ting måste det ju ändå ligga någon form av åskådning om vad som är rätt och gagneligt. Jag skall bara ta ett exempel.

När vi lägger fram förslag som syftar till en ökning av den sociala tryggheten eller förslag som syftar till en vidare utbyggnad av den tekniska eller vetenskapliga forskningen eller utbyggnad av yrkesutbildningen eller vad ni

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vill — ting som vi skall behandla här i riksdagen — så blir det givetvis ett resonemang om vad vi har råd till och vilka förutsättningar vi har för att genomföra dessa ting. Det blir ett resonemang som hela tiden rör sig om materiella ting. Men bakom viljan att göra någonting måste det ju ligga en uppfattning om varför vi vill göra det. Vi fattar visserligen beslut om materiella ting, men vi har genom beslutet också påverkat människorna på ett sätt som går långt utöver beslutet om bygget av yrkesskolan eller anstalten, som skall ha hand om pensionernas utbetalande, eller vad det nu kan vara. Vi har tillfört människorna någonting nytt.

Herr Ohlin fällde ett yttrande här i går när jag talade i första kammaren. Jag har fått det citerat för mig, men jag hoppas att det är fel. Det påstås alltså, att herr Ohlin i går sagt att det är en oerhörd bluff — världshistoriens största bluff skulle han visst ha sagt; en partiledare tar ju också till — när man inbillar människorna att det skulle vara till fördel för människans frihet när det samhälleliga inflytandet växer. Någonting i den stilen har jag fått det citerat för mig. Jag ser nu till min glädje att herr Ohlin skakar på huvudet. Då lägger vi detta åt sidan. Om det sagts på det sättet vore det ganska meningslöst nonsens, och det förstår jag att en partiledare inte gör sig skyldig till.

Jag återknyter till vad jag menar att vi gör när vi fattar beslut om dessa materiella ting. Dels ger vi uttryck för vår uppfattning om hur omdaningsprocessen till de nya förhållandena skall te sig, dels hjälper vi — om vi fattar beslutet och serverar lösningarna på ett riktigt sätt — människorna till rätta, så att de kan utveckla sina egna initiativ och sin egen personlighet. Herr von Seth hade alldeles rätt. Han kunde inte bygga sina hus i Småland förrän centraladministrationen hade givit riktlinjerna för kommunikationsväsendets

uppbyggande. Det är en utmärkt illustration till det jag här har att säga.

Vad vi sysslar med är alltså ingenting fristående, ingenting som inte har något att göra med de ideella värderingarna. Men vårt *sätt* att syssla med dessa ting måste röra sig på det materiella planet.

Det är en sak som jag beklagar att jag inte sade i intervjun men som jag begagnar detta tillfälle att säga, även om det framkallar en del opposition. När vi handlar på det sätt som vi gör, när vi försöker anpassa samhällets organisation till nya och förändrade förhållanden, då tror jag att det är betydelsefullt att framhålla att man handlar så för att underlätta en nödvändig samverkan mellan människorna. Doktor Helén hade en del ironiska ord om detta. Jag tror inte alls att man skall ta det på det sättet. Jag tror att det är betydelsefullt att man vid lämpliga tillfällen gör det klart, att en modern teknik kräver en växande samverkan. Men denna växande samverkan skall också prägla organisationen i samhället, och då skall man inte vara rädd för att säga det. Då skall man inte vara rädd för att säga att vi bekänner oss till en samverkans och solidaritetens samhällsuppfattning.

Nu säger herr Helén, att folkpartiet och liberalismen verkligen gör så. Ja, i handling gör ni det säkert mycket ofta, men när ni går ut för att precisera edra uppfattningar inför väljarna, då lever ni kvar som ni alltså vore liberaler. Då vädjar ni till den privata konkurrensen på ett sätt, som vi inte kan acceptera som uttryck för den samarbetets och solidaritetens samhälls-åskådning som vi tror hör framtiden till. Och skulle denna nyorientering, som tycks hålla på att växa fram, mera prägla folkpartiets fortsatta deltagande i den ideologiska debatten, med ett starkare betonande av att också folkpartiet underkänner den hänsynslösa konkurrensens och egoismens evange-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lium och ansluter sig till en samhälls-
omdaning som bygger på samarbete,
samverkan och solidaritet, ja, skulle det
bli så att ni vågar säga det även under
en valrörelse, då bygger ni vidare för
den samhällsomdaning som kommer.
Jag tror visserligen för min del att
denna samhällsomdaning kommer att
ske i socialistisk regi, men det skall
ni inte vara rädda för. Ni har trivts
rätt bra med denna utveckling under
den tid som har varit.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det kunde verka av
statsministerns historieskrivning beträffande
den här lilla intervjun som om
det hade gått till på det sättet att det
hade lagts en fälla för honom och att
man med bytet från denna fälla skulle
kasta sig över honom i den här debatten.
Jag beklagar livligt om det är så
som statsministern här säger, att han
hade önskat se intervjun i korrektur
men inte fick det. Jag hade från intervjuaren
fått den bestämda uppgiften, att statsministern
inte hade något önskemål i den riktningen,
så där har väl språket vållat ett av de missför-
stånd som statsministern talade om.

Men är det inte så, att det på sätt och
vis är ganska bra att landets statsminister
får ett sådant här tillfälle att också
i den här kammaren mera personligt
yttra sig i dessa frågor? Jag menar
inte bara på så sätt att statsministern
får möjlighet att med sin egen voka-
bulär utforma synpunkter som stämmer
överens med dem som jag här tidigare
har tillåtit mig att uttrycka, utan också
genom att han får möjlighet att med
sin betydande historieberättarkonst ut-
veckla spännande perspektiv på bort-
blåsta hus, som ju verkligen är stimu-
lerande, roande och underhållande, inte
bara för kammaren, utan också, hop-
pas jag, för hela svenska folket i en tid
då seriefigurerna håller på att blåsas
bort och nu kan ersättas med andra
lika roande.

Jag måste emellertid ge statsministern
helt rätt i detta, att när man med upp-
bådande av ett allmänt frasförråd för-
söker att lösa eller åtminstone belysa
dessa frågor gör man nog politiken en
otjänst. Det är möjligt att var och en
av oss faller för den frestelsen, men
något allvarligare än på de ytliga fra-
sernas område kan man väl ändå hålla
sig.

Får jag då notera att statsminis-
tern fortfarande, trots berömvärda an-
strängningar i motsatt riktning, ändå
är angelägen om att understryka att
politikens huvuduppgift är att anpassa
samhället efter den tekniska utveck-
lingen. Det kan väl då inte hjälpas om
många människor tycker att statsminis-
tern alltför mycket liknar en maskinist,
som underordnar sig maskinen, som
smörjer de kuggar där det behövs olja
men som inte skapar de nya maski-
nerna eller funderar tillräckligt mycket
över hur maskinen skall användas.

Statsministern har ju på sistone gjort
ett nytt uppmärksammat försök att via
middagsättning tillsammans med skaldar
skaffa sig upplysning om vad som
egentligen sker på de enskilda männi-
skornas plan. Berättar då inte dessa
människor om att det faktiskt är så ute
i samhället, att det är många männi-
skor som trots det myckna goda, som
presteras från samhällets sida, tycker
att de maktägande inte tillräckligt myc-
ket beaktar de enskilda människornas
situation? Är det verkligen så att det
är en tillräcklig uppgift för politiken
att anpassa samhället till den tekniska
utvecklingen? Jag tror att statsminis-
tern gör det för lätt för sig när han re-
sonerar på det viset, liksom han gör det
på tok för lätt för sig när han ironiskt
säger: Hur skulle det vara om vi bör-
jade votera här i livsaskådningsfrågor?
Det är inte det debatten gäller, utan
frågan är om de praktiskt-politiska, ofta
ekonomiskt-administrativa avgörandena
i denna kammare kan påverka männi-
skorna i sådan riktning att de själva

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

känner att deras egna ambitioner verkligen kommer till sin rätt.

Jag tror alltså att det är lika så gott att från början avföra frågan, om politik och livsåskådning skall vara det samma. Det vet vi alla, att det vore olyckligt och att det nära nog hundra procentigt leder till totalitära konsekvenser, som vi alla är överens om att motarbeta.

Jag tror alltså att det vore på tiden att ta bort talet om den djupa klyftan mellan liberal och social människouppfattning i fråga om möjligheterna att utnyttja människornas samverkan. Jag har inte talat ironiskt om detta, herr statsminister. Samverkan är också för mig ett vackert och fint ord, och jag tror att vi gör klokt i att inte bara i vårt handlande, utan också i vår utåtriktade propaganda använda ordet i vacker mening. Jag har visserligen bara varit med i två valrörelser, men jag har dock överlevt dessa valrörelser och kunnat tala om samverkan som ett vackert och fint ord. Men jag tror att man till detta, som vi alltså är eniga om, skall lägga att det också är en huvuduppgift för samhället att anpassa den faktiska organisationsapparaten efter människornas behov. Det är en huvuduppgift att anpassa samhället efter de människor som faktiskt lever i samhället.

Herr KILSMO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste nog säga att herr statsministern inte är någon oäven bildmakare. Jag tycker nog att han är skickligare i det än i att vara bildstornare.

Det är dock en sak som jag hade sagt i mitt lilla anförande som jag tycker att statsministern hade kunnat svara på, och det är frågan, om rattfylleristernas framfart och kriminalitetens utveckling i samhället tillhör samhällslivet i dess helhet eller ej och om statsmakterna, som anser sig kunna styra ut-

vecklingen så länge det går bra, också är ansvariga för den sidan av saken.

Jag skulle därefter vilja säga ett ord om den här framförda solidaritetstanken. Själva begreppet solidaritet har väl ingen i sig självt given kvalitet, ty två personer kan inbördes vara solidariska och samtidigt vara fiender till en tredje person. Menar man att exempelvis solidariteten inom arbetarrörelsen skall begränsas till arbetarrörelsen, eller kan man tänka sig en solidaritet som går över anställningsformerna och sträcker sig mellan arbetare och arbetsgivare? Jag som arbetsgivare måste för min del säga att jag inte har någon svårighet att erkänna en solidaritet som sträcker sig över dessa gränser. Man måste bestämma innehållet i begreppet solidaritet.

Jag ställde också ett par frågor till jordbruksministern, men han var visst inte inne i kammaren då, och det är ohövligt att begära att han under sådana förhållanden skall kunna svara på dessa frågor. Statsministern var emellertid inne på samma sak. Det gällde huruvida jordbruksministern ansåg det vara lämpligt att driva en negativ jordbrukspolitik. Därmed menar jag en minskning av jordbruksproduktionen och livsmedelsproduktionen i vårt land. Är detta lämpligt eller olämpligt?

Jag har aldrig sagt att politiken är betydelselös. Tvärtom sade jag att politiken ingalunda är betydelselös, ty den har, vid sidan av mycket gott som den utträttat, dock varit anledningen till två världskrig under de sista 50 åren.

Herr von SETH (h) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande berörde jag vägarna och avslutningsvis människan i centrum och det enskilda initiativet. Jag fick tyvärr inte höra början av statsministerns replik, men jag har fått en klar uppfattning om vad han menade.

Det är alldeles självklart att vi i vårt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

komplicerade samhälle måste ingripa på många områden, och från högerns sida har vi också gått med på att människorna i dagens samhälle delvis måste dirigeras när det gäller vägar, telefon, telegraf och mycket annat av den verksamhet staten måste bedriva. Men därmed är vi ingalunda med på en dirigering av människorna i alla livets skiften.

Det sägs ofta från socialdemokratiens sida att Sverige med dess höga levnadsstandard är ett av de bäst styrda länderna i Europa. Ja, Eders Excellens, det är kanske möjligt, men vi är också ett av de mest styrda länderna, och där kommer socialdemokratien att närma sig den totalitära staten. Det är initiativet och framåtandan som avtrubbas när staten skall gå in på hur medborgarna skall få använda sin fritid och hur de skall få använda sina surt förvärvade slantar. Den gamla sentensen »våga och vinna» har kanske varit en av svenskens mest framträdande egenskaper, men om vi i dagens samhälle skall styras har vi ingenting att vinna. Det blir likriktning, och då trivs givetvis den människa som vill styras från vaggan till gravan. Men för den som vill ha initiativet och göra en insats försvåras detta av de lagar, förordningar, författningar och regleringar som vi har i vårt moderna samhälle. Vi vill från vårt håll påpeka att detta inte bara i längden är till skada utan att det redan nu har medfört skadeverkningar i vårt samhälle. Jag är säker på att inte minst dagens ungdom reagerar häremot i större utsträckning än Eders Excellens tror.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för några konstateranden, ehuru en principdebatt som denna näppeligen låter sig föra i replikernas form.

Jag vill först konstatera att en social trygghet inte berövar människan något av de väsentliga, bärande spänningsmomenten, det är en sak som statsminis-

tern kan vara övertygad om att man på vårt håll till fullo skriver under. Vi har haft och har denna uppfattning. Den är väsentlig för hela vår inställning till den sociala reformpolitiken.

När statsministern vidare säger att man skall »anpassa samhället efter de pågående tekniska och andra förändringarna» vill jag framhålla, att detta precis överensstämmer med den syn vi företräder och som ganska mycket utvecklats i den för mer än tio år sedan utgivna skriften »Efterkrigstidens samhälle». Men det är givetvis inte bara de tekniska förändringarna man skall anpassa samhället efter. Det är också efter människornas inre behov, som kan undergå förändringar. Naturligtvis är det i sista hand människorna som är måttstocken och tekniken som endast är den yttre förutsättningen. Jag tror också vi är överens om detta.

Statsministern menar emellertid att denna anpassning av samhället skall ske för att underlätta en växande samverkan mellan människorna. Ja, herr statsminister, men inte enbart av detta skäl. Det är klart att anpassningen har många andra uppgifter: att ge människorna mera frihet och bättre levnadsförhållanden i alla avseenden. Men jag medger gärna att en växande samverkan kan ligga »i pagt med tiden», för att använda detta uttryck. Detta har vi på vårt håll väl aldrig någonsin bestridit.

Herr statsministern låtsas som om vi gick ut och predikade den hänsynslösa konkurrensen, särskilt under valkampanjerna, och säger: Om ni nu vill erkänna att ni inte är företrädare för den hänsynslösa konkurrensen skulle ett framsteg ha uppnåtts. Men, herr statsminister, detta är en karikatyr. Vi har många gånger tagit avstånd från den hänsynslösa konkurrensen. Närmast faller mig i tankarna en artikel som jag skrev för ett tjugotal år sedan. Rubriken var »Affärslivets rovriddare», och det säger väl tillräckligt om innehållet.

Nej, herr statsminister, detta problem

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

om samverkan i ett liberalt samhälle och i ett socialistiskt samhälle — som jag här inte hinner närmare belysa — ligger litet annorlunda till än Ni försöker ge intryck av i kammaren och ännu mer i Er artikel i tidskriften Tiden, där Ni givit en ren karikatyr av vad i varje fall den sociala liberalismen företräder. Ni beskyller oss där för att ha bekämpat monopolkontrollen. Herr statsminister! Ni sade nyss att partiledare inte bör tala nonsens. Ni vet att vi har arbetat för denna monopolkontroll hela tiden, och så skriver Ni raka motsatsen!

Låt mig säga några ord om samverkan i det liberala samhället. De fackliga organisationerna är viktiga former för frivillig samverkan, och till dem intar vi en helt positiv hållning. Det kan väl inte vara så, herr statsminister, att vår kritik mot kollektivanslutningen skulle betraktas som motstånd mot frivillig samverkan?

Socialpolitiken: Herr Helén har här mycket bra vittnat om vår inställning till de sociala reformerna och deras trygghetsskapande verkan. De är också ett uttryck för att människor i samverkan löser vissa problem.

Företagsdemokratien: Ja, alla vet att vi från början har livligt intresserat oss för den. Jag säger inte att vi har gjort det mer än socialdemokraterna, men vi har gjort det lika mycket. Vi tror det går bättre att få fram en sund företagsdemokrati i ett liberalt samhälle av den decentraliserade typen med många företag än i ett socialistiskt samhälle med maktkoncentration till få händer. Det har många gånger betygats, att de statliga företagen i Sverige och i England ingalunda har varit pionjärer när det gäller företagsdemokratien. Vi kan ha delade meningar på en eller annan punkt, men i stort sett vill jag hävda, att vi har arbetat för och fortfarande arbetar för en utveckling av företagsdemokratien, och den är mycket väl möjlig i ett liberalt samhälle och är det mer än i ett samhälle av socialistisk typ.

Sedan talar statsministern om konkurrens. Men konkurrens betyder tävlan, herr statsminister. Jag hänvisar till vad herr Helén sade om tävlan som en stimulerande, positiv kraft. Tänk på idrottsrörelsen! Är den tävlan skadlig som där förekommer? Tävlan i affärlivet om att göra tjänsterna så väl som möjligt kan inte vara skadlig, om den hålls inom gränserna för sociala hänsyn.

Det finns former av samverkan som vi ställer oss skeptiska till och som åtminstone tidigare har spelat en roll i den socialistiska tankevärlden. När man talar om proletarietets diktatur, en samverkan *mot* andra medborgargrupper, när man bygger de politiska partierna på klassgränser, då kommer man in på former av samverkan, till vilka vi ställer oss skeptiska.

Men i sista hand, herr statsminister, ligger skillnaden mellan det socialistiska och det liberala samhället när det gäller samverkan inte på de punkter, som Ni hittills har berört i dag; den ligger däri, att vi vill uppmuntra till frivillig samverkan, medan det socialistiska samhället har ett starkt drag av centraldirigering och tvång, vilket många gånger är ett alternativ till den frivilliga, skapande samverkan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Helén berörde ett yttrande, som jag fällde under valrörelsen. Låt mig svara: Att få bättre tillgång till sådana enkla och vardagliga ting som kan göra livet ljusare och lättare i hemmen och familjerna kan vara mera angeläget för människorna än regeringens reformer. Det tycks emellertid regleringsekonomiens företrädare understundom ha svårt att förstå.

Ingen som hörde statsministern kunde undgå att få en känsla av att han liksom utgår från att individerna i allt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mindre utsträckning kan klara sig utan statens hjälp. Men staten är ju själv inte någonting annat än individer. Vad är det som skiljer dem från andra individer? Jo, de är utrustade med tvångsmakt, bakom dem står lagar och hela den tvångsapparat som hör staten till.

Det sägs ofta på socialdemokratiskt håll, att de statliga åtgärderna ger människorna ett utbyte i den ena eller andra formen. Ja, naturligtvis, men frågan är, om vi i en given situation får det största utbytet av vad staten kan ordna för oss eller av våra egna ansträngningar.

Vi är alla överens om att vissa betydande områden bör ligga under statens kontrollmakt. Men vi måste oavbrutet ställa denna macts omfattning under debatt, herr talman. Allteftersom inkomstutjämnningen har blivit ett faktum har det blivit mer och mer, som fler och fler i och för sig med fördel själva kan ombesörja utan att behöva anlita staten. Det gäller t. ex. försäkringsskyddet och även, herr statsminister, bostadsfrågans ordnande, för vilken vi sannerligen inte behöver vara beroende av en härskara av statsfunktionärer.

Statsministern talade om hur spännande det skulle vara om vi levde i ett samhälle utan regleringar. Ja, herr statsminister, det kan vara ganska spännande att leva även i ett regleringssamhälle. Jag skall ta ett exempel. I Mellansverige skulle man bygga en brandstation och tio bostadslägenheter med värmecentral i brandstationen. Man fick tillstånd att sätta i gång bostadsbygget men fick avslag på brandstationen, emedan kvoten var fylld. Resultatet skulle alltså bli att tio lägenheter skulle bli utan värme, och nog var det spännande för dem som skulle bo i huset.

Vissheten att vi själva får betala allt vad staten gör, även om kostnaderna kan delas upp på olika sätt, den vissheten måste också göra människorna mindre benägna än tidigare att överlåta åt en växande administration att ta hand om alltmer. Det gick lättare när

många trodde att andra betalade fiolerna. Om man nu, herr talman, vill att fler och fler skall känna ansvar, vilket är en förutsättning för att man skall känna att man har en personlig uppgift att fylla här i livet, då skall man också se till att fler och fler får ansvar, och då måste man gå varligt fram vid utsträckande av statens inflytande.

Regleringsekonomiens företrädare överskattar sin förmåga. Låt mig belysa saken med två konkreta exempel. Tag frågan om våra möjligheter att själva välja bostad. 1948 hade jag en diskussion här i Stockholm med herr Wigforss om den saken, och hävdade då, att om man fortsatte med den hittillsvarande politiken skulle resultatet bli att myndigheterna finge anvisa oss våra bostäder. Jag minns med vilken indignation herr Wigforss bemötte det påstående. Är vi inte där nu? Vad är det som bestämmer valet av bostad? Är det möjligheten att få bo i närheten av släkt och vänner, där vi har vårt arbete, där det är lämpligt med hänsyn till barnens skolgång o. s. v.? Nej, vi vet allesammans att antingen får man ta den bostad myndigheterna anvisar eller också blir man brutalt tillbakakastad i bostadskön, ett våldsamt ingrepp i den enskildes frihet.

Eller tag situationen på arbetsmarknaden! Läget är ju helt enkelt det, att löntagarna antingen måste respektera den av myndigheterna uppdragna ramen, eller också hotar statsmakterna att skattevägen dra in vad löntagarna skaffat sig för mycket. Det står fullkomligt klart för mig att detta är en konsekvens av regeringens politik, men vi vill inte vara med om en politik som leder till sådana konsekvenser.

Herr talman! Jag skall be att få sluta med en liten personlig reflexion i anledning av statsministerns köpenhamnsintervju. Statsministern var mycket pessimistisk, efter vad jag förstår, när det gällde politikens möjligheter att göra människorna lyckligare. Vi kan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

också fråga oss: Blir människorna lyckligare med den politik vi bedriver? Jag skulle vilja svara på den frågan så här: Jag tror att det blir flera chanser till personlig tillfredsställelse med en samhällsutveckling av vår typ. Om tillfredsställelsen blir verklighet, herr talman, det beror på människorna själva, det beror på om de griper chanserna. Vi tror att de skulle göra det.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag håller med herr Ohlin om att det inte är riktigt rätt att ta upp en debatt om djupgående samhällsfilosofiska spörsmål när oppositionen bara har tre- och sexminutersreplikor för att svara. Jag gick in i polemik mot dr Helén och använde ungefär samma tid som han, vilket jag tyckte var rent spel. Jag skall därför inte fördjupa mig alltför mycket i mina opponenter anföranden, ty de har ju tyvärr inte samma möjligheter att breda ut sig som jag eventuellt skulle ha. Men några ting kanske jag ändå får lov att säga på de minuter som jag skall använda.

Herr Hjalmarsons anförande var ju precis vad man behövde för att få en ny illustration till motsättningen mellan praktisk politik och metafysik. Han försöker ju göra gällande, att den av bostadsbristen framkallade svårigheten för människorna att välja bostad skulle vara ett uttryck för en socialistisk regleringsmentalitet. Märker inte de närvarande hurusom det är just det jag vänder mig mot? Varför skall man säga så, om man inte vill framställa samhället som en fientlig makt gentemot den enskilde individen? Samhällsingripandet i detta fall på bostadspolitikens område har ju kommit till, därför att en bristsituation icke skall drabba de sämst ställda. Dessa sämst ställda grupper som får bostad, uppfattar de saken på samma sätt som herr Hjalmarson?

Självfallet inte. Riksdagsmajoriteten har ju sagt ifrån att i den bristsituation, som vi befinner oss i, får man tillåta sådana avvägningssynpunkter. Då tillåter sig högerens ledare, fången i sin egen ideologi, att ta detta som ett exempel på vad socialismen eftersträvar. Det är för mig obegripligt att man på det sättet även i denna kammare skall behöva arbeta med en sådan vulgär-agitation. Om man bara satte sig ned och tänkte ett ögonblick, måste man ju säga sig att det är att ge en felaktig bild av riksdagsmajoritetens bedömning.

Sedan skulle det vara mycket intressant om herr Hjalmarson ville ge socialministern en upplysning om hur de tio familjerna, som i dessa kyliga dagar lever utan värme, nu drar sig fram. Det måste vara kraftnaturer, det måste jag verkligen säga. Jag antar att herr Hjalmarson inte vill lämna upplysningen till kammarens debattprotokoll, men han kan ju till herr Sträng ge anvisning om var räddningsexpeditionen kan sättas in.

Herr Kilsmo frågade mig om vi inte har ansvar för rattfylleriet. Det är klart att vi alla gemensamt har ansvar för de anpassningssvårigheter som alltför ofta råder, trots de ansträngningar som görs för att anpassa samhället och samhällsförhållandena till den pågående utvecklingen. Jag skulle kunna tala mycket om ungdomens svårigheter att anpassa sig i ett läge, då över hälften av all storstadsungdom är inflyttad från landsorten. De är inte hitkommenderade, herr Hjalmarson! Det är inte något uttryck för den socialistiska regleringsmentaliteten. Det vållar en stor mängd anpassningssvårigheter, och vad vi har att göra är att rätta oss efter dessa ungdomars önskemål att dra sig till storstäderna och försöka hitta vägar, varigenom man hjälper ungdomen att anpassa sig.

Detsamma säger jag till herr Kilsmo. Vi har alla ett ansvar för de anpass-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningssvårigheter som möter, och det är det som var innebörden i mitt första inlägg med alla de mer eller mindre groteska exempel som jag tog. Försummar vi att vidta åtgärder för att möta kravet på människornas anpassning till samhället blir det katastrof. Då blir det inte bara rattfylleri, utan vi råkar ut för ännu mer bekymmer än vi nu har.

Herr Heléns anförande kunde jag inte helt förstå. Jag får läsa det, innan jag går till någon kritik. Det enda i det anförandet som möjligtvis nu kan föranleda ett inlägg från min sida är, att jag uppfattade det, som om herr Helén menade, att min uppfattning vore, att politiken bara skulle försöka anpassa samhället till nya tekniska och andra förhållanden. Jag erinrar om att jag underströk, att när vi fattat beslut om de materiella ting, som skall leda till det nya samhället eller till en omdaning av samhället, måste vi vara vägledade av en åskådning, och däri ligger också — det är självfallet — att en anpassning skall ske efter de förändrade värderingar som bryter fram. Demokratiens människa är en annan människa än människan i det centraltidirigerade samhälle, som vi hade under 1800-talet. Det är alldeles klart, och efter dessa ändrade uppfattningar skall vi också omdana samhället. Jag antog, att det framgick klart av mitt anförande, men herr Heléns inlägg gör, att jag får understryka detta.

Till herr Ohlin vill jag säga, att det kan vara riktigt, att jag på en punkt skulle ha uttryckt mig tydligare i min artikel i Tiden. Men att med utgångspunkt från detta rikta ett så våldsamt angrepp, som om artikeln vore fylld av meningslösa påståenden och nonsens, är ändå något djärvt. Det förutsätter, att tidningen icke läses av kammarens ledamöter, ty vad står det i den av honom så hårt angripna artikeln? Det står så här: Jag nämner en rad fall, då det är obestriddt, att både folkpar-

tiet och högern har ställt sig som försvarare av de bestående maktförhållandena i samhället. Jag nämner även monopolkontrollen, och jag säger, att dessa våra ingrepp har kallats ingrepp i näringsfriheten och utsatts för en ständig polemik från borgerligt håll. Det är riktigt, att jag där skulle ha gjort den reservationen, att inflytelserika krafter inom folkpartiet icke har anslutit sig till den framför allt från högerhåll framförda kritiken. Men det är obestriddt riktigt, att kritik kommit från borgerligt håll. Det är utelämnandet av reservationen, som föranledde herr Ohlins överord alldeles nyss.

Jag skulle vara mycket tacksam, om vi vid något tillfälle finge en ordentlig diskussion om det, som herr Ohlin tar upp till resonemang i sitt anförande. Den propaganda, som bedrivs från de borgerliga partiernas sida, accepterar inte ens deras egen politiska inställning i handling, när de framställer samhälls-ingripandena såsom i och för sig farliga för den enskilda människans frihet.

Vi har här i dag fått höra så många vittnesbörd framför allt från folkpartiets sida om nödvändigheten av dessa samhälls-ingripanden, att det borde vara ett slut på uppslutningen kring en propaganda, som framställer finansministerrar som utplundrare och hänsynslösa människor, som bara för sitt eller partiets nöjes skull försöker ta ifrån människorna deras pengar, därför att de tror, att de bättre kan handhava dessa pengar, eller som framställer ingripanden av det ena eller andra slaget t. ex. på bostadsmarknaden som uttryck för en vilja att beröva den enskilda människan hennes frihet. Om det kan bli ett slut på denna del av er propaganda skulle ju mycket vara vunnet i fråga om klarhet i den ideologiska debatten.

Det andra som jag tillät mig att säga är, att det finns vissa punkter, där folkpartiet och högern inte ens i sina gärningar accepterar en förändring av samhällsförhållandena. Detta gäller

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ändringar i de bestående maktförhållandena. Så fort det gäller makten i samhället över det ekonomiska livet, så finns det en uppenbar gränslinje mellan å ena sidan vår uppfattning och å andra sidan er uppfattning.

Jag skall inte, herr talman, begagna mer tid vid detta tillfälle utan jag bara hoppas, att man en annan gång, då oppositionen får en jämställd möjlighet, skall kunna fortsätta ett tankeutbyte om dessa ting, som är av central betydelse för den politiska diskussionen.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Om jag hade något längre tid än tre minuter till mitt förfogande, skulle jag ta upp statsministerns uttalande om monopolkontrollen till bemötande. Statsministern missuppfattar nämligen vår inställning. Nu måste jag koncentrera mig på en annan sak.

Statsministern påtalade mitt yttrande att bostadsbristen skulle vara i linje med regleringspolitiken: varför skall man säga så? frågade han. Jo, herr talman, naturligtvis därför att det är så. Det avgörande är, att regeringens bostadspolitik leder till permanent bostadsbrist här i landet. Inte har jag därmed, herr statsminister, sagt, att regeringen skulle vilja ha det på det sättet. Den goda viljan utgår jag från är lika stark inom alla meningsriktningar, oavsett vilken politisk färg dessa meningsriktningar har.

Hur läget är, skall jag be att få belysa med ett litet citat. Chefen för bostadsförmedlingen i Malmö har i Sydsvenska Dagbladet för den 4 januari i år svarat på några frågor, därvid han bl. a. säger så här: »I och med att som nu är fallet ungefär var sjätte eller sjunde lägenhetsinnehavare här i staden anmält sig för att erhålla en bättre och i de flesta fall större bostad än den innehavda måste från myndigheternas sida en gräns dragas mellan det berättigade och det icke berättigade.» Det är

alltså myndigheterna som drar gränsen. Det är inte människorna själva som får bestämma detta.

Han säger vidare, att man inte kan räkna med »att inom en i någon mån begränsad tid» kunna komma ur denna situation. Och så fortsätter han: »Tyvärr missuppfattas ganska allmänt situationen på bostadsmarknaden» — det har jag också gjort, förstår jag, när jag läser detta. »Bland annat synes man ganska allmänt ha den uppfattningen, att bostadsförmedlingen skall kunna förse alla kategorier bostadssökande med lägenhet efter något eller några års väntetid. Så är emellertid ingalunda fallet.» Han tillägger, att bostadsfrågans lösning »för flertalet måste bli en fråga på mycket lång sikt».

Detta, herr statsminister, är alltså resultatet av nuvarande politik. Ni har inte velat detta resultat, men det är ett uttryck för en övertro på vad staten kan åstadkomma, en övertro på myndigheternas förmåga som inte har täckning i verkligheten. Jag kritiserar, herr talman, — jag understryker det — inte i första hand regeringen för brist på förutseende i olika hänseenden. Jag kritiserar regeringen framför allt för att den driver en politik som kräver ett förutseende, som ingen människa mäktar med, inte ens ett statsråd, vilket politiskt parti han än må representera. Jag kritiserar vidare regeringen för att den vägrar att pröva om sina handlingslinjer, när det nu åter har visat sig att regeringen har kört fast.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av statsministerns uttalande om artikeln i tidskriften Tiden konstaterar jag med tillfredsställelse hans beriktigande på denna punkt.

Då jag inte vet med säkerhet, om jag kommer att yttra mig senare i kväll, skall jag be att få påpeka, att det är ingalunda på detta exempel allena, herr

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

statsminister, som jag har grundat mitt omdöme. Statsministern har här på s. 586 en skildring av den politik som är förd, och sedan säger han: »Har denna samhällsutveckling medfört de konsekvenser som de borgerliga partierna förutspått?» Han ger intryck av att vi har varit *mot* denna politik. Vad är det då för politik som man läser om på denna sida? Där nämnes bland annat en trygghetsskapande socialpolitik. Sedan kommer statsingripanden på jordbrukets område. Det har vi tydligen varit emot. Sedan Norrbottens Järnverk, sedan den fulla sysselsättningen. Sedan talar man om atomkraften — det hör inte så mycket hit — om fackföreningsrörelsen och Kooperationen och om den industriella demokratien. Efter denna karakteristik av regeringspolitiken får man läsa: »Har det nu blivit alla de olyckor av detta, som oppositionspartierna har förutspått?»

Ja, herr statsminister, får man inte lov att kalla detta för en karikatyr, vet inte jag när man någonsin skall få använda detta ord. Vi kan ju återkomma till denna artikel vid tillfälle.

Sedan säger statsministern, att då ni nu erkänner, att samhällsingripanden kan vara bra... Men det har vi väl alltid gjort! Det är bara fråga om vilka samhällsåtgärder det gäller. Det finns *olika typer* av samhällsåtgärder, generellt verkande ingrepp och detaljregleringar, och det är fråga om *hur mycket* av ingripanden som företas. Det är här debatten går.

Om vi skall få något fruktbart utbyte av diskussionen skulle ingenting vara bättre än om man slutade upp på den socialdemokratiska sidan med att låtasas som om vi i debatten företrädde den rena manchesterliberalismen, som inte vill ha några samhällsingripanden alls. Det gör vi ingalunda.

När det gäller maktkoncentrationen, som statsministern berörde till sist, vill jag säga att vi underkänner den uppfattningen, att om man koncentrerar

makten till statsministern och hans närmaste medarbetare, så innebär detta i och för sig en garanti för att folket självt får ökat inflytande. Det var detta, herr statsminister, som jag sade i mitt första anförande och som Ni också kan läsa i referatet. På tal om svensk politik, sade jag: Vår tids största politiska bluff är påståendet, att bara staten får mera att bestämma, så är det folket självt som bestämmer. Jag sade inte att det var världshistoriens största politiska bluff, men jag erkänner att jag tänkte på statsministern när jag sade det. Statsministern är visserligen en central gestalt i svensk politik men ännu inte i världshistorien.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det var ju inte så värst mycket bättre det herr Ohlin hade sagt än det referat som jag fick, men det skall vi kanske få tillfälle att återkomma till.

Den politik, som är förd här i landet under socialdemokratisk ledning, har ständigt varit följd av oppositionens påstående om att den skulle komma att leda till katastrof för medborgarna. Det skulle bli sämre och sämre för medborgarna. Vi skulle utarmas och vi skulle till slut hamna långt ner jämfört med vad vi skulle kunna ha uppnått, om vi hade fört en annan politik.

Herr Ohlin säger nu, att när jag tar fram några väsentliga drag i denna politik, så tar jag bara fram ting som vi varit överens om. Ja, men herr Ohlin, när man då tar fram enligt vår mening väsentliga drag i den förda politiken, så blir man överraskad av att höra herr Ohlin förklara att den politik, som innehållit dessa väsentliga moment, har han varit med om. Men var herr Ohlin med om skattereformen 1947, det exempel som jag satte centralt i min artikel i Tiden? Framställde inte herr Ohlin denna skattereform som en katastrof

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för Sverige och svenskt näringsliv? Och den förskjutning av makten som blev följden av arvsbeskattningen skildrade herr Ohlin, som tydligen har större anlag än jag att spela en världshistorisk roll, i en utländsk tidning som en riskabel väg, därför att den på längre sikt skulle komma att rubba maktförhållandena i samhället.

Det var verkligen intressant att här höra herr Ohlin säga, att statsministern bara tar exempel på sådant, som vi i själva verket har varit med om. Det skall bli intressant att få se den omvändelse till 1947 års skattereform, som jag kunnat läsa ut av herr Ohlins nu hållna anförande!

Det väsentliga i min artikel är detta: folkpartiet följer med, så länge det är fråga om något ofarligt, men så fort det gäller en förändring av de bestående maktförhållandena i samhället, reser partiets representanter ett lika starkt motstånd som andra konservativa grupper.

Sedan blandade herr Hjalmarson — jag höll på att säga som vanligt, när han är litet trängd — ihop två olika saker. Han angrep oss för bostadsransonerings konsekvenser och talade om hur förfärligt det var att myndigheterna skulle hänvisa folk deras bostad. I sitt andra anförande sade han emellertid, att bostadsransoneringen är en följd av bostadsbristen, och denna i sin tur är resultatet av den socialistiska politiken. Det är en reträtt från det första påståendet, som jag noterar med tillfredsställelse. Men herr Hjalmarson minskade min tillfredsställelse genom att omedelbart därefter klampa in igen och tala om de malmöbor, som får sina bostäder hänvisade av en myndighet. Försök nu hålla isär dessa saker, herr Hjalmarson! Är bostadsransoneringen ett uttryck för en socialistisk mentalitet, eller är den det inte? Jag säger att bostadsransoneringen, i den mån den förekommer, är en företeelse, som vi tycker lika illa om som någon annan,

men den är ett ingripande företaget i de svagast ställdas intresse.

Det har funnits en tid, herr Hjalmarson, då vi inte hade någon bostadsbrist. Det var under 1930-talet. Men då hade vi i stället arbetslöshetsköer. De som stod i arbetslöshetsköerna besvärade inte bostadsförmedlingen, om det fanns någon sådan, och de besvärade inte heller hyresvärdarna. Bostadsbristen är i stor utsträckning en följd av att standardstegringen har skett så snabbt som fallet varit. Jag är övertygad om att herr Hjalmarson kommer att säga, att han absolut inte vill ha den tiden tillbaka, då vi icke hade en aktiv bostadspolitik och saknade full sysselsättning. Men ändå kan herr Hjalmarson inte låta bli att rikta dessa angrepp mot regeringen.

Nu vill jag fråga herr Hjalmarson två saker: Vill herr Hjalmarson ersätta den nuvarande bostadsbrist — så länge vi har bostadsbrist — med en ransonerings av förkrigsmodellen, där plånboken avgör? Är det bättre att plånboken får avgöra än att man försöker gallra ut de mest behövande? Och beträffande bostadsbristen: Är det verkligen högerledarens uppfattning att vi för närvarande befinner oss i en situation, där det går att öka investeringsverksamheten så kraftigt som skulle erfordras för att snabbt kunna avskaffa bristen på bostäder? Om det är herr Hjalmarsons mening, så säg ut det! Säg då att det inte föreligger någon risk för överansträngning av resurserna, bostadsbristen är bara en följd av en socialistisk regleringsmentalitet, och regleringen kan avskaffas. Vi har resurserna och möjligheterna här för.

Jag tror, att herr Hjalmarson kommer att få mycket svårt att få någon människa att tro på den historieskrivningen. Och då undrar jag, vad det egentligen är kvar av hela herr Hjalmarsons anförande annat än en serie uttryck och fraser, som endast avser att förstärka intrycket av att samhälls-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inflytandet är en fiende till den enskilda människans frihet. Det är mot denna vulgärpropaganda jag vänder mig. Diskussionen om tryggheten, friheten och människans ställning i ett samhälle, som kräver mer och mer av samverkan, är faktiskt för allvarlig för att någon skall få lägga sig i den diskussionen med inlägg av så genomskinligt demagogisk karaktär.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Kilsmo frågade mig om jag ansåg det lämpligt att driva en negativ jordbrukspolitik. Det är inte min mening. Jag anser nog att man har skyldighet att utnyttja alla de möjligheter, som forskning och tekniska framsteg ger. Sedan kan man ha olika mening om i vilken utsträckning jordbruk skall bedrivas på alla de områden som nu användes för jordbruk. Jag tror, att man därvidlag kan komma till en betydligt förnuftigare lösning än vad som nu är förhållandet. Jag skall inte gå in på denna fråga vidare, men enligt min mening har vi skyldighet att föra en positiv jordbrukspolitik och försöka utnyttja alla de möjligheter som finns.

Herr HAGBERG i Malmö (h):

Herr talman! Statsministern har i sina rätt talrika inlägg under den senaste timmen ytterligare markerat sin nya position i vårt offentliga liv såsom samhällsfilosofen på taburetten. Han har fört oss på en intressant och säkerligen stimulerande rundvandring i ideologiernas tempelgårdar. Om alla har kunnat följa med, vill jag låta vara osagt. Statsministern har i detta sammanhang återkommit till en term, som han på sistone ivrigt använt sig av. Han talar gärna om »människor i samverkan». Detta är som synes en variant av begreppet »människan i centrum».

När jag lyssnade till statsministerns uttalande om människor i samverkan,

fick jag en måhända hädisk tanke. Jag undrade, om det inte vore lämpligt att denna maxim om samverkan människor emellan även lämpligen kunde utsträckas till en samverkan mellan låt oss säga regeringen och riksdagen. Det är väl ingen i denna församling, som inte i dag är på det klara med att den samverkan, som bör äga rum mellan regering och riksdag, under nuvarande förhållanden ger åtskilligt övrigt att önska, för att inte använda ett starkare uttryck. Jag syftar givetvis på de s. k. blixtoffensiver mot riksdagen, som numera från regeringens sida med ganska täta mellanrum satts i gång.

Jag måste säga, att jag under dessa långa debatter suttit och lyssnat mycket noga. Jag trodde nämligen, att åtminstone någon representant för majoriteten skulle resa sig upp och i varje fall knorra en liten smula över de former, som regeringen funnit lämpligt begagna sig av i sitt umgänge med riksdagen, former, vilka tar sig uttryck i att radion alltmera tagits i anspråk såsom kommunikationsorganet mellan regering och riksdag. Riksdagsledamöterna får i sina hemorter, om de är uppmärksamma, vid 7-nyheterna lyssna till märkliga ting, som regeringens förbereder. Förr i tiden var det ju så, att sådana saker presenterades i kamrarna och ingen annanstans. Men jag måste, herr talman, till min stora sorg bekänna att jag inte har kunnat konstatera, att en enda ledamot av majoriteten stått upp och yttrat det minsta lilla ord till erinran mot dessa, som jag tycker för riksdagen nedsättande arbetsmetoder. Jag kanske skulle göra ett litet undantag för herr Pettersson i Dahl. Jag måste nog säga, att jag fick det intrycket, att herr Pettersson i Dahl i varje fall något litet rasslade med kedjorna, men det buller han åstadkom var inte så stort, att det trängde många meter från denna talarstol. I övrigt har majoriteten omsorgsfullt avhållit sig från varje form av kritik.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Men, mina damer och herrar, jag undrar i alla fall, om det inte är ganska farligt att låta dessa metoder utbreda sig på det sätt som nu sker. Är det inte farligt för riksdagens anseende ute bland folket, och är det inte ganska riskabelt för riksdagsledamöternas eget anseende? Vad får vi oss kastat i ansiktet ute i landet? Man säger: Vad är riksdagsledamöterna annat än nickedockor, som reser till Stockholm och där effektuerar vad den nådiga regeringen i annan ordning redan beslutat, ting som till på köpet understundom kommuniceras dessa riksdagens ledamöter via radion.

Maximen »människor i samverkan» tillämpas dock i betydande utsträckning i andra sammanhang här i landet. Vi har sedan en del år tillbaka något, som kallas industriell demokrati. För egen del har jag i någon mån sökt medverka till detta, som jag menar vara en förnuftig och ändamålsenlig ordning, när det gäller att bereda människorna tillfälle till samverkan för viktiga syften. Vi har skapat ett rätt omfattande system med företagsnämnder. Var finns den företagsledning här i landet, som i dessa dagar skulle vilja vidtaga avgörande åtgärder inom sitt företag utan att dessförinnan kommunicera med sin företagsnämnd och med denna diskutera dessa åtgärder? En sådan företagsledning skulle och enligt min mening med rätta omedelbarligen bli utsatt för kritik. Men hur förfar regeringen i sitt förhållande till riksdagen? Var finns kommunikationen med riksdagen? Den är mången gång helt obefintlig.

I går hörde jag hur finansministern lämnade en förklaring till varför inte denna mycket omtalade proposition om investeringsavgiften kunde inbakas i och avlämnas samtidigt med statsverkspropositionen. Det är ju dock så att den är så vittsyftande, att man kan säga att i och med denna proposition om investeringsavgift har vi fått en slags

andra statsverksproposition. Den har ju ställt det statsfinansiella läget och dess krav i helt annan belysning än den vi fick genom statsverkspropositionen. Varför kunde inte den lämnas samtidigt? Nej, säger finansministern, det kunde jag inte göra därför att då skulle jag ge anledning till spekulation. Finansministern yttrade enligt ett referat i Morgon-Tidningen i detta hänseende följande: »Att regeringen inte kunde diskutera dessa saker i statsverkspropositionen är självklart. Om så skett, hade följden blivit spekulationer till nytta för somliga men till skada för flera.»

Jag vill inte använda ett hårt ord om detta uttalande, men det är anmärkningsvärt, att finansministern argumenterar på detta sätt. Hade han varit närvarande här i kammaren, skulle jag ha velat fråga honom: På vad sätt skulle en spekulation ha kunnat uppkomma, därest propositionen om investeringsavgift hade avlämnats i samband med statsverkspropositionen? Hur skulle en spekulation ha kunnat försiggå, när den föreslagna lagstiftningen gjorts retroaktiv? De nya avgifterna föreslås ju äga tillämpning fr. o. m. den 15 januari, under det att propositionen avlämnades den 17. Då är det ju omöjligt att göra någon spekulation vare sig i ena eller andra riktningen. Förhållandet hade varit det samma, om propositionen tillsammans med statsverkspropositionen hade avlämnats den 11 januari: man hade ju då kunnat göra den retroaktiv fr. o. m. den 10 januari. Hela detta tal om risker för spekulation saknar underlag.

Finansministern förklarade också, att det var omöjligt för honom att göra detta, därför att man — som han sade — får betänka, att det är hundratals människor som har med statsverkspropositionen att göra, innan den överlämnas till riksdagen. Planerna på en investeringsavgift hade på den grund kunnat läcka ut med spekulation som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

resultat. Detta argument är enligt min mening lika svagt som det förra. Jag bortser alldeles ifrån vad jag redan påpekat om att lagstiftningen föreslagits retroaktiv; jag vill bara påpeka, att det givetvis är ungefär lika många människor, som på förhand får se propositionen om investeringsavgift som de som får se statsverkspropositionen. Det gäller ju inte bara de, som skriver propositionerna, det är inte bara ämbetsmännen i kanslihuset, utan det är också typografer och distributörer m. fl., hela denna väldiga apparat som är i gång.

Man har, har jag sett någonstädes, liknat statsverkspropositionen vid kappen och moroten. Finansministerns käpp skulle då naturligtvis vara de ganska hårda admonitionerna gentemot företagsamheten, som ju anses ha visat för stor aktivitet, och admonitionerna till löntagarna, som anses ha för långt gående krav. Admonitionerna har också riktats — och detta i anmärkningsvärt kategorisk form — emot kommunerna, som anses handha sina hushållsangelägenheter med mindre god omsikt. Det var kappen.

Moroten däremot skule bestå i den i utsikt ställda skattesänkningen. Jag måste nog, herr talman, säga att det är en ganska mager och visnen liten morot, som finansministern sålunda framräcker till den tålmodiga svenska Grälle. Vad är det egentligen man menar med skattesänkning i detta sammanhang? Jo, det är resultatet av det förenklade deklarationsförfarandet, som planeras. Hur kan nu ett förenklat deklarationsförfarande bli en skattesänkning? Det har ju ingenting med skatteskalor eller uttagningsprocent att göra. Naturligtvis är det heller inte fråga om någon skattesänkning. Jo, säger finansministern, det är en skattesänkning därför att åtgärden innebär ett inkomstbortfall för staten på 225 miljoner kronor för helt budgetår.

»Ett inkomstbortfall för staten.» Vi känner så väl igen denna term. Ett in-

komstbortfall för staten, det är en skattesänkning! Men varför talar aldrig någon människa om det inkomstbortfall för den enskilde, som en skattehöjning innebär? Det är, anser man, alldeles i sin ordning att den enskilde skall vidkännas detta inkomstbortfall. Men om staten vill vara med om samma sak, är det närmast en handling av nobel vidsynthet från statens sida.

Är nu detta inkomstbortfall så mycket att hurra för? Jag nämnde siffran 225 miljoner såsom resultat av det förenklade deklarationsförfarandet. Jag skall inte bestrida att 225 miljoner är pengar det också. Men, mina damer och herrar, dessa 225 miljoner kronor, som alltså skulle utgöra vad man nu kallar en skattesänkning för svenska folket, bör ju ställas mot bakgrunden av det samlade uttaget nästa budgetår i form av inkomstskatt och skatt på förmögenhet. Och detta uttag är i det allra närmaste $4\frac{1}{2}$ miljarder kronor. Kammararens ledamöter kan ju själva räkna ut hur många procent i skattesänkning, som beloppet 225 miljoner skulle innebära.

Nu kanske någon vill erinra mig om att det är inte bara detta, som finansministern menar med skattesänkning. Han har också antytt, att han längre fram, alltså vid nästa års riksdag, skulle kunna tänka sig en allmän skattesänkning med, som han sagt, »tyngdpunkten lagd på de mindre inkomsttagarna». Det är riktigt, det står i finansplanen. Men han har tillfogat en liten reservation. Han skriver nämligen: »... såframt de samhällsekonomiska förhållandena icke lägger hinder i vägen.» För egen del måste jag nog säga, att jag känner mig ganska skeptisk inför en eventuell proposition nästa år om skattesänkning, även om jag till fullo beaktar det incitament till en skattesänkning, som ligger däruti att vi har val nästa år.

Jag skulle vilja göra en liten utveckling här, herr talman. Finansministern

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

har ställt i utsikt en omarbetning av skatteskalorna i samband med denna eventuella skattesänkning, en omarbetning med tonvikten lagd på de mindre inkomsttagarna. Vad betyder detta? Det kanske kan ha sitt intresse att erinra kammarens ledamöter om följande.

Riksdagen fattade 1952 beslut om ett nytt skattesystem och accepterade de skatteskalor, som 1949 års parlamentariskt sammansatta skatteutredning enhälligt hade lagt fram. Riksdagen godtog dessa skatteskalor praktiskt taget enhälligt — att sedan finansministern höjde uttagsprocenten är ju en sak för sig, som inte har någonting med konstruktionen av skattesystemet som sådant att göra.

Kammaren godkände alltså 1952 i princip det nya skattesystemet. Vad skulle det nu betyda, om finansministern nästa år presenterade riksdagen andra skatteskalor? Jo, att hela det skattesystem, som riksdagen 1952 praktiskt taget enhälligt godkände, aldrig skulle komma att tillämpas i praktiken vid grundbelopps nivå.

Jag skulle så, herr talman, vilja säga några ord om en sak, som kanske ligger en smula vid sidan av den stora allmänning, på vilken remissdebatten i dag rört sig. Det gäller den kampanj, som man planerar att igångsätta i sammanhang med övergången till en ny nykterhetslagstiftning i detta land den 1 oktober i år.

Det är — jag vet inte om jag gör mig skyldig till någon överdrift — väldiga planer man hyser. Kampanjen skall kosta över 2 miljoner kronor. 700 000 kronor anslogs av förra årets riksdag, och nu kommer finansministern med förslag om ytterligare 1½ miljon. Vad skall dessa pengar användas till? Jo, man skall bland annat använda i runda tal ½ miljon till film, 275 000 kronor till annonser, 90 000 kronor till någonting som man kallar för programpatruller — vad nu det kan vara — 48 000 kronor till opinionsundersökning och

300 000 kronor till *kanslikostnader*. Ungefär 15 procent av hela det belopp, som skall anslås till kampanjen, kommer alltså att gå till administrationskostnader.

Hur kommer man nu att lägga upp kampanjen? Jag vill, herr talman, medge, att jag blev litet ängslig, när jag härom dagen läste en intervju i en stockholmsstidning med en av de drivande krafterna bakom kampanjen. Den intervjuande journalisten upplystes om att det inte skulle bli några allmänna paroller för nykterhet. Man skulle försöka göra propagandan »smidig». Sedan frågade journalisten: Blir det någon figur i stil med Åke Mjuk och Hopp-Jerka — en Fylle Bult eller en Pelle Flaska? Då svarade den person, som har och får en central ställning i propagandaarbetet: Tja ... alla möjligheter kommer att utnyttjas.

Jag får nog säga, att skall kampanjen läggas upp efter någon av de riktlinjer, som vi känner från den s. k. Åke Mjuk-kampanjen, så blir resultatet kanske det rakt motsatta mot vad man tänkt sig.

Det har här i dag talats mycket om människan i centrum, och det kan vara nog så riktigt. Men vad gör man i denna kampanj, sådan den är skisserad i sjunde huvudtiteln och även i viss mån i en annan proposition? Sätter man inte, skulle jag vilja fråga, *sprit* i centrum för den allmänna uppmärksamheten på ett sätt, som kanske inte skådats på decennier? Vi, som under ganska många år jobbade i nykterhetskommittén, kom så småningom enhälligt, tror jag att jag kan säga, underfund med att, om vi skulle ha några som helst möjligheter att nå fram till bättre förhållanden på detta område, så gällde det framför allt att få bort vad vi i kommittén brukade kalla för »glorian kring halvpannan», att få bort det eviga pratet här i landet kring spriten, detta kretsande kring spriten, som, såvitt jag vet, på det hela taget alldeles

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

saknar motsvarighet annorstädes i världen. Vi var ense om att, kunde man få människorna att låta bli att ständigt diskutera spriten, att ständigt tala om spriten och att ständigt planera för den där halvpannan på lördagseftermiddagen, så skulle mycket vara vunnet i det praktiska nykterhetsarbetet. Men gör man inte nu denna eländiga halvpanna till något av det märkvärdigaste och mest väsentliga i svenska folkets liv, denna halvpanna som skall bli centrum i en kampanj, som går löst på över 2 miljoner kronor?

Det är en stor propagandaapparat som sättes i gång för att »klara skarven», som det heter. Naturligtvis har jag — det behöver jag knappast understryka mot bakgrunden av mitt eget arbete inom nykterhetskommittén — all anledning att önska framgång åt de strävanden, som tar sikte på att skapa bättre hyfsning i umgänget med spriten och att göra övergången till det nya systemet så litet riskfylld som möjligt. Men, herr talman, med de erfarenheter, som jag har från min dock ganska långa verksamhet inom nykterhetskommittén, kan jag inte frigöra mig från en ganska stark oro för att tvåmiljoner-kronorskampanjen, sådan den skisserats, tyvärr kommer, till skada för landet och folknykterheten, att leda till resultat motsatta dem, man syftat till. Jag vill erinra om att exempelvis Centralförbundet för nykterhetsundervisning ställt sig skeptiskt mot denna propaganda. I likhet med centralförbundet anser jag, att det är klokt med så litet oväsen som möjligt kring avskaffandet av den välsignade motboken. Ju mindre man pratar om det hela, ju bättre är det. Vad åstadkommer man egentligen genom att sätta in alla dessa propagandistiska åtgärder? Jo, man gör den 1 oktober till en fantastisk festdag, då motboken skall brännas å båle, ett såsom jag tycker ganska vedervärdigt skådespel. Jag tror, att det psykologiskt

sett skulle vara rekommendabelt med någon återhållsamhet.

Kammarens ärade ledamöter erinrar sig helt säkert det pinsamma intryck, som Radiotjänsts tilltag förra året gjorde, när Radiotjänst i samband med riksdagens behandling den 21 maj av den stora nykterhetsreformen tog sig före att »vaka ut motboken». I kamrarna framfördes åtskilliga erinringar här emot. Jag vill särskilt påminna om den gensaga, som ordföranden i särskilda utskottet under förstakammardebatten riktade mot Radiotjänsts åtgärd att, såsom hans ord föll, »koncentrera lyssnarnas uppmärksamhet till det befrielsens ögonblick, då talmannens klubba kommer att besegla motbokens dödsdom». Jag fruktar, herr talman, att något av denna psykologiska omdömeslöshet kan komma att sätta sin prägel på inte så litet av det som nu planeras inom det organ som nu kallar sig »Kampanjen ansvar och nykterhet». Om det vill sig illa, kan kanske därigenom åtskilligt av vad man hoppats vinna genom övergången till ett nytt system för vår nykterhetslagstiftning givas till spillo.

Såsom jag här nämnt, kommer kampanjen att kosta något över 2 miljoner kronor. Det är inte litet pengar, särskilt när utrymmet för nya utgifter i en budget, som dock omfattar över nio miljarder kronor, inte är större än 45 miljoner kronor. Statsutskottet uttalade förra året — det kommer säkert kammarens ledamöter ihåg — sina varningar beträffande det anslag på 700 000 kronor till detta ändamål, som det då var fråga om, och utskottet fäste uppmärksamheten på vikten av att största möjliga sparsamhet iakttoges vid handhavandet av dessa medel. Nu har beloppet vuxit högst avsevärt, och jag skulle tänka mig att statsutskottet, mot bakgrunden av den ståndpunkt, utskottet intog förra året, i år kommer att med ännu tjockare streck stryka under nöd-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vändigheten av sparsamhet i detta hänseende.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att jag personligen inte skulle önska någonting hellre än att verkligheten dementerade de farhågor, jag här givit uttryck för. Tyvärr är jag inte övertygad om att så kommer att ske. Jag är rädd för att man genom denna kampanj och det sätt, varpå man, så långt en utomstående hittills kunnat döma, tänker lägga upp densamma, är i färd med att göra det bästa till det gudas fiende.

Ledningen av förhandlingarna över-
togs nu av herr andre vice talmannen.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Det har här ganska ingående debatterats en hel del ekonomiska frågor, och diskussionen har därvid i stor utsträckning rört sig om det spörsmålet, huruvida fara för inflation föreligger eller icke. Att döma av tidningsrubrikerna beträffande remissdebatten skulle de, som nu sitter vid förhandlingsbordet och skall göra upp nya avtal, eller de som kommer att göra det, såsom stats tjänarna, kunna känna sig relativt lugna, då uppfattningen synes vara att det inte föreligger någon risk för inflation. Detta kanske då också kommer att ha den inverkan på budgetöverskottet som finansministern i går talade om. Emellertid måste man räkna med en löneförbättring för de statsanställda, vilkas löner har släpat efter, och debatten här har, efter vad jag förstår, förts efter den linjen — i varje fall om man skall lita på tidningsrubrikerna.

En sak som bekymrar mig är, när man i finansplanen talar om möjligheten av att kommunerna under det kommande året skall öka sin investeringsverksamhet och åberopar detta såsom en fara för inflation. Det uppges i detta sammanhang i finansplanen att de olika kommunerna har sammanlagt 1,7

miljarder kronor i banktillgodohavanden. Under debatten i går betonades att denna fondering egentligen är en landsortsföreteelse. Det är riktigt att vi ute i de olika kommunerna och landstingen har, både för att medverka till en ekonomisk stabilisering och för att tillgodose sunt kommunalekonomiska synpunkter, försökt gardera oss mot kommande lågkonjunkturer på arbetsmarknaden och därför lagt upp vissa fonder i förhoppning om att så småningom få tillfälle att bygga samlingslokaler, skollokaler och annat sådant som vi behöver.

Jag hoppas i varje fall, att myndigheterna och regeringen tar hänsyn till vad som har åtgjorts på detta område. Jag utgår ifrån att, när kommunerna nu ändå har försökt gardera sig mot lågkonjunkturer för sysselsättningen, vi åtminstone inte bör straffas, utan att det får bli en verkligt sund skälighetsprövning av våra framställningar, då det gäller att utnyttja de fonder, som vi har.

Till belysning av vad som nämndes i går, att det här är ett landsorts- och ett storstadsproblem, vill jag påpeka, att om man undersöker skuldsättningen per skattekrona vid 1953 års bokslut, finner man, att Stockholm har ledningen med 44,15, Göteborg följer med 22,34 och Malmö med 15,78. Den stad som har det ekonomiskt bäst ställt ur dessa synpunkter, alltså har minsta skuld per skattekrona, är Linköping, som står med 1,23 per skattekrona. Det finns en del andra städer, bl. a. Trollhättan, som rör sig mellan 4 å 5 kronor och 10 å 12 kronor.

Om man har sådana outnyttjade tillgångar, som jag förut berört, innebär det, att man lider brist på lokaler av olika slag, till vilka man tidigare avsett att använda penningmedlen men icke kunnat få arbetstillstånd.

Jag var förut inne på en annan fråga, nämligen stats tjänarnas ställning med hänsyn till inflationen. Det blir alltså

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

en förhandlingsfråga, där ett förslag får utkristalliseras, som riksdagen föreslås godtaga.

Men det finns i detta sammanhang ett gammalt problem, som ligger mig varmt om hjärtat. Jag interPELLERADE vid 1945 års riksdag den dåvarande finansministern Wigforss beträffande det allmänna lönereglementets bestämmelser i det nuvarande reglementets paragraf 10, där man för allmänna lönekonflikter uppdragit vissa tjänstgöringsföreskrifter, bland vilka vi vid förhandlingar med 1945 års lönekommitté fick in en passus om att för tjänstemännens ställning vid lönekonflikter gäller vad därom särskilt stadgas. Så står det sedan 1947 i löneförfattningen, och det är den enda förändring, som vi kunnat åstadkomma, när det gäller paragrafen om tjänstgöringsföreskrifter. Saken är rätt känslig, därför att staten ju använder sig av två olika kategorier av arbetstagare. Den har kollektivavtalsanställda och den har månadsanställda. För kamerala tjänstemän och högre chefer spelar det väl ingen större roll, men i exempelvis kommunikationsverken, där man har reparatörer och montörer, som dels är anställda som tjänstemän och dels lyder under kollektivavtal. Vad innebär detta? Jo, går den ena parten i konflikt, måste den andra delen av arbetarkåren, som är månadsanställd, träda in och fullgöra kamraternas arbetsåligganden. De anställda har hyst en önskan att få detta klarlagt. Bestämmelserna, som jag förut nämnde och som för exempelvis SJ har gällt sedan år 1867, säger, att man skall tjänstgöra när och varhelst man därtill beordras, även om det gäller att fullgöra annans åligganden. Den enda uppmjukning, som vi fått på detta område, var när i 1947 års lönereglemente infördes, att beträffande tjänstemäns ställning vid arbetskonflikt gäller vad därom särskilt stadgats. Det har tills dato inte stadgats någonting, trots att ett betänkande år 1939 lades fram —

i utredningen var bl. a. LO:s förre ordförande August Lindberg föredragande — vari man dragit upp vissa riktlinjer. Jag är medveten om att det under de sista åren inte har förelegat några större risker, men tider kan komma, när det inte är så värst trevligt för den enskilde att med stöd av det lönereglemente, som han lyder under, beordras att utföra arbete, som hans arbetskamrater förklarat i blockad. Jag hoppas, att man på detta område får något mera stadga i det allmänna lönereglementet än vad vi har för närvarande. Nu är det ganska magert. Vid konflikt-situationen 1952 lyckades man på en del håll, i varje fall vid Vattenfall få en förbättring till stånd genom en cirkulärskrivelse, där man återopade, att man skulle tillämpa ungefär de föreskrifter om skyddsarbete, som förekommer i avtal mellan arbetsledare och Arbetsgivareföreningen.

Det var en annan sak, som jag berörde föregående år, nämligen tobakshandelns ordnande. Den har ju herr Lundberg från Uppsala redan tidigare sysslat med. Jag vill bara understryka, att något bör göras på den punkten.

Jag kan ta ett exempel från min egen hemstad. Vi har en konsumtionsförening, som tidigare har bedrivit sin verksamhet i en butik, som tillkom 1877, men nu har uppfört ett nytt varuhus med en försäljning på 2,5 miljoner kronor. Föreningen trodde verkligen att det skulle gå att överföra försäljningsrättigheten från den gamla byggnaden till den nya, men tyvärr är detta icke tillåtet. Vi har både hotell och restaurang i samma fastighet. Vi trodde till och med att vi genom hänvändelse till Tidningsutgivareföreningen också skulle få tillfälle att sälja tidningar, men det blev tyvärr nej även på den punkten. Detta är en underlig behandling av en rörelse som jämte priskontrollnämnden gör verkligt stora insatser för att bevara reallönen för löntagarna här i landet. Konsument-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kooperationen försöker konkurrera med hjälp av prissänkningar och inte med reklammetoder.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang närmare beröra Sulfo- och Surfkampanjen, i samband med vilken vi har fått bevittna å ena sidan hur mycket stora summor har slängts ut på helsidesannonser för att göra reklam för vissa tvättmedel som framställs i industrier, ägda av amerikanska och engelska tvättmedelskoncerner — vilket kanske kan vara tacknämligt med tanke på att vi genom annonsintäkterna får in dollarvaluta — och å andra sidan hur konsumentkooperationen bedriver priskonkurrens som syftar till att förbilliga varan för våra hushåll.

Under debatten har även diskuterats försvarsfrågan, som vi berörde i en motion förra året. Försvarsfrågan ligger ju bättre till i år, tror man, därför att vi nu har genomfört ett provisorium. Om man läser propositionen och militära tidskrifter, är man dock inte så klar på att överbefälhavarens förslag är sista ordet och att vi inte behöver räkna med krav på ytterligare anslagsökningar. Det är därför tacknämligt om vi i riksdagen säger ifrån att den kommande utredningen bör söka svara på frågan, hur mycket vi verkligen har råd att offra på detta område. Det är ganska märkligt att den sidan av saken under debattimmarna här nu inte har berörts närmare. Hur inverkar våra militära utgifter på penningvärdet? Vad innebär det att vi offrar mellan två och två och en halv miljarder kronor eller kanske ännu mera på denna improduktiva verksamhet, som tyvärr också kan vara nödvändig? Den frågan får man varken höra talas om i riksdagen eller läsa om i tidningarna utom när det gäller utländska förhållanden. Ganska typiskt är Karlstads-Tidningens påpekanden i december att risken för konkurrens från den tyska industrien kommer att minska i och med den väst-

tyska upprustningen. Ändå skall, som framgår av artikeln, återupprustningen inte bekostas enbart med landets egna medel, ty USA har anslagit icke mindre än 1 600 miljoner dollar. Följande reflexion i ledarspalten är rätt typisk: »Återupprustningen tar vidare i anspråk importerade råvaror, arbetskraft och kapital till förfång för både exporten och den inhemska konsumtionen. Det finns under sådana omständigheter anledning räkna med att de inflationistiska krafterna erhåller riklig näring med återverkningar i andra västeuropeiska länder, däribland hos oss. Risken härför ökas i hög grad därest ett nytt konjunkturuppsving i USA skulle vara under uppsegling, vilket många tecken tyder på.» Man bör sätta in dessa utgifter i sammanhanget, när man kritiserar regeringen för dess skattepolitik och ekonomiska politik.

Det var en mycket intressant debatt som fördes här för en stund sedan och som delvis herr Kilsmo gav upptakten till. När regeringens och riksdagens betydelse eller brist på betydelse diskuteras, har man väl i alla fall anledning att ställa frågan: Har inte svenska folket frihet att bestämma vilken regering det vill ha? Om regeringen har misskött sig kan den på demokratisk väg ersättas med någon annan.

Överbefälhavaren konstaterar i sitt förslag rörande försvarsutgifterna — i ett sammanhang där han talar om vårt lands ekonomiska förhållanden — att Sverige har, näst Schweiz, den största nationalprodukten per invånare i Europa. Han kompletterar detta med att vi inte har så stora omkostnader för rustningar. Han konstaterar dock märk väl att vi hör till de länder som har den största nationalinkomsten per invånare i Europa — detta i ett land, där man grälar på socialisterna för att de genomför en hel del — enligt oppositionens mening — mer eller mindre välbetänkta åtgärder.

När jag hörde debatten här i dag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gjorde jag en reflexion. Förhandlingar föres i fackföreningarna med arbetsgivarna om de nya löneavtalen, jag tror att man där kommer att visa i varje fall en viss hänsyn till det ekonomiska läget. Man har ju gott förstånd på båda sidorna i dessa ting, och jag tror att man där kommer att ha en viss förståelse för utvecklingen. Jag vill dock fråga er ledamöter av denna kammare hur tror ni att det skulle ha sett ut om vi i dag haft en borgerlig regering i detta land. Arbetsmarknadens parter — i varje fall parten på arbetarsidan — hade säkerligen inte litat på löftena från den borgerliga regeringens sida, och detta hade kanske betytt en hel del för arbetsfreden i vårt land. Här talas det om denna regleringspolitik, och här talas det om riksdagsbeslut och dylikt. Jag vill fråga er här: Tror ni inte att det är lyckligare om man i den lagstiftande församlingen söker lösa sådana frågor som arbetstiden, semestern och den framtida arbetarpensioneringen i stället för att man genom förödande arbetskonflikter tvingar sig fram till lösningar som ur landets synpunkt kan bli ganska dyrbara?

Jag har således den uppfattningen, att när man skall diskutera penningpolitiken bör man också ta hänsyn till de improduktiva utgifter jag här berört. I vad mån vi har möjlighet att öka dessa utgifter, det får väl i sinom tid statsutskottet eller någon parlamentarisk utredning pröva. Jag utgår i varje fall från den ståndpunkten att det för dagens samhälle när det gäller t. ex. bostadsfrågan eller övriga sociala frågor är av betydelse, att vi har klokt folk i regeringens ledning. Enligt min uppfattning — och jag stöder mig även på överbefälhavarens uttalande — förefaller det som om vi skulle ha goda män i ledningen i detta land.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Efter den långa talar-

raden är det givetvis olämpligt, ja säkerligen också hopplöst, att söka berika den samhällsdebatt i stort som har förts under denna remissdebatt. Jag skall därför, herr talman, i mitt anförande begränsa mig till några särskilda spörsmål som jag antingen haft tillfälle att medverka uti eller som på annat sätt ligger mig varmt om hjärtat.

Jag skulle först vilja beröra frågan om anslagen till vårt skogsväsende, särskilt posterna under 9:e huvudtiteln. Jag skall emellertid inte ta upp huvudtiteln punkt för punkt utan endast göra ett generellt uttalande. Först vill jag uttala ett tack till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för att han i år har kunnat höja anslagen på flera viktiga punkter. Jag skulle dock ha önskat — om det hade varit möjligt — ett större anslag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet när det gäller plantförsörjningen vid det enskilda skogsbruket. Det hade också varit glädjande om man snart hade kunnat rätta till den orättvisa, som på sin tid vederfarits skogsvårdsstyrelsernas personal när det gäller deras lönegradsplacering. Jag syftar här inte minst på våra länsskogsvaktare.

Efter detta vill jag gå in på en annan sak och där måste jag, herr talman, stanna något längre. Man har här redan förut berört den debatt, som särskilt i slutet av föregående år ägde rum angående arbetsförhållandena för våra skogsarbetare vid bondeskogarna. I samband därmed har också debatten glidit in på skogsvården i allmänhet samt de olika äganderättsförhållandena.

Först vill jag säga några ord om att över huvud taget denna debatt kommit till stånd. Jag har märkt att en stark indignation uppstått för denna debatts skull. Jag kan inte dela denna känsla. Jag tror att det inte alls skadar med en sådan debatt. Huvudsaken är att avsikten är den riktiga. En sådan debatt kan också stimulera, och man kan få

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

uppslag till hjälp vid inriktningen av arbetet.

Jag har läst en mycket uppmärksam-
mad artikel som skrivits av ordföranden
inom Träindustriarbetarförbundet
Yngve Persson. Efter en starkt marke-
rad principiell deklaration om ägande-
rättsförhållandena och skogsvården
inom de olika skogsägarkategorierna
kommer han ganska kortfattat fram till
krav, som jag tycker är fullt legitima
ur hans synpunkt. Det gäller bättre ar-
betsförhållanden och inkomster för ar-
betstagarna inom vår skogsnäring. Jag
är inte främmande för en sådan debatt
utan anser den tvärtom vara nödvän-
dig. Konkreta åtgärder bör i detta fall
vidtas för att få en bättring till stånd.

Det är en sak som inte bara berör
våra skogsarbetare. På grund av den
strukturförändring som har skett be-
träffande jordbrukets arbetsförhållan-
den blir det också inom bondeskogsbru-
ket alltmera så att man blir beroende
av tillgången på yrkesdugliga skogsar-
betare, vilket inte bara gäller avverk-
ningar, utan också återväxtåtgärder. I
den skogsvårdsstyrelse som jag har äran
tillhöra har vi redan ganska tidigt be-
aktat denna sak. Under föregående år
anordnade vi i samarbete med därva-
rande skogsägarförening en konferens
just om detta spörsmål, och dit hade vi
också inbjudit förtroendemän från
skogsarbetarnas organisation. Den över-
läggning som vi där fick till stånd blev
mycket givande, och åtgärder har re-
dan satts i gång för att via skogsvårds-
föreningar som finns inom den delen
av landet — det är kanske en sak som
skiljer sig från andra skogsvårdsstyre-
lers arbetsförhållanden — på kollektiv
väg försöka säkra en viss arbetsvolym
för skogsarbetarna, i dagar räknat, och
detta inom ett visst givet område. Inom
vissa skogsägarföreningar på andra
ställen i landet har det upprättats s. k.
avverkningspatruller, fasta arbetslag
som transporteras till arbetsplatser
inom en viss räjong.

Jag är fullt övertygad om att det är
nödvändigt att på kollektiv väg försöka
få till stånd en förbättring när det
gäller skogsarbetarnas arbetsförhållan-
den.

Men i denna debatt har också skogs-
vården fått ett ganska stort utrymme.
Jag tror, såsom jag alldeles nyss nämnde,
att en debatt här kan vara av myc-
ket stort värde om den förs i ärlig
avsikt. Det går lätt att utslunga gene-
rella anklagelser och göra generella
jämförelser. I fråga om den skogsvård
som bedrivs av de olika ägarkategorierna
kan jag nämna att det bara för en
fem—sex år sedan under skogsveckan
förekom en överläggning, där en pro-
fessor i skogsskötsel från skogshögsko-
lan med skärpa påtalade den eftersläp-
ning av återväxtåtgärder som fanns
inom domänverket. Från detta verks
sida är numera mycket stora upprust-
ningsarbeten i gång.

Det som i denna debatt har förvånat
mig är hur man liksom har förhäxats
av *dagens* situation. Om man skall få
klart för sig vad som är orsaken till
dagens läge nödgas man ju även stu-
dera den gångna tiden. Verkställda un-
dersökningar har klart visat, att i bör-
jan av 1940-talet försummelserna i frå-
ga om skogsvården var stora och i
stort sett förhållandevis lika framträ-
dande inom alla ägarkategorier. Och
jag vill erinra om att skogsvårdslags-
kommittén gjorde ett mycket hårt ut-
talande år 1946, där kommittén sade att
en målmedvetet genomförd och i alla
avseenden god skogsskötsel endast me-
ra undantagsvis förekomme. Detta ut-
talande är ju väl bekant. Det gällde all-
tså förhållandena i början av 1940-talet.

Dagens läge är emellertid att en akt-
ningsvård uppräckning av skogsvården
har skett inom alla skogsägarkategorier
— att ägare av de större områdena
snabbare har kunnat intensifiera upp-
rustningsarbetet är en sak som är gan-
ska naturlig — och att bondeskogsbru-
ket, med sina ofta mindre arealer, ge-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nom den strukturförändring, som jordbruket har undergått och som också har påverkat dess arbetsförhållanden, för närvarande är på väg att lösa sin arbetskraftsfråga för skogens del genom kollektiva samarbetsåtgärder. Att det alltid måste ta en viss tid när något skall genomföras på kollektiv väg är ju sedan gammalt väl känt, och det har ytterligt förvånat mig att man tycks ha glömt bort detta i denna alltför ivriga och överkänsliga diskussion.

Jag skulle, herr talman, vilja göra det påståendet: En kollektiv samverkan parad och utökad med den mindre skogsägarens egen insats jämte dennes möjligheter att sköta sin skog i detalj, kan inom en snar framtid få en sådan styrka och innebörd att den debatt, som vi för i denna sak i dag, i framtiden kan bli helt omvänd.

När det gäller vårt arbete inom skogsvårdsstyrelserna är det klart att, som jag har snuddat vid förut, en ganska påtaglig intensifiering där har skett. Vi har också funnit att intresset från skogsägarnas sida har ökat i mycket hög grad. Jag skall inte tynga mitt anförande med att här redovisa den ökning av återväxtåtgärder som genom skogsvårdsstyrelserna skett beträffande enskilda skogsbruk, men mycket har inträffat som gjort att vi från skogsvårdsstyrelsernas sida fått ta hela denna situation under övervägande: den starka intensifieringen av vårt arbete, det ökade intresset från skogsägarnas sida, den alltmer svällande undervisningsuppgift som nu påläggs skogsvårdsstyrelserna. Vi får heller inte förbise att det inom bondeskogsbruket vuxit fram en ekonomisk föreningsrörelse, skogsägarföreningarna, som också visat ett påtagligt och berömvärt intresse för skogsvården. Allt detta har lett till att vi från skogsvårdsstyrelsernas sida har känt ett starkt behov av en ny översyn av vårt arbete och vår organisation med hänsyn till de omständigheter jag här nämnt. I början

av föregående år föreslog också Skogsvårdsstyrelsernas förbund hos skogsstyrelsen en dylik översyn, och skogsstyrelsen har hos Kungl. Maj:t hemställt om en sådan utredning. Vidare har Skogsägareföreningarnas riksförbund nyligen till Kungl. Maj:t översänt en hemställan, inrymmande mycket viktiga principiella uttalanden och förslag. Jag finner dessa förslag allvarligt böra övervägas i samband med den av skogsstyrelsen begärda utredningen.

Nu har herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i sina uttalanden rörande skogsanslaget under nionde huvudtiteln meddelat sin avsikt att snart tillsätta en dylik utredning. Jag är tacksam för detta uttalande men skulle samtidigt vilja till statsrådet framföra ett önskemål, nämligen först och främst att han snarast möjligt ville uppfylla detta sitt löfte, och därjämte att han ville utforma direktiven för denna utredning så, att den får möjligheter att i sitt arbete även överspanna de finansierings- och arbetsmetoder som ligger till grund för skogsvårdsarbetet i Finland och Norge.

Jag skall härefter, herr talman, i korthet gå in på ett par frågor som berör vår fiskerinäring och den mindre skeppsfarten. Jag skall därvid först beröra de lånemöjligheter statsmakterna berett såväl fiskerinäringen som den mindre skeppsfarten.

För ett par, tre år sedan vidtogs den ändringen av de för fiskerilånefonden gällande lånebestämmelserna, att maximibeloppet höjdes från 60 000 till 120 000 kronor. Det är att beklaga att det inte vid detta tillfälle gjordes en höjning av det tillskott till lånefonden som då beslöts av riksdagen. Faktum är att den företagna ändringen av bestämmelserna inte har kunnat genomföras i praktiken. På grund av att statens tillskott till fonden inte blivit tillräckligt stort tillämpas faktiskt fortfarande den lägre maximigränsen.

Riksdagen uttalade vid sin berörda

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

behandling av denna fråga att man först borde avvakta erfarenheterna på detta område. Så gjorde man första gången, och även föregående år gjordes samma uttalande. Statsrådet uttalade sig i huvudsaklig överensstämmelse därmed och framhöll att man borde kunna få åtminstone ett år på sig för att studera verkningarna av den ändrade maximi-gränsen. Som jag tidigare framhållit har det visat sig nödvändigt med ett ökat tillskott till fonden, och jag tror det hade varit lyckligt om man kunnat finna ett anslag för detta ändamål redan i årets tilläggsstat. För det kommande året har statsrådet tyvärr inte kunnat gå med på någon höjning. Den gamla volymen, 2 miljoner kronor och ett tillskott på omkring 600 000 kronor bibehålles trots att inkomna ansökningar uppgår till 6 miljoner kronor och de av landstingen tillstyrkta ansökningarna uppgår till hela 4 miljoner kronor. Denna lånefond är ju viktig för fiskerinäringen för att få till stånd en nödvändig förnyelse av fiskebåtsflottan som är absolut nödvändig inte minst med hänsyn till att fisket nu måste bedrivas på mera avlägsna fiskevatten.

Förhållandet är i viss mån detsamma beträffande den lånefond som skall tillgodose den mindre skeppsfartens förnyelse av båttonnaget. Tyvärr har regeringen i år inte heller på denna punkt kunnat gå med på ett högre anslag, fastän det föreligger ett mycket starkt behov av en förnyelse av den mindre skeppsfartens mycket gamla fartygstonnage. Jag skall inte räkna upp alla de besvärligheter denna verksamhet har att kämpa mot i konkurrensen med utlandets skeppsfart.

Men jag vill bara framhålla, att ett av de allra värdefullaste hjälpmedlen för den mindre skeppsfarten är att få fram ett modernare och lämpligare tonnage. Det har också visat sig att man på det hålllet är mycket angelägen att få denna förnyelse till stånd. Ansökningarna till berörda lånefond har också uppgått till

mycket stora belopp. Nämnden för statens lånefond för den mindre skeppsfarten omnämner att beviljade och bordlagda ansökningar nu uppgår till ett belopp, som skulle erfordra tillskott på 13,9 miljoner kronor, och man begär också ett tillskott på omkring 10 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har inte kunnat sträcka sig längre än till 2 miljoner kronor. Jag tror att det hade varit utomordentligt nödvändigt att här gå med på ett större tillskott till berörda lånefond.

I samband med detta kommer man ganska naturligt in på den åtgärd, om vilken vi alldeles nyligen har fått förslag från Kungl. Maj:t, nämligen införandet på nytt av investeringsavgiften. Det skulle inte förvåna mig om fiskerinäringen och fraktfarten kommer att bli de områden, som starkast får känna verkningarna av denna investeringsavgift. Vi har nämligen klar erfarenhet av detta från den tid då investeringsavgiften sist var tillämpad. Fartygsbyggandet gick under den tiden faktiskt ned så katastrofalt, att det på småvarven fanns endast två fiskefartyg under byggnad. Ett var beställt och sålt, och det andra var inte beställt utan byggdes på varvsägarens egen risk. Det uppstod faktiskt då ett mycket allvarligt sysselsättningsproblem för våra varvsarbetare vid dessa mindre skeppsvarv. När sedan denna omsättningsavgift avlyftades, fick vi omedelbart till stånd en större livaktighet när det gällde fartygsbyggandet. Om jag inte är fel underrättad är f. n. tio å tolv båtar under byggnad.

Jag är tacksam för att den retroaktiva verkan av berörda förslag nu inte är sådant som sist, då lagens retroaktiva verkan sträckte sig flera månader tillbaka. Nu är det ca 15—20 dagar. De som har beställt båtar kommer väl nu lyckligtvis icke att drabbas av åtgärden, men för dem som står i begrepp att beställa nya båtar är problemet ganska kritiskt. Jag tror, att när

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

man har dessa erfarenheter sedan den tid då omsättningsavgiften senast tillämpades, bör det allvarligt övervägas om dessa två områden kan undantagas, alltså fartygsbyggandet för fisket och den mindre skeppsfarten.

Sedan skall jag, herr talman, bara beröra ytterligare en sak, och jag skall göra det mycket kortfattat, eftersom jag vet att det är så många talare som står efter mig på talarlistan. Det är en fråga som ligger under ecklesiastikministerns ämbetsförvaltning, nämligen frågan om en ny pastoratsindelning.

Kyrkomötet hade ju denna fråga för yttrande år 1953. Efter en mycket grundlig genomgång av utredningens förslag blev också kyrkomötet i stort sett enigt om sitt yttrande till Kungl. Maj:t. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade sig också i kyrkomötet ganska positivt. Jag skall inte göra några gissningar om eventuella överläggningar inom regeringen i denna fråga; jag bara tillåter mig uttala, att i den mån överläggningar har skett mellan statsrådet och t. ex. våra biskopar, så måste det stå klart att deras rörelsefrihet måste vara ganska begränsad, då de starkt har medverkat i kyrkomötets uttalande i denna fråga. Emellertid är det inte min mening att här yrka på att denna reform skall forceras fram. En sak vill jag dock särskilt framhålla, och det är anledningen till att jag nu i slutet av mitt anförande har berört denna fråga. Det är att våra församlingar i mycket stor utsträckning önskar att en uppmjukning av den vakanssättning av de prästerliga tjänsterna, som i så stor omfattning nu sker, skall komma till stånd. Jag vill därför vädja till ecklesiastikministern att de framställningar som inkommer från våra församlingar om att få tillsätta präster utan hinder av vakanssättning, måtte tillmötesgå så långt som möjligt.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är två frågor som

jag skulle vilja säga några ord om i denna debatt. Herr Kilsmo m. fl. har förut berört trafikolyckorna och trafikdöden, så jag skall inte säga många ord om detta. Man kan tala om spritens skuldregister, rattfylleriet, den höga farten, vårdslösheten hos förare, fotgängare och cyklister, men till allt detta får väl riksdagen så småningom ta ställning när det Mossbergska 412-sidiga betänkandet ganska snart kommer på riksdagens bord. Det är särskilt en sektion av trafikdöden, som såvitt jag har kunnat se inte har uppmärksamats i den senaste trafikutredningen och som synes mig vara så pass allvarlig, att ett påpekande i remissdebatten väl kan försvaras. Det är den s. k. mörkerdöden eller flakdöden, som man också har kallat den. Jag är övertygad om att hundratusentals människor i detta land frågar: Hur kan detta få fortgå utan att verkliga krafttag utlöses?

Under största delen av året är lastbilarnas gapande flakkäftar så väl camouflerade, att de i hög grad är osynliga, och så sker olyckorna. Vagnkroppen vävs samman med skuggor, smuts och damm på vägarna, gråheten smyger sig in i mörkret med en effektivitet som bara militärer i strid kan göra efter. I somliga länder på kontinenten finns på lastbilarnas bakläm en fosforskiwa från kant till kant, en mycket enkel anordning, som dock säges vara oerhört effektiv. Hos oss finns inga ljusreflekterande varningar på bilarna. Den röda lyktan är ofta så rappad av smuts, att dess varning är nära nog ett hått mot den som kommer körande med 70—80—90 kilometers fart. Belysningen är med andra ord mördande undermålig. Flaken bara öppnar sitt gap och tar emot det ena offret efter det andra med tröttande enformighet.

Den 6 december kom turen till två 15-åriga barn att dödas under ett lastbilsflak. Kent Axelsson och Stig Eliasson satt helt enkelt döda på sin motor-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

cykel, fastkilade under flaket. Lastbilen var osynlig i mörkret.

Vecka efter vecka kommer olycksrapporterna om flakdöden, enformiga som slagen från en djungeltrumma. Sedan i lördags ligger på Västerås lasarett en man med svår skallskada och ansiktsförlamning som resultat av att han i fredags i hög fart körde in i en stillastående långtradare på Köpingsvägen.

Vad är det som sker efter allt detta? Opinionen skälver till ett tag inför den barbariska onödigheten av alla dessa offerdödar, sedan blir det ungefär som förut. Något kulturens offerväsen tycker jag inte man kan tala om, för att citera Pontus Wikner. Tvärtom kan man bara konstatera, att det hela tycks ske därför att vi har bristfälliga och dåliga lagar eller förordningar, som inte täcker den sak det här gäller.

Så länge som inga rationella bestämmelser finns och effektiva åtgärder vidtas kommer väl folk att dö på detta sätt. Jag vill vid denna remissdebatt rikta en enträgen vädjan till vår regering och då särskilt till ministern för våra vägar, statsrådet Hjalmar Nilson, att skyndsamt vidta åtgärder till förhindrande av dessa olyckor, som utan överdrift kan sägas ha formatet av ett rätt stort socialt problem.

Trafikplanering, teknisk trafikdirigering, körplaner för gator och vägar, systemet för umgänget på vägen mellan bilister, motoreyklistor och fotgängare, fri hastighet eller fartbegränsning, allt det där kan tåla att diskuteras, men jag vill säga, herr talman, att flakdöden är en av de lättast urskiljbara olycksgrupperna i trafiken, och det skulle säkert gå att komma till rätta med den genom relativt enkla åtgärder.

Visst har den ansvar som ställer en lastbil vid landsvägskanten utan skyddande utrustning, och den har ansvar som kommer körande på vägkanten. Jag anser dock att även kommunikationsdepartementet har ett icke ringa

ansvar för de liv som oupphörligen spills, om lastbilarna inte desarmeras. Låt mig betyga, herr talman, att mina ord mer har formen av en vädjan än av ett klander.

Det räcker inte med att såsom en länsstyrelse har gjort ta i på skarpen för att kontrollera, att bak- och stopplyktan är väl synlig och att registreringsskylten kan avläsas. I dåligt väglag är både det ena och det andra ineffektivt efter tio—femton minuters körning. Den fosforplåt jag förut nämnade ger ett effektivare skydd, och även andra anordningar är naturligtvis tänkbara. Varför inte använda en del av de 75 miljoner av bilskattemedlen som blir över i år och som skall fonderas, för att göra utbyggnader efter vägkanterna, där lastbilarna kan parkera? Därmed skulle man avlägsna det riskmoment som uppstår genom att bilarna nu stannar i körfilen. Jag tror inte svenska folket kommer att klandra oss om vi använder några miljoner för dylika bryggor för lastbilar på de av långtradare och lastbilar mest frekventerade vägarna. — Detta om detta.

Herr talman! En fråga som i högsta grad intresserar oss i min landsända med dess textila struktur är denna industris ställning i framtiden, och jag vill säga några ord om den saken. Jag kan även göra det med en viss frimodighet, sedan frågan nu har förts på tal här i kammaren. Jag vill inte vara med om någon protektionistisk kapplopning, såsom herr Edberg formulerade det. Jag vill från början säga till om detta, och det är naturligtvis inte heller det frågan gäller.

Textilindustrin har förr haft att kämpa med väldiga svårigheter och klarat sig, till fromma för vår textilförsörjning under kris- och avspärningsår. Så kommer säkert att ske även nu, men att ställningen är bekymmersam vet både företagare och arbetare. Givetvis kan man resonera som en hel del skrivbordsteoretiker gör: går inte ett före-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tag eller en industri, så får den väl nedläggas och arbetskraften förflyttas. Hur man praktiskt tänker sig detta tillämpat på t. ex. Borås och Kinna, för att ta för mig närliggande exempel, är det däremot ingen, som vill närmare ingå på.

Att textilindustrin nu står på botten av lönsamhet tjänar ingenting till att förneka. I den diskussion som härav uppstått har många gett bidrag, inför vilka man står rätt undrande. Vi har fått veta att dåligt utnyttjad kapacitet är textilindustriens akilleshäl och att ökad effektivitet i produktionen är botemedlet. Man må dock i problembilden inte glömma bort, att medan vi i Sverige lockar den utländska konkurrensen att slumpa bort sin överproduktion i vårt land genom de icke tidsenliga gamla viktullarna, sitter samma utländska konkurrenter skyddade bakom avsevärt högre tullmurar mot bl. a. svensk textilexport. Nu säger man i debatten: Om t. ex. tyskarna kan tillverka billigare varor än vi i Sverige, så skall vi inte skydda oss i konkurrensen genom att höja våra tullar utan i stället själva rationalisera och mekanisera den del av industrin, som har kraft att överleva. Resten kan försvinna. Mot allt detta finns intet att invända, så snart kampen föres på lika villkor och under samma förutsättningar. Nu vågar väl dock ingen påstå, att den svenska textilindustrin är mindre effektiv än den utländska. Vill man mäta rationaliseringsgraden inom t. ex. triåindustrin, kan man jämföra förbrukningen av garn per anställd arbetare. Siffrorna, som sammanställts av ett internationellt organ för triåindustrin, gäller fjolåret. Vad det gäller Tyskland och Sverige visar det sig då, att förbrukningen av garn per arbetare i Västtyskland var 620 kg, medan Sverige kunde uppvisa siffran 977 under samma tid och arbetstimmar. Jag utgår från att dessa siffror, som jag fått, är exakta. Enbart dessa siffror visar klart,

att den svenska triåindustrin arbetar effektivt och rationellt och att den ligger flera steg före t. ex. den tyska, när det gäller nyttiggörandet av moderna råvaror. Huruvida jämförelsen kan gälla även Norditalien vågar jag inte gå in på.

Ser jag på konfektionsindustrin, så har den från 1950 till 1953 minskat sina inköp av svenskt ylletyg med 15 procent och ökat sina utländska inköp med 45 procent, enligt uppgift jag fått, till stor del beroende på att tullskyddet sjunkit till en tredjedel av förkrigsvärdet. Därav kommer som logisk följd, att det är lättare för utlandet att exportera hit än för de svenska industrierna att komma in på den utländska marknaden.

Från löntagarhåll framhålles realistiskt nog — jag har diskuterat med en del arbetare — det odisputabla i att utlandets tullförhållanden och lägre arbetslöner inverkat negativt på den svenska textilindustriens konkurrensförmåga. Odisputabelt är även att den svenska ylleindustriens internationella konkurrensförmåga skulle vara hög, om den inte struptes av konkurrentländernas betydligt högre tullsatser. Medan den svenska tullen på ylleveror är ca 6 procent av varuvärdet, varierar den från 18 procent i lågtullområdet Benelux till ca 24 procent i vissa andra länder. Effektiva svenska textilfabriker kan alltså, om det vill sig illa, konkurreras ut av mindre effektiva utländska tillverkare. Står inte därigenom kunniga svenska arbetare i farozonen att samtidigt förlora sysselsättningen inom det fack, där de är utlärdar, för att inte säga experter?

Ingen är väl så blåögd att han tror, att en tullrevision med övergång från vikt till värdetullar löser alla textilindustriens problem, men vi förväntar, att tulltaxekommitténs förslag, som väl kan väntas inom de närmaste månaderna, kommer att resultera i en bättre tingens ordning än den som nu gäller.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag är eljest alldeles överens med regeringen att man, när det gäller tullhöjningar, bör vara mycket försiktig. Det är ett ytterst vanskligt instrument att spela på, om man vill ha en melodi, som är nyttig för alla. Vad man begär är ju bara helt enkelt en återgång till den tullnivå, som rådde före kriget och ingenting annat. Sverige kommer i alla fall att vara ett utpräglat lågtulland. Som det nu är kan man nog utan att skjuta över målet tala om nära nog kaotiska förhållanden.

Ett företag i Västtyskland, hörde jag landshövding Lemne berätta om, kan t. ex. köpa råvara från Amerika, bearbeta varan och vid utförsel till Sverige få restitution av importtull och sålunda sälja sin produkt som tullfri råvara på svensk marknad, medan de svenska fabrikanterna nödgas betala tull för råvaran. Konkurrenten från det hållet är i dag så hård, att med de priser, som i dagens läge offereras därifrån, skulle de svenska tillverkarna inte få täckning för materialkostnader och löner. Sakkunniga påstår, att rena underbud ges från firmor som exporterar till Sverige, d. v. s. att försäljningspriserna inte täcker produktionskostnaderna. Även detta tänker jag att statsrådet Ericsson kan be besked om. Jag har sett, att han lyssnat till detta mitt enkla anförande.

Den svenska textilindustrien måste få möjlighet till konkurrens på lika villkor. Den högt uppdrivna yrkesskickligheten hos den svenska textilarbetarstammen är en tillgång som bör bevaras. Vi behöver en stark textilindustri av många skäl, men då måste här berörda frågor lösas på ett för alla parter tillfredsställande sätt. Ingen har mig veterligt begärt något obilligt extra skydd utan endast att få bort en orättvisa i handikappsättningen vid tävlan med utlandets bomulls- och ylleindustri. Jag hoppas att handelsministern, när tulltaxekommittén avgivit sitt förslag, går i författning om att vidta de

åtgärder som ansvarskännande textilmän väntar på.

Under 1953 har driften nedlagts vid en hel del företag med sammanlagt några hundra arbetare. För en del av dessa har dock kunnat beredas arbete vid andra trikfåföretag. Sådant måste väl ske, men allvarligare är de varsel, som såvitt jag kan bedöma situationen, hänger över textilindustrien och håller många på sträckbänken.

Småindustriidkare inom textilbranschen — och i vår landsända är de inte få — hör till de näringsidkare som i alldeles särskilt hög grad väntar på och ser framåt mot att regeringen vidtar skyndsamma åtgärder för att lindra textil- och konfektionsindustriens tilltagande svårigheter. Alla som beröres av hithörande problem förutsätter och förväntar, att handelsministern inte är alldeles ointresserad av en rimlig justering uppåt — något annat kan det givetvis inte bli fråga om.

Textilindustrien bör göra allt för att erbjuda de växande ungdomskullarna en god, effektiv yrkesutbildning, den kan söka få fram en effektivare försäljningsorganisation på producentplanet, men striden kommer att vara alltför ojämn så länge nuvarande textiltullar råder. Vissa justeringar kan vara motiverade i fråga om tullarna, sade herr Edberg i sitt anförande. Ja, det är bara detta vi begär.

Det bör tilläggas att den svenska textilindustrien under senare år tagit betydande initiativ på t. ex. textilforskningens område. Sedan lång tid har industrien offrat oerhörda belopp på modernisering och rationalisering i syfte att förbilliga och förbättra varorna och hålla en hög sysselsättning. Det kan därför, som jag förut påpekat, sägas att svensk textilindustri i dag väl tål en jämförelse med textilindustrien i övriga länder i Europa.

I Bilaga I till statsverkspropositionen 1955 heter det i nationalbudgeten: »En stor del av produktionsstegringen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

under fjolåret har tillkommit genom produktivitetsvinster, som uppstått inom näringslivet. Fortsatt mekanisering och rationalisering ger varje år ett produktionstillskott utan att mängden av arbetskraft behöver ökas.» Det sista har textilindustrin i alldeles särskilt hög grad haft ögonen öppna för. Man frågar sig dock i dessa dagar inom textilindustrin, om inte finansministerns nya investeringsavgifter kommer att i högsta grad försvåra maskinköp och andra investeringar, avsedda att minska arbetskraftåtgången och stegra produktionen genom höjd effektivitet, men kanhända kan handelsministern där göra några lugnande uttalanden. Jag skall dock inte mer orda om detta, enär det bättre belysts förut i denna debatt.

Jag skall, herr talman, sluta med att göra ett Jerka-hopp från ett ämne till ett annat och bara rikta en vänlig förfrågan till justitiedepartementet: När har vi att motse förslag till en ny jordfästningslag?

Då den nya religionsfrihetslagen antogs 1951, lämnades detta område i lagstiftningen i stort sett utanför. Det skulle bli en enmansutredning, som först skulle penetrera ämnet, och möjligen sedan en kommitté. En hel del har skett sedan dess här i landet, och många väntar på att justitieministern skall fullfölja vad som utlovades 1951. Låt oss snart få se en ny jordfästningslag, så att vi slipper ifrån en hel del besvärligheter, som nu uppstår här och där i landet på grund av att ingen riktigt vet hur man skall förfara i en del nog så subtila situationer.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Jag tror inte, herr talman, att det är rätt tidpunkt att börja en debatt om våra tullar, men två talare, herr Edberg och herr Gustafsson i Borås, har fört tullarna på tal.

Herr Edberg var bekymrad för den propaganda som försiggår i landet, avseende en justering av tullarna i riktning mot höjda tullar. Han uttalade förhoppningen, att vi från svensk sida inte skulle gå ifrån vår hittillsvarande position, där vi kan karakteriseras som ett lågtulland. Så långt jag vet är det ingen, i varje inom regeringen, som har några funderingar på att vi skulle göra en radikal omläggning av vår tulltaxa. Läget är ju tvärtom det, att den nu arbetande tullkommittén, som jag hoppas blir färdig med sitt arbete under första halvåret i år, arbetar efter direktiv som i första hand gäller en modernisering av vår tulltaxa och inte syftar till en generell höjning av tullarna.

Här har speciellt pekats på de svårigheter som textilindustrin har att kämpa med för närvarande. Herr Edberg trodde inte för sin del, att en justering av textiltullarna skulle kunna lösa besvärligheterna i denna industri. Herr Gustafsson i Borås däremot trodde att en rimlig höjning av tullarna skulle kunna medföra en betydande ökning av den svenska textilindustriens konkurrenskraft. Här är alltså två uppfattningar, och de är ingalunda nya. De har funnits länge i vårt politiska liv, när det varit fråga om tullar.

Jag hör själv till dem som anser, att det inte minst för svensk textilindustri skulle vara utomordentligt farligt att tro, att vi med en justering av tullarna skulle kunna övervinna alla svårigheter och skapa fullständig trygghet. Det är betydligt viktigare att vår textilindustri uppmärksammat följer utvecklingen och försöker tillgodogöra sig de tekniska och andra framsteg på området som göres för att på det sättet hävda sin ställning. Det är den vägen som hittills gjort det möjligt för oss att inte bara bygga upp utan även behålla vår textilindustri.

En justering av tullarna kan givetvis i ett kritiskt läge medföra en lättnad

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och innebära en hjälp. Jag vill emellertid erinra om de framställningar, som gjorts under senare år och senast från svensk trikäindustri, i vilka man även från företagarkåll framhållit att en normal höjning av våra tullsatser inte hjälper oss ur svårigheterna i detta fall. Det ger kanske en antydning om vad det är för problem vi här brottas med.

Nu förhåller det sig inte så, som herr Gustafsson i Borås sade, att svensk textilindustri är handicapad därigenom att den måste betala tull på sina råvaror, medan våra konkurrenter i utlandet får sina tullavgifter restituerade. Så illa är det nu inte ställt. Vi har inga tullar på ull och bomull, och man kan ju inte restituera något som inte finns.

Beträffande bomullstrikåvarorna har man två vägar att gå. Den ena är att tillämpa s. k. antidumpingtullar. Det är en vanskelig och svår väg, när det gäller ett område med en stor mängd artiklar. Den andra vägen är att genom förhandlingar söka nå fram till en rimlig uppgörelse med det land, som uppenbarligen dumpar ett överskott till Sverige. Herr Edberg frågade, om vi har för avsikt att fullfölja kravet på förhandlingar därvidlag, och på den frågan kan jag svara ja. Vi skall begära förhandlingar med tyskarna för att klargöra för dem, att det inte går an att dumpa varor i den internationella handeln.

Sedan frågade herr Edberg: »Är det inte så att textilindustrien i samtliga nordiska länder arbetar med för små marknader, och borde man inte då försöka att så snart som möjligt få ett samarbete till stånd mellan de tre ländernas textilindustrier?» Jag vill svara: Det är uppenbart att textilindustrien i ett land som vårt, där vi har en marknad på omkring 7 miljoner människor, är handicapad gentemot textilindustrien i större länder. Detta handicap är ännu mera accentuerat i Danmark och Norge, som ju har färre invånare än vi. Som jag ser det vore det därför

till fördel, om vi kunde vidga avsättningsområdet till en marknad på 15 miljoner människor.

Vad så beträffar frågan huruvida vi inte med det snaraste skall påbörja förhandlingsarbetet på detta område, vill jag svara att branschorganisationerna inom den textila industrien i Norden har kontinuerliga kontakter med varandra. Att vi på harpsundsmötet inte förde upp textilindustrien bland de branscher, som i första hand borde undersökas i detta avseende, berodde på rent praktiska skäl och med hänsyn till de komplicerade förhållanden, som råder på textilindustriens område. Jag hoppas att det i de nordiska länderna råder en ganska enig uppfattning om att det skulle vara till stor fördel och betyda ett stort framsteg, om vi kunde få ett samarbete till stånd på detta liksom på andra områden.

Till sist vill jag också gärna tro att det som herr Edberg sade om tullfrågans läge ute i världen är riktigt. Herr Edberg erinrade om antydningarna från Förenta staterna att sänka tullarna med 15 procent. Detta är i och för sig glädjande. Men vi vet alla att man i de nu pågående överläggningarna i Genève — de s. k. GATT-förhandlingarna — inte kan se så värst många ljuspunkter. Klart är emellertid att ett land som Sverige, som är ett typiskt lågtulland, bör försöka att så långt detta är möjligt påverka våra handelspartners i riktning mot en reduktion av tullskyddet för att därmed skapa möjligheter att öka den internationella handelns volym.

Det är en naturlig väg för oss, och det skulle väl smärta de flesta, om vi skulle tvingas in på en annan linje, där vi i självförsvar skulle tro, att vi vinner några fördelar genom att ändra vår principiella inställning och gå över till högre tullsatser. Därigenom skulle vi komma i paritet med den enligt min mening föga ärorika beteckning, som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kallas högtullländer. Det vill jag inte. När vi diskuterar detaljerna är det en annan sak. Då vågar jag säga, att det är ett naturligt intresse för oss att kunna bevara en textilindustri. I allmänhet kräver vi god effektivitet av våra industriella enheter. Det kravet måste vi också ha på textilindustrien. Det hindrar inte att när företagarna kräver en återgång till förkrigstidens tullskydd, så är detta krav i och för sig ingen orimlig begäran. Men det blir alltid en avvägningsfråga. Jag hoppas att kommittén blir färdig med sina förslag under innevarande år och att den svenska riksdagen kommer att fatta sitt avgörande nästa år. Då får vi fortsätta debatten i tullfrågan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad man inom textilindustrien begär är inga höjda tullar utan ett återställande av det tullskydd som tidigare fanns. Jag vill också tillägga, att den tullhöjning, som textilindustriens män önskar, torde ligga inom ramen för GATT-avtalet.

Herr EDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill framföra ett tack till handelsministern för det svar som han givit på ett par frågor som jag ställde i ett tidigare anförande. Han bekräftar, att han delar den uppfattningen, att det skulle vara av värde för textilindustrien liksom för andra grenar, om man kunde möta konkurrensen från de stora marknaderna genom att bygga ut en större nordisk marknad med 15 miljoner konsumenter. Han har också förklarat att på ett av de områden, där man har lagt märke till eller anser sig kunna bevisa att dumping på svenska marknaden förekommit, nämligen när det gäller försäljning av tyska triåprodukter till underpriser,

vill han inte följa rekommendationen att tillgripa tullar som stridsvapen utan föredrar att gå fram förhandlingsvägen. Jag tror, att det är mycket riktigt och lyckligt att man försöker gå den vägen.

Personligen måste jag säga, att jag liksom handelsministern inte är alltför optimistisk i fråga om de nuvarande amerikanska tendenserna att sänka tullarna kommer att få en snabbt bromsande effekt på den protektionistiska utvecklingen i världen, även om jag hoppas det.

Redan i mitt första anförande nämnde jag, att de rapporter man fått från GATT-förhandlingarna inte varit alltför uppmuntrande, men jag tror att det även i nuvarande läge skulle vara ytterst riskabelt för vårt land, om vi försökte revidera vår lågtullpolitik.

Herr Gustafsson i Borås gjorde i sitt anförande en jämförelse mellan svenska textiltullar och textiltullar i högtullländer. Det måste vara en fullkomligt orimlig jämförelse, ty utsträcker man den till det ena varuområdet efter det andra blir konsekvensen ytterst — om man för en talan med de motiveringar som herr Gustafsson i Borås använder — en rekommendation att vi skall upphäva vår lågtullpolitik.

Det var den agitation som fördes i den ekonomiska diskussionen under det senaste året som jag ville vända mig mot. Jag vet att den agitationen inte har något gehör inom regeringen. Detta har i dag bekräftats av handelsministern, och jag är glad för det. Jag erinrar mig hur en framstående ledamot av första kammaren, folkpartist och näringsidkare, för några år sedan rekommenderade finansministern att stoppa bomull i öronen inför de tullkrav, som restes från vissa håll inom näringslivet. Jag tror, att denna rekommendation varit överflödigt, men efter de framstötter som gjordes i riksdagen i fjol har jag en känsla av att det finns skäl till att riksdagen verkligen uppmärksammar dessa frågor och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

själv stoppar bomull i öronen inför de framstötar, som kan komma från olika håll och som vi hört en talesman föra fram här i dagens debatt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås efterlyste åtgärder mot den s. k. mörkerdöden, nya bestämmelser, som om möjligt hindrar alla de många olyckor vilka nu inträffar på grund av att belysningsanordningarna på framför allt lastbilar är så dåliga. Jag kan bara säga att vi redan har anmält att det skall komma en proposition till denna riksdag. Nya bestämmelser har ju föreslagits i den Mossbergska utredningen, och riksdagen får alltså i år tillfälle att vara med om att ändra förhållandena på denna punkt.

När jag nu har ordet, herr talman, skulle jag vilja säga några ord om en sak, som jag hade väntat skulle komma fram i debatten, nämligen frågan om televisionen och dubbelprogrammen i radio.

Herr Ohlin sade i sitt anförande i går att det förhållandet, att det inte blir någon proposition till detta års riksdag, tyder på att regeringen är rädd för allt nytt. Naturligtvis är det inte det som är anledningen till att någon proposition i ärendet inte läggs fram för denna riksdag. Jag skall förklara varför.

Det förekom i höstas vid ett tillfälle, då jag inte var inne i kammaren, att man riktade den anklagelsen mot mig, att jag hade gjort upp med televisionsutredningen, att om den bara blev färdig i tid på hösten förra året så skulle en proposition avlämnas 1955. Till det vill jag säga, att jag vid kontakter med televisionsutredningen förra våren sade, att en första förutsättning för en proposition år 1955 var, att utredningen blev färdig i mycket god tid på hösten. Jag uttalade vid den tidpunkten

också, att jag var inställd på att försöka få fram en proposition 1955.

En förutsättning har för mig hela tiden varit, att också dubbelprogramutredningen skulle bli färdig, så att frågan om dubbelprogrammen kunde komma upp samtidigt. Televisionsutredningen avlämnade sitt betänkande på avtalad tid, medan dubbelprogramutredningen efter överenskommelse med mig utvidgade sitt arbete och överlämnar sitt förslag först i dag.

Sedan vi inom departementet hade studerat televisionsutredningens förslag, tog vi kontakt med dubbelprogramutredningen och fick reda på vad den tänkte komma med. Vi fann då, att det inte var möjligt att forcera frågan till årets riksdag. Televisionsutredningens förslag får, som vi naturligtvis visste, vittgående ekonomiska och organisatoriska konsekvenser, och det ekonomiska klimatet i dag är ju sådant, att i varje fall jag ansett mig inte kunna komma med förslag om nya omfattande offentliga investeringar, när jag på andra områden, i första hand inom kommunikationsverken, har beskurit minst lika nödvändiga och samhällsviktiga investeringar.

Ett förslag till utbyggnad av televisionen i denna situation skulle naturligtvis dessutom med nödvändighet ha kommit att präglas av en mycket stor återhållsamhet, som knappast skulle ha gagnat saken. Jag är fullständigt ense med televisionsutredningen om att en televisionstart kräver mycket omfattande investeringar. Det är ju inte meningen att bara starta här i Stockholm — i så fall vore företaget relativt begränsat — utan jag föreställer mig, att man redan från början vill ha television också i vissa andra delar av landet.

Sådana överväganden tillsammans med en del andra, som jag skall säga några ord om, gjorde att jag — vilket finansministern också upplyste om i sin televisionsdebut — icke aktualise-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

rade dessa frågor under budgetarbetet, och för det här jag naturligtvis ensam ansvaret.

De andra skäl som gör, att jag vill ha tid på mig för att arbeta vidare med dessa frågor, sammanhänger med de, skall vi säga organisatoriska och tekniska sidorna av dessa problem. Jag har redan nämnt, att jag ville låta dubbelprogramfrågan komma samtidigt med televisionsförslaget och i varje fall inte låta en proposition om television komma före frågan om dubbelprogrammen. Betänkandet om dubbelprogram kommer, som jag sagt, att avlämnas i dag, och avsikten från min sida är att försöka få fram en proposition redan vid denna riksdag. Jag har nämligen den uppfattningen, att för huvuddelen av vårt lands befolkning kommer radion under överskådlig tid framför televisionen att vara medlet till förströelse, underhållning och kulturell fostran. Att i första hand ge goda lyssnarmöjligheter åt alla licensinnehavare, att ge rundradioprogrammet längre sändningstid och bättre ekonomiska resurser och att lösa den viktiga frågan om dubbelsändningar betraktar jag för min del som en nödvändig parallell till den kommande televisionen — ja, jag menar till och med att dessa frågor måste ha förtursrätt.

Därtill kommer att det existerar ett tekniskt-ekonomiskt samband mellan utbyggnaden av televisionen och dubbelprogrammen, som man här måste beakta. Ett dubbelprogramnät för radio kan byggas ut på två sätt, det ena genom trådradio, det andra genom ultrakortvåg. Det senare systemet kan kombineras tekniskt med distributionsnätet för television, så att vissa anläggningar kan göras gemensamma för de båda verksamheterna, och det är naturligt att man först vill se vilka ekonomiska vinster man kan göra genom att kombinera denna utbyggnad.

Herr talman! Trots att televisionen kommer att bli en mycket dyrbar lek-

sak både för staten och för familjerna här i landet och trots att den blir mycket svår att placera in bland alla konkurrerande standardönskemål, är det tydligt att tidpunkten nu har kommit, då vi måste söka finna ett utrymme i budgeten för televisionen. De överväganden som nu göres hoppas jag skall leda till att vi finner riktiga lösningar. Detta gäller också den icke oviktiga frågan, hur televisionen skall finna sin organisatoriska form. Televisionsutredningen har därvidlag föreslagit, att televisionen skall omhändertas av AB Radiotjänst och att detta företags ägandeförhållande samtidigt skall ändras. Basen skall vidgas och de svenska folkrörelserna skall få komma med i ett företag, som sköter radio och television. Eftersom AB Radiotjänst är ett privat företag, krävs det förhandlingar, och dessutom vill man naturligtvis nogga pröva om den av utredningen tänkta ordningen här är den mest ändamålsenliga.

Herr talman! Dessa synpunkter hade jag både i går och i dag väntat att få framföra här i anknytning till något kritiskt inlägg gentemot regeringen, men då härutinnan blivit en begränsning till de få ord, som folkpartiledaren yttrade i går, har jag ändå nu velat framföra dessa mina meningar.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att någon som lyssnade på mitt anförande kunde få den uppfattningen, att jag på något sätt skulle laborera med ett långt gående tullskydd. Ingenting är mig mera främmande. Jag anslöt mig i stället till regeringens resonemang och sade, att jag är alldeles överens med regeringen därom, att när det gäller tullhöjningar bör man gå fram mycket försiktigt. Men jag anslöt mig också till vad herr Edberg sade i sitt första anförande, nämligen att vissa justeringar kan vara mö-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tiverade i fråga om tullarna. Detta anser jag vara riktigt. Om herr Edberg med »vissa justeringar» menar att det kan vara motiverat, att man återställer tullskyddet, då är vi överens. Det är detta som vi önskar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Med anledning av de reflexioner, som herr Staxäng nyss gjorde angående pastoratsindelningsfrågans läge, skall jag be att få säga några ord. Herr Staxäng förmodade att det inte skulle komma någon proposition i denna fråga till årets riksdag, och det är alldeles riktigt. Det har inte varit möjligt för mig att lägga fram ett för hela regeringen acceptabelt förslag och därför får frågans lösning anstå tills vidare.

För övrigt tror jag att det är bäst för samtliga intresserade — även herr Staxäng gav ju uttryck för en sådan uppfattning — om lösningen av denna fråga inte forceras fram. Man bör kunna nå ett ur kyrklig synpunkt acceptabelt förslag efter olika linjer. Jag vill i varje fall inte lägga fram ett förslag som skulle innebära en avgjord försämring för den kyrkliga verksamheten.

Vad den speciella fråga som herr Staxäng riktade till mig angår, nämligen hur vakanssättningen under mellantiden skall ordnas, är det kammarens ledamöter bekant att den vakanssättning av kyrkliga tjänster som förekommer sker efter tvenne linjer, dels automatiskt och dels efter särskild prövning i vissa fall. Ju längre det dröjer innan frågan kan definitivt lösas, desto större blir självfallet olägenheterna med detta vakansförfarande. Under tiden avgår också en del prästmän från sina ordinarie tjänster. Det blir sålunda fler platser beträffande vilka det gäller att bedöma, huruvida vakanssättning skall ske eller inte.

Det säger sig då självt att de särskilda skäl, som kan anföras i de fall som kommer under prövning, blir mera tungt vägande. Det är därför möjligt att vissa tjänster, beträffande vilka man kanske inte hade tänkt sig en återbesättning, kan återbesättas. Men principiellt måste, som sagt, de tidigare utstakade linjerna följas. Erfarenheten har sålunda visat oss, att det visserligen förekommer vakanssättning i en del fall men att det sker återbesättning i inte så få av de fall som kommer under särskild prövning.

Herr talman! Det må kanske tillåtas mig att även säga några ord i anledning av herr Gustafssons i Borås fråga, när det kan förväntas ett förslag till jordfästningslag — mitt departement har ju också ett stort intresse för detta spörsmål.

Enligt vad jag känner till har inom justitiedepartementet en särskild utredningsman, presidenten Wijnbladh, förordnats att utreda frågan om jordfästningslagen och han har också påbörjat sitt arbete. Det har emellertid visat sig vara fråga om ganska besvärliga överväganden, och det är inte för närvarande möjligt att ange, när ett förslag kan framläggas för riksdagen. Jag ber också att få erinra herr Gustafsson därom, att frågan inte bara skall behandlas av riksdagen, utan också av kyrkomötet, och att denna dubbelbehandling möjligen kan verka något fördröjande.

Man kan alltså inte nu säga något om den exakta tidpunkten för frågans lösande, men jag är för min del — och jag vet att det också är fallet med justitieministern — intresserad av att det inte uppkommer något onödigt dröjsmål.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! När jag i går lyssnade till oppositionsledarna, tyckte jag att det var en relativt hovsam kritik man kom med. Jag vet inte, om detta får

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tydas så, att en avspänning — för att använda ett ganska allmänt uttryck — är på väg även på detta område. Om så är fallet, hoppas jag att det inte verkar störande, därest jag här något uppehåller mig vid ett uttalande som gjorts av herr Hjalmarson. Min uppfattning är nämligen diametralt motsatt den han gav uttryck för.

När herr Hjalmarson var inne på frågan om ansvaret för den ekonomiska jämvikten i vårt land, framhöll han med anledning av vad som är skrivet i finansplanen: »Några föreläsningar för arbetsmarknadens parter behövs inte.» Jag har i det fallet samma uppfattning som kommit till uttryck i finansplanen och som statsrådet Hedlund framförde redan någon gång i höstas, då han sade, att ansvaret för denna jämvikt måste delas även av parter utanför det politiska livet.

Det har varit intressant att göra vissa iakttagelser beträffande den diskussion som på senare tid förts om den ekonomiska jämvikten och ansvaret därför. Jag vet inte, om jag skall stämpla det som ett hälsotecken, när man från vissa LO-organs sida har fört ett rätt återhållsamt resonemang, sedan man sett följden av representantskapets uttalande föregående höst. För min del tyckte jag att även representantskapets uttalande var relativt återhållsamt, medan däremot de krav, som enskilda fackförbund framställt, verkar att vara tilltagna rätt mycket i överkant, även om man får betrakta dem som förhandlingsbud.

Det har också varit intressant att följa de uttalanden som gjorts av den motsatta parten på arbetsmarknaden. Senast i går hade jag i första kammaren tillfälle att lyssna till en av svensk industris allra främsta företrädare, och när det gällde frågan om ansvaret, sade han, att staten borde ta hela ansvaret. Det var ju ganska klart besked från det hållet. Det förefaller mig som om man funnit en räddningsplanka i att

hänvisa till den konjunkturpolitik, för vilken statsmakterna givetvis måste bära ansvaret. Man kryper helt enkelt bakom regeringen och riksdagen och menar att dessa skall styra utvecklingen och försöka förebygga eller lindra de störningar av den ekonomiska jämvikten som kan uppkomma genom de överenskommelser som träffas på arbetsmarknaden. Jag måste säga att detta är en bekväm attityd, men den utgör ett fattigdomsbevis i fråga om viljan att själv ta ansvar.

I debatten utanför de politiska cirkelarna kommer ju ibland tankarna litet bättre fram. Det tycks i alla fall det uttalande tyda på, som samme prominente industriman gjorde i höstas i en diskussion på Stockholms handelskammare, då han sade — om tidsningsreferatet är riktigt, vilket jag inte betvivlar — att man, om jämvikten stördes, borde införa indirekta skatter för att neutralisera följderna. Ja, när man drar sig till minnes den stolta löftespolitik i fråga om skattesänkning, som man har fört till torgs inom samma politiska läger, som denne industriman tillhör — jag nämner inte hans namn, eftersom han inte är närvarande — måste man finna det ganska förvånande, att ytterligare skattehöjningar rekommenderas därifrån. Vad skulle bli följden, om regeringen lyssnade på dessa rekommendationer från industrihåll och föreslog riksdagen en förhöjd konsumtionsbeskattning? Jag är övertygad om att man från samma håll, som utanför riksdagen rekommenderar indirekta skatter, skulle i riksdagen bekämpa ett lag förslag härom, om det lades fram. Detta visar, menar jag, det ohållbara i att helt övervältra ansvaret på riksdagen och regeringen för vad som kan bli följden av rörelser på löne marknaden, vilka stör jämvikten.

Den regering, som sitter nu, har ju trots mycken hård kritik inte tvekat att vidta åtgärder för att bemästra den inflation, som främst hade sin rot i för-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hållanden utanför vårt lands gränser. Det skedde med åtgärder som man visste skulle bli impopulära. Vi har ju den uppfattningen, att resultat i alla fall nåddes och att vi i dag har jämvikt i vårt ekonomiska liv, åtminstone ännu så länge. Om nu emellertid denna regeringens och riksdagsmajoritetens ansträngning att skydda penningvärdet inte värderas högre av vissa grupper inom vårt eget samhälle än att de med öppna ögon vill vidta åtgärder, som på nytt för oss in i inflationsfaroazonen, blir det litet olustiskt att här i riksdagen ständigt behöva vara inriktad på åtgärder för att bemästra inflationer av inhemsk tillverkning. Jag tror, att det också kan bli svårare att vinna gehör för en politik med ett sådant syfte. Det är därför som jag, i motsats till herr Hjalmarson, anser, att den uppmaning till återhållsamhet, som kommit från regeringens sida, synes befogad. Hittills har ju de avslutade avtalen visat ganska god moderation. Vilken betydelse det har för den övriga marknaden, vet jag inte, men det visar i varje fall, att viljan till moderation kanske ändå finns. Hur det blir i fortsättningen är osäkert, men kommer denna att te sig likadan som början, tror jag, att faran inte är så stor. Fördenskull tycker jag också, att man kunde ha avvaktat utvecklingen en tid, innan så djupt ingripande åtgärder som återinförande av en investeringsavgift vidtogs. Tyvärr sopades genom den åtgärden en stor del av den goodwill bort, som regeringen vunnit med sitt fasta uppträdande i statsverkspropositionen. Ja, till och med finansministern hade ju vunnit berömmelse som televisionsstjärna i det sammanhanget.

Det är förstås möjligt, att denna proposition om investeringsavgiften redan har fyllt åtminstone en uppgift. Den har i varje fall givit oppositionstalarna stoff till remissdebattsinlägg. Tänkbart är att, om inte regeringen hade lagt fram propositionen före remissdebat-

ten, man då från oppositionshåll i stället hade förebrått regeringen för att den icke vidtagit beredskapsåtgärder inför den hotande inflationsutvecklingen. Nu menar jag ju inte, att regeringen har varit så tillmötesgående, att den lämnat fram propositionen fördenskull. Denna har säkert åstadkommit mycken oreda i konceptskriveriet på vissa håll.

Man kan hysa delade meningar om den aktuella frågan. För egen del frågar jag mig, om åtgärden var nödvändig just nu och om den var den riktiga åtgärden. Jag är tveksam om bäggedera.

Jag är ense med regeringen om att penningvärdet skall bevaras, men om de åtgärder som nu vidtagits är de riktiga är jag som sagt inte alldeles säker på. Jag frågar mig om det inte hade varit riktigare att liksom 1948 försöka konstruera ett system med spärrkontoinsättningar och vinststerilisering hos aktiebolagen. Det är nämligen från dessa företag och deras avtalsförhandlingar med sina anställda som den nu akuta inflationsrisken har sitt ursprung. När på sin tid skogsnäringen i detta land hade högkonjunktur vidtog man åtgärder direkt mot den näringsgren, som då var den inflationsfarliga. Jag förmodar att det finns några anteckningar kvar från den tiden och att man med hjälp av dessa skulle kunna få fram liknande åtgärder mot inflationsfaran från det nu aktuella hållet. Nu drabbas ju grupper som inte just nu åtminstone är »inflationsfarliga». Jag tänker då först och främst på jordbruket. Faran för inflationsdrivande investeringar därifrån är sannerligen inte stor efter den katastrofartade skörd som stora delar av denna näringsgren utsattes för under det gångna året. Den vidtagna åtgärden bör därför bli så kortvarig som möjligt, och om ingripanden i fortsättningen kommer att behövas bör de riktas mot det håll varifrån störningar i samhällsekonomin kan befaras. Jag menar alltså att åt-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gärder skall vidtagas när de är nödvändiga, men jag har en annan mening om vilka åtgärder som skall vidtas i detta sammanhang.

Vad bilinvesteringsavgiften beträffar vill jag bara säga att det visst finns många människor som nu i obetänksamhet skaffar sig bil utan att ha klart för sig vilken kapitalslukare en bil egentligen är. Samtidigt måste jag säga att jag ur landsbygdssynpunkt beklagar varje ingripande som hämmar en förnuftig utökning av motorismen.

Det är enligt min mening en väsentlig skillnad på att föra en politik som innebär byggandet av en skyddsmur mot faror utifrån och att bemästra en situation, som vissa grupper inom vårt eget land har ställt oss i. En utveckling som innebär att vi växelvis har perioder, där man genom för högt ställda anspråk bringar samhällsekonomien ur balans, och växelvis perioder, där politiska regleringsåtgärder måste vidtagas däremot, en sådan utveckling är ju i längden hopplös. Därför har faktiskt herr Hjalmarson och hans partivän, som jag tidigare apostroferat, en stor mission att fylla som föreläsare bland sina närmaste. Det kan annars bli så, att den trestegsdans som herr Hjalmarson i går sade att den nuvarande politiken illustrerar lätt kan utbytas mot en yster galopp i två fjärdedels takt. Det är också möjligt att det för vissa personer — jag behöver inte nämna några namn — blir en ny »Champanjegalopp», under det att det för många andra blir en dans av väsentligt enklare slag.

Om man fransäger sig ansvaret från näringslivets sida så öppnar sig ett frågekomplex av mycket vital art, nämligen samspelet mellan de ekonomiska, fackliga och politiska intresseorganisationerna. Med ökad styrka hos dessa intresseorganisationer måste också följa ökat ekonomiskt ansvar. Ett framtidsperspektiv med hemmakonstruerade inflationsperioder har man åtminstone

från vissa samhällsgruppers sida all anledning att känna oro för. Detta gäller sådana grupper som inte kan — som finansministern säger i finansplanen — »bevilja sig själva ökade penninginkomster». Det gäller i detta fall jordbrukarna och med dem likartade inkomsttagare, det gäller mindre företagare och vissa andra. De nya förslag till prissättningsbestämmelser på jordbruksprodukter som nu har framlagts lämnar inte samma trygghet som de nuvarande bestämmelserna. De lämnar inte samma trygghet för jordbrukarna att kunna följa med i en allmän inkomststegring. Inte minst föreligger ju här en risk vid sådana här isolerade inflationsperioder i vårt land. Jag tror inte ens den s. k. högre prisgränsen här skulle komma att utgöra något skydd. Riktlinjerna i denna jordbruksprisutredning måste nog grundligt omprövas innan riksdagen fattar beslut. Inom jordbruket har vi måst konstatera försämrad inkomstnivå under det gångna året. Höjd lönenivå inom industrien måste föranleda motsvarande justering för jordbrukets folk med ty åtföljande ökad risk för inflation.

Det projekt som framfördes för en tid sedan från ett håll, att jordbruket inte skulle kräva omedelbara prishöjningar utan nöja sig med att det tillförsäkrades rätt att få sådan kompensation senare, får väl ändå hänföras till önsketänkandet. Att kräva en sådan inställning endast av jordbrukets folk är ju naivt, men det kanske samtidigt är utmärkande för egoismen på annat håll. Är andra grupper villiga att sterilisera sin inkomstökning tills vidare, skall givetvis jordbrukets folk också kunna göra detsamma, men inte annars.

I samband med dessa frågor vill jag uttala min tillfredsställelse över att en proposition angående rationalisering inom trädgårdsnäringen nu är avsedd att framläggas. Det är av mycket stor betydelse för denna näringsgrens ökade konkurrenskraft att man där kan ratio-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nalisera driften. Jag skulle gärna vilja uttala önskemålet att trädgårdsnäringens viktigaste produkter kunde läggas in i det prissystem som avses gälla för jordbrukets produkter eller behålla ett liknande prisskyddssystem.

GATT-avtalet och dess inverkan på trädgårdsnäringen har ofta diskuterats i riksdagen. Just nu försiggår förhandlingar i Genève angående nytt GATT-avtal. Det hade varit önskvärt att tulltaxekommitténs revision av vår egen tulltaxa hade kunnat föreligga färdig och ha behandlats av riksdagen innan definitivt beslut fattas i Genève. Nu har vi inte för närvarande klar sikt över hur en ny svensk tulltaxa kommer att ta sig ut. Det kan betyda att vi vid GATT-avtalsförhandlingarna binder oss för de nuvarande tullarna på frukt under ytterligare en tid framåt. Även om inte handelsministern finns här inne skulle jag vilja fråga huruvida inte regeringen skulle vilja uppdraga åt de delegater som finns där nere att till en eventuell uppgörelse om frukttullarna foga en reservation för eventuella ändringar, när svenska riksdagen en gång fattar beslut. Jag har nämligen svårt att tänka mig att riksdagen i samband med beslut om ny tulltaxa inte skulle anse det angeläget att ge den svenska trädgårdsnäringen det tullskydd den bör ha och därmed undanröja de debatter som vi varje år har i riksdagen om denna sak.

Den besparingsaktion som gjorts i statsverkspropositionen hälsar jag med största tillfredsställelse. Det besparingsinitiativet bör fullföljas på alla områden av statlig verksamhet. Här har vi ett utomordentligt tillfälle till samarbete mellan oppositionspartiernas representanter och regeringspartiernas för att hålla tillbaka krav på nya utgifter. Gör vi det, borde vi kunna anvisa vägen till nya besparingar. Jag riktar denna mening inte minst till civilministern, som jag ser här inne, med tanke på förhandlingarna med statstjänstemännen.

Det gäller att se till, att uppgörelsen blir sådan att den inte ger upphov till några inflationsdrivande krafter där heller. Den statliga investeringspolitiken kan behöva omprövas på vissa områden. Jag syftar då främst på bostadspolitikens område. Det har ju skett en ganska anmärkningsvärd ökning på det området jämfört med åren strax före. Vi rör oss nu kring det magiska talet 60 000 lägenheter, som oppositionen länge har satt upp som ett riktmärke. Jag tycker nog, för att använda ett ord från annat håll, att det är litet tragiskt att ständigt bevittna att man trots denna utökning till varje pris måste rikta kritik mot vad som sker på detta område. Det förefaller åtminstone mig som om den volym på bostadsbyggandet vi nu uppnått ungefär motsvarar vad våra resurser tillåter. Ett tecken på en underförsörjning med arbetskraft vid byggena är att byggnadstiderna tenderar att bli längre. Medianen för byggnadstiden är nu över ett år, och det innebär att många byggen måste fortsätta under mer än en vinter, vilket verkar förödande. Jag tror inte man behöver, som herr Wedén i går, vara bekymrad över att de inskränkningar som gjorts eller kommer att göras kan vålla arbetslöshet. Jag tror de i stället kan åstadkomma en bättre bemanning vid de byggen som redan nu är i gång.

Det enligt min mening mest glädjande i den svenska bostadspolitiken och dess resultat är det uppsving egnahemsbyggandet fått under det senaste året. Om man jämför under föregående år inkomna preliminära ansökningar om egnahemslån med ansökningarna under åren 1951 och 1952 finner man att det skett mer än en fördubbling. Jag vill dock slå fast att här sker en återhämtning från tidigare perioder, då egnahemsbyggandet sattes i efterhand. Enligt min mening är antalet egnahemsbyggen för litet i förhållande till det totala antalet färdigställda lägenheter. I det avseendet är jag på samma linje

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som kritikerna från i går. Ur investeringsynpunkt förstår jag den begränsning departementschefen nu föreslår på detta område, men den är dock beklaglig, ty egnahemmet är, enligt min mening, såsom bostadsform överlägset alla andra. I varje fall bör vi inte så falla undan för de stora bostadsköerna i städerna att vi fördenskull inskränker egnahemsbyggandet.

Lika betänkligt är det framförda förslaget om att hålla tillbaka igångsättningen av egnahemsbyggena under högsommaren. Det får till följd att en större del av dessa byggen kommer att pågå under vintermånaderna, vilket åtminstone för landsbygdens vidkommande är mindre lämpligt. Där har man i allmänhet inte samma resurser för vinterbygge som i städerna. Stoppet för egnahemsbyggen under vissa månader bör därför endast gälla egnahemsbyggen i städerna och icke företagen på landsbygden och dess mindre tätorter. Om man nämligen förhindrar landsbygdens byggnadsarbetare att få sysselsättning under sommarmånaderna kommer de att dras till stadsbyggena, där underbemanning förekommer vid den tiden. Detta är enligt min mening en felaktig hushållning med arbetskraft, ty den moderna byggtekniken medger att storbyggena lättare kan fortgå även under vintertid.

Vad härefter beträffar nedsättningen av subventionen till egnahemsbyggandet anser jag den kunna accepteras, ty den är anpassad efter vad som sker med subventionerna till flerfamiljshusen.

Emellertid vill jag ta tillfället i akt att påpeka utvecklingstendenser, som vi nog inte räknat med i den statliga bostadspolitiken och som kan komma att tynga densamma ekonomiskt. Vi är väl alla överens om att vi bör hushålla med de medel som anvisats till bostadsbyggandet så att största möjliga antal bostäder erhålles för dessa medel. Nu sker emellertid bostadsbyggande i våra största städer — jag tänker i detta fall

främst på Stockholm — ofta i form av mycket stora byggprojekt, som innehåller flera byggkroppar, ibland nästan ett helt kvarter. I en sådan bebyggelse har man inräknat s. k. centrumbebyggelse i form av affärslokaler, gemensamhetslokaler för tvätt, barnavårdslokaler m. m. När man emellertid nu också vill inräkna lokaler för hobbyverksamhet, biografier, teatrar, kyrkor, bibliotek etc., anser jag att det går litet för långt. Jag vill ifrågasätta om en sådan utvidgning bör tolereras i ett läge, där vi har en underförsörjning i fråga om bostäder. Detta får dock på det kapital som kan användas för bostadsbyggandet. Om sådana tendenser får vidareutveckla sig kan statens engagemang i byggenskapen enligt min uppfattning komma att ökas i en omfattning som så småningom växer oss över huvudet. Vi måste därför vara ytterst vaksamma mot sådana utväxter.

Jag vill med detta fästa regeringens uppmärksamhet på dessa förhållanden, och jag skulle vara tacksam om man från regeringens sida vore mycket restriktiv då det gäller att utforma och tillämpa bestämmelser angående centrumbebyggelse i våra större städer.

En fråga som anmäler sig i det sammanhanget är nämligen denna: Hur skall man annars kunna ge motsvarande fördelar till de mindre tätorterna och till landsbygden, där byggenskapen inte kan ske i samma omfattning? Lämnar man storstäderna denna favör finns det ingen principiell anledning att inte ge sådana lån även till landsbygdens samlingslokaler, kyrkor o. s. v. Det ställer vi ju oss dock litet främmande inför. Vi glider, menar jag, på det sättet lätt in i en utveckling där praktiskt taget all byggenskap så småningom skulle komma att omfattas av den statliga långivningen.

Herr talman! Jag har med denna kritik på ett avsnitt av bostadspolitiken velat säga, att vi samtidigt med bevarandet av det socialt värdefulla i bo-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stadspolitiken måste vara på vår vakt mot alla tendenser som kan hota och kringskära densamma och som samtidigt kan komma att misskreditera den statliga långivningen.

Herr TALMANNEN:

Jag hemställer till efterföljande talare att söka begränsa sin framställning. Talarlistan upptar fortfarande ett 20-tal namn.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag skall inte göra några långa utläggningar och betraktelser. Jag vill hålla mig till några praktiska, konkreta frågor inom statsverkspropositionens ram.

Innan jag gör det, vill jag erinra om att de sammanlagda kostnaderna för de båda egentliga sociala huvudtitlarna, den femte och den elfte, numera med raska steg närmar sig de tre miljarderna och kanske efter bara något år har överskridit denna summa.

Den som har ett speciellt intresse för sjukförsäkringen har naturligtvis nästan med detsamma gått in på femte huvudtiteln och sett efter vad det föreslås för några utgifter för sjukförsäkringen. Vi kommer alla ihåg att det från början var tänkt att 218 miljoner kronor skulle täckas av skattemedel. I årets stat står det 270 miljoner. Det finns visserligen en förklaring till att det nu har blivit 270 miljoner, men jag tar ändå detta förhållande som ett uttryck för att vi ännu en gång har kommit in på en felkalkylation. Det blir helt andra kostnader än man har beräknat.

Det förtar emellertid inte min uppfattning, att sjukförsäkringen är en nödvändig sak, även om man skulle kunna önska att vi hade besinnat oss en liten smula och tagit den litet senare.

Såsom sista punkt i årets frontall gav ett löfte, att årets riksdag speciellt skulle få syssla med ett förslag till

socialhjälpsslag, och under femte huvudtiteln är det också sagt att proposition skall avlämnas med förslag till en sådan. Men det står »socialhjälpsslag m. m.» Detta tillägg »m. m.» kan ju innebära vad som helst, och något avslöjande om dess innebörd har mig verterligt inte gjorts. I förteckningen över väntade propositioner har tiden för framläggandet av förslaget till socialhjälpsslag fixerats till den 31 mars.

Det är egentligen ganska märkligt med denna socialhjälpsslag. En gång sade vi oss så här: När vi nu säkrar stöd för de enskilda människorna vid ålderdom, vid sjukdom, vid arbetslöshet o. s. v., så skulle vi egentligen inte behöva någon särskild allmän vård- eller stödform. Den allmänna fattigvården kunde när som helst avlägnas. Men det har visat sig att det inte går att på detta sätt normera in människornas behov av stöd och hjälp, utan utöver allt detta, som vi har fått, är det nödvändigt med en allmän möjlighet att stödja människor som inte kan stoppas in i något av de andra hjälpfacken.

Vad som på detta stadium, under remissdebatten, särskilt intresserar är naturligtvis frågan om vilka konsekvenser ett framläggande av detta förslag till socialhjälpsslag har för statskassan. Jag vill erinra om att det en gång i tiden, när det ursprungligen framlades förslag om en ny fattigvårdslag — alltså det som nu kallas socialhjälpsslag — ställdes betydande krav på statsmedel till denna kommunala verksamhet. Någon antydning om detta ges emellertid inte i dagens läge. Då skall man kunna fråga sig: »Innebär detta då att man åtminstone inte för närvarande tänker sig något statsbidrag till den kommunala fattigvården?» Svarar man ja på den frågan måste jag tillägga, att denna uppfattning överensstämmer mindre med utredningskommitténs majoritet men så mycket mer med reservanternas och det stora flertalet remissmyndigheters uppfattning. I och för sig är det måhända

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte så mycket att säga om själva socialhjälpslagen som ersättare för lagen om fattigvård av år 1918. Visst finns det en del svagheter i lagen om fattigvård, men när man kommer fram till en omarbetning är det egendomligt att finna att det fundamentala i fattigvårdslagen alltså är av bästa virke t. o. m. i modern kritisk mening. Sedan en lång tid tillbaka har också våra kommuner vid tillämpningen av fattigvårdslagen gjort en human och mänsklig tolkning av densamma, och det var i själva verket lagstiftarnas ursprungliga mening. Det är, herr talman, betydelsefullt hur själva tillämpningen göres av en lag. Det hindrar emellertid inte att det ändå finns åtskilligt att modernisera.

I sammanhang med översynen av själva lagen kommer inom området för det lilla tillägget »m. m.» som en tvingande nödvändighet in själva organisationfrågan, spørgsmålet om den kommunala hjälpverksamhetens rationella användning. Jag får påminna om att under mer än 25 års tid har vid en mångfald tillfällen den frågan framställts: Varför kan inte en modernisering av det sociala arbetet genomföras i våra kommuner på samma sätt som en förenkling på detta område genomförts i våra grannländer, speciellt Danmark och Finland? Ingen sådan reformation har kunnat komma till stånd i vårt land, trots att tillskyndare nog har funnits. Flera utredningar i ärendet har framlagts. Den första slutfördes för precis 20 år sedan och den sista för några år sedan. För egen del har jag alltför mycket belastat kammarens protokoll med påminnelser i detta ärende, och detta bottnar i den ideella uppfattningen att en modernisering av denna organisation innebär en förbättring av möjligheterna för den enskilda människan att i ett nödläge snabbt få det stöd hon behöver.

Kommunerna, som är närmast berörda, har visat ett ovanligt fålamod på den här punkten. Slutligen har de emellertid inte kunnat vänta längre utan löst problemen på sitt speciella sätt. Stadskommunerna t. ex. har till övervägande del löst spørgsmålet genom en förvaltningsteknisk samordning, som omfattar en kommuns alla sociala styrelser och nämnder och där man har socialvårdsbyråer, socialkontor o. s. v. Landskommunerna har i och med storkommunsreformen fått ett liknande hjälpmedel i sina kommunalkontor. Detta är emellertid en provisorisk anordning, som i samband med själva socialhjälpslagens uppläggning inte kan undgå att bli berörd och inlemmad i en definitiv utformning.

Så vill jag belysa ännu ett spørgsmål, herr talman. Jag kan inte undgå att fästa uppmärksamheten på denna fråga. Nykterhetslagstiftningen ägnades ett speciellt beaktande vid föregående års riksdag, detta närmast i samband med motbokens avskaffande och den nyordning, som skall införas den 1 oktober 1955. Det förefaller inom parentes som om den betänksamhetens ande, som vid tiden för beslutets fattande fanns framför allt här i riksdagen men också hos den stora allmänheten, nu fått vika för en på vissa håll framträdande uppfattning, litet för nonchalant, att allting ordnar sig. Och nog måste det göra det, men enligt mitt förmenande bör det på alla håll vara angeläget att en övergång till nya förhållanden inte skall föra med sig ett alltför stort antal döende och sårade utefter vägen.

Som en av hörnpelarna i den nya ordningen betecknas med all rätt läsnykterhetsnämnderna. Därför gjordes ansatser till en betydande personell upprustning på detta område. Motionsvägen fästes uppmärksamheten på att det dock i och för sig inte är tillräckligt med utökning av antalet arbetande krafter. Det spelar en mycket betydande roll att dessa tjänstemän också är väl kvalificerade för sina uppgifter, och därför föreslogs också en ur dessa synpunkter mera betryggande lönesättning

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för de nya tjänstemännen, som benämndes nykterhetsvårdskonsulenter. De tankegångar, som därvid framfördes, har nu accepterats av civilministern, som i årets budget föreslår en korrigering i enlighet med detta.

När det gällde de assistenttjänster, som skulle finnas hos länsnykterhetsnämnderna, gjorde det förslagsställande statsrådet sig skyldig till ett allvarligt missgrepp. Han bortsåg först och främst ifrån att länsnykterhetsnämndsassistenterna borde vara så kvalificerade att de vid nykterhetsvårdskonsulentens sida skulle vara de kommunala nykterhetsnämndernas handledare och sålunda besitta tillräcklig utbildning och erfarenhet för denna uppgift. Den lönesättning, som statsrådet då föreslog, innebar egentligen bara ett slags likställighet med primärkommunerna, när det för dessa gällde att rekrytera begynnelsestjänster på detta område. Motionsledes påpekades, att lönesättningen i stället borde vara sådan, att rekryteringen till länsnykterhetsnämnderna kunde ske bland eliten av de kommunalanställda tjänstemännen. Även detta yrkande upptogs av särskilda utskottet vid 1954 års riksdag, och resultatet föreligger nu dess bättre i ett förslag om uppflyttning med inte mindre än fyra lönegrader eller från 17 till 21 lönegraden.

Vad som nu har inträffat komplicerar emellertid en tillsättningsfråga i en av länsnykterhetsnämnderna. Där har assistenttjänsten tyvärr inte kunnat besättas på grund av svårigheter att inom rimlig tid anskaffa lokaler. Tjänsten förklarades på sin tid i början av budgetåret till ansökan ledig tillsammans med övriga tjänster av samma slag. Tillsynsmyndigheten har emellertid på grund av de föreliggande omständigheterna inte lämnat något förordnande. I det nya läget har under hand ifrågasatts, att tjänsten, som nu beräknas kunna tillsättas omkring den 1 nästkommande mars, ånyo borde kungöras le-

dig, men nu i den högre lönegraden, vilken som sagt ligger fyra lönegrader över den ursprungliga, detta för att möjliggöra ett urval från en vidgad krets av sökande. En förutsättning skulle dock vara att de ursprungliga sökandena underrättades om att de alltjämt kvarstode som sökande. Något definitivt svar har ännu inte lämnats på den framställda frågan, men det förefaller som om det vore så, att de statliga bestämmelserna icke räknat med förhållanden sådana som de föreliggande. På det kommunala området skulle dock knappast någon tveksamhet uppstå under de säregna förhållanden som har inträtt.

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! När vi hunnit så här långt i remissdebatten är det kanske ännu mer önskvärt än i början av den att man fattar sig kort. Mycket har sagts om många ting, och om man är rädd för upprepning — det tycker jag att vi kvinnor här i riksdagen är — så gäller det att koncentrera sig. Ändå riskerar man självfallet att ta upp frågor som redan varit på tapeten.

Jag vill då först uppehålla mig vid en av de frågor som med rätta har kallats för en livsfråga för vårt folk, nämligen abortfrågan.

Det är ett historiskt faktum att då ett folk höjt sig till en viss kulturnivå, har problemet om barnbegränsning uppträtt. Om primitiva åtgärder varit otillräckliga, har aborter förekommit hos alla folk, oavsett om de varit rättsligt tillåtna eller inte.

I Sverige har rättstillämpningen varierat under tidernas lopp. På 1700-talet var fosterfördrivning, om fostret undfått liv, belagd med dödsstraff. Under 1800-talet mildrades denna lagstiftning. Trots att abort vid medicinska indikationer ej varit medgiven i lagen, har ändå abortingrepp företagits alltsedan slutet av 1800-talet vid allvarliga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kroppsliga sjukdomar, då kvinnans liv och hälsa hotats av fortsatt graviditet och två läkare varit eniga om ingreppet.

1921 års abortlag nämnde inga undantag från straffbar fosterfördrivning, men det underförstods att sådan åtgärd skulle vara strafffri då den befanns nödvändig för att rädda kvinnans liv eller för att undanröja en allvarlig fara för hennes hälsa.

Så kommer vi fram till 1938 års abortlag, enligt vilken en blandad medicinsk-social indikation godkändes, som främst avsåg utsläpade mödrar. Där kommer således även sociala synpunkter in i bilden. Därjämte tilläts legal abort på grund av humanitära och eugeniska indikationer. Sedan är vi slutligen framme vid 1946 års införande av en social-medicinsk indikation, enligt vilken de medicinska kraven trubbas av och större utrymme ges åt de sociala.

Självfallet kom denna indikation till för att minska antalet illegala aborter, för att få dem som annars desperat skulle ha störtat i väg till kvacksalvare att vända sig till legala instanser, där de kanske kan talas till rätta och där ett ingrepp, om det anses berättigat, kan ske med minsta möjliga risk. Men hur önskvärt det än är att minska antalet illegala aborter, måste dock meningen med det hela vara att minska det totala antalet aborter. Hur är det nu med den saken?

Ären från och med 1945 till och med 1951 visar en stark stegring av antalet legala aborter, och därefter sjunker det. De illegala aborterna undandrar sig däremot all statistik — det är bara de som går galet som kommer fram.

Den diskussion som blossar kring abortfrågan, den olust som råder på läkarhåll, den otillfredsställdhet som många känner i sammanhang med denna fråga ger, tycks det mig, vid handen att man måste gå frågan närmare in på livet än som skett i 1950 års abortutredning.

Om de medicinska, humanitära och eugeniska indikationerna råder väl inte någon som helst diskussion numera. Det är de graviditeter, där moderns eller föräldrarnas sociala förhållanden medverkar till abortönskemålet, som vållar diskussion. Från läkarhåll har gjorts gällande, att man skulle få en säkrare grund att stå på, bättre kunna bedöma vad som sker, om de rent medicinska fallen finge bilda en grupp för sig och alla fall av blandad indikation en annan gemensam grupp, till vilken skulle hänföras alla slag av svaghet, oberoende om de manifesterats vid undersökningstillfället, s. k. förefintlig svaghet, eller skulle komma till stånd senare, s. k. förutsedd svaghet.

En annan fråga, som väckt oro, är läkares rätt att vägra att utföra abort, när lagligt tillstånd finns, om han inte anser ett ingrepp motiverat. Jag tror således, att en genomsyn av abortfrågan i dess helhet, en genomsyn som går djupare än den senaste utredningens, är av nöden.

Slutligen, herr talman, några ord om de abortförebyggande åtgärderna i årets statsverksproposition. Jag vill då först uppehålla mig vid abortutredningens förslag att decentralisera provningsförfarandet — vid ansökan om legal abort — till nämnder inom sjukvårdsområdena. Nämnderna bör enligt utredningen bestå av två läkare, en psykiater och en gynekolog, samt av en tredje ledamot, som bör fungera som ordförande. För att bli funktionsdugliga behöver emellertid nämnderna rådgivningsbyråer vid sin sida. Ett genomförande av utredningens förslag måste således ske i takt med utbyggnad av rådgivningsbyråer. Departementschefen tar sikte på detta och förordar, att en decentralisering skall ske, men först när möjligheter för en sådan skapats för hela riket. Ja, det är ju själva förutsättningen för att man skall få ett enhetligt provningssystem. Annars får man

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

två olika system för en relativt lång tid framåt.

Men, herr talman, enligt mitt förmenande finns det också principiella skäl, som talar mot en decentralisering av prövningsförfarandet. Samtidigt vill jag framhålla, att jag varmt hoppas på en utbyggnad av rådgivningsbyråerna. Kan man, även om man ser långt framåt i tiden, inom samtliga sjukvårdsområden erhålla psykiatrisk och gynekologisk sakkunskap till de lokala prövningsnämnderna? Och kanske framför allt: Hur går det med anonymiteten och diskretionssynpunkterna vid en decentralisering? En del sjukvårdsområden är visserligen stora, men en del är små, och där råkar dessa moment i farozonen. Jag delar abortutredningens uppfattning, att allt som är ägnat att skapa trygghet för de gravida kvinnorna är abortförebyggande. Men i tryggheten ingår inte bara alla de ekonomisk-sociala åtgärderna utan även diskretionsmomentet.

Att kuratorerna får större ekonomiska resurser än hittills till sitt förfogande för tillgodoseende av överhängande hjälpbehov är utomordentligt värdefullt, men hur värdefulla än alla dessa stödåtgärder är så är kanske ändå det viktigaste samhällets inställning till de ogifta mödrarna. Jag har talat om dessa saker förut i riksdagen, och jag vill ännu en gång framhålla, att vi måste visa de ogifta mödrarna, att när de tar hand om sina barn och uppfostrar dem är de värda all respekt. De måste också få känna, att de utomäktenskapliga barnen är precis lika värdefulla för samhället som de inom äktenskapet födda.

Det är omöjligt att komma med exakta siffror i detta sammanhang, men man räknar med att mellan 10 000 och 20 000 liv årligen släcks genom aborter. Respekten för livet, som genomsyrar hela vår livssyn, måste få komma till uttryck också i denna fråga. Även med hänsyn till vår befolkningsfråga måste vi komma till rätta med den. Nativiteten sjun-

ker, skilsmässorna stiger, 1940 hade vi 600 000 pensionärer, 1980 kommer vi att ha över en miljon. Det kan bli en ödesdiger utveckling.

Och så övergår jag, herr talman, till åttonde huvudtiteln. Jag vill då först uttrycka min glädje över att man där kan konstatera en viss generositet — kanske jag skall säga stor generositet — på kulturfronten i form av anslag till forskning och bibliotek, Stockholms högskola för att nu ta ett exempel. Men en sak som säkerligen gjort inte bara småskollärarkåren utan många med den djupt besvikna är, att statsrådet gått emot skolöverstyrelsens förslag att från och med läsåret 1955—56 införa treårig utbildning för lågstadiet, d. v. s. småskolan, vid alla småskoleseminarier och inte bara i Haparanda. Om statsrådet följt skolöverstyrelsens förslag, hade redan nu den del av 1950 års skolbeslut, som gällde småskolan, genomförts. Som ett ytterligare skäl för treårig utbildning tillkommer att småskollärarinnor ofta tjänstgör högt uppe i mellanskolestadiet. Psykologer och pedagoger hävdar starkt de tidiga årens avgörande betydelse för människans hela utveckling. De första skolåren är enligt mitt förmenande så fundamentalt viktiga, att endast den bästa utbildning borde få förekomma.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Regeringens linje med en systematisk begränsning av investeringar och därmed av produktionen har förespråkare även när det gäller jordbruket. Jordbrukspriskommittén anser sålunda att vi nu får alldeles för mycket varor även från jordbruket och vill därför att man skall plantera skog på en del av den odlade jorden. Det är särskilt småjordbrukarnas jord man vill åt på detta sätt. Det är därifrån det svenska folket håller på att kvävas av ett överskott av mjölk, smör och kött enligt de sakkunnigas förslag.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Hela den här inställningen är i princip av samma slag som alla övriga påståenden att mänskligheten skulle kunna få för mycket av detta livets goda. Metoden att begränsa jordbrukets produktion, som man nu föreslår, är av samma slag som vetebränning och andra destruktiva åtgärder som förekommit gång efter annan, samtidigt som flertalet människor bevisligen skulle behöva konsumera mycket mera av alla möjliga produkter.

Det resultat som jordbrukskommitténs åtgärder skulle leda till har redan tidigare i år skildrats i en interpellation från en av regeringspartiernas medlemmar, nämligen herr Vigelsbo. Han påvisar att den föreslagna begränsningen av jordbruksproduktionen framför allt riktar sig emot Norrlands och Mellansveriges småbönder, och han frågar med rätta, om det verkligen kan vara en vettig samhällsförvaltning att dessa områden av så stor betydelse för hela vårt folkhushåll avfolkas och åter förvandlas till vildmark.

Den frågan har herr Vigelsbo riktat till sin partivän jordbruksministern, och det är också rätt adress. Det är nämligen mycket i herr Norups politik som ger skäl för misstanken, att han redan nu håller på att förvandla en del av Norrlands odlade jord till vildmark. Den effekten får bland annat regeringens politik i fråga om skördeskadorna.

Det är redan mer än ett halvt år sedan det blev bekant, att en mängd jordbrukare i olika delar av landet men framför allt i Norrland fått vidkännas stora skador till följd av regn och översvämningar. Ännu är det däremot inte bekant vad regeringen tänker göra för att undvika den katastrof som håller på att drabba många jordbrukare.

Resultatet har blivit att slakthusen fått högkonjunktur med att göra korv och stekar av mjölkkena, medan mejerierna noterar starkt sjunkande invägningsiffror. Här förverkligas alltså

i rasande tempo en del av jordbrukspriskommitténs förslag. Här gör man snabbt slut på de resultat som uppnåtts genom tidigare generationers odlarflit, och här tillämpar man en politik som går stick i stäv även mot statsmakternas och hushållningssällskapens tidigare strävanden att skaffa fram mera mjölk, smör och kött genom nyodling och bättre jordbruksmetoder. Man kan näppeligen tänka sig en mera planlös och motsägelsefylld politik.

Bland de många orsaker som samverkat till att bromsa eller driva tillbaka den ekonomiska utvecklingen i Norrland hör regeringens hållning till småbönderna de senaste åren till de mest ödesdigra företeelserna. Här blir det nu fler och fler ödehemman att plantera skog på, och här förbereder sig allt större skaror av landsbygdens folk att resa in till tätorterna eller styra kosan söderut. Inrikesministern sade under debatten i går att befolkningsutflyttningen från landsbygden redan har skapat mycket svåra problem. Det behövs krafttag för att råda bot på dessa missförhållanden, sade han. Javisst, men bland annat politiken från det håll, som inrikesministern representerar, verkar ju i rakt motsatt riktning emot vad han tycktes plädера för.

Jag skulle också vilja fråga jordbruksministern, varför man inte har tillsett att jordbrukarna har fått ordentlig hjälp i den katastrof som drabbat dem genom skördeskadorna. Det provisorium som ordnades i slutet av fjolårets höstriktsdag var nämligen ingen verklig hjälp. För det första kom regeringens åtgärder så sent, att det redan då hade uppstått svårbotliga skador. För det andra är stödlånen bara en hjälp för tillfället, och småbönderna har bitter erfarenhet av att det sedan blir sjufalt värre. Det är en hjälp av i huvudsak samma slag som banklån. Staten skall ju också ha fyra procents ränta. Efter tre års felslagna skördar har Norrlands småbönder nu hopat det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ena lånet på det andra för att dra sig fram för tillfället. Samma jordbrukare som i år inte haft annan utväg än att söka stödlån skall just i dagarna återbetala första delen av stödlånet från 1952.

Detta går inte i längden. Man kan inte heller jämföra det norrländska jordbruket med jordbruk i andra delar av landet. På andra håll kan jordbrukare, som måste slakta ned sina kreatur, kanske övergå till andra former av jordbruk i motsvarande grad. Men i Norrbotten exempelvis består den odlade jorden till 75 procent av vallar. När en jordbrukare här blir utan kor eller får sin kreatursbesättning starkt reducerad, har han som regel ingen annan jordbruksform att välja på, och då inträffar sådana katastrofsituationer som nu är så vanliga bland norrländska jordbrukare.

Stor skada har som sagt redan skett, och det blir i stigande grad värre, ju längre regeringen dröjer med verklig hjälp. Efter ett halvt års onödigt dröjsmål skall regeringen äntligen komma med sitt förslag om några dagar, enligt vad man signalerar. Såvida det inte är jordbruksministerns mening att rikta ett verkligt dråpslag mot det norrländska jordbruket och mot många småbönder i övrigt i andra delar av landet, bör man kunna förutsätta att hans förslag blir något helt annat än vad jordbruksnämnden har hittat på. I nämndens förslag är det nämligen fortfarande lånelinjen som dominerar. Kontanta bidrag skall jordbrukarna få endast i den utsträckning statsmakterna har *tjänat* på skördeskadorna. Även sådant inträffar nämligen. När mjölkproduktionen minskat till följd av dåligt foder och nedslaktning, har statsmakterna inte behövt betala ut så mycket mjölkpristillägg, som man hade beräknat. Besparingarna av det slaget uppskattas till fem miljoner kronor, och den summan skulle nu enligt jordbruksnämndens förslag bli den egent-

liga kontanthjälpen. Det borde som sagt få anses självklart, att regeringen inte kommer med ett sådant förslag. Det innebär nämligen att småbrukare, som tillfogats skador för 2 000 å 3 000 kronor, kommer att få några tiar i ersättning.

Den situation som inträtt genom skördeskadorna har också aktualiserat ett par andra frågor, som har avgörande betydelse när det gäller att befrämja ekonomisk och kulturell utveckling på landsbygden. Först gäller det stödsko-gen. Jag vet att det sedan flera år tillbaka finns en utredningskommitté, som arbetar med den saken, men jag vill förena mig med herr Vigelsbo i frågan till jordbruksministern, om han inte kan se till att det efter alla dessa år blir litet bättre fart på dess arbete, så att vi så snabbt som möjligt kan få fram ett regeringsförslag i en fråga, som har så oändligt stor betydelse för massor av svenska jordbrukare.

Det brukar sägas att skogen är de norrländska jordbrukarnas åker, men detta gäller bara i ringa grad. I Norrbotten exempelvis torde det vara ungefär en tredjedel av jordbrukarna, som inte har någon skog alls, och ytterligare en tredjedel har så litet skog att det inte räcker till husbehov.

På ett av de stora bondemötena i Norrbotten den senaste tiden gav biträdande lantbruksdirektören Landahl några belysande siffror från en undersökning, som har omfattat fem norrbottenssocknar. Där fanns det sammanlagt 5 570 brukningsdelar men bara 356 som hade 100 hektar skog. Och när hushållningssällskapetets sekreterare Arvidsson vid samma möte skulle ange sin mening om förutsättningarna för fortsatt jordbruk i Norrbotten — alltså förutsättningarna för att skapa något så när trygga förhållanden på landsbygden och därigenom få ungdomen att stanna kvar där — framhöll han dels behovet av arbetsinkomster vid sidan av jordbruket och dels att jord-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

brukarna måste tillförsäkras betydande arealer stödskog. I vårt parti har vi samma mening, och vi har också givit den till känna i flera riksdagsförslag.

Utöver den förstärkning av försörjningsunderlaget, som kan åstadkommas genom att man ordnar så att småbruket kan få stödskog, bör man enligt min mening också göra mer även för landsbygdens industrialisering, alltså för att klara den andra delen av den försörjning, som hushållningssällskapets sekreterare talade om, nämligen att ge möjligheter till förvärvsarbete för folk på landsbygden. Det har tagits ett berömvärt initiativ därvidlag från Statens skogsindustrier. Det är nämligen meningen att förlägga en stor träförädlingsindustri i Lycksele. Dessutom har regeringen som bekant satt i gång en utredning om näringsförhållandena i Tornedalen och vissa angränsande områden. Men sådana åtgärder behövs i praktiskt taget hela Norrlands inland. Här finns det i mycket stora områden ingen industri alls. Här är befolkningen nästan uteslutande hänvisad till jordbruk — under de svåra förhållanden, som vi haft så drastiska exempel på framför allt under det senaste förflutna året — eller till skogsarbete, som tidvis också är en mycket osäker tillflykt.

Här gäller inte finansministerns påstående att de produktiva resurserna nu är utnyttjade så långt det går. Här finns nämligen mycket stora arbetskraftsreserver och mycket stora naturtillgångar av olika slag. Här bör staten ingripa ytterligare, bl. a. utifrån de utgångspunkter som finansminister Sköld haft, när han talat om de små möjligheterna att utvidga på grund av rådande arbetskraftsbrist. Här bör staten även av den anledningen ingripa ytterligare efter samma linjer som skett genom den statliga trä- och järnförädlingen.

Jag vill i det sammanhanget också understryka vilken betydelsefull häv-

stång även för det materiella framåtskridandet tillkomsten av ett norrlandsuniversitet skulle bli. Efter ecklesiastikministerns löften under förra året och efter den positiva inställning, som då också ådagalades av universitetskanslern och de akademiska myndigheterna, hoppas jag att man nu kan räkna med att ecklesiastikministern inte dröjer längre med att sätta i gång den begärda utredningen.

Till slut vill jag på tal om arbetskraftstillgången göra ytterligare en kommentar till finansministerns prognos, nämligen den, att man inte kan tala om full sysselsättning här i landet, så länge man inte har vidtagit någon särskild åtgärd för att bereda förvärvsarbete åt de hundratusentals kvinnor, som vill ha sådant arbete. I verkligheten handlar det här om en mycket stor arbetslöshet, fast den inte framgår av arbetsförmedlingarnas siffror. Genom undersökningar, som kommunala myndigheter gjort bl. a. i Kramfors och Gällivare, har vi emellertid fått stickprov, som visar att det härvidlag gäller ett stort socialt och samhällsekonomiskt problem. Enbart på de angivna platserna var det ungefär 1 000 kvinnor, som var angelägna att få industriellt förvärvsarbete om lämpligt sådant kunde erbjudas. Nyligen hölls en kvinnokonferens i Norrbotten, där landstingsdirektör Viklund framhöll, att svårigheten för kvinnor att få avlönat arbete är en av de allvarligaste bristerna i Norrlands näringsliv. Detsamma framhöll på sin tid också landshövding Lövgren i mycket alarmerande ordalag. Det är redan många år sedan fyra av Norrlands största fackföreningar skrev till regeringen om saken, och när riksdagen besökte Norrbotten uppvaktades den av en kvinnodeputation, som ytterligare riktade uppmärksamheten på de allvarliga följder som missförhållandena på detta område medför. Olägenheterna med nuvarande tillstånd är bl. a., att de yngre kvinnorna måste resa söderut

Interpellation ang. ordnandet av sjukpenningförsäkringen för änkor, hem- och fränskilda kvinnor med minderåriga barn genom en samordning med blivande änkepensionering

för att skaffa sig arbete. Men de kvinnor som anmält sig vid de kommunala undersökningarna är företrädesvis gifta kvinnor, som alltså på grund av familjeförhållanden är bundna vid en viss plats. Bortsett från att det ur samhälls-ekonomisk synpunkt måste betraktas såsom vanstyre att inte utnyttja dessa väldiga arbetskraftsreserver, så är det också ur andra synpunkter viktigt att statsmakterna gör något åt saken, att de samlar sig till ett krafttag mot landsbygdens avfolkning för att åter använda herr Hedlunds uttryck. Det handlar också om kvinnornas rätt att erhålla arbete utanför hemmet och egen inkomst, om de vill lämna även en sådan medverkan till hela folkhushållets fromma och för sin egen förkovran.

Under en riksdagsdebatt i fjol tog fru Eriksson i Stockholm upp en del av dessa problem. Hon påvisade att i Stockholm torde 50 procent av de gifta kvinnorna ha förvärvsarbete, och talarerna trodde för sin del att den tid inte är långt borta när varje kvinna kommer att göra anspråk på att få samma chans. Ja, detta krav ställer också kvinnorna i Norrland i allt högre grad, men det finns f. n. inte förutsättning för dem att få sådant arbete. Härvidlag har man ingenting att vänta av det s. k. privata näringslivet, utan här måste statsmakterna skapa de förutsättningar som skall till.

På detta område är det ännu mycket långt till den fulla sysselsättningen. Bland kvinnor, som gärna tar emot möjligheten till arbete utanför hemmet och därmed till egen inkomst, finns det mycket stora skaror som rätteligen skall räknas in bland de arbetslösa. På detta område jävas finansministerns förklaring, att man nu måste begränsa produktionen, därför att det inte finns arbetskraft. Det finns bevisligen mycken arbetskraft som inte är utnyttjad.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 3.

Interpellation ang. ordnandet av sjukpenningförsäkringen för änkor, hem- och fränskilda kvinnor med minderåriga barn genom en samordning med blivande änkepensionering

Ordet lämnades på begäran till

Fru EWERLÖF (h), som yttrade:

Herr talman! Vid den allmänna sjukförsäkringens utformning har beträffande sjukpenningförsäkringen principen varit den, att denna försäkring skall utgöra skäligen kompensation för av sjukdom föranledda inkomstbortfall. Beträffande de hemarbetande hustrurna hade emellertid Kungl. Maj:t redan i sin proposition till 1953 års riksdag i någon mån frångått denna princip genom att utvidga grundsjukpenningförsäkringen att omfatta även dessa kvinnor. Riksdagen gjorde ytterligare avkall på principen därigenom, att den gav möjlighet för de hemarbetande kvinnorna att teckna en frivillig sjukpenning om tre kronor. Riksdagens ständpunktstagande i detta hänseende innebar ett erkännande av likställigheten mellan i hemmet arbetande kvinnor och övriga yrkesarbetande.

I samband med behandlingen av denna fråga uttalade emellertid riksdagen i anledning av en av mig väckt motion, att även ej förvärvsarbetande änkor och hem- och fränskilda kvinnor med minderåriga barn i hemmet skulle beredas ökade möjligheter att erhålla sjuk-

Interpellation ang. ordnandet av sjukpenningförsäkringen för änkor, hem- och frånskilda kvinnor med minderåriga barn genom en samordning med blivande änkepensionering

penningförsäkring. Riksdagen hemställde således hos Kungl. Maj:t om utredning om en sådan komplettering av sjukförsäkringslagen, att denna speciella kategori kunde erhålla sjukpenningförsäkring.

Enligt gällande regler har nämligen änkorna tillgodosetts endast på så sätt, att de får stå kvar som försäkrade tre månader efter mannens död. Därefter har de icke möjligheter att få sjukpenningförsäkring i annan mån än de har inkomst av förvärvsarbete.

Riksdagens begäran om utredning synes emellertid ännu icke ha medfört någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Socialförsäkringsutredningen, som har i uppdrag att i olika avseenden komplettera den nuvarande sjukförsäkringen, har icke tagit upp problemet utan synes vara av den uppfattningen, att frågan kommer att få en tillfredsställande lösning i samband med Kungl. Maj:ts under våren väntade förslag om änkepensionering. Sjukförsäkringen har emellertid redan trätt i kraft, och det

av riksdagen uppmärksammade problemet om hur sjukförsäkringen skulle ordnas för den speciella kategori kvinnor, som ej förvärvsarbetande änkor och hem- och frånskilda med minderåriga barn utgör, är därför aktuellt.

Under återopande av vad sålunda anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Har socialministern, och i så fall hur, tänkt sig att lösa problemet om sjukpenningförsäkring för änkor samt hem- och frånskilda kvinnor med minderåriga barn genom en samordning med det förslag angående änkepensioneringen, som statsrådet har för avsikt att framlägga inför årets riksdag?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.13.

In fidem
Gunnar Britth

Torsdagen den 20 januari

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr talmannen anmälde, att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1955/56 och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr KÄRRLANDER (s), som yttrade:

Herr talman! Jag skall nöja mig med att göra några korta reflexioner kring en enda punkt, som har behandlats åtskilliga gånger i de yttranden, som gjorts under denna remissdebatt. Det är frågan om återinförande av bilaccisen.

Det har dels sagts från denna plats, dels stått att läsa i tidningarna, att denna investeringsavgift på bilar inte kommer att fylla den uppgift, som den är avsedd att fylla. Det är det ena av de huvudargument, som motståndarna till den har anfört. Man har vidare sagt, att den kommer att åstadkomma stora svårigheter för bilhandeln och att den kommer att åstadkomma pris- och taxehöjningar. Man har till på köpet som en motivering mot denna beskattning anfört, att medan å ena sidan löntagarna uppmanats att i årets avtalsrörelse visa måttlighet i sina krav och inte sträva efter löneökningar utan i stället efter prissänkningar, så kommer å andra sidan bilaccisen att verka prisuppdrivande.

Vad den första invändningen beträffar skulle jag vilja säga, herr talman, att jag tror inte på påståendet att en accis av denna storlek inte skulle komma att ha någon inverkan. Åstadkommer man en prishöjning av detta slag, som är avsedd att gälla endast en kortare tid, är det alldeles säkert många bilspekulanter, som funderar över om de inte kan uppskjuta sitt inköp till dess accisen tas bort. Jag tror att erfarenheten av den förra bilaccisen säger oss detta.

Men nu har det kommit någonting alldeles nytt in i bilden, nämligen reaktionen från bilhandelns sida. I dagens och även i gårdagens tidningar står att läsa stora annonser om att priset sänkts inte bara med den summa, som accisen kommer att uppgå till om den genomförs, utan i vissa fall också med en summa, som inkluderar ett års bils katt. Om nu bilhandeln inom sina marginaler kan göra prissänkningar på, som det står i en annons, 700 kronor på en redan förut relativt billig vagn, så måste vi väl ändå säga oss, att sådana prissänkningar inte bör röna något motstånd från vår sida. Jag kan heller inte inse, att de på något sätt försvårar genomförandet av denna nya accis. Ty även om uppbromsningen av bilköpen skulle bli relativt obetydlig, därför att spekulanterna kan tillhandla sig en bil till ungefär samma pris som gällde utan accis, så fyller ju åtgärden den avsedda funktionen därigenom, att den drar in några hundra miljoner till statsverket, som fonderas i automobilskattefonden och på det sättet minskar möjligheterna till nya investeringar i motsvarande grad, samtidigt som den bilköpande allmänheten kan köpa bilar till oförändrade priser. Det är därför enligt min

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mening bara att med tillfredsställelse anteckna, att det var möjligt att gå ner med priserna i den utsträckning som nu tycks bli följden.

Därmed faller också helt och hållet det andra argumentet, det att ett genomförande av den nya bilaccisen skulle åstadkomma prisstegringar. Priserna på bilar blir ju i stället oförändrade. I det sammanhanget skulle jag vilja säga några ord med anledning av vad herr von Seth yttrade här under förmiddagen, nämligen att det var onödigt att över huvud taget ha denna bilaccis, därför att det inte behövde fonderas mera i den specialbudget som finns för automobilskattemedel. De redan tillgängliga medlen kunde enligt herr von Seths mening inte utnyttjas till fullo på grund av att resurserna inte var tillräckliga. Man skulle alltså, som för övrigt framgår av årets statsverksproposition, ändå få överföra 75 miljoner kronor till specialbudgeten, och därför menade herr von Seth, att det inte fyller någon uppgift, om man fonderar även bilaccismedlen.

Jag måste säga, herr talman, att det resonemanget förstår jag inte. Det har ju aldrig varit meningen att denna accis skulle införas för att man därmed skulle finansiera vägväsendet, utan skälen är helt andra. Denna fondering är ju avsedd att användas till förbättringar av vägväsendet i framtiden, framför allt om det blir nödvändigt att bygga mera vägar för att i en arbetslöshetsperiod bereda människorna sysselsättning.

Jag vill därför till slut, herr talman, bara säga att om bilmarknaden reagerat på det sätt jag skildrat i syfte att försvåra vår behandling av förslaget till bilaccis, så tycker jag för min del att det därigenom inte alls har blivit svårare att ta ställning till den frågan, då ju även denna aktion från bilhandels sida går fullt i linje med vad som avsetts med framläggandet av detta förslag.

Vidare anförde:

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf):

Före middagsrasten uppmanade herr talmannen de återstående talarna att fatta sig kort och jag är angelägen att följa talmannens uppmaning, i all synnerhet som det efter dessa två dagars debatter lär vara överflödigt med ytterligare kommentarer kring den budget som nu föreligger. Efter den i och för sig intressanta idédebatt, som förts här i kammaren under förmiddagen, kanske det dock är tillåtet att framföra några mera lokalt betonade synpunkter.

Det är närmast som representant för Gotland som jag med tillfredsställelse kan konstatera, att kommunikationsministern trots den allmänna investeringsbegränsningen haft möjlighet att föreslå anslag på kapitalbudgeten till en väsentlig utökning och förbättring av flyganläggningarna i Visby. Kommunikationsministern föreslår att en ny, permanentbelagd rullbana av 2 km längd skall byggas och att i samband därmed en ny och rymligare stationsbyggnad skall uppföras. Avsikten är att flygfältet även skall få användas för det militära flygets behov, varför kostnaderna kommer att fördelas mellan luftfartsverket och flygvapnet.

Flygtrafiken mellan Gotland och fastlandet har haft mycket stor betydelse för förbättringen av öns kommunikationer med landets övriga delar. Den har ständigt ökat i omfattning, men dess utveckling har hämmats genom bristen på permanenta rullbanor på flygfältet. Under tjällossningen på vårarna och under längre regnperioder har fältet varit oanvändbart för trafik.

Genom anläggande av permanenta banor kan trafiken upprätthållas året runt även med större plan, vilket är nödvändigt med hänsyn till trafikens ökning. Flygtrafiken utgör numera ett oundgängligt komplement till båttrafiken, vars kapacitet inte ensam kan motsvara de anspråk som ställs på den.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

En annan anledning till tillfredsställelse för oss gotlänningar är att priset på elektrisk ström nu kunnat sänkas i avsevärd mån tack vare överföringen av kraft från fastlandet till Gotland genom den nya starkströmskabeln. De höga priser på elektrisk kraft, som hittills uttagits av de gotländska abonnenterna, har väsentligt fördyrat produktionskostnaderna inom olika grenar av Gotlands näringsliv och har utgjort en tung belastning på de enskilda hushållen. Tack vare tillkomsten av den nya kabeln kan kraftpriserna på Gotland bringas i bättre överensstämmelse med de priser som tillämpas i Sydsverige, och därigenom har det gotländska näringslivets konkurrenskraft kunnat förbättras. Den merbelastning, som tyngt det gotländska näringslivet och hushållen där under år som gått, har belöpt sig till inte mindre än mellan 1 och 1½ miljon kronor om året. Det är då självfallet att vi känner tacksamhet för statsmakternas beslut att anvisa medel till anläggandet av denna elkabel.

Även om jag sålunda med tacksamhet inregistrerar de åtgärder statsmakterna vidtagit i dessa hänseenden, må det dock tillåtas mig att ta tillfället i akt att något belysa några andra svårigheter, som Gotlands befolkning har att kämpa med. Gotlands avskilda geografiska läge och de relativt begränsade naturtillgångarna på Gotland innebär ett avsevärt handikapp för näringslivets gynnsamma utveckling. Gotlands befolkning är i förhållande till öns areal rätt ringa, men ändå har på senare år, särskilt under efterkrigsåren, det uppstått stora svårigheter att finna sysselsättning för arbetskraften i synnerhet under vintermånaderna. De gotländska sysselsättningssvårigheterna utgör emellertid inte endast ett säsongarbetslöshetsproblem utan bottnar i djupare orsaker. De har främst sin grund i omvandlingen av näringslivets struktur. Kalkstensindustrin, som utgjort en betydelsefull inkomstkälla för många arbetare, kan

inte längre sysselsätta folk i samma omfattning som tidigare. Industrien har genom rationalisering minskat behovet av manuell arbetskraft. Härtill kommer att möjligheterna att avsätta kalksten väsentligt minskats. Cellulosaindustrin, som är den största köparen av kalksten, måste genom konjunkturedgången för denna näringsgren för ett par år sedan reducera sin efterfrågan av kalksten. Därtill kommer att denna industri genom teknisk rationalisering i framtiden inte kommer att ha samma behov som tidigare av kalksten. Försäljningen kommer sålunda sannolikt att successivt minskas.

Jordbruket, som är Gotlands främsta näring, kan med hänsyn till den pågående mekaniseringen och rationaliseringen inte tänkas absorbera den arbetskraft som friställes från andra näringar, utan jordbruket har självfallet egna sysselsättningsproblem.

Möjligheterna för den arbetskraft som frigöres att vinna utkomst inom industri och hantverk är sålunda för närvarande ytterst ringa. Gotland saknar för övrigt naturtillgångar, som skulle kunna utgöra grundval för industriell produktion i stor skala, bortsett från cementindustrin, som dock inte torde kunna utbyggas mer än nu är fallet. Även inom denna industri har det skett en omfattande rationalisering. Småindustri förekommer i viss omfattning, men denna industri är icke så utvecklad att den kan bereda sysselsättning för ett större antal nya arbetare. Under krigsåren kunde många gotlänningar beredas arbete vid försvarsväsendets anläggningar, men denna inkomstkälla står inte längre till buds, åtminstone inte i någon större utsträckning.

Allt detta har lett till en folkflykt från Gotland, som under efterkrigstiden blivit mer omfattande för varje år. Under fjolåret minskade sålunda befolkningen på Gotlands landsbygd med drygt 700 personer. Visserligen ökade

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

befolkningen i Visby med 200 å 300 personer, men resultatet blir ändå en nettoförlust för hela Gotland på 400 å 500 personer. Det är en hög siffra, om man betänker att Gotlands hela befolkning endast utgör cirka 57 000 personer. Siffran blir ännu dystrare med tanke på att Gotland under hela efterkrigstiden minskat sin folkmängd varje år, medan praktiskt taget alla landskap i vårt land ökat sin folkmängd. Den främsta orsaken till denna folkflykt från Gotland torde vara, att de utflyttade önskar komma till trakter, där de kan påräkna en tryggare försörjning än det gotländska näringslivet kan bereda dem. Detta näringsliv är inte tillräckligt utvecklat och differentierat för att kunna absorbera den tillgängliga arbetskraften. Däremot torde Gotlands naturliga tillgångar, även om de är begränsade, kunna försörja en befolkning, som är större än den faktiska folkmängden för närvarande, därest dessa tillgångar utnyttjas på ett rationellt sätt.

Folkflykten från landsbygden — i och för sig ett betydande problem — är inte någon speciell företeelse för Gotland. Den förekommer också i alla andra landskap, men den leder där inte till en faktisk folkminskning i hela landskapet utan endast till en omflyttning mellan landsbygd och tätorter. På Gotland däremot minskar hela landskapets folkmängd, och detta gör situationen synnerligen prekär. Det betyder att marknaden för de inhemska företagen på ön ständigt krymper. Möjligheterna att sälja småindustri- och hantverksprodukter till köpare utanför Gotland är ytterst begränsade på grund av de höga transportkostnaderna. Därtill kommer att handlande, småföretagare och personer, sysselsatta i serviceyrken, genom folkminskningen får ett mindre underlag för sin rörelse och att deras inkomstmöjligheter allvarligt beskäres. Jordbruksprodukter säljes visserligen i stor omfattning till fastlan-

det, men även denna export, särskilt av ömtåligare produkter, är svårt handikappad genom fraktkostnaderna och de i många avseenden otidsenliga transportförhållandena. Omlastningen av varor först från bil till båt och sedan från båt till bil eller tåg försämrar kvaliteten och därmed de priser, som kan utvinnas, och medför ökade kostnader.

Men även i andra avseenden skapar folkminskningen allvarliga problem. Underlaget för bygdeskolorna försvinner i många socknar och underlaget för allmänna kommunikationsmedel liksom för gemensamhetsanläggningar av annat slag minskas. Skatteunderlaget reduceras, med stegring av de kommunala skatterna som följd. Folkflykten från Gotland måste hejdas, om en allvarlig ekonomisk och kulturell tillbakagång för provinsen skall kunna undvikas.

Ett av botemedlen skulle vara en mer differentierad företagsamhet, som på ett ekonomiskt rationellt sätt utnyttjar de naturtillgångar som finns. Förutsättningar för en sådan företagsamhet saknas inte heller. I första rummet åligger det naturligtvis Gotlands egna inbyggare att ta initiativ till en sådan upprustning av landskapets näringsliv, och det är inga överord, om jag säger att många initiativ redan har tagits och att betydande ekonomiska insatser gjorts av kommuner, företag och enskilda.

Men det beror inte endast på gotlänningarna själva, om försöken att hejda folkflykten och den fortgående folkminskningen skall krönas med framgång. Statsmakternas åtgöranden är också av stor betydelse härvidlag. Jag har inledningsvis konstaterat att statsmakterna i två avseenden gett gotlänningarna goda handtag. Socialministern tillsatte också för snart ett år sedan en utredning för att undersöka de förhållanden, som jag påpekat. Ävenså vill jag ge ett erkännande för det handtag, som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ges över den verksamma företagarföreningen vid startande av nya företag, men ekonomiska betingelser måste också skapas för dessa.

Av väsentlig betydelse är också transport- och fraktförhållandena båtlades mellan Gotland och fastlandet. Att båttrafiken motsvarar de krav den allmänna trafikutvecklingen ställer och att fraktkostnaderna kan reduceras är av mycket stor betydelse. Båttrafiken utgör den trånga flaskhalsen för Gotlands ekonomiska liv, och om den trafiken inte kommer att motsvara näringslivets krav, blir försöket att stärka och utveckla detta till föga eller ingen nytta.

Efter motioner vid 1945 års riksdag i såväl första som andra kammaren beslöts att begära en utredning av problemen kring Gotlands kommunikationer med fastlandet. Den begärda utredningen kom till stånd och slutfördes 1951. Kommunikationsdepartementet presenterades i utredningens betänkande ett program för nyordning av gotlandstrafiken, vilket mottogs välvilligt av det gotländska näringslivet och allmänheten på Gotland. Enligt detta program skulle trafiken handhavas av ett bolag med gotländska organisationer och näringsföretag som delägare med särskilt bistånd från statens sida. Man föreslog, att bilfärjor skulle byggas för ombesörjande av såväl gods- som passagerartrafik. Genom tillkomsten av sådana fartyg skulle det bli möjligt att undvika omlastningar av gods och att kunna transportera varorna »från dörr till dörr». En sådan omläggning är just vad som behövs. Därigenom kan gods-transporterna ske på ett smidigare sätt och kvalitetsförsämring av ömtåliga varor undvikas, varjämte fraktkostnaderna kan reduceras. Det säger sig självt, att en sådan reform av trafikförhållandena skulle ge det gotländska näringslivet det goda handtag det behöver för att komma över det svåra läge, vari det nu befinner sig.

Tyvärr synes kommunikationsdepartementet hysa ett mycket svalt intresse för detta Gotlands vitala trafikproblem. Trots att snart fyra år förflutit, sedan betänkandet avlämnades, har departementet inte lagt fram något förslag i ärendet. Som svar på en interpellation i första kammaren 1953 hänvisade kommunikationsministern till att Gotlandsbolaget, som nu ombesörjer trafiken, genomför vissa rationaliseringar av densamma. Första etappen av detta rationaliseringsarbete var genomförd vid den nämnda tidpunkten, menade kommunikationsministern, och det var fördenskull departementets avsikt att uppta förhandlingar med bolaget och med myndigheterna på Gotland om trafikens fortsatta utformning. Dylika överläggningar lär också ha förts, men vilka resultat de givit är förborgat för den gotländska allmänheten.

Den rationalisering, som kommunikationsministern då talade om, var föga omfattande och kan inte sägas på något avgörande sätt ha fört fram trafikproblemet till en lösning. Möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt transportera färskvaror samt så viktiga varor som kött och fläsk har inte kunnat förbättras. Med den nyinköpta båt, som i år skall insättas i trafiken, lär, enligt vad som meddelas, inte följa någon förbättring när det gäller de varor, som nyss nämnts. Däremot betyder insättandet av en ny båt särskilt för passagerartrafiken en förbättring. De egentliga transportproblemen torde ändå inte därmed vara lösta. Det långa dröjsmålet i departementet med att bringa denna fråga till sin lösning måste livligt beklagas. Kvar står dock förväntan, att det snarast skapas en trafikorganisation, fast förankrad i alla viktigare gotländska intressen och med det stöd från statens sida, som kan erfordras.

När det i övrigt gäller närings- och sysselsättningsfrågor får man också förutsätta, att staten inte genom sin näringspolitik i onödan minskar syssel-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sättningsmöjligheterna. I detta avseende inger jordbruksprisutredningens ställningstagande till sockerbetsodlingen på Gotland allvarliga farhågor. Om statsmakterna accepterar utredningens förslag, blir följden den, att sockerbetsodlingen så småningom helt kommer att läggas ned. Utredningen anser, att det prisskydd sockerbetsodlingen för närvarande erhåller är för högt och att det följaktligen bör successivt sänkas. Denna sänkning måste enligt utredningens uppfattning leda till en begränsning av odlingen och en koncentration av driften vid sockerbruken. Antagligen måste sockerbruken på Gotland och Öland nedläggas, eftersom avkastningen per hektar är lägre i dessa landskap än i Skåne och Blekinge, dit odlingen skulle koncentreras. Utredningen tvekar dock själv inför konsekvenserna av sitt förslag och antyder, att extra pristillägg till odlarna på bl. a. Gotland kan tänkas, om man anser det önskvärt att behålla odlingen där.

Om odlingen på Gotland lades ned, skulle detta betyda ett hårt slag mot det gotländska jordbruket och därjämte ytterligare minska möjligheterna att skapa sysselsättning för arbetskraften. Någon samhällsekonomisk vinst av nedläggningen skulle heller inte inträda, eftersom sockerbetsproduktionen i landet är för låg för att kunna tillgodose konsumtionsbehovet av socker. Det må så vara, att man för närvarande kan köpa socker utifrån till ett lägre pris än det inhemska sockret betingar, men hur går det i händelse av att landet än en gång skulle avspärras från handelsförbindelser? Hur skall vi då klara sockerförsörjningen? Det måste ur beredskapsynpunkt vara nödvändigt att upprätthålla en sockerbetsodling, som något så när svarar mot den genomsnittliga konsumtionen. Merkostnaderna för en sådan odling måste betraktas som en riskpremie, som folkhushållet bör betala. Det kan inte heller vara en förnuftig ekonomisk politik att lägga ned

t. ex. sockerbetsodlingen på Gotland och sedan tvingas betala ut kanske icke ringa summor för att förhindra arbetslöshet. Detta kan bli dyrbarare än att ge sockerbetsodlarna och den för odlingen anlitade arbetskraften en skälig ersättning för deras arbete.

Jordbruksprisutredningens förslag berör en livsfråga för det svenska jordbruket och en mycket väsentlig fråga för hela folkhushållet. Utredningen är av rent teknisk natur, men de politiska ställningstaganden som måste ske på grundval av dess betänkande berör intimt hela samhällsekonomin. Vid dessa ställningstaganden måste hänsyn tagas till de ekonomiska och sociala konsekvenser, som besluten kommer att medföra och som inte begränsar sig enbart till jordbruksnäringen.

Prissättningen på jordbrukets produkter skall enligt betänkandet ske endast med hänsyn till de s. k. fullständiga jordbrukens förhållanden, och där- om är ju intet att säga, men hur kommer det att gå för alla de s. k. ofullständiga jordbruken, vilka ändå är vida talrikare än de fullständiga? Brukarna på dessa mindre gårdar och deras familjemedlemmar måste ju också leva och för att kunna leva måste de få en rimlig inkomst av sitt arbete. Jordbruksprisutredningen hade inte enligt sina direktiv att syssla med det mindre jordbrukets ekonomiska problem, men innan statsmakterna kan fatta beslut om nya grunder för prissättningen måste det också klaras ut hur prisstödet till de mindre jordbruken bör utformas. Med hänsyn till de många och svåröverskådliga problem, som en omläggning av metoderna för prissättningen på jordbrukets produkter kommer att ge upphov till, måste det vara önskvärt, att jordbruksprisutredningens betänkande överarbetas ur närings- och socialpolitiska synpunkter. En överarbetning av jordbruksprisutredningens betänkande genom en parlamentarisk utredning kan inte uppfattas som ett

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

underkännande av den förstnämnda utredningens arbete. Den har penetrerat frågan ur tekniska synpunkter och lämnat ett värdefullt material, men för statsmakternas ställningstagande krävs också en utredning ur de vidare synpunkter jag nyss antytt.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Som vanligt under de senaste årtiondena upptar den ekonomiska situationen en dominerande plats i statsverkspropositionen. Finansministern lägger pannan i djupa veck och för med stöd av den ekonomiska expertisen ett resonemang, som år från år blir allt mera invecklat och obegripligt för folk i allmänhet. Nya termer och uttryck präglas med en uppfinningsrikedom, som vore värd en bättre sak. Den ekonomiska diskussionen förs på ett akademiskt plan utan ansats till en förenkling, som kan göra den fattbar för den stora massan av folket.

Det är emellertid inte så märkligt att de ekonomiska experterna krånglar till begreppen. Den ekonomiska politik som bedrivs är en politik, som syftar till att bevara och upprätthålla en ekonomisk ordning, som behärskas av storfinansens och därför är till nackdel för folkets flertal. Den riktar sin udd mot den stora massan av arbetare och andra löntagare, vilka har intressen att försvara, som står i skarp motsättning till storfinansens intressen. Nationalekonomerna har självfallet intet intresse av att klargöra den verkliga innebörden av den ekonomiska politiken, eftersom detta inte överensstämmer med deras uppdragsgivares syften.

Men hur termerna och beskrivningarna av det ekonomiska läget kan variera, så mynnar de ändå med monoton enformighet ut i samma slutsats: arbetare och andra löntagare måste vara »återhållsamma», avstå från att resa lönekrav eller till och med finna sig i lönereduceringar. Det är alltid främst

på »löneseidan» av den ekonomiska politiken, som inflationsriskerna påstås existera. De enorma rustningsutgifterna och de stora bolagsvinsterna, som utgör de verkliga inflationsriskerna, glider experterna i regel med tystnad förbi. Vare sig konjunkturerna är goda eller dåliga tar de till sin uppgift att göra »löneseidan» ansvarig för »den samhällsekonomiska balansen».

Under krisen på 30-talet fick arbetare och andra löntagare veta, att det berodde på deras tålamod och offervilja om krisen skulle klaras. De fick också bära krisbördorna. Under och efter andra världskriget fick de vidkännas lönestopp medan storfinansens skar guld med täljknivar, allt under det sedvanliga talet om att höjda löner skulle leda till inflation. Det gick så långt att statsmakterna stiftade en lag, som stadgade upp till sex månaders fängelse för den löntagare, som tog emot högre betalning för sitt arbete än vad avtalet föreskrev.

I årets statsverksproposition beskrivs det ekonomiska läget som synnerligen gynnsamt. Under 1954 beräknas produktionen ha ökat 4,5 procent, vilket betyder en värdemässig ökning med två miljarder kronor. Utrikeshandeln låg under 1954 på en avsevärt högre nivå än under 1953. Balans existerar mellan export och import. Finansministern förklarar att »utvecklingen under loppet av 1954 har inneburit en fortgående konjunkturförbättring fram till ett läge präglad av en mycket hög ekonomisk aktivitet». Utsikterna för 1955 bedömes som ljusa för produktionen, och på uttrikeshandeln område förutses ökning av exporten.

Tidigare har det alltid hetat, att löntagarnas krav på högre löner vore meningslösa, om inte »kakan» blev större, d. v. s. produktionen ökades. Nu har »kakan» tydligen blivit för stor. Enligt finansministern måste konjunkturen »dämpas» eller med andra ord produktionsutvecklingen hejdas. Naturligtvis

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är det arbetarna och övriga mindre inkomsttagare som främst skall bringa offren. På varje rad i sitt ekonomiska resonemang skälver finansministern av oro över hur de pågående löneförhandlingarna skall utfalla.

Han förklarar att inkomstutvecklingen sådan denna bestäms av de pågående löneförhandlingarna är avgörande. Förutom en allmän lönehöjnings direkta effekt på konsumtionen får beaktas dess konsekvenser för den reala utvecklingen på andra områden samt för pris-systemet, uttalar han vidare. Han slutar med förklaringen: »Mot denna bakgrund borde det ställa sig naturligt, att arbetsmarknadens parter under löneuppgörelserna iakttaga återhållsamhet samt beaktar sitt ansvar för samhälls-ekonomiens jämvikt.»

Detta är den gamla vanliga slutsatsen av statsverkspropositionens ekonomiska resonemang, hur än det ekonomiska läget gestaltar sig. Vi har nu en glänsande högkonjunktur i landet. Produktionsökningen har överstigit förväntningarna. Den belöper sig som jag tidigare nämnde till ett värde av cirka två miljarder. Utrikeshandeln har förbättrats och statsinkomsterna flödar. »Kakan» har med andra ord blivit större. Men ändock finns det enligt finansministern endast ett »ytterst begränsat» utrymme för en »allmän höjning av lönenivån».

Man måste här ställa frågan: Om det inte finns utrymme för lönestegringar under högkonjunktur, när skall det då finnas?

Syftet med att alltid inför förestående avtalsförhandlingar hala fram inflationsspöket är att söka inge löntagarna den föreställningen, att det strängt taget inte är så stor idé med lönestegringar, därför att dessa »ätes upp» av prisstegringar. Hela falskheten i detta påstående vederlägges av orubbliga fakta. Jag har tidigare här i riksdagen påvisat orimligheten i denna tes. Utan att nu upprepa vad jag då framhöll vill jag bara understryka, att löne-

kampen är en kamp om andelen i nationalprodukten. En höjning av arbetslönerna betyder att arbetarna får en större andel av nationalprodukten på företagens bekostnad. Om inte detta vore fallet skulle hela lönekampen vara meningslös.

Låt mig ta ett par enkla siffror ur nationalbudgeten för att belysa vad jag sagt. På sidan 98 förklaras följande: »Mellan 1952 och 1953 var löneökningen för industriarbetare ungefär 5 procent, om man jämför årsmedeltalen. Det kan beräknas att utvecklingen under 1954 inneburit en löneökning för manliga industriarbetare med i genomsnitt omkring 5 procent i jämförelse med 1953 (årsmedeltal). Eftersom konsumtionspriserna ökat med 1,5—2 procent kan man därför räkna med en reallönstegring för industriarbetare mellan åren 1952 och 1954 på 8—9 procent.»

Industriarbetarna har således under åren 1953—1954 ökat sina inkomster med cirka 10 procent. Men priserna steg inte med 10 procent, utan med 1,5—2 procent. Det beräknas att hälften eller 5 procent av löneökningen hänför sig till avtalsmässiga höjningar och återstoden till »löneglidning».

Dessa siffror avslöjar totalt det gamla påståendet, att lönestegringar orsakar motsvarande prisstegringar eller att lönestegringar »ätes upp» av prisstegringar. Siffrorna visar tvärtom att det lönar sig att kämpa för högre löner. Alla andra påståenden är oriktiga och står sig inte i verklighetens ljus.

Vi accepterar således inte en framställning av den svenska ekonomien, som skall tjäna som motivering för en attack mot arbetarnas krav på en höjd levnadsstandard. Den är dessutom i hög grad vilseledande och oriktig. Sveriges ekonomiska läge är sådant, att det medger en betydande höjning av de arbetandes standard i skilda avseenden. Förutsättningen är emellertid, att den gamla parollen att folkets väl går före

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

storfinansens blir verklighet och inte bara en fras.

Det var med stort intresse man kunde konstatera, att chefen för den mäktiga Landsorganisationen nu resonerar på ett sätt, som visar att statsmakternas uppläggning av den ekonomiska politiken både nu och tidigare icke längre kan accepteras av arbetarna därför att den är till nackdel för dessa. Ingen kan väl beskylla ledaren för Landsorganisationen för brist på ansvar, vilket man ju alltid annars talar om när någon har en avvikande mening.

Såsom den ekonomiska politiken nu sköts kan icke de arbetande i vårt land känna trygghet för morgondagen. Det finns inga garantier för rätten till arbete. I dag har vi full sysselsättning men utan garantier för fortsättningen. Finansministern tycks inte veta hur han vill ha det. Fruktan för vad han kallar »överkonjunktur» omväxlar med fruktan för depression. Vi förstår hans svårigheter att hålla balansen. Så länge han och regeringen i övrigt vägrar acceptera det faktum, att trygghet för medborgarna inte kan skapas utan allvarliga ingripanden i syfte att beröva storfinansens dess dominerande inflytande över det ekonomiska livet, så kan de inte göra annat än hanka sig fram från dag till dag i ständig fruktan för konsekvenserna av deras undfallenhet för storfinansens och dess politiska företrädare.

Vi reser vid denna riksdag på nytt kravet om trygghet i anställningen och rätten till arbete. Trots att det anses råda full sysselsättning förekommer permitteringar och driftinställelser. Jag erinrar om helgpermitteringarna den 24 december till 6 januari, vilka berörde cirka 25 000 arbetare. Det aktuella läget inom textil- och beklädnadsindustrin visar att det är illa beställt med tryggheten i anställningen. Enbart under andra halvåret 1954 har följande driftsnedläggelser genomförts eller varslats: Kampenhofs AB i Uddevalla går i

likvidation, vilket berör 200 å 300 anställda, Wahlqvistska klädesfabriken i Svängsta försätts i konkurs, hela personalen på cirka 170 anställda uppsäges, Kamko Konfektionsfabrik i Uddevalla nedlägges, 45 anställda beröres, Drags fabriker i Norrköping nedlägges, 150 arbetare är berörda, Ulriksfors Väveri i Jämtland skall nedläggas, varvid ett 100-tal anställda drabbas.

Varje sådan driftsinskränkning får skadeverkningar, främst för de anställda, men också för den kommun och den bygd där företaget är beläget. Mot bakgrunden härav är det horribelt att bestämmanderätten skall ligga hos enskilda kapitalintressenter, som uteslutande tar hänsyn till sina profitintressen. Om arbetskraften skall kunna åtnjuta skydd och samhällsintresset skall kunna tillgodoses måste det skapas möjlighet för samhället att planera och öva inflytande över produktionen.

Vad som hittills åtgjorts från samhällets sida har icke haft någon nämnvärd effekt. Den frivilliga varseltiden för driftsinskränkningar eller driftinställelser är omgärdad med förbehåll och kringgås ofta i praktiken. Rätten till arbete måste lagfästas. Detta är numera inget utopiskt krav. I de länder där folket tagit makten är rätten till arbete ett av de främsta lagbudena. FN:s förklaring om »de mänskliga rättigheterna» innehåller i detta avseende följande: »Envar har rätt till arbete, fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden, till skydd mot arbetslöshet.»

Norska stortinget har nyligen infört en principförklaring i grundlagen av motsvarande innebörd. Det heter däri: »Det åligger statens myndigheter att tillrättlägga förhållandena så att varje arbetsduglig människa kan skaffa sig utkomst genom sitt arbete.»

För säkrandet av rätt till arbete, full sysselsättning och trygghet i anställningen erfordras följande: 1. Envars rätt till arbete, till fritt val av syssel-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sättning och trygghet i anställningen inskrives i lag. 2. Samhälleliga planeringsåtgärder för upprätthållande av produktion och full sysselsättning. 3. Kapitalisterna berövas rätten att själva avgöra om företag skall drivas eller slås igen. Där de vägrar att hålla igång viktig produktion, övertar samhället företagen och driver dem i egen regi. 4. Skyldighet för företag att varsla om förändringar av driften i så god tid, exempelvis två månader i förväg, att arbetsmarknadsmyndigheterna kan överväga och vidtaga lämpliga åtgärder.

Med frågan om trygghet i anställningen sammanhänger också frågan om arbetstidens förkortning. Den tillhör de mest brådskande reformkraven. Den ökade hetsen i arbetet och rationaliseringen medför snabbare förslitning av arbetskraften. Frågan om 40 timmars arbetsvecka är visserligen föremål för utredning, vilket i och för sig är bra. Beträffande vissa arbetargrupper är emellertid läget sådant, att en dellösning för deras vidkommande icke längre bör få anstå.

Dessa grupper är gruvarbetare, treskiftsarbetare, trafikpersonal, arbetare med nattarbete, gjutare och vissa andra. Gruvarbetarna har redan tillkämpat sig 40 timmars arbetsvecka, men erfarenheten visar att avtalsbestämmelserna kringgås. Ett lagfästande av 40-timmarsveckan är således även för gruvarbetarnas del påkallad.

Samtliga dessa grupper har hälsofarliga eller eljest pressande arbetsförhållanden, varför en snabb arbetstidsförkortning är behövlig. Till detta kommer att frågan för dem redan är utredd av 1947 års arbetstidsutredning. Inga sakliga hinder kan därför åberopas för en omedelbar lösning. Vi anser därför att arbetstidsförkortning till i princip 40 timmars arbetsvecka bör genomföras från den 1 januari 1956 för de av mig omnämnda grupperna.

Till frågan om tryggheten för arbetarna hör också säkerhet på ålderdo-

men. Frågan om arbetarpensionering aktualiserades på allvar redan för tio år sedan, då riksdagen krävde en förutsättningslös utredning. Det gick tre år innan regeringen tillsatte den begärda utredningen. Den arbetade i tre år och avlöstes senare av en ny utredning. Frågan har ännu icke lämnat utredningsstadiet.

En alltmera kraftig arbetaropinion kräver att det görs något annat än utredningar i frågan. Landsorganisationen underströk i ett uttalande inför valet 1954, att arbetarpensioneringen hörde till de aktuella krav som bör förverkligas. Flera fackförbund har också uttalat sig för en snabb lösning.

En undersökning av över 800 000 arbetares socialförmåner har visat, att cirka 450 000 arbetare saknade reglerade pensioner i någon form. Övriga arbetare hade ytterst små pensioner, vanligen mellan 300 och 600 kronor per år.

Då man vet att det stora flertalet av industriarbetarna inte kan kvarstå i produktivt arbete till dess de erhåller folkpension är det upprörande att den viktiga frågan om arbetarpensionering inte efter sju års utredningar fått sin lösning. Ingenting hade hindrat att frågan lösts provisoriskt åtminstone för de mest utsatta grupperna. Den kommunistiska gruppen framförde vid förra årets riksdag ett förslag till en provisorisk reform som ett led i en definitiv lösning. Riksdagen hänvisade emellertid till den pågående utredningen och avtog förslaget.

Förslaget tog sikte på alla företag med minst 50 anställda. Sådana företag skulle åläggas skyldighet att upprätta pensionsfonder, ur vilka arbetarna vid viss ålder skulle äga rätt att uppbära pension. Vid minst 20 års anställning skulle den uppgå till två tredjedelar av lönen.

Därest viljan finns att lösa denna viktiga fråga kan den snabbt förverkligas. Vi föreslår i en motion till årets

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

riksdag att frågan provisoriskt löses efter ungefär de linjer som vi uppdrog vid förra årets riksdag och att reformen träder i kraft den 1 januari 1956. Det gynnsamma ekonomiska läget med stora vinster för företagen gör tidpunkten särskilt lämpad för ett genomförande av en arbetarpensionering på företagens bekostnad. Jag vill i sammanhanget betona, att vi är motståndare till att finansieringen skall ske genom avgifter från arbetarna. Kostnaderna måste påvila företagen och eventuellt staten, icke arbetarna.

Till sist skulle jag vilja säga några ord om behovet av en författningsreform. Redan vid 1948 års riksdag motionerade den kommunistiska gruppen om tillsättande av en kommission för utarbetande av en ny och mera tidsenlig författning än den våra 130 år gamla grundlagar representerar. Med en motivering, som visade att en saklig prövning icke förekommit, avstyrkte konstitutionsutskottet motionen, och riksdagen följde utskottet. Senare har emellertid justitieministern tillsatt en utredning på nio personer. Det är beaktande att det parti, nämligen vårt, som tog initiativet till en författningsreform sex år tidigare, icke blivit representerat i utredningen. Ser man emellertid på direktiven för utredningen förstår man att det icke skulle vara tjänligt för syftet att låta kommunisterna representeras.

Redan i motiveringen påstår justitieministern, att samhällsutvecklingen åstadkommit »en jämnare fördelning av inkomster och ekonomisk makt». Avsikten är givetvis att markera, att någon mera vittgående förändring av författningen i demokratisk riktning icke är behövlig. Men uttalandet är icke desto mindre totalt felaktigt. Det förhåller sig tvärtom så, att den kapitalistiska utvecklingen lett fram till en koncentration av den ekonomiska makten, som 1809 års grundlagstiftare självfallet icke kände någon motsvarighet

till. Kapitalistiska monopol bestämmer i stor utsträckning prisbildningen och disponerar över avsevärda delar av landets produktiva resurser.

I den kommunistiska motionen från år 1948 framhålles i detta avseende: »Den maktkoncentration i samhället, som uppkomsten av monopolkapitalismen innebär, medför ett sådant hot mot medborgarnas välfärd, som grundlagstiftarna på sin tid endast räknade med från Konungens sida. Denna utveckling ställer krav på en författning, vilken kan utgöra en fast grund för en sådan demokratisering av samhället och staten, som icke kan äga rum annat än i strid mot monopol och truster.»

Den moderna arbetarrörelsen är bärare av en ny uppfattning om statens uppgifter och dess förpliktelser mot medborgarna. Arbetarrörelsen, i vars målsättning ingår samhällets övertagande av de mera betydande produktionsmedlen, måste skapa en författning som passar en stat som äger och driver företag och även i övrigt aktivt medverkar i det ekonomiska livet. Om man med en författningsreform avser att gagna folkflertalet kan inte dessa synpunkter förbigås.

Folkrepresentationen intar inte i våra dagar den ställning som den i enlighet med demokratiens principer borde intaga. Det är exempelvis enligt grundlagarna icke riksdagen, utan Konungen som utser regering. Det borde självfallet tillkomma riksdagen att tillsätta landets högsta verkställande myndighet. Riksdagen borde också ensam vara lagstiftande makt. I konsekvens därmed bör den ha befogenhet att granska och öva kritik mot de dömande myndigheternas verksamhet. Det är en vidunderlig ordning, att den lagstiftande församlingens ledamöter icke ens kan kritisera den dömande maktens och domarnas handlingar utan att bli tillrättavisade medelst klubbslag och till och med berövas ordet.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

I den kommunistiska motionen till 1948 års riksdag framhölls beträffande rättsväsendet bland annat följande: »Frågan om domstolarnas demokratisering är av den karaktär att den vid övervägande av en genomgripande grundlagsrevision bör bli föremål för behandling. Folkets rätt att delta i rättsskipningen borde i en demokratisk författning fastslås.»

Detta resonemangs riktighet har på senare tid fått sin ytterligare bekräftelse på ett synnerligen drastiskt sätt genom vissa domslut och andra kända förhållanden, vilka medfört att rättsskipningens anseende sjunkit i allmänhetens ögon i sådan grad, att man inte längre kan förbigå dem med tystnad. Dessa förhållanden kan inte avhjälpas med en eller annan förordning om domares bisysslor och liknande utan endast genom att folkets rättsmedvetande kommer till uttryck genom folkets reella deltagande i den dömande maktens verksamhet i alla instanser.

Den utredning, som tillsatts för en översyn av författningen, måste ges nya direktiv som gör det möjligt att vidga utredningen till att omfatta utarbetande av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning. Dessutom bör utredningen kompletteras med representation för det kommunistiska partiet.

Det är uppenbart att 1809 års grundlagar icke passar vår tid utan alltmer hindrar en verklig demokratisering av samhället. 1809 års kostym har blivit för trång, särskilt beträffande vår tids ekonomiska förhållanden. En författningsrevision i den riktning vi påyrkar innebär en modernisering och demokratisering, som ger rum för bredare folkligt inflytande och större resurser för statsmakterna att behärska det ekonomiska livet. Kommer en sådan författningsrevision till stånd, skall säkerligen även bekymren lätta för vår hårt prövade finansminister.

Herr förste vice talmannen övertog

nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Det politiska fältet är ganska avbetat vid denna tidpunkt i remissdebatten. Man kan nog säga, att remissdebatten i främsta rummet är en uppgörelse mellan partiledarna och regeringen.

Jag skall här närmast ta upp en aktuell fråga inom den allmänna sjukförsäkringen. Jag har fått många påstötningar om arbetstagarbegreppet i sjukförsäkringen, som berör många medborgare. För den enskilde kan det vara svårt att avgöra om han är arbetstagare i lagens mening och sålunda kommer i åttjutande av den obligatoriska tilläggsförsäkringen respektive den obligatoriska försäkringen för yrkesskada och olycksfall i arbetet. I ett meddelande från riksförsäkringsanstalten har framhållits, att som huvudregel gäller att arbetstagare är en person, som är i tjänst hos annan och har rätt till semester enligt semesterlagen. Erhåller han endast provision, betraktas han däremot i regel som självständig företagare. Det förekommer att dessa provisionsanställda kategorier utför likartat arbete som kolleger i samma företag men inte får tillgång till sociala förmåner därför att de är provisionsavlönade. Det är ju socialrättsligt oriktigt att rubricera dylika befattningshavare som självständiga företagare, då de själva utför arbete och inte använder medhjälpare. Dessa grupper får inte mer än tre kronor i sjukpenning. I själva verket får dylika anställda ingen ersättning för olycksfall i arbete, dödsfall eller invaliditet. Den nya sjukförsäkringsreformen är ur dessa synpunkter en försämring i socialt hänseende.

Det är en allvarlig brist i sjukförsäkringen att det socialrättsliga begreppet inte blivit klart definierat i samband med reformens genomförande. Jag hyser stora farhågor för att funktionärer-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

na vid sjukkassorna inte skall klara upp arbetstagarbegreppet. Frågan har ofta varit föremål för domstolsprövningar, och vid sådana tillfällen har man nödgats göra ingående utredningar för att klara upp det civilrättsliga arbetstagarbegreppet.

De svårigheter våra sjukkassor tycks ha och kommer att få då det gäller att avgöra vem som skall betraktas som arbetstagare respektive företagare bottenar väl närmast i det diffusa arbetstagarbegrepp, som lagen bygger på. Ur socialrättssynpunkt vore det lämpligt att man gäve vissa provisionsanställda grupper, som handelsresande, bensinförsäljare, försäkringsfunktionärer, ackordmätare och andra beroende uppdragstagare, samma förmåner som skogskörare. I sitt arbete är de kanske hårdare knutna till och mer beroende av sina huvudmän än skogskörarna, och i praktiken är de närmast att betrakta som arbetstagare.

I vissa lagar rubriceras de arbetstagare jag här talat om som beroende uppdragstagare. Det har vid flera tillfällen i riksdagen påyrkats, att samma definition borde stipuleras i semesterlagen. Efter utredningskrav från riksdagens sida har socialministern hänskjutit frågan till arbetstidsutredningen. I samband med regeringspropositionen om sjukförsäkring upphöjdes skogskörarna till arbetstagare. Jag motionerade vid detta tillfälle om att de beroende uppdragstagarna över hela det socialpolitiska fältet borde erhålla samma förmåner som skogskörarna. På en fråga av mig förklarade statsrådet Sträng i debatten om sjukförsäkringen, att arbetstidsutredningen skulle vara klar 1953, och han trodde att frågan skulle kunna föreläggas 1954 års riksdag. Detta löfte till riksdagen har inte infriats. Vid höstriksdagen meddelade herr Sträng, att utredningen kunde beräknas vara klar först under 1955.

En fråga som livligt diskuterats i riksdagen och bland allmänheten är hö-

gertrafiken. 1954 års högertrafikutredning avlämnade sitt betänkande redan i slutet av oktober med tanke på att högertrafikproblemet skulle kunna avgöras vid 1955 års riksdag. Enligt vad kommunikationsministern meddelat skall först en folkomröstning företas på höstsidan, och frågan kan sålunda inte behandlas förrän vid 1956 års riksdag. En sådan förskjutning kan avsevärt öka omläggningskostnaderna.

1939 års högertrafikkommitté föreslog enhälligt en omläggning till högertrafik. Majoriteten i 1954 års högertrafikkommitté kom till samma förslag. Ett 70-tal instanser har yttrat sig över det av 1954 års kommitté för utredning om högertrafik avgivna betänkandet, och en överväldigande majoritet av dessa förordar rent principiellt högertrafik, medan meningarna däremot bryter sig starkt när det gäller högertrafikkommitténs förslag beträffande bland annat finansieringssättet och grunderna för ersättning.

Av de tio statliga myndigheter som anmodats yttra sig är det sex som tillstyrker förslaget, medan endast en, nämligen statskontoret, bestämt avstyrker. Av de övriga är statens järnvägar negativ i sitt remissvar men tar ingen bestämd ställning. Kommerskollegium hyser starka betänkligheter men anser sig inte böra avstyrka. Arbetsmarknadsstyrelsen understryker vikten av att frågan om det framtida trafiksystemet definitivt löses. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen liksom statens trafiksäkerhetsråd ställer sig starkt positiv till reformen. Av landets samtliga länsstyrelser tillstyrker femton klart kommitténs förslag, medan sex avstyrker och två inte har yttrat sig.

Tanken på en folkomröstning har avisats av 22 instanser, 41 har inte yttrat sig och 2 anser att en folkomröstning bör komma till stånd.

I högertrafikbetänkandet har jag anfört, att jag inte har några principiella invändningar mot en folkomröstning,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

men om en sådan skall äga rum först i höst, blir beslutet försenat. Jag kan inte tänka mig annat än att den fem-åriga väginvesteringsplanen kommer att bli lidande av att beslutet uppskjutes. Det är viktigt för vägmyndigheterna att få direktiv om huruvida vägarna skall anpassas för höger- eller vänstertrafik. Även bensinstationer och serviceverkstäder väntar otåligt på statsmakternas definitiva beslut.

Jag betraktar för min del en omläggning till högertrafik också som en förbättring av kommunikationerna mellan de nordiska länderna. De norska motororganisationerna har nyligen uppmäntat den norska representationen i Nordiska rådet att snarast möjligt ta upp frågan om Sveriges övergång till högertrafik. En liknande aktion har gjorts från Danmark. Stora nordiska tankar diskuteras i Nordiska rådet och mellan de nordiska regeringarna på samfärdsels och ekonomiens område, bland annat tullunion, öresundsbroprojektet och gemensam trafiklagstiftning. Högertrafikregeln anser jag självklar, herr talman, om vi skall tänka nordiskt.

Finansministerns nya tag — såsom det har kallats i debatten — när det gäller beskattning av motorismen har redan berörts så mycket tidigare att jag skall inskränka mig till att konstatera, att den tunga trafiken kommer att drabbas mycket hårt. Nya taxeförhöjningar för både drosk-, buss- och lastbilstrafiken förefaller ofrånkomliga. Den hårda beskattningen som trätt i kraft på nyåret och ytterligare nya pålagor blir närmast ett dräpslag mot den privata busstrafiken, men det är kanske meningen med det hela, för att man skall skydda järnvägsmonopolet.

Herr LARSSON i Lutra (bf):

Herr talman! Jag skall först mycket kortfattat knyta några reflexioner till de punkter i statsverkspropositionen som berör statsbidragen till kommunerna.

För landskommunerna betyder dessa statsbidrag mycket ekonomiskt sett. En ändamålsenlig utformning av bidragen är av avgörande betydelse för kommunernas möjligheter att hålla en tillfredsställande standard. Det håller nu på att ske en förskjutning, och i många fall talar man om en övervältring på kommunerna av kostnaderna för olika verksamhetsgrenar. Årets statsverksproposition ger starka belägg för den saken.

Trots en utbyggnad av skolmåltsverksamheten har anslaget i år kunnat sänkas från 34 miljoner kronor till 24 miljoner kronor. Minskningen har kunnat ske emedan skatteunderlaget i kommunerna har ökat och bidragsprocenten av den anledningen har minskat.

Kostnaderna för skolmåltsverksamheten uppgår nu till 90—100 miljoner kronor. Statsbidraget betyder då att staten endast bestrider ungefär en fjärdedel utav kostnaderna till verksamheten. När dessa statsbidrag infördes, var ju avsikten, att staten skulle ta den största delen av dessa kostnader. Nu får i stället kommunerna bära ungefär tre fjärdedelar genomsnittligt sett av detta. Likadant är det med en rad andra statsbidrag till kommunernas verksamhet.

Då frågar man sig: Varför har inte detta rättats till redan tidigare? Ja, här ligger det till på det sättet, att utredningarna om dessa statsbidrag har varit den käpp i hjulet, som har hindrat åtgärder för att få till stånd en ändring av dessa missförhållanden. Jag tror att det inte är någon överdrift att säga, att det är ett livsvillkor för kommunerna, att statsbidragen till den kommunala verksamheten verkligen blir effektiva. Regeringen bör därför se till att förslag härom kommer fram utan onödigt dröjsmål.

Sedan är det en annan fråga, som jag gärna ville beröra litet. Vi hade ju tidigare räknat med att frågan om en ny pastoratsindelning skulle komma under det här året. Vi har blivit underkunniga om att frågan har blivit upp-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skjuten på grund av mellankommande omständigheter eller vad man skall använda för uttryck. Sett ur ren landsbygdssynpunkt är det ju inte så mycket att erinra mot att frågan i viss mån ställs på framtiden.

Oavsett om man här går på de sakkunnigas förslag eller på kyrkomötets förslag innebär nämligen resultatet, att vi skulle få en viss minskning av prästtjänsterna på landsbygden. Jag är sålunda alldeles överens med statsrådet om att det inte finns någon anledning att forcera frågan. Å andra sidan sker emellertid nu en vakanssättning av tjänsterna, som självfallet medför vissa svårigheter. Ovissheten om hur det skall bli kan ju inte heller vara någon stimulans för en bättre rekrytering av prästbanan.

Jag måste säga att jag för egen del har mycket svårt att förstå den njuggenhet, som ligger bakom kraven på en minskning av antalet präster. Befolkningsminskningen på landsbygden bereder ju stora svårigheter även för kulturlivet där. Indragna skolor och lärartjänster betyder sämre resurser också exempelvis för det frivilliga folkbildningsarbetet. Indragna prästtjänster kommer att innebära en ytterligare utarmning av bygdens andliga och kulturella liv. Det är ingen överdrift att påstå, att det kyrkliga livet har en så fast anknytning till mycket stora grupper av vårt folk, att det skulle vara felaktigt av staten att ställa sig avvisande till de ganska allmänna kraven på att få behålla de nuvarande prästerliga tjänsterna i största möjliga utsträckning.

Vi har ju kunnat glädja oss åt en oanad ökning av de materiella resurserna. Det innebär en förbättring av möjligheterna för kulturell verksamhet och även, får vi hoppas, för andlig odling. Vi är också glada över att anslagen till folkbildningsverksamheten och till nykterhetsverksamheten har kunnat ökas även i innevarande års statsverksproposition. Det kan väl då inte

vara riktigt att minska möjligheterna för den kyrkliga verksamheten. Jag tror att det inte minst i vår tid behövs ett ökat stöd åt de i verklig mening uppbyggande krafterna inom vårt folk.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Jag skall, eftersom det är så sent, nu inskränka mig till ett par reflexioner i anledning av den diskussion om bostadspolitiska frågor, som har förts här i går och i dag.

Först vill jag emellertid säga ett par ord om ett avsnitt i bilaga 7 till statsverkspropositionen under rubriken Bostadsbyggande m. m. Jag vet ju, att det här i riksdagen finns många kommunalmän, och det är inte minst i anledning därav som jag vill ta upp denna sak. Där säger departementschefen i ett stycke, att nettoutgifterna under budgetåret för familjebostadsbidrag, familjebidrag och bränslebidrag har uppgått till 61 miljoner kronor. Förhandsberäkningarna visade, att det skulle ha gått åt 75 miljoner kronor. Departementschefen säger vidare, att man inte har haft tid att analysera anledningen till att kostnaderna eller anslagsbelastningen inte har blivit högre. Men sannolikt, säger han, är en av orsakerna härtill, att kravet på anslag på grund av de från oktober 1953 ändrade bidragsvillkoren på vissa punkter överskattats. Å andra sidan föreligger troligen en eftersläpning i utbetalning av bidragsmedel till städerna och köpingarna. Vidare har balansen av inneliggande icke avgjorda ärenden ökats.

Om man läser den mening, som talar om eftersläpningen, kan man kanske få den föreställningen, att bostadsstyrelsen inte hunnit med att på tillfredsställande sätt sköta utbetalningarna och bidragsgivningen till städerna och köpingarna. Detta är emellertid inte alls förhållandet. Bostadsstyrelsen utbeta-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lar medlen till förmedlingsorganen på dessa orter, vilka själva beslutar om bidragen, allteftersom rekvisitionerna inkommer.

Däremot är det på det sättet att stor eftersläpning råder i fråga om behandlingen av de bidragsärenden som ombesörjes av städer och köpingar. Även när det gäller länsbostadsnämnderna förekommer en sådan eftersläpning, beroende på knapphet på personal.

Bostadsstyrelsen behandlade under budgetåret 1951/52 — det var det sista hela budgetåret innan decentraliseringen av bidragsgivningen skedde till städer och köpingar — mellan 10 000 och 11 000 bidragsärenden. Vid budgetårets slut hade man 372 inneliggande icke behandlade ärenden, vilket innebär att balansen uppgick till cirka $3\frac{1}{2}$ procent av samtliga ärenden. Sedan decentraliserades beslutanderätten från ingången av 1953 till städerna och köpingarna. Vid budgetårsskiftet 1954/55, alltså det senaste budgetårsskiftet, hade länsbostadsnämnderna och de förmedlingsorgan, som själva beviljar bidrag, en balans av nära 7 000 ärenden av samtliga 21 000. Det var alltså en balans som uppgick till över 30 procent. Det är klart att detta är otillfredsställande.

Nu får man hoppas att bidragsgivningen så småningom skall kunna skötas så att denna balans nedbringas avsevärt. Ett väsentligt motiv för decentralisering av beslutanderätten i dessa ärenden till förmedlingsorganen var, att man skulle kunna behandla inkomna ansökningar snabbare och smidigare. Bostadsstyrelsen har inte något ansvar för den eftersläpning som nu skett och för de nuvarande förhållandena, utan det ligger hos de decentrala organen.

Jag tror emellertid att det är just denna eftersläpning hos förmedlingsorganen och i länsbostadsnämnderna i fråga om behandlingen av ansökningarna som är den främsta anledningen

till att bidragsanslaget inte har belastats mer än vad som är fallet. Jag har velat nämna detta allra först för att inget missförstånd skall uppstå.

Sedan skall jag bara i korthet anföra några synpunkter i anledning av diskussionen här i bostadsfrågorna, en diskussion som förekom i går och som förekommit i dag. Jag skall söka undvika att upprepa något av det som förut sagts från särskilt socialministerns sida i de här frågorna.

Det var ju så att högerledaren redan i sitt första anförande i går kom in på bland annat de bostadspolitiska frågorna och tog upp dem till behandling. Det är ju ingen mening att nu gå in på en rad allmänna påståenden, som han presterade, och ta upp dem på nytt till diskussion. En sak kan man emellertid utveckla en smula utöver vad som redan har skett från annat håll.

Herr Hjalmarson menade, att om man kunde avskaffa de hinder som föreligger för fri konkurrens på bostadsbyggandets område, så skulle det innebära att man kunde bygga flera bostäder och billigare bostäder. Kostnaderna skulle sjunka. Samhällsingripandena, de reglerande åtgärderna, lade enligt herr Hjalmarson hinder i vägen för ett effektivt bostadsbyggande, som skulle ge oss flera och billigare bostäder. Han menade att en fri konkurrens skulle leda till mycket bättre resultat.

Nu skall jag bara understryka att konkurrensen att bygga billigt är ju egentligen fri. De flesta bostadslägenheter här i landet byggs på entreprenad, men är det så på en ort att man dessutom har ett allmännyttigt bostadsbyggande, att man bygger inom kommunen eller staden i egen regi, betyder det att det föreligger en verklig konkurrens också mellan olika företagsformer. Har man dessutom bostadskooperativ bostadsproduktion har man ju konkurrens mellan dessa olika former, och det är ju tack vare statens

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och kommunernas ingripande som vi har allmännyttig bostadsproduktion. Men jag vill, trots att det har sagts förut, erinra om att den privata företagsheten och den fria konkurrensen har ju misslyckats tidigare på bostadsförsörjningens område. 1940, 1941 och 1942 sjönk bostadsbyggandet mycket kraftigt, och anledningen till att det sjönk var i huvudsak att bostadsföretagarna hyste farhågor för en minskad efterfrågan, en sak som de själva har intygat. Deras förnämsta organ uppgav detta år 1942. Man ville inte bygga bostäder därför att man räknade med att det inte skulle bli någon efterfrågan, men efter 1942 vaknade man till insikt om att detta var en fullständig felbedömning. På grund av denna felbedömning var det ju ändå så att vi under dessa år byggde ett otillräckligt antal lägenheter. Denna minskning var så stor, att omkring 70 000 lägenheter föll bort, och sedan dess har vi hela tiden haft bostadsbrist. Det är nog alldeles nödvändigt att samhället har ett väsentligt inflytande om man skall kunna säkerställa bostadsförsörjningen på ett tillfredsställande sätt. Jag är medveten om att man kan diskutera olika detaljbestämmelser och ha olika meningar om hur de skall utformas eller om de är alldeles nödvändiga. Men det var ju inte detta som herr Hjalmarson tog upp utan det var den stora frågan om samhällets inflytande contra den fria konkurrensen.

Det är ett stående argument från högerhåll att man kan bygga billigare, bara man från statens och det allmännas sida vill vara med om att se till att man skapar förutsättningar därför eller att man i varje fall inte förhindrar att sådana förutsättningar skall föreligga. Jag tror för min del, att man kan genomföra både rationaliseringar och förenklingar, sen sänker kostnaderna för bostadsbyggande. Det är ju också så att statens verksamhet på detta område hela tiden varit inriktad härpå. Statens

byggnadslånebyrå och bostadsstyrelsen har bedrivit en verksamhet, som i stor utsträckning avsett att försöka åstadkomma lägre kostnader. Under 1940-talet byggdes experimenthus. Regelhusen är ett resultat av denna experimenthusbyggnadsverksamhet. Träbesparingarna under 1940-talet och framöver var en följd av bostadsstyrelsens insatser och propaganda. Denna träbesparing har medfört, att man har sparat många tiotal miljoner kronor. Granskningen och värderingen i samband med låneärenden, som förekommer inom bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna, är inriktad på att pressa ner kostnaderna och se till att bostadsbyggandet inte onödigtvis fördyras. Jag tror, att alla är positivt inställda till kostnadsminskningar, och det är ju också så som många gånger erinrats, att staten och de statliga organen försöker att gynna dessa strävanden att åstadkomma lägre kostnader. Vi har ju ett särskilt anslag till maskinlånefonden, och vi har ju den verksamhet som statens nämnd för byggnadsforskning och bostadsstyrelsen bedriver. Men jag tror inte att man skall försöka inbilla folk att det går att åstadkomma någon revolution på kort tid, så att det kan bli mycket stora kostnadssänkningar i brådrasket. Förmodligen blir kostnaderna inte mycket lägre, om man inte kommer på någon alldeles ny metod eller något nytt material, och det kanske man inte skall förvänta. Vid experimenthusbygge vinner man en förenkling och en rationalisering när det gäller en detalj, som man sedan kan utnyttja, och vid ett annat sådant experimenthusbygge hittar man något annat, som kan vara bra att tillämpa i fortsättningen. Så småningom samlar sig dessa små besparingar till icke obetydliga kostnadssänkningar. Å andra sidan skall man ha en sak klar för sig. Då man bygger experimenthus, gör man det i allmänhet under de mest gynnsamma förhållanden. Man har

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kanske en tomt som inte bereder några svårigheter, man har skickliga projektörer, arbetet är väl planlagt och organiserat. Materialet finns framme och allting ligger klart. Under sådana förhållanden kan man få fram ett billigare hus.

År 1950 spelade elementhusen en rätt stor roll, och det var faktiskt så att dessa egnahem byggdes kanske 7 000 à 8 000 kronor billigare än ett motsvarande husbygge på annat sätt. Men hur är det i dag när man skall bygga sådana elementhus på större områden? Vad kostar de nu? Såvitt jag har riktiga upplysningar, är kostnaderna för ett elementhus precis desamma som för vilket hus som helst. Vi har ett experimenthus som byggs under senare tid och som kallas Nivishus. Från deras sida som skötte denna byggnation framhölls, att byggnadskostnaderna för detta hus uppgick till endast 32 000 kronor. Därtill kommer sedan kostnaderna för tomten. Dessa hus skall nu byggas i större skala. Det är ett företag som fått rätt att bygga dem, och nu kostar de 42 000 kronor plus tomtkostnader. När de blir färdiga kostar de förmodligen litet mera — så brukar det ju alltid vara. Hur är det med Linerohuset i Lund? Det är ett hus som ansetts passa särskilt väl för landsbygden. Enligt de uppgifter som man fått byggdes detta hus för 25 000 kronor. Nu vet jag inte vad ett sådant hus kan komma att kosta när man får det helt färdigt, men jag vet, att när en ansökan om lån kom in från en lånesökande i södra Sverige, som ville bygga ett sådant hus, kostade det inte 25 000 kronor utan 33 000. Härtill kommer tomtkostnaden. När huset sedan blir färdigt är jag övertygad om att kostnaderna inte kommer att stanna vid dessa 33 000 kronor.

Jag tror inte att kostnaderna skulle bli nämnvärt högre, om man i stället byggde ett hus enligt bostadsstyrelsens ritningar, typ 105 eller 155. Det blir

ungefär samma kostnader, om man planlägger byggnationen väl. Och då skall man ha i minnet, att om man bygger efter de typritningarna och arbetsbeskrivningarna, så får man ett hus, om vilket man vet en hel del, ett hus som är prövat och som man känner till underhållningskostnaderna för. Det kan man omöjligen veta, när man bygger ett experimenthus, och underhållskostnaderna utgör ju, som alla vet, en ganska stor del av hela kostnaden. Det är också en sak att bygga ett billigt experimenthus under mycket gynnsamma förhållanden, en annan sak är att bygga sådana hus under olika förutsättningar runt om i hela Sveriges land. Och då tycker jag inte man skall inbilla folk, att man lyckats bringa ned kostnaderna så mycket, som man i reklamen för »politiska» hus och andra husbyggen ibland vill göra gällande.

En annan sak, som jag tror är viktigare än allting annat i detta sammanhang, är att egnahemsbyggarna får ordentligt stöd av de kommunala myndigheterna, ett stöd som innebär att ingenting lämnas åt slumpen. De kommunala myndigheterna bör hjälpa egnahemsbyggarna från början och se till att de inte gör några ofördelaktiga affärer, att tomten är klar o. s. v. De bör också se till att flera av egnahemsbyggarna får bygga — det går att ordna s. k. seriebyggen — på billigaste och förmånligaste sätt; de kan verkställa centrala inköp m. m. Jag är övertygad om att det där finns stora fördelar att vinna. Däremot finns det ingen anledning att skapa överdrivna föreställningar om hur mycket man kan pressa ned byggnadskostnaderna.

Sedan skall jag inte gå närmare in på herr Wedéns mångordiga resonemang under gårdagen om bostadsbyggandet. Han har för övrigt redan fått svar av socialministern. Herr Wedén ansåg, att socialministern hade bromsat upp byggandet av bostäder, och liknade statsrådet vid en chaufför, som kör bilen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

med åtdragen handbroms. Men det är väl ändå onödigt att resonera så! Socialministern måste naturligtvis se till att man går försiktigt fram på detta område. Han känner sitt ansvar och vet att man måste ta hänsyn till de föreliggande resurserna och till alla berättigade behov inom andra investeringsområden. För övrigt skulle, såvitt jag fattat innebörden i folkpartiets bostadspolitiska och skattepolitiska framstötter vid förra årets riksdag, en politik i enlighet med den då från det hållet förordade i mycket hög grad ha försvårat och motarbetat strävandena att hålla bostadsbyggandet på en hög nivå under kommande budgetår. Det recept herr Wedén nu rekommenderar skulle enligt min mening resultera i förlängda byggnadstider, förhöjda kostnader och färre färdigställda lägenheter. Om vi valde det receptet, riskerade vi nog att åka fast för ovarsam framfart, och eftersom herr Wedén inte vill använda handbromsen, hade vi väl fått stoppa motorn och lägga in en växel, som man måste göra i sådana situationer.

Det ekonomiska läget är nu sådant att det motiverar särskilda åtgärder syftande till att bevara den ekonomiska stabiliteten. Det vet vi alla, och det har vi ju också nu diskuterat här under två dagar. Jag tycker det är glädjande att vår bostadsbyggnation under sådana förhållanden har blivit så relativt välvilligt behandlad i statsverkspropositionen som fallet är. Den har behandlats med större välvilja än förut, när vi har haft inflationstendenser och risk för instabilitet.

Slutligen vill jag tillägga att det är svårt att förneka att vi under senare år i våra strävanden att komma till rätta med bostadsbristen har varit inne på riktiga vägar. Antalet färdigställda lägenheter har stigit år från år sedan 1951. Det året färdigställdes 39 784 lägenheter. År 1952 fick vi 44 736, år 1953 fick vi 51 911, och för 1954, alltså förra året, har man i statsverkspropositionen

räknat med 55 000 lägenheter. Sistnämnda siffra är förmodligen inte fullt klar ännu. Det kan bli ännu några flera lägenheter. Och för kommande budgetår räknar man med att kunna färdigställa 57 000 à 58 000 lägenheter.

Jag tillhör dem som tror att enda medlet att avskaffa bostadsbristen är en ökad produktion av lägenheter, och jag tycker för min del att man har rätt att hysa vissa förhoppningar därvidlag, när man tar del av föreliggande siffror, som visar hur bostadsbyggandet har ökat år från år sedan 1951.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Den statliga och kommunala arbetsvärden har undergått en mycket glädjande utveckling från en blygsam början till att för år 1953 omfatta 24 av olika huvudmän drivna träningsverkstäder och arbetscentraler. Särskilt uppmuntrande är det förhållandet att antalet verkstäder under 1955 beräknas öka till 44, d. v. s. nästan en fördubbling på två år. Detta visar att kommuner och landsting har funnit verksamheten värdefull och nödvändig.

Efter det interpellationssvar som civilminister Lange lämnade vid höstrikdagen och som gällde anställande av partiellt arbetsför arbetskraft i statlig tjänst, har vi anledning hoppas att de uppmjukade villkoren där skall bli en förebild även för kommunala och privata arbetsgivare, så att det begränsade friskintyget inte skall behöva utgöra hinder för någon omskolad att er hålla arbete inom statlig, kommunal eller privat tjänst på ett område där vederbörande har möjligheter att på ett gott sätt fylla uppgiften.

Det är också med särskild tillfredsställelse man i årets statsverksproposition läser, att verksamheten i enlighet med änkepensioneringskommitténs förslag skall utvidgas att omfatta även ensamställda kvinnor och att dessa skall få samma förmåner som partiellt arbets-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

föra. Svårigheter har hittills visat sig för kvinnorna dels däri att de omskolningskurser som funnits har lämpat sig mindre väl för kvinnlig arbetskraft, dels däri att kvinnorna varit starkt bundna till hemorten. Det senare hindret gäller inte bara kvinnorna utan även många manliga familjeförsörjare, som skall undergå omskolning och arbetsutbildning. Även om verksamheten är relativt ny, har erfarenheten givit vissa värdefulla rön. Det har visat sig, att en del vägledande synpunkter varit riktiga, medan andra varit praktiskt mindre användbara. Den tanken, att hjälp till självhjälp är värdefullare än understöd — och detta inte bara för klientens personliga trivsel utan också rent ekonomiskt för samhället — har visat sig riktig. En annan viktig lärdom som erfarenheten givit är den, att alla inte kan hjälpas genom omskolning. Olika slag av hemarbete måste till som ett komplement till omskolningsverksamheten. Ett par exempel kan belysa saken.

En man insjuknar i polio och kan efter tillfrisknandet inte återgå till sitt gamla yrke. Han bor på landet och är på många sätt bunden vid sin bygd. Det finns inte möjlighet för honom att utöva något av de yrken till vilka omskolning kan komma i fråga. Här är ett hemarbete det enda tänkbara.

Likadant är förhållandet för många kvinnor. De kan för länge sedan ha lämnat det offentliga arbetslivet och haft husligt arbete i eget hem. Om de sedan i femtioårsåldern blir nödsakade att försörja sig genom arbete i öppna marknaden, står de där handikappade. Omskolning lönar sig inte vid den åldern annat än i rena undantagsfall, men även dessa grupper bör ju bli föremål för arbetsvård.

Det finns behov av att till varje arbetsutbildningsverkstad få knyta en hemarbetscentral. Utlämnning av hemarbete sker väl i mindre skala vid våra arbetsutbildningsverkstäder, men vi behö-

ver en utökning av personalen, ty arbetsledaren och föreståndaren hinner inte med mycket mer än arbetet inom den slutna verkstaden, och arbetsanskaffningen har varit och är ett av de mest tidskrävande momenten för dem som leder i hemarbetscentralerna. Man kan säga att detta är en uppgift för landstingen, som i regel är huvudmän för träningsverkstäderna, men det skulle behövas en statlig stimulans till anställande av hemarbetsledare i form av ett bidrag till lön åt sådana efter samma grunder som till arbetsledare vid arbetsutbildningsverkstäder. Även arbetsvårdsavdelningarna vid länsarbetsnämnderna behöver en motsvarande uppbyggnad. Länsarbetsnämnderna skulle säkert kunna göra en inventering av lämpliga arbetsobjekt inom sina områden, om de bara hade tillräckligt med personal till förfogande.

Önskvärt vore även med någon form av statlig medverkan när det gäller arbetsanskaffning. Ett samarbete mellan näringsgrenar som effektuerar statliga beställningar samt arbetsvårdsorganen jämte en fingervisning från statens sida om arbeten eller arbetsmoment, som kunde lämnas ut till arbetsvården för hemarbete, borde komma till stånd. Därigenom skulle bättre arbetsobjekt kunna erbjudas den handikappade arbetskraften.

För ensamställda kvinnor behövs dessutom en kartläggning av såväl deras sociala som ekonomiska situation. Även deras fysiska och psykiska möjligheter skulle behöva prövas. Det kan betyda något av en katastrof för en kvinna, som i flera år haft en mängd uppgifter och vant sig vid att ha fullt av människor omkring sig, om hon plötsligt finner att hon är överflödig och att hennes kraft och kunnskap inte räcker till någonstans.

Mot hemarbetet har den anmärkning- en riktats, att det är dåligt betalt och att hemmet inte bör vara en verkstad. Men i valet mellan att låta dessa kvin-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nor sjunka ned i en tilltagande oförmåga och bli långvariga understödsgare eller att låta hemmet samtidigt vara arbetsplats väger fördelen av att ha ett arbete mycket tyngre. Den dåliga lönsamheten bör också kunna övervinnas genom samverkan mellan olika organ i samhället när det gäller arbetsanskaffning och distribution.

En undersökning för att belysa hemarbetets lönsamhet och i viss mån hemarbetarnas arbetsförhållanden och sociala möjligheter företogs på sin tid av kommittén för partiellt arbetsföra och länsarbetsnämnden i Borås. Undersökningen redovisas i kommitténs betänkande och ger belägg för att hemarbetet kan ge försörjning åt människor, som annars måste hänvisas till samhällets socialvård.

Olika vägar måste prövas inom arbetsvärden. Vi får inte vara så bundna av traditionstänkande, att vi inte vågar pröva stigar, som för närvarande är obeträdda. Misstag kan inte undvikas, men de behöver inte bli av den storleksordningen att de verkar äventyrande. Gruppen av arbetshämmade och handikappade människor behöver känna att samhället tror på deras möjligheter genom att ge hjälp till självhjälp. Det är människovård — men det är också samhällsekonomi.

Det finns många punkter i statsverkspropositionen som man kan hysa önsksningar inför. Jag skall bara nämna en enda. Vi hade väntat att i år få anslag upptaget för ett speciallärarinstitut, en utbildningsanstalt som föreslagits redan år 1947. Skolöverstyrelsen har år efter år i sina petita äskat anslag för detta speciallärarinstitut utan att det föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Ekonomiska skäl kan inte vara avgörande. Andra kurser som nu pågår för utbildning av olika slag av speciallärare kräver mer pengar än skolöverstyrelsen begär för institutets inrättande. Alla som frågan berör klagar över den otillräckliga tillgången på speciallärare för

hjälp- och särklasser, och därför är det angeläget att denna brist snarast avhjälpes.

I år har skolöverstyrelsen avstått från att begära anslag till detta ändamål men har uttalat att den för budgetåret 1956/57 skall begära erforderliga medel, och det är att hoppas att ecklesiastikministern då inte låter eventuella svårigheter avskräcka utan söker bereda plats för detta anslag. Behovet av speciallärare växer och det måste tillgodoses genom en mer ändamålsenlig planering av utbildningen än den vi nu har.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag skall be att få beröra ett speciellt spörsmål i anslutning till kommunikationsdepartementets äskande i bilaga 27 i statsverkspropositionen.

För en ny tågfärja har där begärts 10 miljoner kronor utöver det tidigare beviljade anslaget. Det är nu två år sedan frågan om en ny tågfärja för kontinentaltrafiken var uppe i riksdagen. Det var i samband med beviljandet av delanslaget på 5 miljoner kronor och med en då av några sydsvenska riksdagsledamöter väckt motion om en färjeförbindelse på Västtyskland. Kontinentaltrafiken hade nämligen vid det tillfället nödgats flytta över från Sassnitz till Warnemünde, även denna plats belägen i den östtyska delen.

I detta läge tedde det sig naturligt att få en direkt färjled till det angränsande Västtyskland, som redan då företedde en stark expansion, inte minst i fråga om handelsförbindelserna med Sverige. Huvudsynpunkten var ju att få behålla en ekonomiskt bärig svensk kontinentalförbindelse. Den succéartade utveckling, som den för turist- och biltrafik inrättade leden till Travemünde, vilken nu kommer att trafikeras för tredje året, haft, påvisar behovet av en sådan förbindelse.

Då färjtrafiken den 17 augusti 1953

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kunde återflyttas till Sassnitz, kom frågan givetvis i ett nytt läge, särskilt sedan det visat sig att en allt större del av den västtyska liksom den genomgående trafiken kunde ledas denna väg. Trelleborg—Sassnitz-leden har också alltsedan sin tillkomst 1909 med några av kriget betingade avbrott varit vår verkliga kungsväg till kontinenten. Fram till slutet av 1953 hade på densamma utförts över 50 000 turer och befordrats 4 miljoner resande och 8 miljoner ton gods.

Att godstrafiken för närvarande är starkt uppgående och närmar sig den höga förkrigsnivån visar en av järnvägsstyrelsen anförd statistik, som jag kan komplettera med det senast förflutna årets. Medan det på Sassnitzleden 1953 överfördes 62 000 godsvagnsaxlar var 1954 denna siffra 82 400, en siffra som närmar sig de bästa årens före det senaste världskriget och som visar en ökning från föregående år med 33 procent.

Det är synnerligen glädjande att järnvägsstyrelsen nu lagt fram ett definitivt förslag, även om man skulle önska att så hade skett redan under fjolåret. Att styrelsen övergivit planen på en färja avsedd uteslutande för gods är förvisso också lyckligt, då det finns goda utsikter för ett uppsving även för persontrafiken. Nämnas kan att på leden transporterades i fjol över 10 000 resande. Allt synes tala för att kapaciteten — med plats för drygt ett 35-tal vagnar, 400 bilar på andra däck och utrymme för cirka 500 passagerare — är väl avvägd.

Med en tilltänkt normalhastighet på 18,5 knop behövs inte mer än tre och en halv timme för överfarten, och med tillhjälp av det gamla tonnaget — även om hänsyn tages till tiden för färjornas översyn och renovering och till uppehållet av den fina sommarleden till Travemünde — kommer man upp till en trafikkapacitet motsvarande tiden före sista kriget, då även de tyska fär-

jorna gjorde tjänst. Skulle sedan något hinder möta mot att trafikera Sassnitz, kan den nya färjan lätt överflyttas till t. ex. Grossenbrode. Den leden är helt klar och färden dit skulle inte behöva ta mer än cirka sex timmar.

Jag vill till sist uttala det önskemålet, att ritningarna färdigställs så snabbt, att beställningen kan göras omedelbart, sedan riksdagen fattat sitt, som jag hoppas, positiva beslut i frågan. Tyvärr synes de svenska varv, som kan komma i fråga, i motsats till förhållandena för bara ett halvår sedan, nu vara så engagerade, att det torde bli svårt att placera beställningen i Sverige, vilket man naturligtvis ur alla synpunkter helst skulle vilja se.

Trelleborgs stad har visat stor beredvillighet när det gäller fördjupandet och utbyggandet av hamnen, och om vi får behålla de fredliga förhållandena, tycks allt vara tillrättalagt för en storartad utveckling av denna route, vilket är i hela landets intresse. Vi hoppas sålunda att inom ett par år få se den projekterade färjan inleda en ny glansperiod i denna förnäma kontinentleds historia.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! När LO:s ordförande Axel Strand i går i första kammaren sade, att fackföreningsrörelsen inte skall uppmana de svenska arbetarna att visa återhållsamhet i lönepolitiken, väckte det av allt att döma mycket stor uppmärksamhet. Jag har litet svårt att förstå det. Det skulle ha funnits betydligt större anledning till uppmärksamhet, om herr Strand velat deklarerat den svenska fackföreningsrörelsens inställning till finansministerns hot att själv bestämma lönerna här i landet.

Att fackföreningsrörelsen inte kan bedriva en återhållsam lönepolitik under en högkonjunktur, då arbetarna klart ser, att det finns möjlighet att få ut höga löner, det sades nämligen ifrån

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

redan på LO:s kongress 1951. Då befann vi oss i ett mellanläge. Vi hade haft en högkonjunktur, då arbetarna kunde erhålla höga löner, och fackföreningsrörelsen hade bedrivit en återhållsam lönepolitik. Under mellanperioden hade utarbetats ett betänkande, som hette »Fackföreningsrörelsen och den fulla sysselsättningen», vari klart sades ifrån, att om det återigen uppstår en sådan högkonjunktur, under vilken arbetarna har möjlighet att få höga löner, så höga att de, som det påstås, skulle verka inflationsdrivande, kan inte fackföreningsrörelsen ånyo ta på sig uppgiften att rekommendera en återhållsam lönepolitik. Det sades också ifrån, att staten i det läget får se till, att lönerna inte stiger över den gräns, som kan tillåtas med hänsyn till den samhällsekonomiska balansen.

Det är alltså inte svårt för LO:s ordförande att nu säga, att LO inte skall uppmana arbetarna att visa återhållsamhet, om han samtidigt menar, att staten skall bestämma lönerna genom de åtgärder, som finansministern föreslår. Arbetarna får gärna kräva hur höga löner som helst, men regeringen skall ombesörja att den verkliga lönestegringen inte blir större än vad den samhällsekonomiska ramen tillåter. Om vi skulle vara optimistiska nog att tro, att den generella löneökningen skulle uppgå till 7 procent, menar fackföreningsrörelsen då, att regeringen skulle se till, att den verkliga löneökningen blir de 3 procent, som statsministern i går i första kammaren nämnde som möjliga, om inte samhällsekonomin skall råka i fara? Att alltså finansministern får ordna det så, att de över-skjutande 4 procenten inte ges ut? Godkännes den linjen, har vi här i landet inte längre anledning att fortsätta med fria löneförhandlingar. Vad är det då för mening med att hundratals personer sitter här i Stockholm vecka efter vecka och diskuterar hur höga lönerna skall bli — motsättningar gör sig ju all-

tid gällande — om ändå alltsammans bara är ett skådespel, och de verkliga lönerna blir precis så stora som finansministern anser att de bör vara?

Ja, vad skall det tjäna till? Vi brukar ibland säga, att tillståndet här i landet inte är sådant som i Ryssland, där staten fastställer lönerna, utan vi har fria löneförhandlingar mellan parterna på arbetsmarknaden. Staten lägger sig inte i det hela. Jag skulle vilja gå så långt, att jag påstår, att om man godkänner det förhållandet, att finansministern bestämmer den reella lönesättningen, då får ju vi närapa samma system som ryssarna. Detta yttrande innebär inte, att jag menar att man under en högkonjunktur, då arbetarna ser, att det finns möjlighet till högre löner, inte kommer i ett särskilt dilemma beträffande lönepolitiken. Jag bestrider inte, att det uppstår svårigheter i ett sådant läge, då företagen har en god ekonomisk ställning, då de har goda möjligheter att sälja och då de tjänar pengar och då arbetarna upptäcker chansen till högre löner, så höga att det kanske vid första påseendet kan verka som om det vore viss risk för samhällsekonomin.

Nu säger inte jag att de höga lönerna kommer att verka inflationsdrivande, ty såsom redan framhållits här i remissdebatten är nog talet om inflationsrisken betydligt överdrivet. Om lönerna skulle stiga mer än samhällsekonomin egentligen tillåter, kommer resultatet i första hand att bli en alltför stor påfrestning på valutareserven. Därför kan man inte bara resonera som så, att lönerna gärna får stiga hur mycket som helst och att det får gå som det vill med samhällsekonomin. Man bör i stället överväga, om det inte finns andra möjligheter att lösa problemet. Man bör ta reda på, om det inte har gjort sig gällande nya idéer på detta område.

I internationella arbetsorganisationens tidskrift, *International Labour Review*, för juni 1953 finns det en artikel av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

den holländske fackföreningsmannen Vermeulen under rubriken »Kollektiv vinstdelning». I denna artikel diskuterar Vermeulen just detta, att man återigen kunde komma i ett högkonjunkturläge, där det fanns möjlighet för arbetarna att ta ut så höga löner, att det kunde vara fara för samhällsekonomin. Han gör en återblick och konstaterar, att under den sista högkonjunkturen rekommenderade fackföreningsrörelsen en återhållsam lönepolitik, men, säger han, fackföreningsrörelsen skulle inte åter kunna bedriva en sådan lönepolitik, därest det inträffade ett liknande högkonjunkturläge med möjlighet för arbetarna att ta ut höga löner. Vermeulen har alltså kommit till precis samma uppfattning som den svenska fackföreningsrörelsen. En facklig rörelse, som skulle övergå till att försöka bromsa löneutvecklingen i stället för att kräva lönehöjningar, skulle i realiteten göra slut på förutsättningarna för sin egen existens.

Å andra sidan anser inte Vermeulen att det är en riktig linje, som den svenska fackföreningsrörelsen nu synes vilja följa, då man menar att det är statens uppgift att se till att lönehöjningarna inte blir större än som är förenligt med vad den samhällsekonomiska balansen tillåter. Enligt Vermeulens uppfattning bör man i stället uppmuntra arbetarna att låta en del av de möjliga löneförhöjningarna på något sätt stanna kvar inom företagen. Om fackföreningsrörelsen i ett högkonjunkturläge bedriver en återhållsam lönepolitik, kommer de pengar, som arbetarna helt avstår från, att tillfalla företagen utan att det finns någon möjlighet för arbetarna att få del av dessa pengar. Den återhållsamma lönepolitiken kommer med andra ord endast att gynna företagen. De pengar, som arbetarna avstått från, kommer att användas till investeringar och till att på olika sätt konsolidera företagen, och såsom en följd härav kommer aktieägarna så småningom

15 — Andra kammarens protokoll 1955. Nr 2

att få gratisaktier. Men arbetarna, som varit solidariska mot samhället och bedrivit en återhållsam lönepolitik, får inte någonting med av detta.

Därför måste man, säger Vermeulen, försöka finna nya vägar, som den fackliga rörelsen i ett sådant läge kan beträda. Den enda möjligheten är, anser han, att arbetarna, därest de låter löneförhöjningarna stanna inom ramen för vad som är samhällsekoniskt lämpligt, får garantier för att de pengar, som alltså ligger kvar hos företagen, så småningom på något sätt kommer arbetarna själva till del. Såsom framgår av rubriken till artikeln kommer Vermeulen därvid in på tanken på en kollektiv vinstdelning.

Jag kan kanske inte helt ansluta mig till hans uppfattning på denna punkt, men jag menar att när man diskuterar dessa saker, måste man ha blicken öppen även för de nya idéer som kan komma fram. Den svenska fackföreningsrörelsen och vår socialdemokratiska regering ser inte, såsom jag förut framhållit, någon annan utväg att komma till rätta med problemet än att man låter arbetarna begära vilka löneförhöjningar som helst och att staten sedan får laga så, att löneförhöjningarna inte blir större än vad samhällsekonomin tillåter. Jag kan inte acceptera denna linje, och jag tror att åtskilliga av Sveriges arbetare också har svårt att göra det. Om den svenska fackföreningsrörelsen går med på att finansministern skall vara den, som till sist bestämmer löneförhöjningarnas storlek, då finns det inte längre en fri lönesättning här i landet, då är det staten som bestämmer och då är det meningslöst att man sitter och förhandlar om dessa löner. Det har emellertid visats att det finns andra vägar, och det är dessa jag menar att man skall överväga. Arbetarna kan få ut högre löner, det vet vi, ty företagen har det så bra, och det finns möjligheter att ge arbetarna lönehöjningar utan att deras ekonomi kommer

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i fara. Jag vill också instämma i vad herr Strand sade på en punkt, nämligen att det är rätt märkvärdigt att, så fort som en högkonjunktur gör det ekonomiska läget bättre för företagen, är det alltid arbetarna som skall vara illa ute, det är alltid deras intressen som skapar inflation. Som jag sade tror jag, att talet om inflation är överdrivet. Detta hindrar emellertid inte att det kan innebära en fara för den samhällsekonomiska balansen att ta ut dessa lönehöjningar omedelbart. Men kräver man att arbetarna inte skall ta ut höjningarna omedelbart, får man ge dem garantier för att de i annat sammanhang kan få ut vad de nu avstår från. Den vägen att överskottet skall tas in till staten kan i varje fall inte jag acceptera.

Fru JOHANSSON i Skövde (s):

Herr talman! Debatten skrider mot sitt slut, och jag skall försöka fatta mig kort.

I flera sammanhang under debatten har det framhållits vikten av att människan kommer i centrum. Förvisso är detta en verklig livsfråga i vårt moderna samhälle, där maskinen mer och mer blir herre över människan. Detta leder mina tankar till den alltmera tilltagande flykten från landsbygden.

Min hemvist är i ett typiskt jordbrukarlän med stor landsbygd. Där har jag tillfälle att konstatera hur omflyttningen från landet till städer och tätorter ständigt pågår. I den allmänna diskussionen görs det oftast gällande, att orsaken härtil är att söka i ungdomens nöjeslystnad och dylikt. Det är att orättvist bedöma läget. Nödvändigheten att vinna en dräglig utkomst tvingar människorna bort från den bygd där de i regel har djupa rötter. Man har i denna remissdebatt uttalat sin oro över den tilltagande brottsligheten, spritmissbruket m. m., och man vill på visst håll teckna bostadsbristen som katastrofal. Mina ärade kammarledamöter — det är

bara några få tappra som har orkat stanna kvar — jag skulle vilja rekommendera, att ni reser ut i vårt land på den svenska landsbygden och ser er omkring. Ni skall få se att där finns en hel del ödegårdar. När människor flyttar från landet till städerna, kan de nämligen inte ta bostäderna med sig. Detta kanske också i någon mån kan förklara hur vi har fått en sådan bostadsbrist i städerna.

Jordbruket har under de senaste åren genomgått en revolutionerande förändring. Rationaliseringen har överflödiggjort flertalet av landsbygdens växande ungdom, och följderna blir så småningom ett manssamhälle, som ganska snart gör läget ohållbart. Vi vet ju att det heter: Det inte är gott för mannen att vara allena. Vad är då att göra i denna verkligt vitala fråga? Industrien bör så långt som det är möjligt flyttas ut till landsorten. Småindustrien och hantverket bör få ett helhjärtat stöd. Det är staten, landstingen och kommunerna som bör känna ansvar i denna fråga. Om vi kunde föra den till en lösning, skulle många andra problem som en följd härav elimineras. Jag vet att man inom regeringen är intresserad av dessa frågor. Handelsministern har under det gångna året besökt olika platser i landet och just behandlat frågor om industrilokalisering. Jag hoppas att det skall kunna vidtas åtgärder som kan leda utvecklingen i gynnsam riktning.

Det är ytterligare en fråga som jag vill beröra här och som underligt nog inte berörts förut under remissdebatten. Vi hade den dock uppe vid flera tillfällen under hösten. Det är frågan om pingströrelsens ansökan om tilldelning av främmande valutor för sändande av program i utländsk radio.

Från oppositionens sida har man i mer eller mindre förtäckta ordalag velat göra gällande, att regeringen inte skulle ha varit besjälad av den verkligt goda viljan att tillmötesgå pingströrelsens önskemål. Jag är för min del över-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tygad om att regeringen efter omsorgsfullt och moget övervägande kommit fram till den ståndpunkt som lett till avslag.

Att frågan är komplicerad, har ju erkänts av bland andra professor Håstad i interpellationsdebatten den 9 december 1954. Trots de svårigheter, som man förstår är förknippade med detta, måste jag dock beklaga, om detta avslag är definitivt. Hade det inte i detta fall varit välbetänkt att även med risk för vissa konsekvenser tillmötesgå pingströrelsens begäran?

Under en följd av år har det svenska folkets levnadsstandard höjts undan för undan. I större utsträckning än vad vi någonsin vågat hoppas kan vi i dag tillgodogöra oss de värden som går att köpa för pengar. Kommunikationerna underlättar våra förbindelser med yttervärlden, och vi reser som aldrig förr. Har vi en välförsedd kassa med oss, kan vi återvända till Sverige med väskorna fulla av presenter och souvenirer, som vi har tillhandlat oss för främmande valutor. Detta gör vi, som kanske har en mera självisk läggning. Men det är inte alla som har dessa intressen. Det finns stora grupper inom de kristna samfundet som i stället för att resa upp sina pengar offrar dem för kristen verksamhet. Stora summor offras för missionsverksamheten. Pingströrelsens medlemmar har i det fall det här är fråga om samlats omkring ett missionsföretag, som ligger dem mycket varmt om hjärtat. Besvikelsen inför avslaget har varit och är mycket stort. Man måste i viss mån förstå dem. Det stora flertalet av pingströrelsens medlemmar är människor ur de lågavlönade grupperna, som oftast med stora upppoffringar och kärlek till sin församling samt lidelse för missionens uppgifter skänkt väsentliga summor. Inom pingströrelsen är det mycket vanligt — hur underligt det än låter för oss vanliga människor — att medlemmarna offrar tionde av sina in-

komster till den kristna verksamheten. De har sparat och sparat, och när de nu stod vid målet för sina drömmars förverkligande kom det från valuta-kontoret och från regeringen ett bleklagt nej.

Det är väl inte mycket att orda om detta nu, men jag vill, herr talman, uttala den förhoppningen, att regeringen ännu inte sagt det sista ordet i denna fråga. Skulle emellertid så vara fallet, återstår det att framhålla vikten av att då det signalerade dubbelprogrammet i svensk radio genomföres, pingströrelsen, liksom även andra kristna samfund, bör få det utrymme som den med hänsyn till sitt stora medlemsantal kan vara berättigad till.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag vill endast göra några korta kommentarer på en del punkter. Det är möjligt att en del redan är sagt, men i så fall anser jag för min del att det är så pass viktiga saker, att det gott kan sägas en gång till.

Att regeringen kommit med förslag om bilaccis och investeringsavgift omedelbart vid denna riksdags början tycks förvåna på många håll. Om man ser på de sakliga skälen för införande av dessa gamla bekanta pålagor i dagens läge, kan det vara nog så motiverat med en förvåning, men ser man till den socialdemokratiska riktpunkten att flytta över vårt lands tillgångar från de enskilda till staten och därtill betänker, att vi inte har val i år, borde man vänta sig någonting i denna stil. Ingen hade väl heller väntat sig att bondeförbundets närvaro i regeringen skulle utgöra något hinder. Herr Petersson i Dahl ansåg ju också att dessa avgifter drabbar mera rättvist än en räntehöjning. Det kan undras om denna mening delas av de jordbrukare som fått sig till livs, att bondeförbundet åstadkommit ekonomisk stabilisering genom sin medverkan i regeringen, och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som i förlitande härpå uppsköt sina maskininköp och andra investeringar till i år för att kunna köpa billigare.

Är det inte i stället den största orättvisa att de, som inte haft råd eller av annan orsak uppskjutit sina inköp och därigenom hållit tillbaka efterfrågan, skall straffas för detta ur samhällets synpunkt viktiga bidrag till ekonomisk stabilisering? Likaså måste det anses vara synnerligen orättvist att många fattiga människor som har behov av bil — i första hand arbetare och andra på landsbygden med dess stora avstånd och frånvaro av tillräckliga kommunikationer — och som sparat av sina små inkomster och väntat på lägre priser, nu skall straffas på detta sätt.

Under den senaste tiden har emellertid inträffat en sak som gör oss folktoparter tillfredsställda. Jag åsyftar att betänkande avlämnats av jordbruksprisutredningen. Gentemot den ovederhäftiga kritik, som de andra partierna förde mot folkpartiets jordbruksprogram i våras, anförde jag under valrörelsen i pressen, att utredningen troligen skulle komma till ungefär samma resultat som vi. Våra kritiker hade emellertid tur. Betänkandet dröjde till efter valet, varigenom våra kritiker kunde få utdelning på sin propaganda. Jag hoppas dock att väljarna är så minnesgodas att de till nästa val kommer ihåg vad som förevarit.

Det vore mycket mer att tillägga men jag skall, herr talman, endast göra en kommentar till finansministerns vid gårdagens meningsbyte med Waldemar Svensson gjorda påståenden, att kommunernas ansökningar om lånetillstånd icke vore föremål för särskild bedömning i departementet utan undantagslöst beviljades, fastän det kunde dröja något ibland. Jag har emellertid ofta observerat att kommuner fått avslag på dylika ansökningar, och det har till och med hänt, åtminstone i ett fall, att såsom villkor för en kommuns rätt att

upptaga lån till kostnaderna för en lärarbostad uppställts, att kommunen skulle taga särskild hyra för ett i källarvåningen på bekostnad av bränsleutrymmet inrättat garage för lärarens bil. Kan man då förneka att finansdepartementet ingriper i kommunernas självbestämmanderätt?

Jag tror att det i det långa loppet vore fördelaktigt med litet mera hänsyn från regeringens sida åt olika håll. Hur vore det om någon emellanåt viskade i de mäktigas öra: Kom ihåg att du är dödlig!

Härmed var överläggningen slutad.

De föredragna propositionerna hänvisades till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1955 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 2

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner, och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 36, med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1955, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 39, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19

juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 41, angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.; och

till behandling av lagutskott propositionen nr 44, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

§ 3

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 17, av herr *Johansson* i Stockholm m. fl.;

till statsutskottet motionerna:

nr 18 av herr *Lundberg*;

nr 19 av herrar *Holmberg* och *Johansson* i Stockholm; och

nr 20 av herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg* i Stockholm;

till bevillningsutskottet motionen nr 21 av herr *Larsson* i Luttra m. fl.;

till behandling av lagutskott motionen nr 22 av herr *Johansson* i Stockholm;

till statsutskottet motionen nr 23 av herr *Ericsson* i Näs; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 24 av herr *Svensson* i Vä; och

nr 25 av herr *Rimmerfors*.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets memorial nr 1 och 2.

§ 5.

Föredrogos den av herr *Nelander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående vissa spörsmål i samband med tillsättande av lasarettsläkartjänster.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 42, med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg samt angående befordran å järnväg av resande och resgods; och

nr 43, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 116 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal och till förordning angående ändrad lydelse av 12 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvorskatt; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 45, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 och 10 §§ förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution.

§ 7

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 26 av herr *Agerberg* m. fl.;

nr 27 av fröken *Vinge* m. fl.;

nr 28 av herr *Olsson* i Gävle m. fl.;

nr 29 av herr *Hamrin* m. fl.;

nr 30 av herr *von Seth* m. fl.;

nr 31 av herr *Blidfors* m. fl.;

nr 32 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl.;

nr 33 av herr *Netzén* m. fl.;

nr 34 av herr *Hagård* m. fl.;

nr 35 av fru *Sjöstrand*;

nr 36 av herr *Bengtsson* i Varberg m. fl.;

nr 37 av herr *von Friesen*; och

nr 38 av herr *Edberg* m. fl.;

till bevillningsutskottet motionen nr 39 av herr *Engkvist* m. fl.;

till bankoutskottet motionen nr 40 av herr *Pettersson* i Norregård m. fl.;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 41 av herr *Agerberg m. fl.*;

nr 42 av herr *Thapper m. fl.*;

nr 43 av fru *Andrén m. fl.*; och

nr 44 av herr *Bengtsson* i Halmstad *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 45 av herr *Östlund m. fl.*;

nr 46 av herrar *Jönsson* i Gälds Köpinge och *Ekdahl*; och

nr 47 av herrar *Svensson* i Kroks-
torp och *Nilsson* i Svalöv.

§ 8

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen

nr 48, av herrar *Helén* och *Swedberg*, om en rådgivande folkomröstning angående ett lösande av de organisatoriska banden mellan kyrka och stat;

nr 49, av herr *Nelander m. fl.*, om viss ändring i den kommunala vallagen;

nr 50, av herr *Rimås*, om en revision av lagen angående rikets flagga;

nr 51, av herr *Håstad m. fl.*, om ändrad lönegradsplacering av vissa tullförvaltartjänster;

nr 52, av herr *Spångberg m. fl.*, angående utredning och förslag om försvarsorganisationens fortsatta utveckling;

nr 53, av herr *Munktell m. fl.*, om ändrad lönegradsplacering av gymnastiklärartjänsten vid universitetet i Uppsala;

nr 54, av herr *Munktell m. fl.*, angående omreglering av tjänsten som idrottslärare vid universitetet i Uppsala;

nr 55, av herr *Svensson* i Ljungskile, angående viss ändring i bestämmelserna om statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor;

nr 56, av fröken *Vinge m. fl.*, om avskaffande av elevavgifterna vid skolöverstyrelsens biblioteksskola;

nr 57, av fröken *Karlsson*, om förbättrade löne- och anställningsvillkor

för de ordinarie lärarna i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd vid Högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg;

nr 58, av herr *Sjölin m. fl.*, om förbättrad löneställning för facklärarna vid textilinstitutet i Borås;

nr 59, av herr *Mellqvist m. fl.*, om bibehållande av småskoleseminariet i Falun;

nr 60, av herr *Ericsson* i Näs *m. fl.*, om inrättande vid lantbrukshögskolan eller Uppsala universitet av en lärostol i landsbygdssociologi;

nr 61, av herr *Jönsson* i Rossbol *m. fl.*, om förhöjning av vissa vägbyggnadsanslag;

nr 62, av herr *Mellqvist m. fl.*, om elektrifiering av vissa järnvägslinjer i Dalarna;

nr 63, av fru *Sandström m. fl.*, om färdigställande av flygfältet i Umeå;

nr 64, av herr *Eliasson m. fl.*, om förhöjd pension åt förre konduktören J. G. Söderberg;

nr 65, av herr *Andersson* i Björkäng, angående pension ur statens domäners fond åt förre arrendatorn A. G. Malm;

nr 66, av herr *Fröding m. fl.*, om beredande av pension åt vissa arvodesanställda underofficerare vid krigsmakten;

nr 67, av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, angående viss ändring av bestämmelserna om beskattning av traktamentsersättningar;

nr 68, av herr *Eliasson m. fl.*, angående viss ändring av bestämmelserna om inbetalning av skatt medelst check;

nr 69, av fröken *Liljedahl* och herr *Nilsson* i Lönsboda, angående möjligheterna att vid uppläggandet av nya sedeltyper ge olika sedelvalörer sådan form eller sådant format, att de kan skiljas från varandra enbart genom känsel;

nr 70, av herr *Lundberg m. fl.*, om tilläggspension åt materialförvaltaren Martin Karlsson;

nr 71, av herr *Persson* i Appuna *m. fl.*, om viss ändring i förordningen

om kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel;

nr 72, av herrar *Adamsson* och *Blidfors*, angående vissa ändringar i hälsovårdsstadgan;

nr 73, av herr *Fröding*, om viss ändring av 5 kap. 103 § konkurslagen;

nr 74, av herr *Östlund m. fl.*, om inrättande av en tjänst som renkonsulent;

nr 75, av herr *Eliasson m. fl.*, angående viss ändring av bestämmelserna om beviljande av lånegaranti för driftskredit åt jordbrukare;

nr 76, av herr *Hamrin m. fl.*, angående boxningssportens skadeverkningar;

nr 77, av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.*, om en utredning angående upprättandet av en allmän familjerådgivning;

nr 78, av herr *Gustafsson* i Skellefteå, angående omläggning av villkoren för olika företagsformer att erhålla bostadslån;

nr 79, av fröken *Liljedahl m. fl.*, om

inrättande av en instruktionsskötersketjänst för den praktiska utbildningen vid den till statens institut för folkhälsan förlagda distriktssköterskeskolan;

nr 80, av fröken *Liljedahl m. fl.*, om anordnande av en fortbildningskurs för läkare vid barnavårdscentraler;

nr 81, av herr *Dickson*, om förhöjning från och med den 1 april (eventuellt 1 maj) av tilldelningen av spritdrycker för motboksinnnehavare; och

nr 82, av herrar *Rubbestad* och *Onsjö*, angående ändrade bestämmelser om ersättning till vissa djurägare vid nedslaktning av nötkreatur på grund av tuberkulos.

Dessa motioner bordlades.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarans ledamöter åtskildes här efter kl. 22.08.

In fidem
Gunnar Britth